

NOU

Norges offentlige utredninger **2021:5**

Grunnlaget for inntektsoppgjørene 2021

Norges offentlige utredninger 2021

Seriens redaksjon:
Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon
Teknisk redaksjon

---

1. Endringer i verdipapirhandelloven
Finansdepartementet
2. Kompetanse, aktivitet og inntektssikring
Arbeids- og sosialdepartementet
3. Barneliv foran, bak og i skjermen
Kulturdepartementet
4. Norge mot 2025
Finansdepartementet
5. Grunnlaget for inntektsoppgjørene 2021
Arbeids- og sosialdepartementet

NOU

Norges offentlige utredninger **2021:5**

Grunnlaget for inntektsoppgjørene 2021

Det tekniske beregningsutvalget for inntektsoppgjørene.
Avgitt til Arbeids- og sosialdepartementet 25. mars 2021.

ISSN 0333-2306
ISBN 978-82-583-1477-3

DepMedia

Til Arbeids- og sosialdepartementet

Det tekniske beregningsutvalget for inntektsoppgjørene legger her fram den endelige utgaven av rapporten foran inntektsoppgjørene i 2021. Rapporten gir oversikt over utviklingen i de senere årene i lønninger, inntekter, priser, makroøkonomi og konkurranseevne. Utvalget presenterer dessuten en prognose for konsumprisveksten fra 2020 til 2021.

Utvalget la 15. februar 2021 fram en foreløpig utgave av rapporten som utarbeides i forkant av besluttede møter i organisasjonene. Denne endelige rapporten inneholder oppdaterte vurderinger og nytt materiale, blant annet om årslønnsveksten i kommunene i 2020, lønn for kvinner og menn i forhandlingsområder, lønn for toppledere i offentlig forvaltning og utviklingen i inntekter og lønnskostnader.

Utvalget vil også legge fram en rapport etter inntektsoppgjørene i juni som vil redegjøre for resultater av lønnsoppgjør i 2021.

Tallene bak figurene i rapporten finnes i Excel-format på nettsidene til Arbeids- og sosialdepartementet sammen med utvalgets rapporter.

Beregningsutvalget ble ved kongelig resolusjon av 20. september 2019 gjenoppnevnt for en ny periode inntil 30. september 2023 med følgende mandat:

«Utvalget skal i tilknytning til inntektsoppgjørene legge fram det best mulige tallmessige bakgrunnsmateriale og presentere det i en slik form at uenighet partene i mellom om økonomiske forhold så vidt mulig kan unngås.

Utvalget skal legge fram oppsummeringsrapporter etter inntektsoppgjør.

Utvalget skal, når departementet ber om det, kunne klargjøre det tallmessige grunnlagsmateriale for spesielle inntektspolitiske spørsmål.

Utvalgets utredninger avgis til Arbeids- og sosialdepartementet».

I tillegg til utvalgets medlemmer og sekretariatet har følgende deltatt i arbeidet med rapporten: Anita Heggedal, Næringslivets Hovedorganisasjon, Ørnulf Kastet, Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund, Ranjit Kaur, Arbeidsgiverforeningen Spekter, Grethe Lunde, Akademikerne, Gunnar Owren, KS, Pål Skarsbak, Landsorganisasjonen i Norge, Rolf Stangeland, Unio og Christopher Tønnessen, Virke.

Oslo, 25. mars 2021

Geir Axelsen

Leder

Statistisk sentralbyrå

Roger Bjørnstad
Landsorganisasjonen
i Norge

Ann Lisbet Brathaug
Statistisk sentralbyrå

Ragnar Ihle Bøhn
Kommunal- og moderniseringsdepartementet

Øystein Dørum
Næringslivets
Hovedorganisasjon

Torbjørn Eika
KS

Nina Skrove Falch
Yrkesorganisasjonenes
Sentralforbund

Stein Gjerding
Arbeidsgiverforeningen
Spekter

Ellen Horneland
Landsorganisasjonen
i Norge

Lars Haartveit
Hovedorganisasjonen
Virke

Hanne Jordell
Akademikerne

Frank Emil Jøssund
Finansdepartementet

Torill Lødemel
Næringslivets
Hovedorganisasjon

Erik Orskaug
unio

Sigrid Russwurm
Arbeids- og sosial-
departementet

Morten S. Henningsen,
Arbeids- og sosialdepartementet,
sekretariatsleder

Karine Handegaard Bakken,
Arbeids- og sosialdepartementet

Runar Aksnes,
Finansdepartementet

Manav Frohde,
Finansdepartementet

Jørgen Larsen,
Finansdepartementet

Agnes Marie Simensen,
Finansdepartementet

Thomas von Brasch,
Statistisk sentralbyrå

Knut Håkon Grini,
Statistisk sentralbyrå

Trond Christian Vigtel,
Statistisk sentralbyrå

Innhold

1	Lønnsutviklingen i forhandlingsområdene	7	3.2.1	Forutsetninger for modellberegningene	56
1.1	Innledning	7	3.2.2	Modellresultater	58
1.2	Lønnsutviklingen for hovedgrupper	7	3.2.3	Utvalgets anslag på konsumprisveksten i 2021	59
1.3	Lønnsutviklingen i enkelte tariffområder	15	4	Makroøkonomisk utvikling	61
1.3.1	Lønnsutviklingen for industriarbeidere i NHO-området	15	4.1	Internasjonal økonomi	62
1.3.2	Lønnsutviklingen for andre arbeidergrupper i NHO-området ...	16	4.1.1	Utviklingen i internasjonal økonomi i den senere tid	62
1.3.3	Lønnsutviklingen for funksjonærer i NHO-bedrifter	17	4.1.2	Utsiktene for Norges handelspartnere i 2021	66
1.3.4	Lønnsutviklingen for industriarbeidere og industrifunksjonærer i NHO-bedrifter under ett	17	4.2	Norsk økonomi	69
1.3.5	Lønnsutviklingen i andre områder i privat næringsvirksomhet	18	4.2.1	Unntaksåret 2020	69
1.3.6	Lønnsutviklingen i offentlig sektor	18	4.2.2	Utsiktene for 2021	79
1.3.7	Lønnsutviklingen i Spekter-området	19	4.2.3	Nærmere om arbeidsmarkedet	82
1.3.8	Lønnsutviklingen for kvinner og menn i tariffområder	20	5	Utviklingen i konkurranse-	
1.4	Lønnsoverhenget	20	5.1	evnen	92
2	Lønnsutviklingen samlet og etter kjennetegn	23	5.2	Innledning	93
2.1	Innledning	23	5.2.1	Faktorinntektsfordeling i konkurranseutsatte og skjermede næringer	95
2.2	Lønnsutviklingen samlet og i enkelte næringer	24	5.2.2	Frontfagsmodellen	96
2.2.1	Sammensetningseffekter i lønn i 2020	25	5.2.2	Lønnsomheten i norsk industri	98
2.3	Lønnsutviklingen for kvinner og menn	30	5.3	Indikatorer for kostnadsutviklingen	98
2.4	Lønn etter yrke	34	5.3.1	Vekst i timelønnskostnader	99
2.5	Lønn etter utdanning	34	5.3.2	Vekst i lønnskostnader per produsert enhet	100
2.6	Lønnsutviklingen for deltidsansatte	38	5.3.3	Vekst i lønnskostnader per sysselsatt i hele økonomien	101
2.7	Lønnsutviklingen for ledere	39	5.3.4	Lønnskostnadsnivåer i industrien	101
2.8	Lønnsfordelingen	44	5.3.5	Sammensetningen av lønnskostnadene i industrien	102
3	Konsumprisutviklingen i Norge	51	5.3.6	Elektrisitetspriser	103
3.1	Prisutviklingen i senere år	51	5.4	Produktivitetsutviklingen	105
3.1.1	Hovedlinjer i prisutviklingen	51	5.4.1	Utviklingen i produktiviteten målt ved bruttoprodukt per timeverk	105
3.1.2	Prisutviklingen for ulike konsumgrupper	54	5.4.2	Kjøpekraftsjustert BNP justert for petroleumsinntekter	107
3.2	Anslag på konsumprisutviklingen i 2021	56	6	Den samlede inntekts-	
				utviklingen for landet og husholdningene	109
			6.1	Disponibel inntekt for Norge	109
			6.2	Faktorinntekt og funksjonell inntektsfordeling	111
			6.3	Disponibel realinntekt i husholdningssektoren	114

7	Inntektsutviklingen for utvalgte inntektstakergrupper	119	7.3.2	Fordelingen av inntekt etter skatt for pensjonister og trygdede	137
7.1	Vekst i reallønn etter skatt for utvalgte lønnstakerhusholdninger	119	7.3.3	Utviklingen i inntektsfordelingen	137
7.1.1	Reallønn etter skatt fra 2019 til 2020	119	7.3.4	Fordelingen av kapitalinntekter mellom kvinner og menn	142
7.1.2	Endringer i skatteregler for lønnstakere fra 2020 til 2021	123			
7.2	Inntektsutviklingen for pensjonister og trygdede	123	Vedlegg		
7.2.1	Utviklingen i pensjons- og trygdeytelser	124	1	Lønnsoppgjør i 2020	144
7.2.2	Realvekst etter skatt i pensjon og trygd	128	2	Definisjoner av en del lønnsbegreper m.m.	158
7.2.3	Endringer i de særskilte skattereglene for pensjonister fra 2018 til 2021	131	3	Utviklingen i kronekursen og rentenivå	164
7.3	Fordeling av inntekt	132	4	Tabellvedlegg	167
7.3.1	Fordelingen av inntekt etter skatt for yrkestilknyttede	132	5	Institusjonelle trekk ved lønnsdannelsen i Norge	198
			6	Fastlandsbaserte konkurranseutsatte næringer og lønnskostnadsandeler	210
			7	Lønn og lønnskostnader	215

Kapittel 1

Lønnsutviklingen i forhandlingsområdene

- Med bakgrunn i koronapandemien ble oppstarten av forhandlingene i hovedtariffoppgjøret 2020 utsatt til august.
- For de største forhandlingsområdene samlet har utvalget beregnet årslønnsveksten fra 2019 til 2020 til 2,2 prosent.
- Årslønnsveksten fra 2019 til 2020 er beregnet til 2,0 prosent for industriarbeidere og til 2,1 prosent for industrifunksjonærer i NHO-bedrifter. Lønnsveksten i industrien samlet er beregnet til 2,2 prosent. Årslønnsveksten i industrien samlet i NHO-området, frontfagsrammen, ble anslått til 1,7 prosent ved det utsatte hovedoppgjøret i 2020.
- Årslønnsveksten fra 2019 til 2020 i Virke-bedrifter i varehandelen er beregnet til 3,6 prosent. I finanstjenester er årslønnsveksten beregnet til 2,9 prosent. I Spekter-bedrifter utenom helseforetakene er årslønnsveksten beregnet til 1,9 prosent og i helseforetakene til 1,8 prosent. For ansatte i staten er årslønnsveksten beregnet til 1,8 prosent. For ansatte i kommunene er årslønnsveksten beregnet til 1,7 prosent.
- Utvalget har beregnet lønnsoverhenget til 2021 til 1,0 prosent for industriarbeidere, 1,5 prosent for industrifunksjonærer og 1,2 prosent for industrien samlet i NHO-området. For ansatte i Virke-bedrifter i varehandelen er overhenget beregnet til 0,8 prosent, og for ansatte i finanstjenester til 0,9 prosent. Overhenget til 2021 er beregnet til 0,4 prosent for ansatte i staten, og 0,3 prosent for ansatte i kommunene. I Spekter-området er overhenget beregnet til 0,5 prosent i virksomheter utenom helseforetakene og til 0,8 prosent i helseforetakene.
- Fra 2019 til 2020 minket forskjellen i gjennomsnittlig lønnsnivå mellom kvinner og menn i NHO-bedrifter i industrien og i finanstjenester, mens det var små endringer i andre områder. Sett over en lengre periode er hovedbildet at lønnsforskjellen er redusert.

1.1 Innledning

Beregningsutvalget legger i dette kapitlet fram statistikk og beregninger over lønnsutviklingen fra 2019 til 2020, samt lønnsoverhenget til 2021 for store forhandlingsområder. I kapitlet gis det også en oversikt over lønnsstilleggene i 2020 i en del tariffområder. En mer detaljert oversikt over gjennomføringen og resultatene av lønnsoppgjør for 2020 gis i vedlegg 1.

Koronapandemien endret forutsetningene for hovedtariffoppgjørene i 2020 og førte til at forhandlingene ble utsatt til høsten. Noen oppgjør fortsatte inn i 2021. Som følge av dette ble mange virkningstidspunkt for avtalte tillegg forskjøvet. Utsettelsen medførte også at det manglet tall for årslønn i noen store områder i utvalgets foreløpige rapport i februar. Disse tallene foreligger nå og er innarbeidet i denne rapporten.

Det historisk høye omfanget av permitteringer og nedgangen i sysselsettingen i 2020 rammet ulikt på tvers av næringer, forhandlingsområder og grupper av ansatte med forskjellige lønnsnivåer. Dette har påvirket den målte lønnsveksten fra 2019 til 2020 for landet under ett og i noen forhandlingsområder og næringer. Slike sammensetningseffekter beskrives i dette kapitlet for berørte forhandlingsområder, og i kapittel 2 for næringer etter Statistisk sentralbyrås inndelinger. Der gis det også en oversikt over hvordan permitteringer kan fanges opp i årslønn slik den måles i store forhandlingsområder.

1.2 Lønnsutviklingen for hovedgrupper

Tabell 1.1 viser at veksten i gjennomsnittlig årslønn fra 2019 til 2020 er beregnet til 2,0 prosent for industriarbeidere og 2,1 prosent for industrifunksjonærer i NHO-bedrifter. Lønnsveksten samlet i industrien i NHO-bedrifter er beregnet til 2,2 prosent. På bakgrunn av vurde-

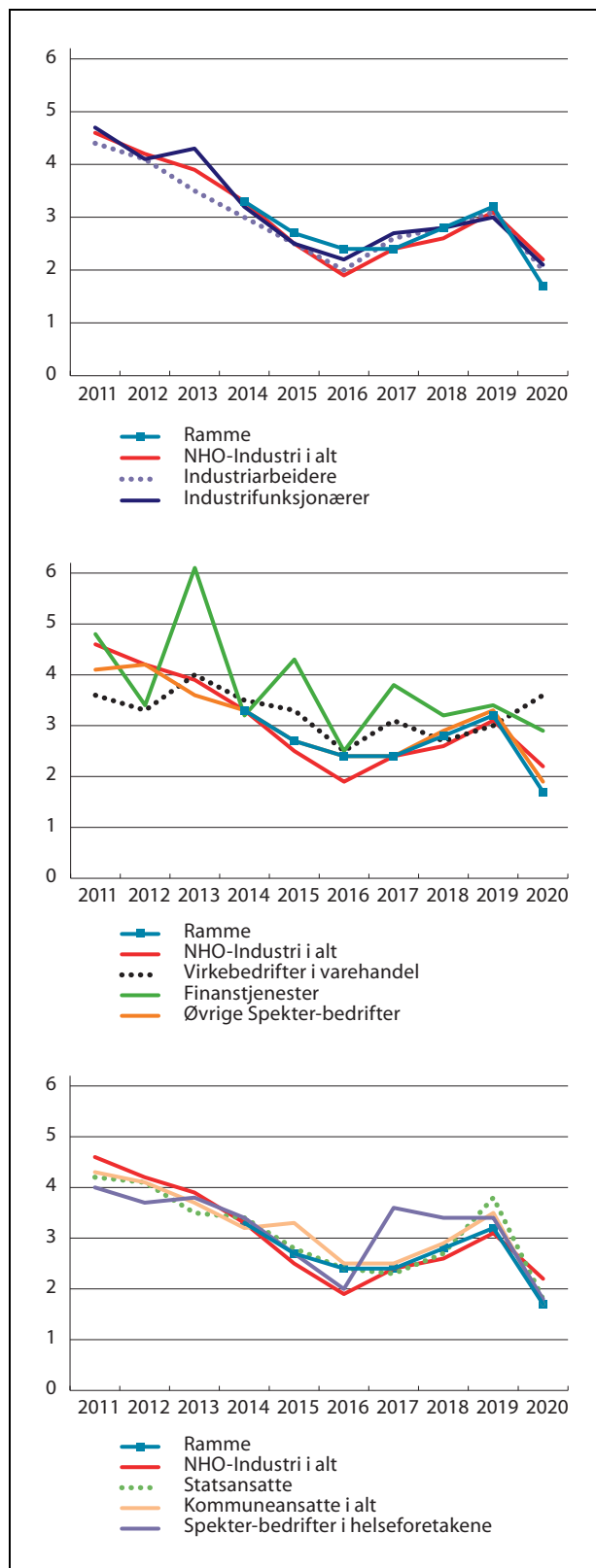
ringer gjort av NHO, i forståelse med LO, ble årslønnsveksten i industrien samlet i NHO-området anslått til 1,7 prosent ved det utsatte hovedoppgjøret i 2020.

Årslønnsveksten i Virke-bedrifter i varehandelen er beregnet til 3,6 prosent. Bonusutbetalinger trakk årslønnsveksten i varehandel opp med 0,9 prosentenheter. I finanstjenester er årslønnsveksten beregnet til 2,9 prosent. Årslønnsveksten i helseforetakene i Spekter-bedrifter er beregnet til 1,8 prosent. For øvrige Spekter-bedrifter var årslønnsveksten 1,9 prosent. For ansatte i kommunene er årslønnsveksten beregnet til 1,7 prosent. Årslønnsveksten var lavere for undervisningsansatte med 1,2 prosent enn for øvrige ansatte med 1,9 prosent. Dette har blant annet sammenheng med økt bruk av lærere uten godkjent utdanning som trekker lønnsveksten ned for undervisningsansatte, og overføring av ingeniører fra Statens vegvesen til fylkeskommunene i 2020 som trekker lønnsveksten opp for øvrige ansatte, se boks 1.1. For ansatte i staten er årslønnsveksten beregnet til 1,8 prosent.

For de største forhandlingsområdene samlet har utvalget beregnet årslønnsveksten fra 2019 til 2020 til 2,2 prosent. Dette er basert på årslønnsnivå og antall årsverk (eller heltidsansatte) i 2019 og 2020 for forhandlingsområdene i tabell 4.10 i vedlegg 4, dvs. flere områder enn dem som inngår i tabell 1.1. Til sammen utgjør ansatte i disse gruppene 61 prosent av alle lønnstakerårsverk i 2020. Forskjellen mellom den beregnede årslønnsveksten for forhandlingsområdene samlet og for alle lønnstakere ifølge lønnsstatistikken fra SSB, som var 3,1 prosent i 2020, har blant annet sammenheng med forskjeller i populasjoner og beregningsmetoder, herunder hvordan permitteringer gjennom året behandles og får effekt, jamfør omtalen i kapittel 2 og vedlegg 2.

Beregningene av årslønn og lønnsvekst i forhandlingsområdene bygger på lønnsstatistikk for de enkelte gruppene, og på opplysninger om lønnstillegg og reguleringstidspunkter i de enkelte år. Se vedlegg 2 for nærmere beskrivelse av lønnsbegreper og grunnlaget for beregningene.

I de fleste forhandlingsområdene falt årslønnsveksten fra 2012 til 2016 og tok seg deretter opp, før den gikk ned igjen i 2020, jf. tabell 1.1. Dette følger utviklingen i frontfagsrammen, se tabell 1.2 og figur 1.1. Nominell lønnsvekst og reallønnsvekst for Norge siden 1970 vises i boks 2.1 i kapittel 2.

Figur 1.1 Årslønnsvekst i prosent i store forhandlingsområder¹ og frontfagsrammen²

¹ Særlige forhold gjør seg gjeldende for noen områder/år. Se tabellnoter til tabell 1.1.

² Anslag på årslønnsveksten i industrien samlet i NHO-området på bakgrunn av vurderinger gjort av NHO, i forståelse med LO, ved oppjøret samme år, jf. NOU 2013: 13.

Tabell 1.1 Årslønnsvekst fra året før i prosent for noen store forhandlingsområder. Per årsverk

	NHO-bedrifter i industrien				Virkebedrifter i varehandel ¹	Finans-tjenester ²	Offentlig forvaltning ³	Statsansatte ⁴	Kommuneansatte		Spekter-bedrifter	
	Industri i alt	Industriarbeidere	Industri-funksjonærer	Industri					Kommuneansatte i alt ⁵	Undervisningsansatte	Helseforetakene	Øvrige bedrifter
2011	4,6	4,4	4,7	4,7	3,6	4,8	4,2	4,2	4,3	4,3	4,0	4,1
2012	4,2	4,1	4,1	4,1	3,3	3,4	4,1	4,0	4,1	4,0	3,7	4,2
2013	3,9	3,5	4,3	4,3	4,0	6,1	3,5	3,7	3,7	3,2	3,8	3,6
2014	3,3	3,0	3,2	3,2	3,5	3,2	3,4	3,3	3,2 ⁶	2,3 ⁶	3,4	3,3
2015	2,5	2,5	2,5	2,5	3,3	4,3	2,8	3,1	3,3 ⁶	3,9 ⁶	2,7	2,7
2016	1,9	2,0	2,2	2,2	2,5	2,5	2,4	2,4	2,5	2,5	2,0 ⁸	2,4
2017	2,4	2,6	2,7	2,7	3,1	3,8	2,3	2,5	2,3	2,3	3,6 ⁸	2,4
2018	2,6	2,8	2,8	2,8	2,7	3,2	2,7	2,9	2,8	2,8	3,4	2,9
2019	3,1	3,1	3,0	3,0	3,0	3,4 ¹¹	3,5	3,8 ¹²	3,5	3,0	3,4	3,3
2020	2,2	2,0	2,1	2,1	3,6 ¹³	2,9	1,7	1,8 ¹²	1,7	1,2 ¹⁴	1,8	1,9
Samlet vekst 2010–2015	19,9	18,8	20,3	20,3	19,0	23,8	19,3	19,6	20,0	19,0	18,9	19,2
Gj. sn. per år ⁹	3,7	3,5	3,8	3,8	3,5	4,4	3,6	3,6	3,7	3,5	3,5	3,6
Samlet vekst 2015–2020	12,8	13,1	13,5	13,5	15,8	16,8	13,7	13,7	13,8	12,4	15,0	13,6
Gj. sn. per år ⁹	2,4	2,5	2,6	2,6	3,0	3,2	2,6	2,6	2,6	2,4	2,7	2,6
Årslønn 2020, per årsverk	641 400	506 600	804 800	804 800	558 400	714 500	575 800	623 600	543 800	591 300	630 800	579 000
Årslønn 2020, heltidsansatte												
Antall årsverk 2020	154 600	84 700	69 900	69 900	60 900 ⁷	25 600 ⁷	666 400	146 900	409 600	92 900	316 700	54 900

1 Tallene gjelder heltidsansatte.

2 Heltidsansatte i medlemsvirksomheter (arbeidsgivermedlemmer) i Finans Norge utenom ledere. Endringer i bonusutbetalinger påvirker lønnsveksten i enkelte år. Fra 2018 benyttes datamateriale for hele året. Totalt for statsansatte, kommuneansatte og ansatte i helseforetakene. T.o.m. 2016; prosentvis vekst vektet med årsverk. Fra 2017: Gjennomsnitt for året er beregnet på lønnsnivå og årsverk for samme år og året før.

3 Eksklusiv de statlig eide helseforetakene. Fra og med 2015 er datagrunnlaget basert på a-ordningen.

4 Omfatter ansatte i kommunene, fylkeskommunene og andre virksomheter som er medlemmer i KS, herunder bedriftsmedlemmer. Tallene omfatter også stillinger med hovedsakelig lokal lønnsdannelse og undervisningsstillinger med hovedsakelig sentral lønnsdannelse.

5 For ansatte i konflikt i 2014 ble virkningsstidspunkter forskjøvet. Dette trakk årslønnsvekstanslaget i 2014 ned med 0,2 prosentpoeng i hele kommunesektoren og med 0,9 prosentpoeng for undervisningsansatte.

6 Konflikt har trukket opp årslønnsveksten i 2015 for kommuneansatte med 0,2 prosentpoeng og for undervisningsansatte med 0,9 prosentpoeng. For øvrige ansatte ble ikke årslønnsveksten påvirket.

7 Antall heltidsansatte.

8 For ansatte i konflikt i 2016 ble virkningsstidspunktet forskjøvet. Dette trakk ned årslønnsvekstanslaget i 2016 med 0,4 prosentpoeng og trakk opp anslaget i 2017 med 0,4 prosentpoeng. Deler av lønnsoppjøret i 2016 ble også først utbetalt i 2017, noe som ytterligere trakk ned årslønnsvekstanslaget i 2016 og ytterligere trakk opp anslaget i 2017. Strukturendringer trakk i samme retning.

9 Geometrisk gjennomsnitt.

10 Antall arbeidsforhold i sykehusjenestene omfattet av statsforvaltningen i Statistisk sentralbyrås lønnsstatistikk.

11 Beregnet ut fra korrigert lønnsnivå for 2019 på grunn av endringer i innrapportering av yrkeskoder fra noen medlemmer av Finans Norge.

12 Vekst i faste og variable tillegg bidro til økt årslønnsvekst med 0,4 prosentpoeng i 2019. Årslønnsveksten i det statlige tariffområdet ekskl. forsvaret er 1,5 prosent i 2020. Vekst i faste og variable tillegg bidrar til økt årslønnsvekst med 0,3 prosentpoeng i 2020.

13 Bonusutbetalinger trakk årslønnsveksten i varehandel opp med 0,9 prosentpoeng.

14 Økt antall årsverk i stillingskode «7960 – lærer uten godkjent utdanning», trakk lønnsveksten for undervisningspersonell ned med om lag 0,3 prosentpoeng. Overføring av ansatte fra Statens vegvesen til fylkeskommunene trakk lønnsveksten for øvrige opp med om lag 0,1 prosentpoeng.

Kilder: Statistisk sentralbyrå for Beregningsutvalget, Beregningsutvalget og KS.

Tabell 1.2 Frontfagsrammen¹

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Ramme	3,3	2,7	2,4	2,4	2,8	3,2	1,7

¹ Anslag på årslønnsveksten i industrien samlet i NHO-området på bakgrunn av vurderinger gjort av NHO, i forståelse med LO, ved oppgjøret samme år, jf. NOU 2013: 13.

Utviklingen i gjennomsnittslønnen for en gruppe kan være påvirket av flere forhold som endringer i stillingsstruktur, endret omfang av arbeid som utløser uregelmessige tillegg, sammensetnings-effekter i form av endringer i antall sysselsatte og timeverk mellom bransjer/bedrifter og tariff-avtaler, eller endringer i sammensetningen av arbeidsstyrken (f.eks. endringer i kvalifikasjoner/utdanning, alder og andel arbeidsinnvandrere). I andre tilfeller kan forhold som virkningstidspunkter for overenskomster og endringer i lønns-systemer påvirke den registrerte lønnsveksten. Utvalget vil peke på at forskjeller i lønnsutviklingen mellom ulike grupper kan skyldes slike forhold, som er omtalt nærmere i boks 1.1. I kapittel 2 beskrives sammensetningseffekter i lønn i 2020 etter yrkesgruppe og næring, basert på lønnsstatistikken fra SSB.

Betydningen av sammensetningseffekter kan illustreres ved industrien. Lønnsveksten for industrien samlet i NHO-området blir i enkelte år lavere eller høyere enn hva lønnsveksten for industriarbeidere og industrifunksjonærer hver for seg tilsier. I 2016 var det større reduksjon i antall funksjonærer enn i antall arbeidere, og i 2017 og 2018 falt antall funksjonærer mens antall arbeidere økte. Sammen med et generelt fall i lønnsveksten i 2016 bidro disse forskyvningene fra funksjonærer til arbeidere med lavere lønnsnivå til å trekke ned den samlede lønnsveksten i NHO-bedrifter i industrien disse årene. Det medvirket til at den samlede lønnsveksten i 2016 og 2018 ble lavere enn rammen (anslaget) fra oppgjørene samme år, se figur 1.1. Endret sammen-

setning har i 2020 i noen grad bidratt til høyere lønnsvekst fra året før for industrien samlet, enn for gruppene hver for seg.

Generelt må det forventes avvik mellom rammen som anslått i oppgjørene og den realiserte årslønnsveksten. Vurderingene rundt rammen foretas vanligvis på våren under usikkerhet om utviklingen i arbeidsmarkedet og bedriftenes økonomiske situasjon resten av året, og dermed om resultatene av lokale forhandlinger og annen lønnsglidning. Vurderinger rundt rammen i hovedoppgjøret 2020 datert 20. august er gjengitt i boks 1.1 i vedlegg 1.

I tabell 1.3 er årslønnsveksten i årene fra 2016 til 2020 for hovedgruppene i tabell 1.1 splittet opp i bidrag fra overheng, bidrag fra sentralt fastlagte tariff tillegg og bidrag fra lønnsglidning gjennom året. Normalt betyr lønnsglidningen mer for årslønnsveksten enn det som framgår av tabellen for alle forhandlingsområdene. Det skyldes at lønnsglidningen i beregningsåret påvirker størrelsen på overhendet til neste år. Samme betraktning gjelder også for tariff tilleggene. Lønns-overhendet til 2021 er omtalt nærmere i avsnitt 1.4.

For ansatte i staten og i kommunene i alt har bidraget fra lønnsglidningen i perioden ligget i størrelsesorden fra 0,2 til 0,8 prosentpoeng i året. For ansatte i Spekter øvrige virksomheter har lønnsglidningen vært lavere. For gruppene i privat sektor har lønnsglidningen variert mellom 0,6 og 2,4 prosent. For store grupper industrifunksjonærer avtales ikke sentrale tillegg. For disse avtales stort sett alle tillegg lokalt, slik at lønnsveksten kan defineres som lønnsglidning.

Tabell 1.3 Årslønnsvekst fra året før i prosent dekomponert i overheng, tariff tillegg og lønns glidning¹

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Gj.sn. 2016-2020
<i>Industriarbeidere i NHO-bedrifter:</i>							
Årslønnsvekst	2,0	2,6	2,8	3,1	2,0		
Herav:							
– Overheng	1,0	1,1	1,1	1,1	1,2	1,0	
– Tariff tillegg	0,4	0,4	0,5	0,8	0,2		
– Lønns glidning	0,6	1,1	1,2	1,2	0,6		0,9
<i>Industrifunksjonærer i NHO-bedrifter:</i>							
Årslønnsvekst	2,2	2,7	2,8	3,0	2,1		
Herav:							
– Overheng	1,5	1,1	1,4	1,4	1,3	1,5	
– Lønns glidning	0,7	1,6	1,4	1,6	0,8		1,2
<i>Virke-bedrifter i varehandel:</i>							
Årslønnsvekst	2,5	3,1	2,7	3,0	3,6 ⁵		
Herav:							
– Overheng	0,7	0,9	0,8	1,1	1,0	0,8	
– Tariff tillegg	0,2	0,0	0,1	0,2	0		
– Garantit tillegg	0,5	0,5	0,5	0,5	0,4		
– Lønns glidning	1,1	1,7	1,3	1,2	2,2		1,5
<i>Finanstjenester:</i>							
Årslønnsvekst	2,5	3,8	3,2	3,4 ³	2,9		
Herav:							
– Overheng	1,1	0,9	1,0	1,5	1,3 ³	0,9	
– Tariff tillegg	0,2	0,5	0,7	1,0	0,2		
– Lønns glidning	1,2	2,4	1,5	0,9	1,4		1,5
<i>Statsansatte:</i>							
Årslønnsvekst	2,4	2,3	2,7	3,8 ⁴	1,8 ⁴		
Herav:							
– Overheng	0,4	1,5	0,6	1,5	1,2	0,4	
– Tariff tillegg	1,6	0,5	1,9	1,5	0,1		
– Lønns glidning	0,4	0,2	0,2	0,7	0,5		0,4
<i>Kommuneansatte i alt:</i>							
Årslønnsvekst	2,5	2,5	2,9	3,5	1,7		
Herav:							
– Overheng	0,7	0,9	1,4	0,7	1,2	0,3	
– Tariff tillegg	1,4	1,2	1,0	2,0	0,1		
– Lønns glidning	0,4	0,4	0,5	0,8	0,4		0,5

Tabell 1.3 Årslønnsvekst fra året før i prosent dekomponert i overheng, tariff tillegg og lønns glidning¹

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Gj.sn. 2016–2020
<i>Undervisningsansatte i kommunene:</i>							
Årslønnsvekst	2,5	2,3	2,8	3,0	1,2 ⁶		
Herav:							
– Overheng	0,6	0,9	1,3	0,7	1,1	0,2	
– Tariff tillegg	1,5	1,3	1,2	1,9	0,1		
– Lønns glidning	0,4	0,1	0,3	0,4	-0,1		0,2
<i>Kommuneansatte eksklusiv undervisningsansatte:</i>							
Årslønnsvekst	2,5	2,6	3,0	3,7	1,9 ⁶		
Herav:							
– Overheng	0,7	0,9	1,4	0,7	1,3	0,4	
– Tariff tillegg	1,5	1,1	1,0	2,0	0,1		
– Lønns glidning	0,3	0,6	0,6	1,0	0,5		0,6
<i>Spekter, helseforetakene:</i>							
Årslønnsvekst	2,0 ²	3,6 ²	3,4	3,4	1,8		
Herav:							
– Overheng	0,4	1,6	0,9	1,9	1,0	0,8	
– Tariff tillegg	1,5 ²	1,1	2,1	1,2	0,7		
– Lønns glidning	0,1	0,9 ²	0,4	0,3	0,1		0,4
<i>Spekter, øvrige virksomheter:</i>							
Årslønnsvekst	2,4	2,4	2,9	3,3	1,9		
Herav:							
– Overheng	0,6	0,6	0,6	0,8	0,9	0,5	
– Tariff tillegg	1,7	1,7	2,1	2,3	0,8		
– Lønns glidning	0,1	0,1	0,2	0,1	0,2		0,1

¹ Pga. forhold som sammensetningseffekter eller avrunding vil ikke alltid tariff tillegg, overheng og glidning summere seg til det tallet som er oppgitt som samlet årslønnsvekst.

² For ansatte i konflikt i 2016 ble virkningstidspunktet forskjøvet. Dette trakk ned årslønnsvekstanslaget i 2016 med 0,4 prosentpoeng og trakk opp anslaget i 2017 med 0,4 prosentpoeng. Deler av lønnsoppgjøret i 2016 ble også først utbetalt i 2017, noe som ytterligere trakk ned årslønnsvekstanslaget i 2016 og ytterligere trakk opp anslaget i 2017. Strukturendringer trakk i samme retning.

³ Beregnet ut fra korrigert lønnsnivå for 2019 på grunn av endringer i innrapportering av yrkeskoder fra noen medlemmer av Finans Norge.

⁴ Vekst i faste og variable tillegg bidro til økt årslønnsvekst med 0,4 prosentpoeng i 2019. Årslønnsveksten i det statlige tariffområde ekskl. forsvaret er 1,5 prosent i 2020. Vekst i faste og variable tillegg bidrar til økt årslønnsvekst med 0,3 prosentenhet i 2020.

⁵ Bonusutbetalinger trakk årslønnsveksten i varehandel opp med 0,9 prosentenheter.

⁶ Økt antall årsverk i stillingskode «7960 – lærer uten godkjent utdanning», trakk lønnsveksten for undervisningspersonell ned med om lag 0,3 prosentpoeng. Overføring av ansatte fra Statens vegvesen til fylkeskommunene trakk lønnsveksten for øvrige opp med om lag 0,1 prosentpoeng.

Kilder: Statistisk sentralbyrå, KS, Spekter, NHO og Kommunal- og moderniseringsdepartementet.

Boks 1.1 Sammensetningseffekter og andre forhold som påvirker årslønnsveksten i forhandlingsområder

Utvalget omtaler i denne boksen det som i hovedsak er sammensetningseffekter i årslønnsveksten i store forhandlingsområder de seneste ti årene, med særlig vekt på forholdet mellom frontfag og følgefag. Utvalget understreker samtidig at det er slike effekter i alle områder i alle år, i større eller mindre omfang.

Årslønnsveksten er veksten i gjennomsnittlig årslønn fra ett år til det neste (se definisjon av årslønn i vedlegg 2). Det vil alltid være noe utskifting av ansatte, og det kan påvirke årslønnsveksten gjennom å endre gjennomsnittlig årslønn i det andre året. Generelt kan endringer i sammensetningen av en gruppe påvirke årslønnsveksten. Det kan skje gjennom endringer i antall sysselsatte og timeverk mellom bransjer/bedrifter og tariffavtaler, eller andre endringer i sammensetningen av arbeidstakerne (f.eks. endringer i kvalifikasjoner/utdanning, alder og andel arbeidsinnvandrere). Lønnsutviklingen kan også være påvirket av endringer i stillingsstruktur og tariffavtaler og endret omfang av arbeid som utløser uregelmessige tillegg. I andre tilfeller kan forhold som virkningstidspunkter for overenskomster og endringer i lønssystemer påvirke den registrerte lønnsveksten.

For industrifunksjonærer i NHO-bedrifter har endringer i sammensetningen av næringsgruppene påvirket lønnsveksten både opp og ned i størrelsesorden 0,1–0,3 prosentenheter årlig i det siste tiåret. I 2020 trakk dette årslønnsveksten ned med 0,1 prosentpoeng. Lavere utbetaling av uregelmessige tillegg trakk videre veksten ned med 0,3 prosentpoeng. Endret yrkessammensetning trakk på sin side veksten opp med 0,2 prosentpoeng i 2020. Ut fra første siffer i yrkeskoden bidro en lavere andel ansatte innen salgs- og serviceyrker og kontoryrker og en høyere andel ledere til dette. Bruk av flere dimensjoner i beregningene, samt en mer detaljert inndeling av yrkesgruppene og andre variabler som for eksempel alder, utdanning osv. kan påvirke resultatene for sammen-

setningseffekter. Metoden som er brukt for dekomponering av lønns- og sammensetningseffekter er beskrevet i von Brasch, T., Grini, H., Johnsen, M. B. og Vigtel, T. C. (2020). An exact additive decomposition of the unit value index. Statistics Norway: Discussion Papers (944).

For industriarbeidere i NHO-bedrifter har endret sammensetning av tariffavtaleområdene det siste tiåret påvirket lønnsveksten både opp og ned i størrelsesorden 0,1–0,2 prosentenheter per år, mens dette ikke hadde effekt i 2020. Uregelmessige tillegg trakk veksten ned med 0,4 prosent i 2020 fra avtalt lønn. Lønnsveksten ble imidlertid trukket opp med 0,2 prosentenheter gjennom lavere andel industriarbeidere med kortere ansiennitet. Det er her brukt ansiennitetsgrupper med intervall på to år fram til ti års ansiennitet.

Sammensetningseffekter kan forklare at den vektete lønnsveksten for industrien samlet i NHO blir lavere eller høyere enn lønnsveksten for industriarbeidere og industrifunksjonærer hver for seg, som omtalt i avsnitt 1.2. Både i 2016, 2017 og 2018 førte endret sammensetning til at lønnsveksten for gruppene under ett var lavere enn lønnsveksten for hver av gruppene. I 2020 førte endret sammensetning av gruppene til at veksten ble høyere enn for gruppene hver for seg. Årslønnsveksten er beregnet til 2,2 prosent og uregelmessige tillegg trakk veksten ned med 0,3 prosent. Lønnsveksten i summen av avtalt lønn og bonus var 0,1 prosentpoeng høyere for arbeidere enn for funksjonærer, men utviklingen i uregelmessige tillegg bidro til lavere lønnsvekst totalt for arbeidere enn for funksjonærer. Et høyere nivå for lønnssum og årsverk for industrifunksjonærene (se tabell 1.6) bidro til ytterligere høyere vekst for industri totalt når gruppene vektet sammen.

I 2020 trakk lavere utbetaling av uregelmessige tillegg for Industriooverenskomsten veksten ned fra avtalt lønn med 1,1 prosentpoeng. Årslønnsveksten for Industriooverenskomsten er beregnet til 1,7 prosent.

Boks 1.1 (forts.)

I 2019 var det en økning i timeverkene i den oljerelaterte delen av Industriooverenskomsten som bidro til høyere utbetalinger av uregelmessige tillegg og trakk årslønnsveksten opp med 1,1 prosentenheter. En nedgang i bonus trakk ned med 0,1 prosentenheter. I 2020 var det motsatt og lavere uregelmessige tillegg trakk lønnsveksten ned med 1,1 prosentpoeng. Årslønnsveksten for arbeidere innen oljevirk-somheten (offshore) i NHO-området har variert noe fra år til år, blant annet som følge av endringer i sammensetningen av lønnstakerne og variasjoner i bonusutbetalinger. Bonus og uregelmessige tillegg trakk årslønnsveksten opp med 1,9 prosentpoeng i 2019, men i 2020 var det motsatt, slik at bonus og uregelmessige tillegg trakk veksten ned med 1,9 prosentpoeng. Årslønnsveksten er beregnet til 1,7 prosent.

For enkelte arbeideravtaler i tjenestenæ-ringer i NHO, kan sammensetningsendringer knyttet til nedstengning i 2020 ha påvirket lønnsveksten. For Riksavtalen – Hotell og Restaurant har ansiennitet (med ansiennitets-grupper med intervall på to år) et positivt sam-mensetningsbidrag på 0,7, noe som i hovedsak skyldes nedgang i antall og andel timer for ansatte med lav ansiennitet. En reduksjon i utbe-taling av uregelmessige tillegg bidro ned med 0,7 prosentenheter fra avtalt lønn. På den mindre Frisøroverenskomsten trakk nedgang i andelen unge arbeidstakere og andre med korte ansiennitet lønnsveksten opp med 1 prosent-enhet. I dekomponeringen av lønns- og sammen-setningseffekter er det brukt ansiennitetsgrup-per med intervall på to år. I gruppen med lavest ansiennitet inngår ansatte som har ansiennitet på 0–1 år, mens ansatte med ansiennitet på ti år eller mer inngår i en felles gruppe.

I Virke-bedrifter i varehandelen bidro endret alderssammensetning med flere unge arbeids-

takere til å trekke lønnsveksten ned i perioden fra 2010 til 2013, mens en motsatt bevegelse har trukket lønnsveksten opp fra og med 2014, mest markert i årene 2015 og 2016. Sammensetnings-effekter, herunder nye medlemsforetak, trakk lønnsveksten klart opp i 2017. I 2020 trakk økte bonusutbetalinger opp årslønnsveksten fra 2,7 til 3,6 prosent. Også i 2020 trakk færre unge lønnstakere lønnsveksten opp.

Lønnsveksten i helseforetakene påvirkes av endringer i kompetansesammensetningen i sykehusene. Andelen ansatte med universitets- og høgskoleutdanning høyere grad (hovedsake-lig leger) er økt samtidig som andelen ansatte med grunnskoleutdanning og fagutdanning er redusert (hovedsakelig helsefagarbeidere). Dette trakk opp lønnsveksten fra 2018 til 2019 med om lag 0,2 prosentpoeng. Endringer i kom-petansesammensetning trakk også opp lønnsveksten tidligere år.

I kommunesektoren var det en økning på om lag 1000 årsverk i stillingskode «7960 – lærer uten godkjent utdanning» fra 2019 til 2020. Dette trakk lønnsveksten for undervisningspersonell ned med om lag 0,3 prosentpoeng. Per 1.1.2020 ble det overført ca. 1000 årsverk fra Statens veg-vesen til fylkeskommunene. Dette trakk lønnsveksten opp med om lag 0,1 prosentpoeng for øvrige ansatte i kommunesektoren. I over-kant av 30 prosent av alle årsverk i kommunal sektor er i en kommune som slo seg sammen per 1.1.2020. Lønns-glidningen i 2020 var høyere i sammenslåingskommuner enn i kommunene som ikke slo seg sammen, og trakk dermed lønnsveksten opp for kommunesektoren samlet.

Årslønnsveksten i det statlige tariffområdet var 1,8 prosent fra 2019 til 2020. Om lag 0,3 pro-sentpoeng av veksten tilskrives vekst i faste og variable tillegg, hovedsakelig fra Forsvaret.

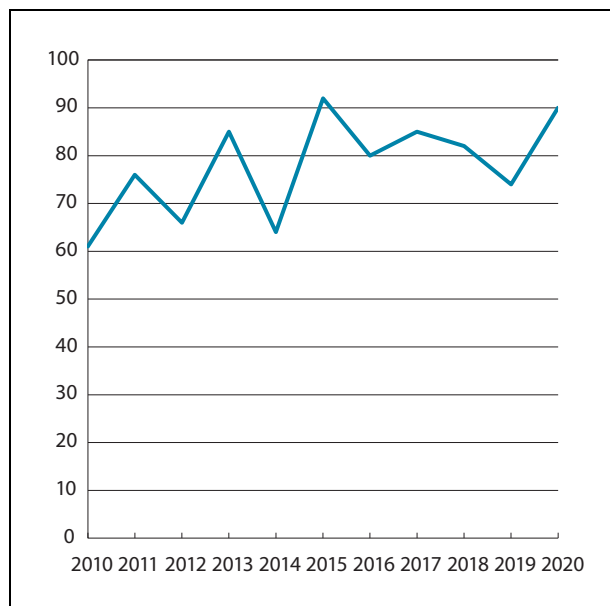
1.3 Lønnsutviklingen i enkelte tariffområder

I dette avsnittet beskrives lønnsutviklingen i tariffområder fra 2019 til 2020. Vedlegg 1 gir en mer detaljert beskrivelse av hovedtariffoppgjørene i 2020, av partenes posisjoner før forhandlingene og konflikter.

1.3.1 Lønnsutviklingen for industriarbeidere i NHO-området

For industriarbeidere i NHO-bedrifter er årslønnsveksten (både heltid og deltid) beregnet til 2,0 prosent fra 2019 til 2020, mot 3,1 prosent året før. Tariff tilleggene bidro med 0,2 prosentpoeng i årslønnsveksten, og med et overheng på 1,2 prosent er lønnsglidning beregnet til å bidra med 0,6 prosentenheter. Historisk bidrag fra lønnsglidningen når lønnsvekst dekomponeres kun i glidning og overheng vises i tabell 1.3.

Årslønn for NHO-bedrifter beregnes på bakgrunn av utbetalte, månedlige lønnssummer gjennom hele 2019 og 2020. Lønnsveksten er bygd opp av en rekke lønns-elementer med ulik periodisering som kan bevege seg ulikt mellom måneder og år. For industriarbeidere i NHO-bedrifter blir hvert tariffavtaleområde (ca. 40) vektet sammen til et gjennomsnittstall.

Figur 1.2 Lønnsglidningen som andel av total lønnsvekst for industriarbeidere i NHO-bedrifter¹

¹ Se noter til tabell 1.5.

I beregning av overheng inn i 2020 og 2021 er det justert for etterbetalinger. Overhendet er beregnet med lønnsnivå for 4. kvartal i forhold til årslønnsnivå. Overhendet inn i 2021 er beregnet til 1,0 prosent for industriarbeidere, og i 2020 ble det beregnet til 1,2 prosent.

Tabell 1.4 Gjennomsnittlige tariff tillegg for industriarbeidere (inklusive den direkte effekten av skift tillegg og andre tillegg knyttet til arbeidets art) per dato

Per 1. april 2011	219 øre/time	1,1 prosent
Våren 2012 ¹	292 øre/time	1,4 prosent
Per 1. april 2013	114 øre/time	0,5 prosent
Våren 2014 ¹	221 øre/time	1,0 prosent
Per 1. april 2015	45 øre/time	0,2 prosent
Våren 2016 ¹	120 øre/time	0,5 prosent
Per 1. april 2017	88 øre/time	0,4 prosent
Per 1. april 2018 ²	222 øre/time	0,9 prosent
Per 1. april 2019 ¹	323 øre/time	1,3 prosent
Våren 2020 ¹	112 øre/time	0,4 prosent

¹ Gjennomsnittstallet er summen av alle nivåmessige tillegg gitt i de forbundsvise områdene inklusive generelle tillegg, lavlønns-tillegg, garantitillegg, fagarbeidertillegg, ansiennitetstillegg, skift tillegg etc. De fleste forbundsvise generelle tariff tilleggene ble gitt med ulike virkningstidspunkt mellom 1. april og 1. juli, men satser og andre tillegg hadde senere virkningstidspunkt i 2020.

² Tillegget er en kombinasjon av sentralt oppgjør med generelt tillegg, lavlønns tillegg og avsetning til forbundsvise tilpasningsforhandlinger.

Tabell 1.5 Tariffmessig lønnsøkning og lønnsglidning for industriarbeidere basert på timefortjeneste¹, omregnet til 37,5 t/uke. Endring i prosent fra tilsvarende periode året før

	Lønnsøkning pr. time	Herav:		Lønnsglidning i prosent av total lønnsvekst
		Tariff tillegg	Lønnsglidning ²	
2010	3,6	1,2	2,4	67
01.okt	3,9	1,5	2,4	61
2011	4,4	1,3	3,1	70
01.okt	4,5	1,1	3,4	76
2012	4,1	1,3	2,8	68
01.okt	4,1	1,4	2,7	66
2013	3,5	0,8	2,7	77
01.okt	3,3	0,5	2,8	85
2014	3,0	0,7	2,3	77
01.okt	2,8	1,0	1,8	64
2015	2,5	0,2	2,3	92
2016 ³	2,0	0,4	1,6	80
2017	2,6	0,4	2,2	85
2018	2,8	0,5	2,3	82
2019	3,1	0,8	2,3	74
2020	2,0	0,2	1,8	90

¹ Beregningsgrunnlaget: Gjennomsnittlig timefortjeneste ekskl. overtidstillegg, betaling for helligdager, feriepenger o.l. Omregning av timefortjenestene til felles ukebasis har betydning bare når det er vesentlige endringer i arbeidstiden.

² Lønnsglidningen er basert på at hele lønnsveksten mellom tilsvarende registreringsperioder i to påfølgende år er dekomponert i tariff tillegg og lønnsglidning. Dette avviker fra dekomponeringen i tabell 1.2 hvor årslønnsveksten er dekomponert i lønns-overheng (som består både av tariff tillegg og lønnsglidning), samt bidrag til årslønnsveksten fra henholdsvis tariff tillegg og lønnsglidning.

³ Brudd i materialet fra 2016 (se boks 2.1 i vedlegg 2 i NOU 2017: 10).

Kilder: Statistisk sentralbyrå og NHO.

I det forbundsvise hovedoppgjøret i 2020 ble Fellesforbundet, LO og Norsk Industri, NHO, for Industriooverenskomsten enige om et generelt tillegg på kr 0,50 per time fra 1. april og ytterligere kr 1,50 per time til arbeidstakere omfattet av Industriooverenskomsten Teko. Gjennomsnittlig årslønnsvekst for Verksteddelen er beregnet til 1,7 prosent fra 2019 til 2020, mot 3,6 prosent fra 2018 til 2019. Tilleggene består av økte minstelønnsatser, skift tillegg og offshoresatser etc. Verksteddelen utgjør over 90 prosent av Industriooverenskomsten.

Industri dekkes av nesten 40 tariffområder innen næringsmiddelindustri, kjemisk industri, treindustri og noen mindre områder i annen type industri.

1.3.2 Lønnsutviklingen for andre arbeidergrupper i NHO-området

For arbeidere i *byggevirksomhet* er årslønnsveksten beregnet til 2,2 prosent fra 2019 til 2020, mot 2,7 prosent fra 2018 til 2019. I løpet av 2020 ble det færre ansatte i næringen og lavere andel timer med utbetalte skift tillegg som trakk lønnsveksten ned fra avtalt lønn med 0,4 prosentpoeng.

Byggevirksomhet består av to hovedgrupper, arbeidere innen elektrofag (1/3) og andre byggfag (2/3) som tømrere, murere, grunnarbeid innen stein-, jord- og sementarbeid, bygge- og tømmermestere, malermestere, rørleggerbedrifter, kobber- og blikkenslagermestere etc. En mindre gruppe innenfor byggevirksomhet er heis-

firmaer og deler av verkstedoverenskomsten, offshore.

I byggevirkksomhet bidro tariff tillegg med 0,4 prosentpoeng til årslønnsveksten fra 2019 til 2020, og fra 2018 til 2019 bidro tilleggene med 0,7 prosentpoeng. Tariff tilleggene omfatter justeringer av akkordsatser, tilpasning av minstelønnsatser både for fagarbeidere og andre, skift tillegg og spesielle tillegg i elektrofagene.

For *Riksavtalen – Hotell og restaurant* er årslønnsveksten beregnet til 1,7 prosent fra 2019 til 2020, mot 3,6 prosent året før. Fra mars til mai 2020 var det registrert 20 000 færre ansatte mens antallet økte igjen fra juli. Dette bidro til lavere utbetaling av uregelmessige tillegg som trakk lønnsveksten ned med 0,7 prosentpoeng.

For *Riksavtalen – Hotell og restaurant*, ble Fellesforbundet, LO og NHO Reiseliv enige om et generelt tillegg på kr 0,50 per time, individuelt og på satser, og et garantitillegg på kr 1,40 pr time på 37,5 t/uke, fra 1. april 2020.

Inn i 2020 var overhenget på 1,0 prosent. Sammen med tariff tilleggene bidro dette til en årslønnsvekst på 1,7 prosent som var uten glidningsbidrag. Gjennomstrømmingen av ansatte i området var på nærmere 40 prosent i 2020. Årslønnsveksten for identiske personer var 2,4 prosent.

For arbeidere i *transportsektoren i NHO* er årslønnsvekst beregnet til 2,7 prosent fra 2019 til 2020, mot 3,1 prosent fra 2018 til 2019.

Transportbedrifter (arbeidere) i NHO omfatter blant annet rutebilssektoren, spedisjonsfirmaer, innenriks sjøfart, godstransport, avisbudavtalen og i noe mindre grad grossistbedrifter og oljeselskaper mv.

Noen områder i bransjen, for eksempel innenriks sjøfart og spedisjonsfirmaer, har lokal forhandlingsrett. Bussbransjen utgjør i underkant av 50 prosent av transportbedriftene og har ikke lokal forhandlingsrett. Årslønnsveksten for bussbransjen er beregnet til 2,6 prosent fra 2019 til 2020, mot 2,9 prosent fra 2018 til 2019. Tariff tillegg og overheng bidro med 1,6 prosentpoeng til årslønnsveksten fra 2019 til 2020. De uregelmessige tilleggene trakk opp lønnsveksten med 0,7 prosentpoeng.

For arbeidere i *oljevirkksomhet* er årslønnsveksten beregnet til 1,7 prosent fra 2019 til 2020, mot 3,7 prosent året før. I 2020 bidro bonus og uregelmessige tillegg til å trekke veksten ned med 1,9 prosentpoeng fra avtalt lønn.

1.3.3 Lønnsutviklingen for funksjonærer i NHO-bedrifter

Industrifunksjonærene i NHO-bedrifter utgjør om lag 25 prosent av alle funksjonærer i NHO-bedrifter. Årslønnsvekst for industrifunksjonærer er beregnet til 2,1 prosent fra 2019 til 2020, mot 3,0 prosent året før. Lavere uregelmessige tillegg i 2020 trakk lønnsveksten ned med 0,3 prosentpoeng.

Gruppen industrifunksjonærer totalt består av fem ulike bransjeområder (næringsmiddel, treindustri, kjemisk, verksted- og metallindustri og annen industri) som er vektet sammen.

Klassifiseringen av NHO-bedrifter i tariff sammenheng og i utvalgets rapportering, vil avvike noe fra SSBs offisielle klassifisering, som omtalt i vedlegg 2. Virkningene blir også omtalt i fotnoter i tabellene.

Overhenget for industrifunksjonærer inn i 2021 er beregnet til 1,5 prosent.

Funksjonærer ellers i NHO er ansatte innen bergverk, jordbruk, skogbruk, fiskeoppdrett, kraftforsyning, oljevirkksomhet, bygge- og anleggsvirkksomhet, samferdsel, forskning og undervisning, personlig og forretningsmessig tjenesteyting, hotell og restaurant, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting, handel, informasjonsektoren etc. Samlet utgjør funksjonærene utenfor industri 70 prosent av alle funksjonærer i NHO-bedrifter.

Gjennomsnittlig lønnsvekst for *alle funksjonærgrupper i NHO* er beregnet til 2,3 prosent fra 2019 til 2020, mot 3,0 prosent året før. Tallene ovenfor inkluderer både faglige, vitenskapelige, tekniske og andre funksjonærstillinger inklusive lederstillinger. Lønn for administrerende direktører er også med og en stor andel kontorstillinger på alle nivå.

I tillegg er det grupper innen håndverk, organisasjoner og bemanningsbedrifter som ikke tas med i lønnsstatistikken hverken for funksjonærer eller arbeidere. Samlet utgjør disse 8 prosent av alle årsverk i NHO-bedrifter.

1.3.4 Lønnsutviklingen for industriarbeidere og industrifunksjonærer i NHO-bedrifter under ett

Lønnsveksten for arbeidere og funksjonærer i NHOs industribedrifter i alt er beregnet til 2,2 prosent fra 2019 til 2020, mot 3,1 prosent året før. Overhenget for industrien i alt inn i 2021 er 1,2 prosent. Årslønnsveksten i industrien samlet i NHO ble anslått til 1,7 prosent ved det utsatte hovedoppgjøret i 2020.

Tabell 1.6 Fordeling av årsverk i NHOs statistikkregister og lønnssum basert på årslønnsnivå for henholdsvis industriarbeidere og industrifunksjonærer

		Arbeidere	Funksjonærer
Årsverk	2016	53,0	47,0
	2017	54,8	45,2
	2018	55,5	44,5
	2019	55,2	44,8
	2020	54,8	45,2
Lønnssum	2016	41,2	58,8
	2017	43,2	56,8
	2018	43,9	56,1
	2019	43,8	56,2
	2020	43,3	56,7

Kilder: NHO og Statistisk sentralbyrå.

1.3.5 Lønnsutviklingen i andre områder i privat næringsvirksomhet

I hovedtariffoppgjøret for 2020 i varehandelen ble det på Landsoverenskomsten og Kontoroverenskomsten mellom Handel og Kontor i Norge og Hovedorganisasjonen Virke avtalt høyere tillegg for kvelds-, natt- og helgearbeid, og innført et nytt tillegg for arbeid mellom kl. 15 og 18 på lørdager, fra 1. oktober 2020. I overensstemmelse med garantiordningen ble minstelønnsatsen i trinn 6 økt med kr 5,74 per time og minstelønnsatsen for ansatte på sentrallager eller hovedlager i engrosvirksomheter mv. ble hevet med kr 7,32 per time, fra 1. februar 2020. Fra 1. oktober 2020 falt bestemmelsen om at arbeidstakere med en gjennomsnittlig ukentlig arbeidstid på færre enn 12 timer ikke har rett på tillegg kvelds-, natt- og helgearbeid, bort.

Årslønnsveksten fra 2019 til 2020 for heltidsansatte i Virke-bedrifter i varehandelen er beregnet til 3,6 prosent. Bonusutbetalinger trakk opp årslønnsveksten med 0,9 prosentenheter. Færre unge lønntakere i 2020 bidro også til økt vekst i gjennomsnittslønnen.

I *finans tjenester* ble det i hovedtariffoppgjøret i 2020 mellom Finansforbundet og Finans Norge og mellom LO og Finans Norge gitt et generelt tillegg på 0,3 prosent, men minst kr 1 500 på alle trinn i lønnsregulativet, med virkning fra 1. mai 2020. Årslønnsveksten i finans tjenester fra 2019 til 2020 er beregnet til 2,9 prosent.

1.3.6 Lønnsutviklingen i offentlig sektor

Staten

For avtalen mellom Staten og LO Stat, YS Stat og Unio ble det gitt et generelt tillegg på 0,44 prosent på hovedlønnsstabellen med virkning fra 1. oktober 2020, men 0,54 prosent i ltr. 47–63 med flere kvinner enn menn. Det ble ikke satt av midler til lokale forhandlinger. For avtalen mellom Staten og Akademikerne ble hele den disponible økonomien, 0,45 prosent av lønnsmassen, avsatt til lokale forhandlinger med virkning fra 1. oktober 2020.

Årslønnsveksten fra 2019 til 2020 i det statlige tariffområdet er beregnet til 1,8 prosent.

Kommunesektoren/KS-området

I hovedtariffoppgjøret i KS-området ble det for stillinger med hovedsakelig sentral lønnsdannelse gitt lønnstillegg med virkning fra 1. september 2020 på mellom 1 400 kr og 1 900 kr per år, som vist i tabell 1.1 i vedlegg 1. Ledere i HTA kapittel 4 fikk et generelt tillegg på 0,3 prosent fra 1. september 2020. Det ble ikke satt av midler til lokale forhandlinger i 2020.

I hovedtariffoppgjøret i *Oslo kommune* ble det gitt et tillegg på lønnstabellen på 0,9 prosent, minimum kr 4 400 med virkning fra 1. mai 2020. Det gjennomføres ikke lokale forhandlinger.

For en del grupper i KS-området (kapittel 3 og 5) fastsettes lønnen gjennom lokale lønnsforhand-

linger i den enkelte kommune og fylkeskommune uten noen sentral ramme. Virkningsdato for lønnstillegg er 1. mai med mindre annen dato er avtalt.

Kommuneansatte i alt

På grunnlag av lønnsstatistikk for 2020 og tariff-tilleggene i 2020, er årslønnsveksten fra 2019 til 2020 for hele kommunesektoren, inkl. undervisningssektoren, Oslo kommune og diverse bedriftsmedlemmer¹, beregnet til 1,7 prosent.

Undervisningsansatte

På grunnlag av lønnsstatistikk for 2020 og tariff-tilleggene i 2020, er årslønnsveksten fra 2019 til 2020 for undervisningsansatte i hele kommunesektoren beregnet til 1,2 prosent. Økt antall årsverk i stillingskode «7960 – lærer uten godkjent utdanning» trakk lønnsveksten ned med om lag 0,3 prosentenheter.

Kommuneansatte eksklusive undervisningsansatte

På grunnlag av lønnsstatistikk for 2020 og tariff-tilleggene i 2020, er årslønnsveksten fra 2019 til 2020 for kommuneansatte eksklusive undervisningsansatte beregnet til 1,9 prosent. Overføring av ingeniører fra Statens vegvesen til fylkeskommunene trakk lønnsveksten opp med om lag 0,1 prosentenheter.

1.3.7 Lønnsutviklingen i Spekter-området

Spekter-området ekskl. helseforetakene

I forhandlingene på A-nivå mellom Spekter og LO Stat og YS Spekter ble det avtalt et generelt tillegg på kr 975 per år med virkning fra 1. april 2020. For medlemmer i Unio og SAN forhandles alle lønns-tillegg lokalt i virksomhetene. Årslønnsveksten fra 2019 til 2020 i Spekter-området ekskl. helseforetakene er beregnet til 1,9 prosent.

Helseforetakene

I de sentrale forbundsvise forhandlingene mellom Spekter og forbundene i LO og YS for helseforetakene i 2020 ble det gitt et generelt tillegg til alle ansatte i stillingsgruppe 1 på kr 6 000 per år. Arbeidstakere i gruppe 2 og 3 med ansiennitet

lavere enn 16 år fikk et generelt tillegg på 8 000 kr, mens arbeidstakere i gruppe 2 og 3 med ansiennitet på minst 16 år fikk et generelt tillegg på 1,9 prosent. Arbeidstakere i gruppe 4 og 5 fikk et generelt tillegg på 0,8 prosent. Arbeidstakere i gruppe 5 med ansiennitet på 16 år eller mer fikk ytterligere et generelt tillegg på 0,8 prosent (samlet 1,6 prosent). Arbeidstakere som ikke er innplassert i stillingsgruppe 1–5 fikk et generelt tillegg på 1,4 prosent. Alle tillegg hadde virkning fra 1. oktober 2020. Minstelønnsattsene ble hevet for alle stillingsgrupper fra samme dato, se tabell 1.2 i vedlegg 1. Det ble ikke gjennomført lokale forhandlinger på B-nivå i 2020.

Spekter og Ergoterapeutforbundet, Fysioterapeutforbundet, Norsk Sykepleierforbund og Utdanningsforbundet kom til enighet i de sentrale forbundsvise forhandlingene (A2) for helseforetakene. Det ble ikke gjennomført lokale lønnsforhandlinger på B-dels nivå i 2020. Minstelønnsattsene ble hevet med virkning fra 1. oktober 2020, se tabell 1.3 i vedlegg 1. Det ble gitt følgende generelle tillegg:

- Medlemmer av Norsk Fysioterapeutforbund og Norsk Ergoterapeutforbund fikk et generelt tillegg på 0,8 prosent med virkning fra 1. oktober 2020. Medlemmer i stilling som spesialfysioterapeut/spesialergoterapeut med ansiennitet på 16 år eller mer fikk ytterligere et tillegg på 0,8 prosent (samlet 1,6 prosent).
- Med Norsk Sykepleierforbund ble det avtalt et generelt tillegg på 0,8 prosent med virkning fra 1. oktober 2020. Alle i stilling som spesialsykepleier/jordmor med ansiennitet på 16 år eller mer gis ytterligere et generelt tillegg på 0,8 prosent (samlet 1,6 prosent).
- Medlemmer av Utdanningsforbundet fikk et generelt tillegg på 1,4 prosent med virkning fra 1. oktober 2020. Styrer i barnehage fikk ytterligere et generelt tillegg på 0,9 prosent, totalt 2,3 prosent. Faggruppene spesialpedagog, klinisk pedagog og logoped med ansiennitet 16 år eller mer fikk ytterligere et generelt tillegg på 0,6 prosent, samlet 2,0 prosent.

Spekter og *Den norske legeforening* kom til enighet om generelle lønnstillegg. Leger i spesialisering med over fire år gjennomført tid i spesialisering fikk et generelt tillegg på kr 10 000, mens de med under ett år gjennomført spesialisering fikk et generelt tillegg på kr 16 700, med virkning fra 1. juli 2020. Det ble ikke gitt generelle tillegg for mellom ett og fire år gjennomført tid i spesialisering. I tillegg ble det avtalt endringer i lønns-systemet for leger i spesialisering, som følge av ny

¹ Dette omfatter blant annet ansatte i e-verk, revisjon, vann- og avløp etc.

utdanningsstruktur, som hadde lønnsmessige konsekvenser.

Med virkning fra 1. januar 2020 fikk lege-spesialister et generelt tillegg på 15 000 kr og overleger og stipendiater 17 000 kr. Leger med totallønnsavtale og øvrige medlemmer av Legeforeningen fikk et generelt tillegg på 1,7 prosent med virkning fra 1. januar 2020. Det skulle ikke gjennomføres lokale forhandlinger i 2020.

På grunnlag av lønnsstatistikk fra SSB for 2020 og avtalte tillegg i 2020, er årslønnsveksten fra 2019 til 2020 i helseforetakene beregnet til 1,8 prosent.

1.3.8 Lønnsutviklingen for kvinner og menn i tariffområder

Tabell 1.7 viser lønnsutviklingen for kvinner og menn i enkelte tariffområder. Fra 2019 til 2020 minket forskjellen i gjennomsnittlig lønnsnivå mellom kvinner og menn i NHO-bedrifter i industrien og finanstjenester, mens det var små endringer i andre områder i tabellen. Endringene i de enkelte områdene fra år til år påvirkes av flere forhold, herunder endringer i sysselsettingen for menn og kvinner. Sett over en lengre periode er hovedbildet at lønnsforskjellen er redusert.

I hovedgruppene i tabellen er det forholdsvis store variasjoner i størrelsen på lønnsforskjellene mellom kvinner og menn. Imidlertid er disse gruppene ikke sammenlignbare med hensyn til sammensetning da noen områder har mer ensartete stillingsstrukturer enn andre. For eksempel er stillingsstrukturen blant industriarbeidere relativt enhetlig, mens den er mer sammensatt blant annet i finanstjenester og i helseforetakene. Tabellen egner seg dermed mest til å følge utviklingen i de enkelte områdene over tid.

1.4 Lønnsoverhenget

Lønnsoverhenget beskriver hvor mye lønnsnivået ved utløpet av ett år ligger over gjennomsnittsnivået for året. Det forteller dermed hvor stor årslønnsveksten fra ett år til det neste vil bli der-

som det ikke gis lønnstillegg i det andre året og det ikke er sammensetningseffekter som omtalt i avsnitt 1.2 og boks 1.1.

Lønnsoverhenget til 2021 i industrien samlet i NHO-området er beregnet til 1,2 prosent. For områdene i tabell 1.8 varierer lønnsoverhenget til 2021 fra 0,2 til 1,5 prosent.

I tillegg til lønnsoverhenget kan lønnsveksten til året etter i enkelte områder også bli påvirket enten av allerede avtalte tariff tillegg eller av garantiordninger og satsreguleringsbestemmelser.

Prinsipielt står allerede avtalte lønnstillegg for neste år i en noe annen stilling enn lønnsoverhenget. Ved å avtale lønnstillegg i et tariffoppgjør for neste år, legger en føringer for årslønnsveksten året etter. På denne bakgrunn bør beregninger av lønnsoverheng til ett år suppleres med opplysninger om eventuelle allerede avtalte tillegg for det samme året.

Garantiordninger og satsreguleringsbestemmelser sikrer områder en (automatisk) lønnsvekst, gjerne i forhold til en fastlagt referansegruppes lønn. Virkninger av alle avtalte tillegg inklusive slike ordninger, defineres som tariff tillegg når de er kjent. En del av disse tilleggene vil ikke være klare før endelig statistikk foreligger.

Ved hovedtariffoppgjørene i 2020 ble det i flere tilfeller avtalt lønnstillegg for 2021. I oppgjøret om Bussbransjeavtalen mellom Fellesforbundet og NHO Transport ble det gitt et tillegg på kr 2,50 per time fra 1. april 2021 for rutebussjåfører. For Avisbudavtalen mellom Fellesforbundet og Mediebedriftenes Landsforening ble det avtalt et tillegg med kr 2,00 fra 1. april 2021. På Vekteroverenskomsten mellom Norsk Arbeidsmandsforbund og NHO Service og Handel og mellom Parat og NHO Service og Handel ble det avtalt et tillegg på kr 1,00 fra 1. april 2021.

På Grossistoverenskomsten avtalte Virke og Fellesforbundet å gjennomføre lokale forhandlinger med sentralt avsatte potter på minimum henholdsvis 0,5 og 0,3 prosent per dato, med virkning 1. april 2021 og 2022.

Tabell 1.7 Gjennomsnittlig årslønn¹ for kvinner i forhold til gjennomsnittlig årslønn for menn i noen store forhandlingsområder. Prosent

	2011 2012 2013 2014 2015 2016 2017 2018 2019 2020										Årslønn Menn		Årslønn Kvinner		Kvinn-andel ²	2020		
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2020	2020	2020	2020				
Industriarbeidere i NHO-bedrifter	89,2	88,8	89,2	89,5	90,2	92,3	92,4	93,1	93,5 ¹⁰	91,5	91,9	91,9	91,9	91,9	91,9	516 100	474 500	17
Industriefunksjonærer i NHO-bedrifter	79,5	80,4	81,2	81,6	81,6	80,9	82,2	83,2	83,1 ¹⁰	84,3	85,1	84,3	85,1	84,3	85,1	843 600	718 200	29
Virke-bedrifter i varehandel ³	84,9	84,0	83,7	83,7	82,9	85,5	85,2	85,5	85,2 ⁹	85,4	84,7 ¹²	85,4	84,7 ¹²	85,4	84,7 ¹²	596 100	505 100	41
Ansatte i hotell og restaurant i NHO-bedrifter ⁸	94,6	95,6	95,7	95,7	96,5	96,4	96,3	94,4	96,2	95,9	95,8	95,9	95,8	95,9	95,8	402 900	386 100	56
Finanstjenester ⁴	80,3	79,7	80,2	80,0	77,9	79,9	80,2	79,9	81,7 ⁴	81,1 ¹¹	82,3	82,3	82,3	82,3	82,3	784 300	645 600	50
Statsansatte	90,1	90,7	90,7	90,9	89,9	89,9	90,2	89,2	89,7	89,8	89,8	89,8	89,8	89,8	89,8	657 200	590 200	50
Kommunene i alt ⁷	91,5	92,2	92,5	92,5	92,6	92,6	93,1	93,6	93,6	94,1	94,1	94,1	94,1	94,1	94,1	568 700	535 100	74
Undervisningsansatte ⁷	97,0	97,1	97,7	97,8	97,9	97,9	97,9	97,9	98,1	98,3	98,3	98,3	98,3	98,3	98,3	597 300	588 600	69
Øvrige ansatte ⁷	91,0	91,9	91,2	91,2	91,8	91,8	92,5	92,8	92,9	93,4	93,4	93,4	93,4	93,4	93,3	558 200	520 700	75
Statlige eide helseforetak i Spekter-området ⁵	82,2	82,2	83,0	83,6	83,6	78,9	80,1	79,8	80,5	80,8	81,0	80,8	81,0	80,8	81,0	738 100	597 800	76
Spekter-området ekskl. statlige eide helseforetak ⁶	96,0	96,3	96,8	96,8	96,9	93,9	94,5	95,7	95,8	96,7	96,7	96,7	96,7	96,7	96,5	589 400	569 000	40

¹ Årslønn eksklusive overtidstillegg, men inklusive andre tillegg.

² Andel heltidsansatte kvinner/årsverk kvinner innenfor det enkelte området. Prosent.

³ Gjelder heltidsansatte.

⁴ Heltidsansatte i medlemsvirksomheter (arbeidsgivermedlemmer) i Finans Norge utenom ledere. Fra 2018 benyttes datamateriale for hele året. Beregnet med ny metode var relativ lønn 81,1 prosent i 2017 og 80,8 prosent i 2016.

⁵ Månedslønn per september*12 (heltidsekvivalenter), kilde: SSB. Fra og med 2015 gjelder tallene næringen «Sykehus tjenester» under Statlig forvaltning.

⁶ Månedslønn per oktober*12.

⁷ Månedslønn per 1. desember *12.

⁸ Årslønnsberegning. Tallene for hotell- og restaurant gjelder for «funksjonsområder som dekkes av Rikssavtalen for hotell- og restaurant». Med ny metode for årslønnsnivå for Rikssavtalen var nivå i 2018 også 96,2.

⁹ Korrigert for populasjonsendringer er andelen den samme i 2018 som i 2017.

¹⁰ Med samme metode som anvendt for 2019 er det relative årslønnsnivået for 2018 91,9 for arbeidere og 83,2 for funksjonærer.

¹¹ Forholdet er 81,8 prosent i 2019 dersom lønnsnivåene for 2019 korrigeres for endringer i innrapportering av yrkeskoder sammenlignet med 2018.

¹² Beregnet på revidert lønnsstatistikk fra SSB per november og med samme populasjon som for 2020 var relativ lønn i 2019 84,5 prosent, som kan sammenlignes med 84,7 prosent for 2020.

Kilder: Statistisk sentralbyrå, Beregningsutvalget og KS.

Tabell 1.8 Lønnsoverhenget fra året før i prosent. 2016–2021

Område/gruppe:	2016	2017	2018	2019	2020	2021
NHO-bedrifter i industrien i alt ¹	1,1	1,1	1,2	1,2	1,2	1,2
Industriarbeidere	1,0	1,1	1,1	1,1	1,2	1,0
Industrifunksjonærer	1,5	1,1	1,4	1,4	1,3	1,5
Virke-bedrifter i varehandel	0,7	0,9	0,8	1,1	1,0	0,8
Finanstjenester ²	1,1	0,9	1,0	1,5	1,3 ⁵	0,9
Staten	0,4	1,5	0,6	1,5	1,2	0,4
Kommunene i alt	0,7	0,9	1,4	0,7	1,2	0,3
Undervisningsansatte	0,6	0,9	1,3	0,7	1,1	0,2
Øvrige ansatte	0,7	0,9	1,4	0,7	1,3	0,4
Ansatte i Spekter-bedrifter						
Helseforetakene	0,4	1,6 ⁴	0,9	1,9	1,0	0,8
Øvrige bedrifter	0,6	0,6	0,6	0,8	0,9	0,5
Veid gjennomsnitt ³	0,7	1,1	1,1	1,1	1,2	0,6

¹ Arbeidere og funksjonærer i industrien er vektet sammen med lønnssummen i hver gruppe som vekt.

² Heltidsansatte i medlemsvirksomheter i Finans Norge (arbeidsgivermedlemmer) utenom ledere.

³ Antall årsverk i hver gruppe fra tabell 1.1 er brukt som vekter.

⁴ For ansatte i konflikt i 2016 ble virkningstidspunktet forskjøvet. Dette trakk overhenget til 2017 opp med 0,5 prosentpoeng.

⁵ Beregnet ut fra korrigert lønnsnivå for 2019 på grunn av endringer i innrapportering av yrkeskoder fra noen medlemmer av Finans Norge.

Kilder: Statistisk sentralbyrå for Beregningsutvalget, Beregningsutvalget og KS.

Kapittel 2

Lønnsutviklingen samlet og etter kjennetegn

- For lønnstakere under ett viser foreløpige tall fra nasjonalregnskapet at veksten i gjennomsnittlig årslønn fra 2019 til 2020 var 3,1 prosent. Høy lønnsvekst ved inngangen til 2020 og redusert sysselsetting i 2020, særlig i grupper med lønn under gjennomsnittet, trakk lønnsveksten opp. I nasjonalregnskapet er permitterte inkludert med tilordnet lønn de tre første månedene av permitteringsperioden.
- Beregninger på lønnsstatistikken viser at endringer i fordelingen av lønnstakerne på næringsgrupper, med størst nedgang i næringer med lønnsnivå under gjennomsnittet for alle, trakk årslønnsveksten fra 2019 til 2020 opp med 0,5 prosentenheter, fra 2,6 til 3,1 prosent. Lønnsstatistikken er basert på jobber og måneder med utbetalt lønn, og permitterte på tellingstidspunktene inngår ikke. Forskjellen mellom årslønnsveksten for alle lønnstakere ifølge lønnsstatistikken og for forhandlingsområdene samlet, som er beregnet til 2,2 prosent i 2020, har blant annet sammenheng med forskjeller i populasjoner og beregningsmetoder, herunder hvordan permitteringer gjennom året behandles og får effekt.
- *Lønnsforskjellene mellom kvinner og menn* endret seg lite fra 2019 til 2020, ifølge lønnsstatistikk fra Statistisk sentralbyrå. I 2020 utgjorde den gjennomsnittlige lønnen for kvinner 89,3 prosent av den gjennomsnittlige lønnen for menn for alle heltidsansatte per november. For heltids- og deltidsansatte samlet var kvinners lønn 87,5 prosent av menns lønn, mot 87,8 prosent året før.
- Veksten i gjennomsnittslønn eksklusive opsjons- og naturalytelser fra november 2019 til november 2020 var 2,8 prosent for *administrerende direktører* i privat sektor og 1,8 prosent for *toppledere i offentlig forvaltning*. Lønnsveksten for alle heltidsansatte lønnstakere var 2,3 prosent i samme periode. Gjennomsnittslønnen inklusive opsjons- og naturalytelser for

administrerende direktører i privat sektor økte med 3,2 prosent fra november 2019 til november 2020.

- *Lønnsspredningen* i alt målt ved Gini-koeffisienten har endret seg lite etter 2015, etter å ha økt tidligere på 2000-tallet. Blant kvinner har lønnsspredningen økt også etter 2015.

2.1 Innledning

Dette og de følgende avsnittene presenterer utviklingstrekk i lønn i hovedsak basert på statistikk fra SSB klassifisert etter kjønn og andre kjennetegn. Lønnsstatistikken fra SSB er nærmere omtalt i vedlegg 2.

Fra og med publiseringen for 2020 har SSB endret tellingstidspunktet for lønnsstatistikken fra september til november måned.¹ De viktigste grunnene til flyttingen er at en større del av lønnsendringene som har kommet i løpet av året fanges opp, aktualiteten på statistikken forbedres og en får et felles tellingstidspunkt med den årlige registerbaserte sysselsettingsstatistikken og statistikken antall arbeidsforhold og lønn. I tillegg har SSB innført en ny metode for beregning av arbeidstid. Det er publisert statistikk for november måned og med ny metode for beregning av arbeidstid tilbake til 2016, med mindre endringer i lønnsnivåer og sammensetning på heltid og deltid. Endringen i månedslønn fra november et år til neste er tilnærmet den samme som målt med september som tellingstidspunkt. I denne rapporten er tidsseriene for lønnsvekst ikke endret tilbake i tid. Lønnsnivåer for 2020 er per november og endringer i lønn fra 2019 til 2020 er fra november til november, mens endringer i lønn for tidligere år er målt fra september til september. I noen tilfeller vises relative lønninger i 2019 målt med både tidligere og ny statistikk.

¹ <https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/artikler-og-publikasjoner/lonnsveksten-bremset-opp-gjennom-2020>.

2.2 Lønnsutviklingen samlet og i enkelte næringer

Tabell 2.1 viser gjennomsnittlig årslønnsvekst etter nasjonalregnskapet og lønnsstatistikken. Lønnsstatistikken er basert på inndeling etter næring og institusjonell sektorgruppering. Dette er en annen gruppering av virksomheter enn inndeling etter forhandlingsområder. Det er også andre forskjeller i avgrensning, i tillegg til forskjeller i beregningsmetoder. Forskjellene mellom årslønnsberegningene i dette kapitlet og kapittel 1, samt årslønnsberegninger i nasjonalregnskapet og lønnsstatistikken, er omtalt i vedlegg 2.

For lønnstakere under ett var årslønnsveksten 3,1 prosent fra 2019 til 2020, ifølge foreløpige tall fra nasjonalregnskapet. Årslønnsveksten i 2020 har sammenheng med at lønnsveksten var relativt

høy ved utgangen av 2019 og tidlig i 2020, og at sysselsettingen falt først og fremst i næringer med lavt lønnsnivå. Det trakk opp det gjennomsnittlige lønnsnivået i 2020. I andre halvår var det oppgang i lønnsutbetalingene som følge av lønnsoppgjørene utover høsten. Nominell årslønnsvekst og real-lønnsvekst for Norge siden 1970 vises i boks 2.1.

Ifølge lønnsstatistikken fra SSB var årslønnsveksten for alle lønnstakere 3,1 prosent fra 2019 til 2020. Beregningene som omtales i avsnitt 2.2.1 viser at forskyvninger mellom næringsgrupper trakk årslønnsveksten opp med 0,5 prosentenheter i 2020. Årslønnsveksten i industrien i alt var høyere enn i varehandel totalt fra 2010 til 2015, mens det var omvendt i perioden 2015–2020. For hele tiårsperioden under ett var årslønnsveksten tilnærmet lik i industri og varehandel. I offentlig forvaltning var årslønnsveksten 0,2–0,3 prosentenheter

Tabell 2.1 Årslønnsvekst¹ fra året før i prosent for alle grupper og for tre hovedsektorer i økonomien

	Nasjonalregnskapet	Lønnsstatistikken			
		Alle grupper	Industrien	Varehandel	Offentlig forvaltning ²
2011	4,2	4,1	4,6	3,6	4,5
2012	4,0	4,0	4,6	3,2	4,2
2013	3,9	3,9	3,7	3,4	3,8
2014	3,1	3,0	2,8	1,6	3,5
2015	2,8	2,8	2,5	3,2	2,9
2016	1,7	1,7	1,5	2,8	2,2
2017	2,3	2,2	2,1	2,8	2,6
2018	2,8	3,0	2,8	2,6	2,8
2019	3,5	3,4	3,3	3,5	3,5
2020	3,1	3,1	2,3	3,8	2,2
Samlet vekst 2010–2015	19,3	19,1	19,6	15,9	20,4
Gjennomsnitt per år ³	3,6	3,6	3,6	3,0	3,8
Samlet vekst 2015–2020	14,1	14,1	12,6	16,5	14,0
Gjennomsnitt per år ³	2,7	2,7	2,4	3,1	2,7
Årslønn 2020 per årsverk	593 500	587 600	591 900	532 400	570 400
Antall årsverk ⁴ 2020	2 284 100	2 242 706	197 800	262 080	733 700

¹ Populasjoner og beregningsmetoder er forskjellig fra det som brukes for forhandlingsområder i tabell 1.1, se vedlegg 2. Der er også forskjeller mellom årslønnsberegninger ifølge nasjonalregnskapet og lønnsstatistikken beskrevet.

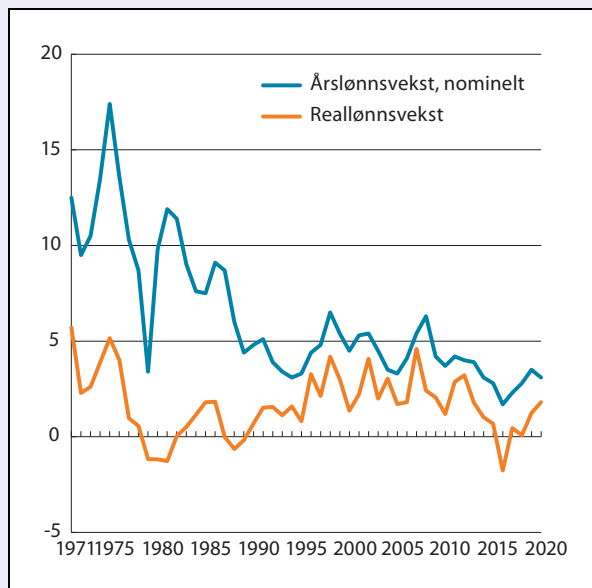
² Fra 2016 basert på SSBs sektorgruppering. Omfatter statlig forvaltning (inkl. helseforetakene) og kommunal og fylkeskommunal forvaltning.

³ Geometrisk gjennomsnitt.

⁴ For lønnsstatistikken vises antall heltidsekvalenter i grunnlaget for lønnsstatistikken.

Kilder: Statistisk sentralbyrå og Beregningsutvalget.

Boks 2.1 Lønnsutviklingen 1970–2020

Figur 2.1 Nominell lønnsvekst og reallønnsvekst 1970–2020

Note: Tall for 2019 og 2020 er foreløpige.
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

I denne boksen presenteres utviklingen i nominell lønn (årslønn i nasjonalregnskapet, se vedlegg 2) og reallønn¹ siden 1970. Den nominelle lønnsveksten var høy på midten av 1970-tallet, med over 17 prosent i 1975. Dette ga en reallønnsvekst på over 5 prosent. Reallønnsveksten var også over 5 prosent i 1971. Til tross for sterk prisvekst på 1970-tallet var veksten i reallønn

samlet for dette tiåret forholdsvis sterk. Lavere lønnsvekst i 1979 skyldtes i stor grad innføring av lønns- og prisstopp. På 1980-tallet varierte lønnsveksten mellom 12,0 prosent i 1981 og 4,4 prosent i 1989. Lønnsveksten i 1988 og 1989 var påvirket av inntektsreguleringslover.² Reallønnsveksten på 1980-tallet sett under ett var lav, og negativ i flere år. Siden begynnelsen av 1990-tallet har både lønns- og prisveksten stort sett vært klart lavere enn på 1970- og 80-tallet, men reallønnsveksten har vært høy. I 2011 og 2012 bidro lav prisvekst til høy reallønnsvekst, men med høyere prisvekst og lavere nominell lønnsvekst falt reallønnsveksten i årene etter. Lavere gjennomsnittlig nominell lønnsvekst og forholdsvis høy prisvekst førte til et fall i reallønnen på 1,8 prosent i 2016. I 2017, 2018 og 2019 tok årslønnsveksten seg opp. I 2018 utliknet prisstigningen nesten veksten i nominell årslønn, men i 2019 økte reallønnen igjen. I 2020 ble reallønnsveksten 1,8 prosent etter nedgang i både nominell lønnsvekst og konsumprisvekst.

Figuren viser reallønnsvekst basert på vekst i årslønn. Utviklingen i reallønn per time har i enkelte år økt mer som følge av nedsatt ukentlig arbeidstid med lønnskompensasjon. Slike endringer fant sted både på 1970- og 1980-tallet.

¹ Vekst i nominell lønn deflatert med konsumprisindeksen.

² Se kapittel 6 i: Eivind Thomassen og Lars Fredrik Øksendal (2017). Modellbyggere. Det tekniske beregningsutvalget for inntektsoppgjørene 1967–2017. Pax Forlag 2017.

høyere per år enn i industrien i begge femårsperioder. I industrien i alt har årslønnsveksten i tiårsperioden under ett vært om lag som for NHO-bedrifter i industrien, selv om det har vært noe forskjell i de enkelte år, jf. tabell 1.1.

2.2.1 Sammensetningseffekter i lønn i 2020

Endringene i arbeidsmarkedet i 2020 var uten sidestykke. Det store omfanget av permitteringer og arbeidsledighet rammet skjevt på tvers av bransjer og grupper av ansatte. De som ble arbeidsledige eller permittert hadde gjennomgående lavere lønn enn gjennomsnittet. Dermed blir også gjennomsnittlige lønninger og målt lønnsvekst påvirket.

Som beskrevet i NOU 2020: 8 vil permitteringer slå ut ulikt i lønn avhengig av om en ser på nasjonalregnskapet, lønnsstatistikken eller forhandlingsområder. Det følger av forskjeller i datagrunnlag og metode. Tabell 2.2 oppsummerer virkninger av permitteringer i beregninger av lønn per dato og årslønn etter datagrunnlag. Det kan ha stor betydning om en benytter data for én måned, som i Virke-området, eller for alle måneder, som i NHO-området. Det vil også ha betydning at en i lønnsstatistikken, for NHO og for finanstjenester benytter måneder med utbetalt lønn i årslønnsberegninger, mens årslønn i nasjonalregnskapet ikke er påvirket av permitteringer under tre måneder. Videre vil endringer i stillingsandel og forskyvninger av arbeidstid

Tabell 2.2 Datagrunnlag og virkningen av permitteringer i beregninger av lønn per dato og årslønn

	Datagrunnlag	Effekt av permitteringer
<i>Årslønn i nasjonalregnskapet</i>	Alle måneder i året	Bare permitteringer over 3 måneder får effekt. Oppsigelser virker umiddelbart.
<i>Årslønn i lønnsstatistikken</i>	Alle måneder i året	Bare måneder med utbetalt lønn inngår, dvs. permitterte faller ut fra 1. måned.
<i>Årslønn i Virke, Spekter, Staten og KS</i>	KS: 1. desember Virke: november Spekter: 1. november (oktoberlønn) Staten: oktober	Påvirket i den grad permitteringer/oppsigelser påvirker antall med lønn og gjennomsnittlig lønn på tellingstidspunktet. Permitteringer i vår kan likevel påvirke gjennom de andre komponentene i månedslønn, som måles som gjennomsnitt over året. Virke: kun heltidsansatte.
<i>Årslønn i NHO og finansjenester</i>	Alle måneder i året	Som for årslønn i lønnsstatistikken. Finansjenester: kun heltidsansatte.
<i>Per dato-tall fra lønnsstatistikken</i>	November. Tidligere var tellingstidspunktet september.	Arbeidsforhold er med bare når det er utbetalt lønn. Avtalt lønn er for september/november mens det er alle måneder hittil i året for de andre komponentene i månedslønn (bonus og uregelmessige tillegg). Permitteringer som var avsluttet med retur til arbeid før telling får ikke effekt på avtalt lønn, men kan påvirke månedslønn gjennom tillegg/bonus i gjennomsnitt for året.
<i>Kvartalsstatistikken Antall arbeidsforhold og lønn, ARBLONN</i>	Februar, mai, august, november.	Kvartalsstatistikken benytter bare data for de respektive tellingsmånedene. Permitteringer som var avsluttet før tellings-tidspunktet får ikke effekt.
<i>Kontantlønn fra eksperimentell månedsstatistikk</i>	Omfatter alle kontante ytelser fra arbeidsgiver herunder avtalt lønn, faste og uregelmessige tillegg, bonus, overtidsgodtgjørelse, sluttvederlag og andre kontante ytelser, før skatt.	Effekt umiddelbart i statistikken når utbetalinger faller bort. Etterbetalinger som er utestående fra tidligere perioder er med.
<i>Månedlig statistikk om lønnssummer</i>	Sum beløp for grunnlag for arbeidsgiveravgift og kontantlønn. Grunnlag for arbeidsgiveravgift er summen av alle arbeidsgiveravgiftspliktige ytelser: alle kontantytelser, ulike naturalytelser og enkelte pensjonsforpliktelser.	Effekt umiddelbart i statistikken når utbetalinger faller bort, men noen elementer kan bestå gjennom permittering (f.eks. pensjonsforpliktelser). Etterbetalinger som er utestående fra tidligere perioder er med. Refusjoner vil påvirke beløpene, herunder refusjoner for sykefravær og forskuttet lønn under permittering og sykefravær. Reglene for å kunne kreve refusjon for forskuttet lønn ved permitteringer er endret i perioden fra mars 2020 til dags dato, det er ikke lenger mulig å kreve fradrag for forskutteringer av lønn ved permittering. Tiltaket med 4 prosent reduksjon i arbeidsgiveravgiften i mai og juni 2020 vil også påvirke disse beløpene.

mellom grupper med ulikt lønnsnivå kunne slå ut på årslønnsveksten. Der årslønnen kun omfatter heltidsansatte vil det bli effekter gjennom endringer i sammensetning av disse og utviklingen i variable/uregelmessige tillegg som varierer med aktivitet.

Avsnittene under omtaler sammensetnings-effekter i årslønnsveksten fra 2019 til 2020 og i lønn per mai 2020, sammenlignet med mai 2019. Endringer per mai 2020 illustrerer hvordan situasjonen var da pandemien ga størst utslag i arbeidsmarkedet. Vi omtaler også endringene per november, da effektene var klart mindre.

Analysen av lønns- og sammensetningseffekter er her avgrenset til to dimensjoner, næring og yrke.² Det vil være mange sammensetnings-effekter som ikke fanges opp, dvs. framstillingen er ikke uttømmende. Det kunne også vært relevant å se på andre variabler, som kjønn, utdanning og alder. Kvartalsstatistikken over antall arbeidsforhold fra SSB viser bl.a. at jobbnedgangen har vært særlig stor blant unge. Ifølge en rapport fra SSB er unge med lavt utdanningsnivå en dominerende gruppe blant lønnstakere i

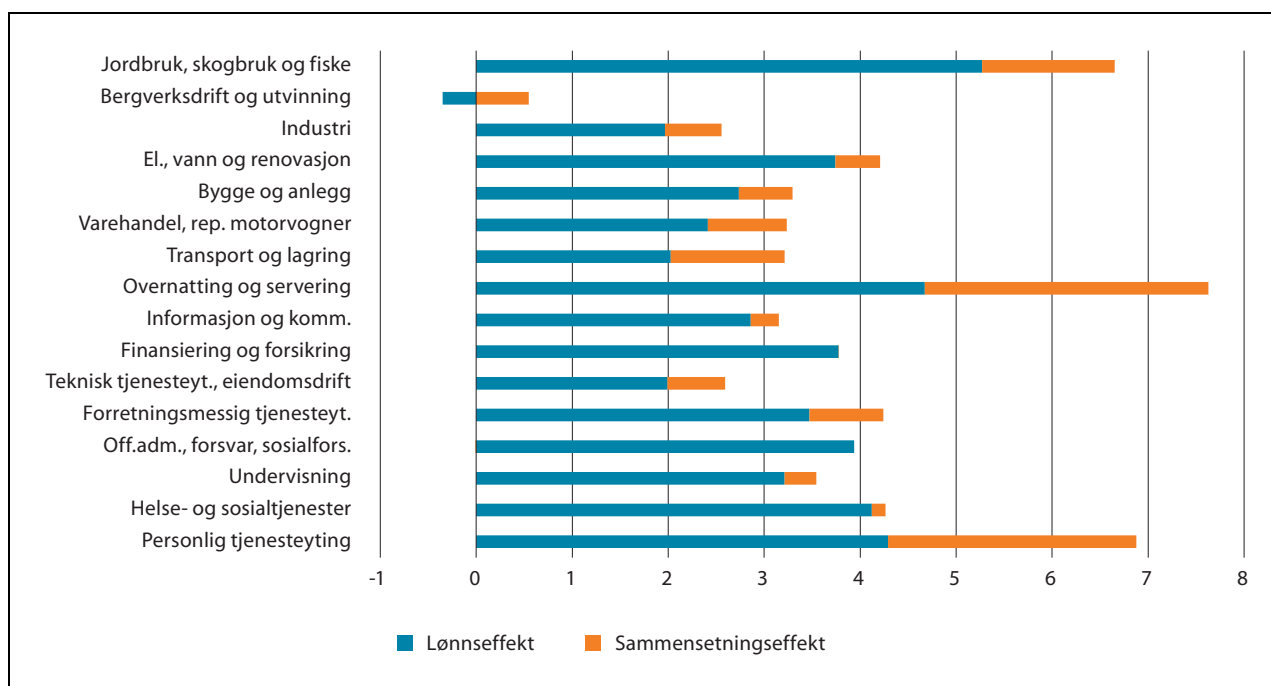
jobber med lav lønn,³ og bortfall av unge lønnstakere med lavere betalte jobber vil trekke gjennomsnittlig lønn opp. Se også omtalen av utviklingen i arbeidsmarkedet i kapittel 4. I avsnittene som følger beregnes ikke sammensetnings-effekten av akkurat denne endringen, men forskyvninger av jobber mellom næringer og yrker vil også fange opp noe av dette.

Sammensetningseffekter innen næringsgrupper, som følge av forskyvninger mellom yrkesgrupper

Det var betydelige endringer i sammensetningen av de ansatte innen flere næringer i fjor. Det ble registrert en stor økning i gjennomsnittslønnen i overnatting og servering, som i all hovedsak ikke skyldtes at ansatte gjennomgående hadde fått økt lønn, men at det hadde blitt færre ansatte med lav lønn. Dette kan analyseres ved å se på forskyvninger mellom yrkesgrupper, som har forskjellige lønnsnivåer, innen hver næringsgruppe. Stolpene i figur 2.2 viser veksten i gjennomsnittlig månedslønn fra mai 2019 til mai 2020 delt opp i en lønnseffekt og en sammensetningseffekt som

² Metoden for dekomponering er beskrevet i Brasch, T. von, Grini, H. Johnsen, M. B., Vigtel, T. C. (2020). An exact additive decomposition of the unit value index. Statistics Norway: Discussion Papers (944).

³ Grini, K.H. og Johnsen, M.B. (2021). *Jobbene med lavest lønn. Hvem har jobbene og hvor lenge er folk i slike jobber.* Rapport 2021:1. Oslo: Statistisk sentralbyrå.

Figur 2.2 Lønnseffekt og sammensetningseffekt i lønn¹

¹ Vekst i gjennomsnittlig månedslønn i hver næringsgruppe fra mai 2019 til mai 2020, og herav lønnseffekt og sammensetningseffekt. Sammensetningseffekten er effekten av endret sammensetning etter yrkesgrupper (1. siffer) innen næringsgruppen. Heltidsekvivalenter.

Kilde: Statistisk sentralbyrå og Beregningsutvalget.

følge av vektforskyvning mellom yrkesgrupper definert ved første siffer i yrkeskoden.

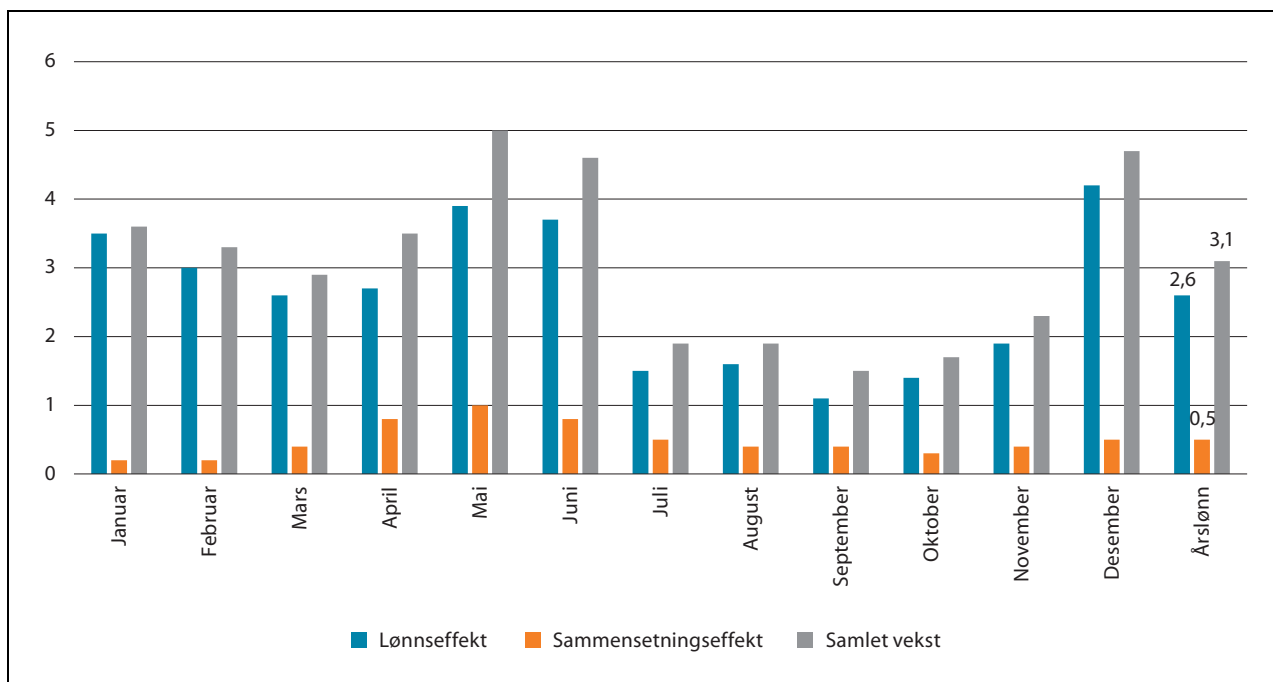
Det er særlig store effekter av forskyvninger mellom yrkesgrupper innen overnatting og servering og innen personlig tjenesteyting som blant annet omfatter frisørene. I overnatting og servering økte gjennomsnittlig månedslønn med 7,6 prosent, men den underliggende lønnsveksten (lønnseffekten) var 4,7 prosent. Sammensetningseffekten var 3,0 prosent, slik den er målt, men denne næringen, der en ren lønnsvekst (pris-effekt) neppe var over 4 prosent i 2020, illustrerer at det også var andre betydelige effekter via sammensetning som ikke fanges opp i denne analysen. Det kan for eksempel være endringer mellom yrkesgrupper på mer detaljert nivå. I personlig tjenesteyting var sammensetningseffekten 2,6 prosent. Det er også noe omfang av dette innen transport, varehandel og i forretningsmessig tjenesteyting. I industrien, der månedslønnen økte med 2,6 prosent, er sammensetningseffekten beregnet til 0,6. I transport var det en nedgang i sysselsettingen på over 13 prosent, og en betydelig sammensetningseffekt på 1,2 prosent.

Med unntak av i offentlig administrasjon, forsvar og sosialforsikring er alle sammensetningseffektene positive. Det kan tolkes som at det i nært alle næringsgruppene har vært en vridning mot høyere lønnede yrker. Andelen jobber med lav lønn har blitt redusert i perioden.

Sammensetningseffektene i lønn per november 2020 som følge av vektforskyvning mellom yrkesgrupper fra november 2019 falt for alle næringsgrupper sammenlignet med sammensetningseffekten i mai. I overnatting og servering økte gjennomsnittlig månedslønn med 2,1 prosent i november, hvorav sammensetningseffekten var 0,9 prosent og den underliggende lønnsveksten var 1,2 prosent.

Virkninger av forskyvninger mellom næringsgrupper

Årslønnsveksten ifølge lønnsstatistikken var 3,1 prosent fra 2019 til 2020 for landet under ett. En dekomponering av årslønnsveksten i effekt av endringer i sysselsettingen mellom næringsgrupper (sammensetningseffekt) og annen vekst i gjennomsnittslønn (lønnseffekt) viser at 0,5 prosentenheter av årslønnsveksten skyldes endret sammensetning, mens den beregnede lønnseffekten var 2,6 prosent. Nedgangen i lønsmottakere i overnattings- og serveringsvirksomhet, som har lavere lønnsnivå enn gjennomsnittet, bidro med om lag halvparten av sammensetningseffekten. Det kan være andre bevegelser som denne beregningen ikke fanger opp i sammensetningseffekten, som forskyvninger mellom yrkesgrupper, aldersgrupper eller andre grupper av lønnstakere innenfor næringsgrupper. Slike bevegelser vil her inngå i lønnseffekten.

Figur 2.3 Årslønnsvekst fra 2019 til 2020 og vekst i lønn per måned dekomponert i lønnseffekt og sammensetningseffekt. Endring i årslønn i alt og fra samme måned 2019. Prosent

Kilde: Statistisk sentralbyrå og Beregningsutvalget.

Figur 2.3 viser forløpet gjennom 2020 i de månedlige tallene bak årslønnsbegrepet, gitt ved endring fra samme måned i 2019. Analyser på data for 2018 og 2019 viser at sammensetningseffekten i hver måned i 2019 var på nivå med sammensetningseffektene i januar og februar i 2020 i figuren. Både sammensetningseffekten og lønns-effekten tok seg opp gjennom våren 2020, og falt deretter til et lavere nivå, før de økte mot slutten av året. Nedgangen i jobber med utbetalt lønn var størst på våren i 2020, og nedgangen var størst i yrker og næringer med lønn under gjennom-

snittet. Samtidig fikk næringer med nedgang i antall lønsmottakere lavere vekt i lønnsveksten. Lønnsveksten, og lønns-effekten, økte for alle næringsgrupper fra november til desember, mye på grunn av etterbetalinger i desember. Forløpet gjennom året varierer noe fra år til år. Sammenlignet med de to foregående årene er den tydeligste forskjellen den store nedgangen i lønnsvekst i månedene fra juli til november.

Tabell 2.3 viser en beregning av lønns- og sammensetningseffekter fra mai 2019 til mai 2020 med bidrag fra de enkelte næringene basert på

Tabell 2.3 Bidrag til veksten i gjennomsnittlig lønn i alt, av lønnsvekst i næringsgrupper og endret sammensetning etter næringsgrupper. Mai 2019 til mai 2020. Heltidsekvivalenter.

	Mai 2020		Endring i prosent		Bidrag til veksten i månedslønn ¹		
	Månedslønn	Antall heltidsekvivalenter	Månedslønn	Antall heltidsekvivalenter	Lønnsbidrag	Sammensetningsbidrag	Samlet bidrag
<i>I alt</i>	49 600	2 086 955	4,6	-6,7	3,56	1,02	4,58
Jordbruk, skogbruk og fiske	42 060	23 460	6,7	0,0	0,06	0,00	0,06
Bergverksdrift og utvinning	78 640	58 279	0,2	2,8	0,01	0,05	0,06
Industri	49 930	188 320	2,6	-5,7	0,24	-0,01	0,23
Elektrisitet, vann og renovasjon	55 540	30 957	4,2	0,9	0,07	0,00	0,07
Bygge- og anleggsvirksomhet	46 380	204 723	3,3	-4,8	0,30	0,03	0,33
Varehandel, reparasjon av motorvogner	44 370	238 448	3,2	-9,7	0,34	0,12	0,46
Transport og lagring	48 460	100 922	3,2	-13,3	0,16	0,01	0,17
Overnattings- og serveringsvirksomhet	34 720	32 847	7,6	-56,2	0,13	0,63	0,76
Informasjon og kommunikasjon	64 490	88 140	3,2	0,0	0,17	0,00	0,17
Finansiering og forsikring	76 650	44 745	3,8	0,8	0,12	0,01	0,13
Teknisk tjenesteyting, eiendomsdrift	59 670	138 112	2,6	-5,4	0,21	-0,08	0,13
Forretningsmessig tjenesteyting	41 860	101 662	4,2	-20,0	0,19	0,19	0,38
Off.adm., forsvar, sosialforsikring	52 260	154 505	3,9	1,1	0,30	0,00	0,30
Undervisning	46 540	188 897	3,5	-1,3	0,30	0,01	0,31
Helse- og sosialtjenester	45 160	434 917	4,3	0,4	0,78	-0,01	0,77
Personlig tjenesteyting	44 760	57 192	6,9	-20,3	0,18	0,07	0,25

¹ Bidrag i alt er sum over bidragene for hver næringsgruppe.
Kilde: Statistisk sentralbyrå og Beregningsutvalget.

månedstall fra lønsstatistikken.⁴ Over halvparten av den samlede sammensetningseffekten på 1 prosent kommer av redusert sysselsetting i overnatting og servering. Bidraget til den underliggende lønnsveksten var på vel 0,1 prosentenhet og samlet sett bidro overnatting og servering til å forklare om lag 0,8 prosentenheter av veksten i gjennomsnittlig månedslønn på 4,6 prosent for alle lønnstakere. Redusert sysselsetting i varehandel og forretningsmessig tjenesteyting, og i noen grad personlig tjenesteyting, bidro også til å dra opp det gjennomsnittlige lønnsnivået. Sammen med den underliggende lønnsveksten i næringene var bidraget til samlet lønnsvekst på over 1 prosentenhet fra disse tre næringene.

I industrien økte månedslønnen med 2,6 prosent og det ga et bidrag til samlet lønnsvekst fra lønn (lønnbidrag) på vel 0,2 prosentenheter. Det var også her en betydelig nedgang i sysselsettingen fra mai 2019. Både lønnsnivået og nedgangen i sysselsettingen i industrien var om lag som gjennomsnittet for landet, og endringene i industrien ga ingen bidrag til sammensetningseffekter for landet. Helse- og sosialtjenester, som i stor grad er utenfor privat sektor, og overnatting og servering gir de største bidragene til endring i månedslønn i alt, sistnevnte vesentlig gjennom sammensetningsbidrag og førstnevnte gjennom lønnbidrag alene, i kraft av sin størrelse.

Effektene av pandemien på sammensetningseffekter i lønn avtok etter mai, i takt med at ledige og permitterte kom tilbake i arbeid. Fra november 2019 til november 2020 (ikke vist i tabell) økte gjennomsnittlig månedslønn i alt med 2,2 prosent, hvorav 0,4 prosentenheter skyldtes endringer i sysselsetting mellom næringsgrupper og 1,8 prosentenheter var bidraget fra økt lønn. Sammensetningsbidraget til den samlede lønnsveksten av redusert sysselsetting i overnatting og servering var redusert til 0,2 prosent i november. Det var ellers små sammensetningseffekter som følge av forskyvninger mellom næringsgrupper i november.

2.3 Lønnsutviklingen for kvinner og menn

I dette avsnittet presenteres tall for utviklingen i gjennomsnittlig lønnsforskjell mellom kvinner og

menn målt for heltidsansatte eller per årsverk der deltidsansatte er regnet om til heltidsekvivalenter. Lønnsbegrepet er månedslønn per september/november. Også disse tallene kan være påvirket av betydelige sammensetningseffekter i 2020.

Forskjeller i kvinners og menns yrkesdeltakelse, bransje/sektortilknytning, utdanning, arbeidserfaring og kompetanse er fortsatt viktige faktorer bak lønnsforskjellene. Det samme er kjønnsdelingen i arbeidsmarkedet. Kvinner og menn arbeider i næringer og bransjer med ulik lønnsevne og avtaledkning, og de har ulike stillinger på arbeidsplassene. Både endret antall ansatte kvinner og menn og endring i ulikhetene mellom dem over tid, kan dermed påvirke lønnsforskjellene slik de måles her. Lønnsforskjellen mellom kvinner og menn kan også avspeile ulike former for lønnsdiskriminering. Kvantifisering av ulike bidrag til utviklingen i gjennomsnittlig lønnsforskjell krever egne analyser.

Lønnsforskjellen mellom alle sysselsatte kvinner og menn

Når en veier alle grupper sammen, får en et samletall som uttrykker de totale lønnsforskjellene mellom kvinner og menn i Norge. I tabell 2.4 presenteres tre ulike måter å beregne dette på: Gjennomsnittslønn for heltidsansatte, gjennomsnittlig lønn per årsverk og medianlønn for heltidsansatte. Medianlønn finner en ved å sortere lønnen for lønnstakere etter størrelse på lønnen og så finne lønnsnivået for personen i midten. Ved en slik beregningsmetode vil de høyeste og laveste lønnsnivåene være uten betydning.

Fra 2019 til 2020 var forskjellen i gjennomsnittlig lønn mellom heltidsansatte kvinner og menn om lag uendret. Kvinnene tjente i gjennomsnitt 89,3 prosent av menns lønn i 2020, mot 89,4 prosent i 2019. For heltids- og deltidsansatte samlet var kvinners lønn 87,5 prosent av menns lønn i 2020, mot 87,8 prosent året før.

Den relative avstanden mellom kvinners og menns gjennomsnittlige lønn økte selv om lønnsveksten for kvinner var høyere enn for menn i både offentlig forvaltning og i privat sektor og offentlige eide foretak. Hovedårsaken er at lønnsveksten var lavere i offentlig forvaltning, der kvinner utgjør et klart flertall, enn i privat sektor, der kvinner utgjør om lag en tredjedel av årsverkene. I den grad det var sammensetningseffekter i 2020 var disse større for kvinner enn for menn i overnatting og servering, mens det var omvendt i forretningsmessig tjenesteyting, jf. også kapittel 2.2.1.

⁴ Lønnsveksten per mai i tabell 2.3 er 0,4 prosentenheter lavere enn ifølge årslønnsbegrepet i figur 2.3. Det skyldes at etterbetalinger er inkludert i årslønnstallene per måned, men ikke med tallene i tabell 2.3, og at bonus og uregelmessige tillegg i tabell 2.3 er beregnet hittil i år per mai, mens de i årslønnstallene inngår måned for måned.

Tabell 2.4 Kvinners gjennomsnittslønn¹ i forhold til menns for hhv. heltidsansatte, per årsverk og medianlønn²

	2011	2012	2013	2014	2015	2015 ⁴	2016	2017	2018	2019	Månedslønn*12			
											2019 ⁵	2020	2020	2020
Gjennomsnittslønn per dato ¹ for heltidsansatte	87,2	88,3	87,9	88,4	87,7	87,0	87,6	88,1	88,5	88,9	89,4	89,3	635 280	567 240
Gjennomsnittslønn per dato ¹ per årsverk ³	85,3	86,5	85,8	86,2	86,1	85,3	86,1	86,7	87,1	87,6	87,8	87,5	619 560	542 280
Medianlønn ² per dato ¹ for heltidsansatte	92,9	94,2	93,4	94,3	92,9	93,0	93,5	93,9	94,1	95,1	95,6	95,2	560 880	533 880

¹ Månedslønn per september/november.

² Medianlønn finner en ved å sortere lønnen for lønnstakere etter størrelse og så finne lønnsnivået for personen i midten.

³ Heltids- og deltidsansatte hvor deltidsansatte er omgjort til heltidsekvivalenter.

⁴ Brudd i statistikken i 2015.

⁵ Tellingstidspunktet er november. Tidligere var september tellingstidspunkt.

Kilder: Statistisk sentralbyrå og Beregningsutvalget.

Målt ved medianlønn økte de relative lønnsforskjellene mellom kvinner og menn med 0,4 prosentpoeng fra 2019 til 2020. Ved å sammenligne medianlønn i stedet for gjennomsnittslønn, er forskjellene mellom kvinner og menn mindre. Hovedårsakene til at vi har mindre lønnsforskjeller målt på denne måten, er at menn i større grad enn kvinner er å finne blant de med høyt lønnsnivå og at flere kvinner enn menn er å finne blant de med lavt lønnsnivå. I beregningene av gjennomsnittslønn betyr høye enkeltlønninger blant menn mer enn lave enkeltlønninger blant kvinner.

Sett over en lengre tidsperiode, var det for *heltidsansatte* en tilnærming fra 2008 til 2015 hvor forskjellen ble redusert med 1,4 prosentpoeng. Fra 2015 er det brudd i serien på grunn av innføringen av a-ordningen og i 2020 har det vært en omlegging av lønnsstatistikken, men i perioden

fra 2015 til 2019 ble forskjellene videre redusert hvert år med til sammen 1,9 prosentpoeng. Når vi inkluderer deltidsansatte, ble forskjellen fra 2008 til 2015 redusert med 2,2 prosentpoeng. Her ble også forskjellene redusert hvert år fra 2015 til 2019. Ser vi på forskjellen i *medianlønn* mellom kvinner og menn, ble lønnsforskjellene redusert fra 2008 til 2015 med 1,7 prosentpoeng og ytterligere med 2,1 prosentpoeng fra 2015 til 2019.

Kvinner og menn fordeler seg ulikt på næringer med ulikt lønnsnivå, og dette bidrar til forskjellen i lønnsnivå mellom kvinner og menn under ett. I tillegg er det forskjeller i gjennomsnittslønnen for kvinner og menn innen næringer. For utviklingen av lønnsforskjeller mellom kvinner og menn fordelt etter næring vises det til tabell 4.11 (heltidsansatte) og tabell 4.12 (heltids- og deltidsansatte) i vedlegg 4.

Tabell 2.5 Kvinneres gjennomsnittslønn¹ i forhold til menns etter lengste utdanning. Heltidsansatte²

	Månedslønn*12												Andel kvinner ²													
	2011		2012 ³		2013		2014		2015		2015 ⁴		2016		2017		2018		2019		2019 ⁵		2020		2020	
	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn	Kvinner
Grunnskole	90,9	90,9	90,9	90,8	90,3	89,6	89,2	89,1	89,2	89,0	87,5	87,7	472	320	414	360	35	30								
Videregående skole	83,8	84,7	84,1	83,9	83,4	83,2	83,6	83,8	83,6	83,6	83,1	83,3	601	800	501	600	34	29								
- Herav fagutdanning						80,9	81,1	81,2	81,1	81,0	80,7	80,8	599	280	484	440	18									
Universitet eller høyskole, t.o.m. 4 år	79,6	80,5	80,0	80,4	79,4	78,4	79,0	79,3	79,5	80,0	80,1	80,2	728	160	584	160	55	56								
Universitet eller høyskole lengre enn 4 år	81,4	81,5	81,7	81,4	80,8	80,0	80,8	81,2	81,1	81,2	81,6	81,7	877	680	717	480	41	49								
Alle heltidsansatte	87,2	88,3	87,9	88,4	87,7	87,0	87,6	88,1	88,5	88,9	89,4	89,3	635	280	567	240	41	40								

¹ Månedslønn per september/november.

² I prosent av antall heltidsansatte/arbeidsforhold med heltid.

³ Fra og med 2012 er det inkludert utdanningskoder fra spørreundersøkelsen om utdanningsnivå blant innvandrere.

⁴ Brudd i statistikken i 2015.

⁵ Tellingstidspunktet er november. Tidligere var september tellingstidspunkt.

Kilder: Statistisk sentralbyrå og Beregningsutvalget.

Lønnsforskjellen mellom kvinner og menn etter utdanning

Tabell 2.5 viser kvinners lønn som andel av menns etter utdanningslengde for heltidsansatte. Fra 2019 til 2020 ble lønnsforskjellene mellom kvinner og menn målt etter utdanningslengde redusert for alle utdanningsgrupper. At andelen kvinner blant ansatte med universitets- eller høgskoleutdanning har økt over tid, har bidratt til at lønnsforskjellene mellom menn og kvinner samlet er mer redusert enn innen enkelte utdanningslengder.

Det er minst lønnsforskjell for de som har grunnskoleutdanning. Størst lønnsforskjell er det for ansatte med universitets- eller høgskoleutdanning til og med 4 år, men dette varierer mellom næringene, se vedleggstabell 4.13. For utviklingen i lønnsforskjeller mellom kvinner og menn fordelt etter utdanningslengde og hvor deltid er inkludert, vises det til tabell 4.14 i vedlegg 4.

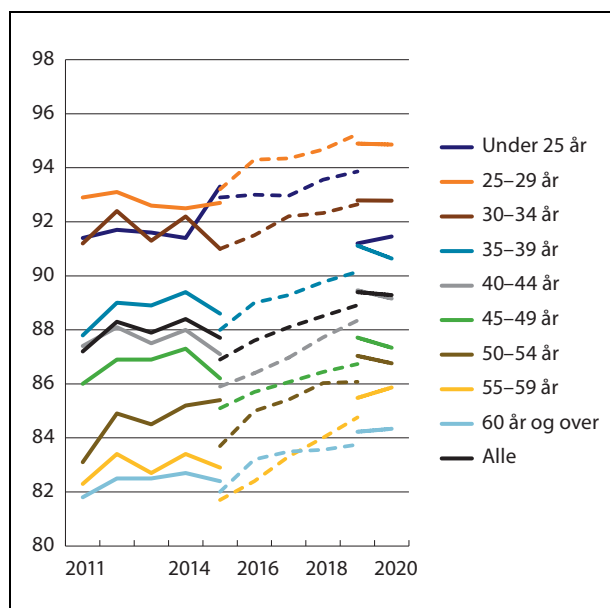
Kvinner står for fire av ti arbeidsforhold med heltid. Deltidsarbeid er langt mer utbredt blant kvinner enn blant menn, og kvinner står for nær halvdel av heltids- og deltidsarbeidsforhold under ett.

Lønnsforskjeller mellom kvinner og menn etter alder

Figur 2.4 viser heltidsansatte kvinners lønn som andel av menns i gjennomsnitt etter alder, se også tabell 4.15 i vedlegg 4. Lønnsforskjellen mellom kvinner og menn er større enn gjennomsnittet for de over 40 år. Figur 2.5 viser gjennomsnittslønn for kvinner og menn etter alder i 2020. Dette er et tverrsnitt over alle fødselskohorter, og det kan ikke uten nærmere analyse slås fast om bildet av økende forskjeller med økende alder speiler mindre forskjeller i yngre generasjoner eller at forskjellene øker gjennom kvinners og menns yrkesløp.

Lønnsforskjeller/inntektsforskjeller mellom kvinner og menn ellers i rapporten

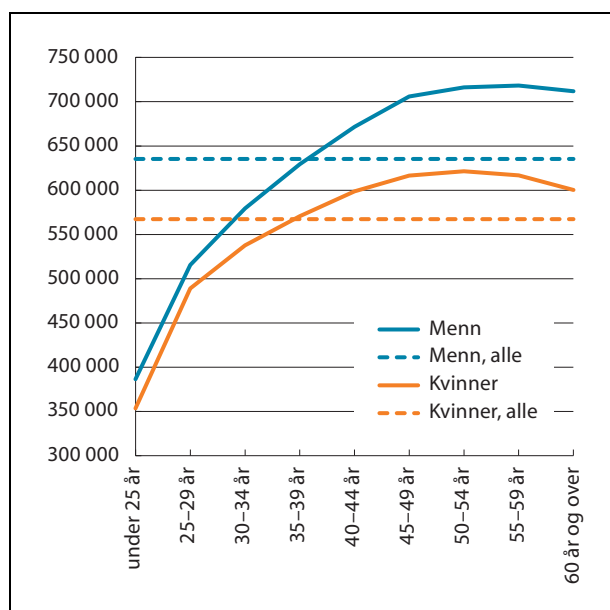
Lønnsforskjeller og inntektsforskjeller mellom kvinner og menn er også omtalt i forbindelse med lønnsforskjeller i ulike forhandlingsområder (kapittel 1.3.8), lønnsutviklingen etter yrke (kapittel 2.4), lønnsutviklingen for ledere (kapittel 2.7), og lønnsfordeling og andel lavlønte (kapittel 2.8). I kapittel 7 vises fordeling av kapitalinntekter mellom kvinner og menn.

Figur 2.4 Kvinners gjennomsnittslønn i prosent av menns etter alder. Heltidsansatte. Månedslønn per september/november

Note: Brudd i statistikken i 2015. Nytt tellingstidspunkt fra 2019 (ny serie).

Kilder: Statistisk sentralbyrå og Beregningsutvalget.

Figur 2.5 Gjennomsnittslønn for kvinner og menn etter alder. Heltidsansatte. Månedslønn i kroner per november 2020, omregnet til lønn per år

Kilder: Statistisk sentralbyrå og Beregningsutvalget.

2.4 Lønn etter yrke

Yrkeskodene i dette avsnittet er basert på yrkesstandarden STYRK-08. Standarden bygger på de to klassifikasjonsprinsippene kompetansenivå og grad av spesialisering. Hvilken yrkeskode en stilling skal ha, bestemmes av arbeidsoppgavenes krav til kompetanse. Hovedregelen er at ansatte som utfører samme arbeidsoppgaver, skal ha samme yrkeskode.

I tabell 2.6 er det tatt utgangspunkt i heltidsansatte etter firesifret yrkeskode. Lærlinger inngår ikke i materialet. For å begrense datamengden ser en her kun på de yrker hvor det er minst 15 000 heltidsansatte, dvs. 15 000 arbeidsforhold med heltid.

Veksten i gjennomsnittslønn fra november 2019 til november 2020 var 2,3 prosent. For yrkene i tabellen var det høyest lønnsvekst blant butikkmedarbeidere (4,1 prosent) og bilmekanikere (3,1 prosent), og lavest blant lektorer (0,2 prosent) og førskolelærere (0,4 prosent). Tilgang til og avgang fra et yrke gjennom året kan påvirke gjennomsnittslønnen i yrket. Lønnsforskjellene mellom kvinner og menn er små for yrker innen undervisning og barnehage og for helsefagarbeidere, mens forskjellene er størst for varehandelsjefer.

2.5 Lønn etter utdanning

Det er store forskjeller på hvor mange ansatte som har henholdsvis lengre/kortere utdanning i de forskjellige næringene, jf. figur 2.6 og vedleggstabell 4.16. For eksempel har 9 prosent av de ansatte i industrien universitets- eller høyskoleutdanning utover 4 år, mens det i staten er 38 prosent. Andelen med universitets- eller høyskoleutdanning til og med 4 år er 55 prosent i kommune/fylkeskommune, mens den er 15 prosent i industrien. Mens andelen med fagutdanning er 40 prosent i bygge- og anleggsvirksomhet, 35 prosent i industrien og 25 prosent i varehandel, er andelen under 10 prosent både i staten og i helseforetakene.

I enkelte næringer er andelen personer i noen av utdanningslengdene ganske liten. For eksempel innenfor skoleverket er det kun 2 prosent av de ansatte som har grunnskoleutdanning. I bygg og anlegg og i varehandel er det kun mellom 3 og 5 prosent som har universitets- eller høyskoleutdanning lengre enn 4 år. Det er i tillegg en ikke ubetydelig andel lønnstakere med uoppgitt utdan-

ning, og denne andelen er særlig høy i bygge- og anleggsvirksomhet. Det er viktig å poengtere at statistikk for lønn etter næring og utdanningslengde ikke tar hensyn til yrkenes kompetansekrav.

Ansatte med universitets- og høyskoleutdanning over 4 år har økt mest som andel av de ansatte siden 2010, jf. figur 2.6. Andelen med videregående skole eksklusive fagutdanning og andelen med grunnskole som høyeste utdanning er redusert i samme periode. Figuren viser kun utviklingen for heltidsansatte i noen næringer. Hadde vi inkludert deltidsansatte og tatt med flere næringer ville fordelingen mellom de ulike utdanningslengdene kunne blitt noe annerledes.

Lønnstakere med lang utdanning har i gjennomsnitt høyere lønnsnivå enn lønnstakere med kort utdanning. Antall år med utdanning er imidlertid ikke i seg selv bestemmende for lønn, som avhenger av en rekke faktorer. Figur 2.7 viser lønnsnivåer (målt i faste 2020-kroner) for perioden 2010–2020 etter utdanningslengder innen enkelte næringer.

Lønnsforskjellene mellom de ulike utdanningslengdene er størst i helseforetakene for næringene inkludert her. De er ellers større i privat enn i statlig og kommunal sektor. I helseforetakene, staten og i industrien er lønnsnivå for fagutdannede høyere enn for lønnstakere med videregående skole eksklusive fagutdanning, mens det motsatte er tilfelle i varehandel, finans tjenester og kommune/fylkeskommune. I industri og varehandel er fagutdannedes lønn nær gjennomsnittet, mens fagutdannede i det offentlige og i finans tjenester har lønn lavere enn gjennomsnittet.

Fra 2010 til 2020 (justert for bruddet i 2015 og omlegging av statistikken i 2020) økte den relative lønnsforskjellen mellom lengste og korteste utdanningslengde i helseforetakene og i finans tjenester, mens den ble redusert eller var uendret i de andre næringene i figuren.

Tabell 2.7 viser lønnsnivå i 2020 og samlet lønnsvekst de seneste fem årene etter næring og utdanningsnivå. Som nevnt over er noen av gruppene forholdsvis små, jf. figur 2.6 og vedleggstabell 4.16. For små grupper vil veksten i gjennomsnittslønnen lett påvirkes av endringer i gruppen, og veksttallene for uoppgitt utdanning viser stor variasjon mellom de ulike næringene. Disse tallene må tolkes med forsiktighet. Tabell 4.16 i vedlegg 4 viser også årlig lønnsvekst 2011–2020.

Tabell 2.6 Gjennomsnittslønn¹ for heltidsansatte uten lærlinger, etter yrke²

	Lønnsvekst fra november året før, prosent			Månedslønn*12 2020	Antall arbeidsforhold med heltid 2020	Kvinner lønn som andel av menns, pst. 2020	Andel kvinner pst. 2020
	Gj.snitt ⁴						
	2017–2020	2019	2020				
Høyere saksbehandlere i offentlig og privat virksomhet	2,8	3,4	1,5	623 040	67 521	89	63
Grunnskolelærere	1,8	3,4	0,6	561 000	60 756	99	74
Butikkmedarbeidere	3,8	3,6	4,1	425 520	47 900	86	52
Tømrere og snekkere	3,2	3,9	2,8	472 320	44 140	93	1
Kontomedarbeidere	2,8	3,6	1,7	504 480	38 914	92	75
Barnehage- og skolefritidsassistenter mv.	2,5	4,0	0,8	404 760	38 312	99	83
Selgere (engros)	3,3	4,0	3,0	674 280	37 601	89	27
Administrerende direktører	2,9	3,1	2,8	1 034 760	32 539	85	22
Sykepleiere	2,8	4,5	0,7	550 200	31 132	94	89
Førskolelærere	2,4	4,7	0,4	499 080	28 515	102	89
Lagermedarbeidere og materialforvaltere	2,7	3,2	2,0	481 440	28 090	94	15
Varehandelssjefer	2,9	2,9	2,9	628 320	27 157	79	46
Helsefagarbeidere	2,3	3,9	1,1	485 640	26 537	99	80
Renholdere i virksomheter	2,6	3,2	1,5	414 600	24 665	98	74
Systemanalytikere/-arkitekter	2,7	3,7	1,5	777 000	24 204	92	24
Elektrikere	2,8	3,8	2,3	565 200	23 797	89	2
Universitets- og høyskolelektorer/-lærere	2,5	3,5	1,7	642 360	23 575	93	50
Andre ingeniører	2,4	3,4	0,6	691 800	23 240	96	18
Lastebil- og trailersjåfører	2,6	2,4	2,0	470 400	23 108	94	2
Sivilingeniører (bygg og anlegg)	2,2	2,6	1,3	789 480	21 804	91	19
Lektorer mv. (videregående skole)	1,6	3,3	0,2	602 640	20 556	100	54
Operatører innen næringsmiddelproduksjon	2,5	3,3	1,3	443 160	20 385	93	35
Andre administrative ledere	2,5	3,5	1,0	859 320	20 106	83	48
Spesialsykepleiere	2,5	3,1	0,7	602 280	19 307	94	88
Anleggsmaskinførere	3,0	3,7	1,7	512 880	17 916	91	3
Anleggsmaskin- og industrimekanikere	2,9	3,8	1,1	540 240	17 797	94	3
Bilmekanikere	2,9	3,1	3,1	488 520	17 459	96	1
Andre programvare- og applikasjonsutviklere	3,3	3,4	2,6	753 480	16 894	92	21
Bygningsingeniører	2,4	2,6	1,5	674 640	16 557	93	17
Rørleggere og VVS-montører	2,8	4,3	2,1	529 560	15 732	95	1
Alle yrker ³	3,0	3,6	2,3	614 640	1 806 780	89	40
Memo: Alle yrker, inkludert lærlinger ³	3,0	3,6	2,3	608 160	1 840 040	89	40

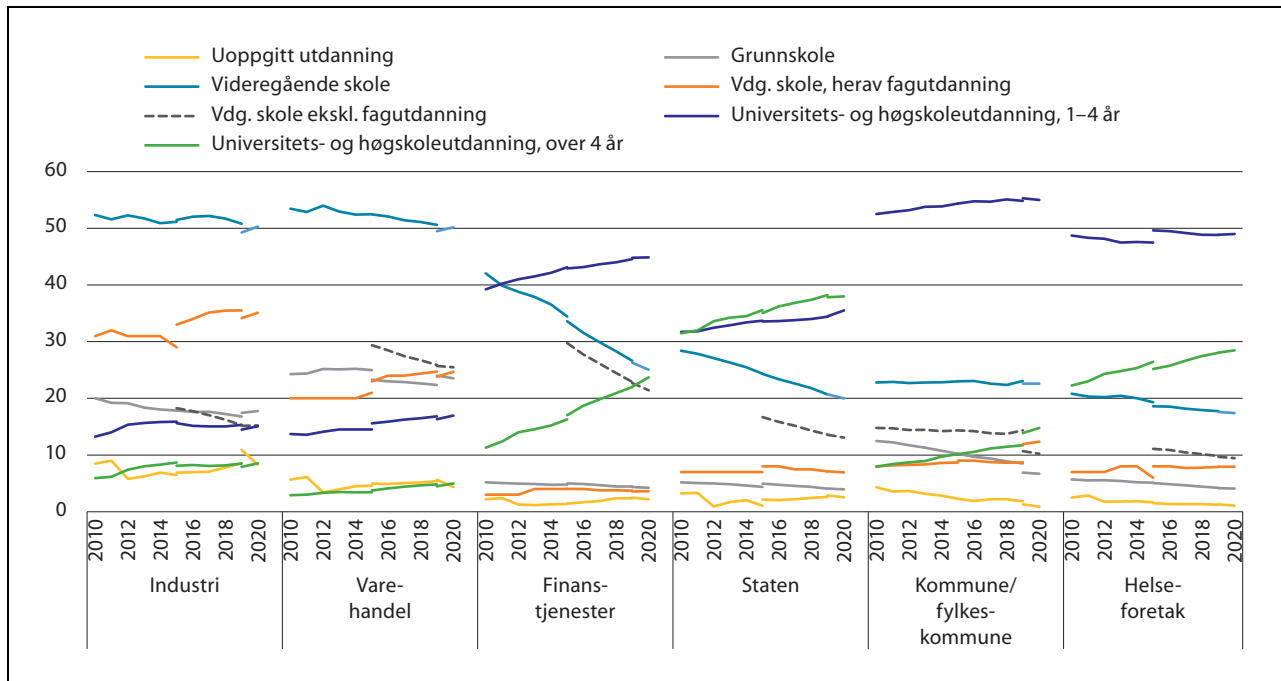
¹ Månedslønn per november.

² Gjelder yrker på firesifret nivå etter Standard for yrkesklassifisering (STYRK-08) med minst 15 000 arbeidsforhold på heltid. Disse yrkene omfattet i 2020 47 prosent av alle heltidsansatte. I tabellen er yrkene sortert etter antall arbeidsforhold.

³ Inkluderer også heltidsansatte i yrker hvor det er mindre enn 15 000 arbeidsforhold.

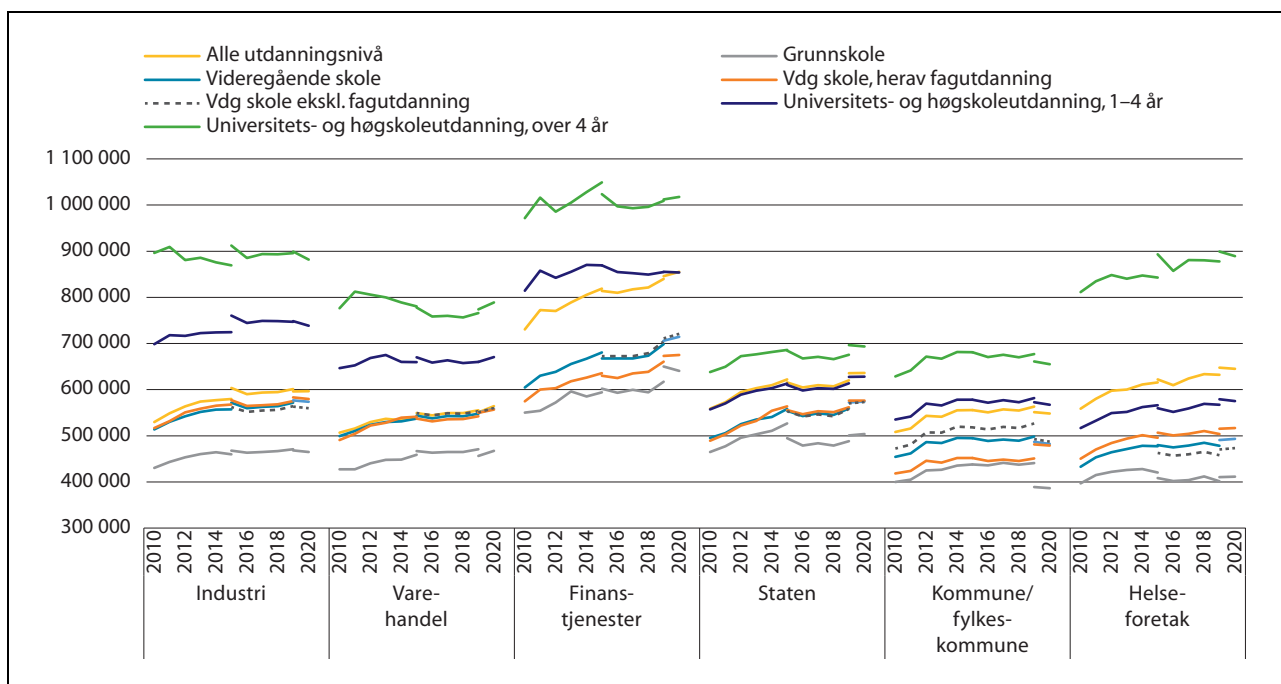
⁴ Geometrisk gjennomsnitt.

Kilder: Statistisk sentralbyrå og Beregningsutvalget.

Figur 2.6 Ansatte fordelt på utdanningslengde. Heltidsansatte. 2010–2020.¹ Prosent

¹ Brudd i statistikken i 2015. Brudd i statistikken for kommune/fylkeskommune i 2020. Omlegging av statistikken i 2019/2020. Kilder: Statistisk sentralbyrå og KS.

Figur 2.7 Lønnsspredning etter utdanning.^{1,3,4,5,6} Lønn (månedslønn*12) for heltidsansatte i faste 2020-kroner²

¹ Fra og med 2012 er opplysninger fra SSBs spørreundersøkelse om innvandrernes utdanningsnivå inkludert.

² Deflatert med konsumprisindeksen.

³ Personer med fagutdanning og eksklusive fagutdanning er inkludert i gruppen videregående skole.

⁴ For kommune/fylkeskommune er tallene fra KS t.o.m. 2019. For nye 2019-tall og 2020 er tallene fra Statistisk sentralbyrå.

⁵ Brudd i statistikken i 2015. Brudd i statistikken for kommune/fylkeskommune i 2020. Omlegging av statistikken i 2019/2020.

⁶ Med unntak av tall fra kommune/fylkeskommune t.o.m. 2019 er månedslønnen basert på utdanningslengden fra året før.

Kilder: Statistisk sentralbyrå, KS og Beregningsutvalget.

Tabell 2.7 Gjennomsnittslønn¹ i 2020 og samlet lønnsvekst 2015–2020 for heltidsansatte etter næring og utdanningslengde⁵

	I alt	Grunn- skole	Videre- gående skole	Av dette: Fag- utdanning ²	Universitet eller høg- skole til og med 4 år	Universitet eller høg- skole, lengre enn 4 år	Uoppgitt eller ingen fullført utdanning
<i>Industri</i>							
Vekst, pst.	11,9	12,1	11,6	11,2	8,7	8,1	11,5
Nivå, kr	596 880	465 000	573 600	579 480	738 240	881 640	470 280
<i>Bygge- og anleggsvirksomhet</i>							
Vekst, pst.	15,3	14,0	14,4	14,3	11,5	7,4	15,3
Nivå, kr	554 280	440 760	581 760	589 800	736 200	885 240	464 880
<i>Varehandel</i>							
Vekst, pst.	16,2	15,9	14,8	14,7	12,2	12,4	19,6
Nivå, kr	564 120	467 280	558 600	556 920	670 560	789 120	478 320
<i>Finanstjenester³</i>							
Vekst, pst.	17,1	13,3	18,9	18,0	10,1	11,2	55,2
Nivå, kr	855 240	640 560	714 600	675 240	853 920	1 017 480	1 147 920
<i>Statsansatte</i>							
Vekst, pst.	13,1	11,5	13,6	13,4	12,9	10,2	13,2
Nivå, kr	636 240	503 640	574 320	576 120	628 080	693 360	593 400
<i>Kommune og fylkeskommune⁴</i>							
Vekst, pst.	13,0	12,4	12,0	11,4	11,8	10,4	23,6
Nivå, kr	548 040	386 640	482 400	478 560	567 120	654 960	478 320
<i>– herav skoleverket/undervisning⁴</i>							
Vekst, pst.	11,4	9,4	11,1	9,4	11,0	9,0	17,9
Nivå, kr	570 120	338 400	461 880	453 600	571 440	628 320	505 440
<i>– ekskl. skoleverket/undervisning⁴</i>							
Vekst, pst.	14,2	12,6	12,0	11,7	12,9	11,9	19,1
Nivå, kr	537 120	392 880	484 560	481 080	564 000	677 520	472 680
<i>Helseforetak</i>							
Vekst, pst.	13,5	10,6	12,4	12,0	12,9	9,0	13,2
Nivå, kr	644 880	411 480	493 320	516 960	575 400	889 080	676 320

¹ Månedslønn per september/november/desember*12.

² Som fagutdannet regnes: a) alle som har fagutdanning med godkjent fagbrev eller svenneprøve i henhold til Lov om fagopp- læring i arbeidslivet som fullførte utdanning i henhold til register for befolkningens høyeste utdanning (BHU), og b) alle som har bestått teknisk fagskole som høyeste fullførte utdanning i henhold til register for BHU.

³ Omfatter bank og forsikring og annen finansiell tjenesteyting.

⁴ Kilde: KS t.o.m. 2019. For 2020 er tallene fra Statistisk sentralbyrå. I undergruppe til kommuneforvaltningen benyttes nærings- gruppen 85 Undervisning f.o.m. 2020. I endringstall for årene 2015–2019 brukes tall for skoleverket.

⁵ Med unntak av tall fra kommune og skoleverk t.o.m. 2019 er månedslønnen basert på utdanningslengden fra året før.

Kilder: Statistisk sentralbyrå og KS.

2.6 Lønnsutviklingen for deltidsansatte

Tabell 2.8 viser lønnsutviklingen for deltidsansatte per heltidsekvivalent etter næringshovedområde fra 2019 til 2020. Tabellen viser også lønn for deltidsansatte som andel av lønn for heltidsansatte, og andel arbeidsforhold med deltid i lønnsstatistikken⁵.

Forskjellen i lønn mellom deltidsansatte og heltidsansatte knytter seg blant annet til faktorer som yrke, stilling, utdanning og alder. Disse sammenhengene kan variere mellom bransjer.

⁵ Dette må ikke forveksles med sysselsatte ifølge sysselsettingsstatistikken.

For eksempel er det mange unge deltidsansatte i varehandel (figur 2.8), og stor aldersforskjell kan bidra til forskjellen i gjennomsnittslønn mellom heltids- og deltidsansatte. Også andre forhold kan virke inn, for eksempel at deltidsansatte i enkelte næringer har høyere gjennomstrømning enn heltidsansatte og dermed lavere ansiennitet. I overnattings- og serveringsvirksomhet er det en høy andel deltidsansatte både under og over 25 år, mens de over 25 år fordeler seg jevnt mellom heltid og deltid i helse- og sosialtjenester.

Deltidsansatte hadde en gjennomsnittlig årlig lønn (månedslønn*12) per heltidsekvivalent i november 2020 på kr 478 680, og en vekst på 1,3 prosent fra samme tid 2019. Per november 2020

Tabell 2.8 Lønn per heltidsekvivalent¹ for deltidsansatte etter næring², 2020. Lønnsvekst i prosent fra samme måned året før

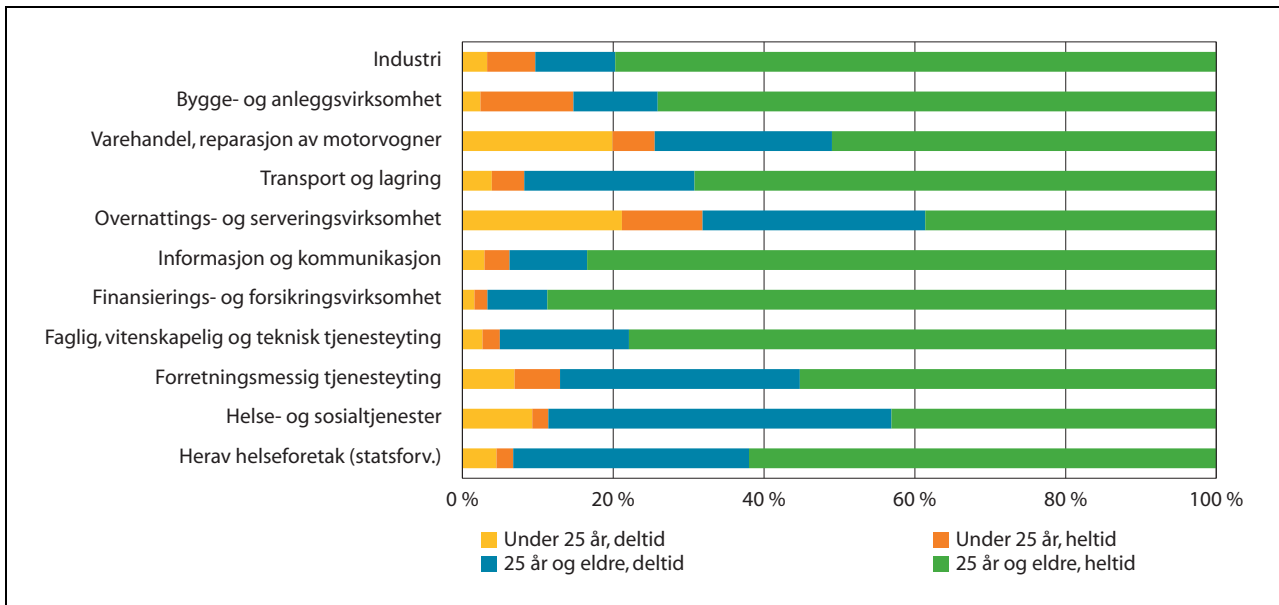
	Lønnsvekst	Lønnsnivå	Deltidsansattes lønn regnet om til heltidsekvivalenter, i prosent av heltidsansattes lønn	Andel arbeidsforhold med deltid, pst.
Industri	1,7	480 600	80,5	14
Bygge- og anleggsvirksomhet	3,2	519 960	93,6	14
Varehandel, reparasjon av motorvogner	2,0	410 520	72,8	43
Transport og lagring	1,0	465 240	78,9	27
Overnattings- og serveringsvirksomhet	0,4	359 760	86,7	51
Informasjon og kommunikasjon	2,7	558 720	72,4	13
Finansierings- og forsikringsvirksomhet	4,7	612 960	71,7	10
Faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting	2,3	583 440	79,3	20
Forretningsmessig tjenesteyting	-0,3	415 320	80,7	39
Helse- og sosialtjenester	0,9	506 280	91,1	55
<i>Offentlig forvaltning:</i>				
Kommuner og fylkeskommuner	0,5	491 880	89,8	53
herav undervisning	0,0	479 160	84,0	40
Statlig forvaltning herav helsetjenester (helseforetak)	1,2	577 920	89,6	36
Statlig forvaltning eksklusive helse-tjenester (staten)	0,8	532 680	83,7	16
Alle næringer	1,3	478 680	78,7	34

¹ Månedslønn per november*12. Månedslønnen for deltidsansatte er omregnet til lønn i heltidsstilling og vektet med timetallet delt på gjennomsnittlig arbeidstid for heltidsansatte.

² Standard for næringsgruppering (SN 2007).

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

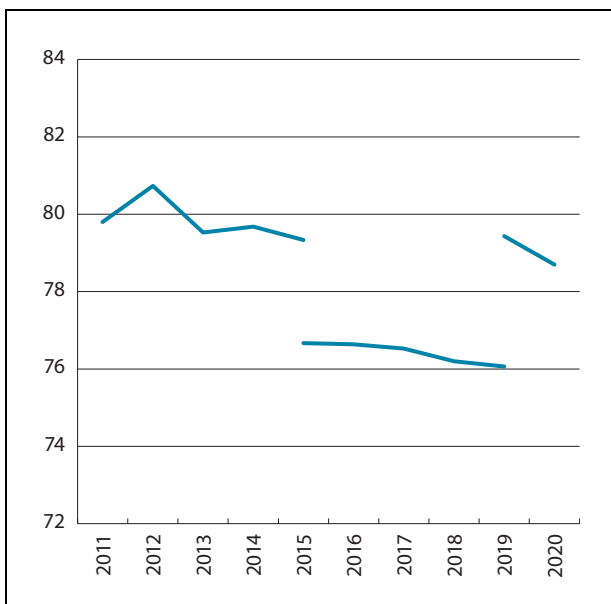

Figur 2.8 Fordeling av arbeidsforhold etter alder og arbeidstid i utvalgte næringer. November 2020

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

hadde alle heltidsansatte en gjennomsnittlig årlig lønn på kr 608 160, 2,3 prosent høyere enn i 2019.

Lønnen til deltidsansatte per heltidsekvivalent som andel av heltidsansattes lønn, varierte i 2020 fra 71,7 prosent for ansatte i finansierings- og for-

Figur 2.9 Deltidsansattes lønn (i heltidsekvivalenter), i prosent av heltidsansattes lønn¹

¹ Månedslønn per september t.o.m. 2019. For nye 2019-tall og 2020 er referansemåneden november. Brudd i statistikken i 2015. Omlegging av statistikken i 2019/2020.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

sikringsvirksomhet til 93,6 prosent i bygg- og anleggsvirksomhet, med et gjennomsnitt for alle på 78,7 prosent.

I figur 2.9 presenteres deltidsansattes lønn i prosent av heltidsansatte for årene 2011 til 2020. På grunn av innføringen av a-ordningen er det et brudd i 2015. Det var sannsynligvis tidligere en over-rapportering av vanlig arbeidstid på 37,5 timer per uke, og i tillegg fanger man nå bedre opp deltid enn det som var tilfellet i den utvalgsbaserte statistikken før 2015. Ny metode fra beregning av arbeidstid fra 2020 (med tall for 2019) gir bedre informasjon om arbeidstid i a-ordningen, og gjør det enklere å avgjøre hvem som arbeider heltid og deltid. Endringen medfører blant annet en økning i andelen som jobber heltid. Deltidsansattes lønn som andel av heltidsansattes lønn falt i 2020.

2.7 Lønnsutviklingen for ledere

Dette delkapitlet omhandler lønnsstatistikk for heltidsansatte administrerende direktører i privat sektor inklusive offentlig eide foretak. Administrerende direktører er ansatte med yrkeskode 1120 Administrerende direktør, iht. STYRK-08, og statistikken kan omfatte flere personer med lederfunksjoner i hvert foretak. Det benyttes samme lønnsbegrep som i tabell 1.1, dvs. månedslønn som er avtalt lønn med faste tillegg, uregelmessige tillegg og bonus.

I avsnittet Lønnsutviklingen for administrerende direktører inklusive opsjons- og naturalytelser benyttes et utvidet lønnsbegrep der opsjons- og naturalytelser og overtidsbetaling er inkludert. I avsnittet Lønnsutviklingen for toppledere i offentlig forvaltning er lønnsbegrepet fast avtalt lønn (grunnlønn/regulativlønn), og faste og variable tillegg.

Lønnsveksten er regnet som endring mellom samme måned i to påfølgende år, og kan i det enkelte år ikke direkte sammenlignes med veksten i gjennomsnittlig årslønn fra det ene året til det andre slik den framkommer i tabell 1.1. Over

tid vil det likevel bli stor grad av samsvar mellom disse to måtene å beregne lønnsveksten på.

Lønnsutviklingen eksklusive opsjons- og naturalytelser

Tabell 2.9 viser at veksten i gjennomsnittslønn fra november 2019 til november 2020 var 2,8 prosent for administrerende direktører i privat sektor, mens det var en nedgang på 0,1 prosent for toppledere og administrerende direktører i offentlig forvaltning. Nedgangen i offentlig forvaltning har trolig sammenheng med endret sammensetning av gruppen og at lønnstillegg etter 2020-oppgjøret

Tabell 2.9 Gjennomsnittslønn for heltidsansatte administrerende direktører i enkelte næringer i privat sektor². Eksklusive opsjons- og naturalytelser.

	Lønnsvekst fra samme måned året før, prosent				Lønnsnivå kroner ¹ 2020	Kvinner gjennomsnittslønn i prosent av menns 2020	Antall 2020	Andel kvinner, pst. 2020
	Gj.snitt ⁴ 2015– 2020		2018 2019 2020 ¹					
	2020	2018	2019	2020 ¹				
Utvinning av råolje og naturgass inkl. tjenesteyting ⁵	2,9	10,6	15,9	1,5	2 672 040	-	210	15,7
Industri	2,3	5,3	3,3	0,3	1 185 960	99,3	3 136	11,4
Bygge- og anleggsvirksomhet	3,5	2,3	3,9	3,5	920 040	110,0	4 493	4,7
Varehandel, reparasjon av motorvogner	3,5	2,6	3,4	5,0	954 480	83,7	5 936	23,2
Transport og lagring	1,9	1,7	2,8	0,2	1 315 200	112,6	1 366	10,5
Overnattings- og serverings- virksomhet	2,4	2,4	2,6	1,0	621 360	88,5	2 306	42,2
Informasjon og kommunikasjon	2,3	4,2	1,4	1,2	1 295 280	101,3	2 005	17,7
Finansierings- og forsikrings- virksomhet ⁶	3,4	4,0	2,1	2,6	2 088 840	84,9	815	25,3
Faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting	1,8	4,6	2,3	1,9	1 014 840	85,3	4 032	22,2
Forretningsmessig tjenesteyting	2,5	5,6	0,2	3,5	971 760	89,7	1 699	21,9
Alle næringer i privat sektor	2,7	3,2	2,9	2,8	1 027 560	83,3	32 173	22,0
Memo: Offentlig forvaltning ³	2,6	3,3	3,8	-0,1	1 159 680	96,5	2 038	43,3

¹ Månedslønn per november*12. Endringstall for årene fra 2015 til 2019 er basert på lønn per september.

² Privat sektor inklusive offentlig eide foretak. Omfatter ikke helseforetak.

³ Omfatter yrkene toppledere i offentlig administrasjon og administrerende direktører i offentlig forvaltning inklusive helseforetakene. Heltidsansatte.

⁴ Geometrisk gjennomsnitt.

⁵ Økte bonusutbetalinger trakk veksten i månedslønn mye opp både i 2018 og 2019. Veksten i avtalt lønn alene var 0,7 prosent i 2019 og 4,4 prosent i 2018. Gjennomsnittlig bonus var 688 080 kr i 2020.

⁶ En nedgang i bonusutbetalinger trakk veksten i månedslønn mye ned i 2019. Veksten i avtalt lønn alene var 7,3 prosent i 2019. Gjennomsnittlig bonus var 275 880 kr i 2020.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

i mange tilfeller ikke ble utbetalt før i desember. Det var en nedgang i antall personer fra 2019 til 2020 på nær 5 prosent totalt og 9 prosent i kommunene, og det var en større nedgang i gjennomsnittlig lønn for toppledere i staten som har det høyeste lønnsnivået innad i gruppen. Lønnsveksten for alle heltidsansatte lønnstakere var 2,3 prosent i samme periode.

Lønnsveksten for ledergruppene i tabellen varierer noe fra år til år. Det gjelder særlig i små grupper, der endringer i sammensetning lett kan slå ut i endret gjennomsnittslønn, og i grupper med stort innslag av bonusutbetalinger som kan variere noe. Et eksempel er direktører i utvinning av råolje og naturgass inkl. tjenesteyting, der gjennomsnittslønnen falt i 2016 og 2017, men økte betydelig i 2018 og 2019, drevet av økte bonusutbetalinger. Antallet direktører i denne næringen falt med 16 prosent fra 2015 til 2017, og økte med 9 prosent fra 2018 til 2019.

For administrerende direktører i privat sektor under ett steg gjennomsnittslønnen med 2,7 prosent per år i gjennomsnitt fra 2015 til 2020. Den høyeste veksten blant gruppene i tabellen i denne perioden finner vi i bygge- og anleggsvirksomhet og varehandel med 3,5 prosent og i finansierings- og forsikringsvirksomhet med 3,4 prosent. Gjennomsnittlig årlig vekst fra 2015 til 2020 var 2,6 prosent for toppledere og administrerende direktører i offentlig forvaltning og også 2,6 prosent for heltidsansatte lønnstakere under ett. I samme periode økte lønningene i industrien med 2,3 prosent i gjennomsnitt per år både for administrerende direktører og for alle heltidsansatte.

Blant administrerende direktører i privat sektor i 2020 utgjorde gjennomsnittslønnen for kvinner 83,3 prosent av gjennomsnittslønnen for menn, 0,5 prosentenheter mer enn i 2019. Lønnsforskjellen var størst i varehandel mv., i finansierings- og forsikringsvirksomhet og i faglig, viten-

skapelig og teknisk tjenesteyting. I industrien og informasjon og kommunikasjon var gjennomsnittslønnen tilnærmet lik, og i transport og lagring og bygge- og anleggsvirksomhet var den høyere for kvinner enn for menn. I disse næringene er imidlertid andelen og antallet kvinnelige administrerende direktører lave. Det siste året økte den relative lønnen for kvinner med mellom 4 og 6 prosentenheter innenfor bygge- og anleggsvirksomhet, transport og lagring, og informasjon og kommunikasjon.

For alle næringer samlet var 22 prosent av de administrerende direktørene kvinner. Andelen kvinner var lavest i bygge- og anleggsvirksomhet og høyest i overnattings- og serveringsvirksomhet, blant næringene i privat sektor i tabellen. Andelen kvinnelige toppledere og administrerende direktører er betydelig høyere i offentlig forvaltning enn i privat sektor, og forskjellen mellom kvinners og menns gjennomsnittslønn er noe mindre.

Lønnsutviklingen inklusive opsjons- og naturalytelser

Tabell 2.10 viser at gjennomsnittslønnen inklusive opsjons- og naturalytelser for administrerende direktører økte med 3,2 prosent fra november 2019 til november 2020.

Mange som telles som administrerende direktør i statistikken leder forholdsvis små foretak og utfører antagelig ikke de oppgavene eller har det ansvaret en vanligvis forbinder med en administrerende direktør. Tabell 2.12 viser lønnsnivå og lønnsvekst for administrerende direktører etter foretaksstørrelse.

I tabell 2.11 er administrerende direktører rangert etter stigende lønnsnivå og inndelt i desiler. Tabellen viser at lederne i 10. desil hadde en gjennomsnittslønn på 2 855 200 kroner per november 2020. Opsjons- og naturalytelser for denne gruppen var 157 300 kroner.

Tabell 2.10 Gjennomsnittslønn¹ inklusive opsjons- og naturalytelser for administrerende direktører². Vekst fra samme måned året før i prosent

	2011	2012	2013	2014	2015 ²	2016	2017	2018	2019	2020	Herav	
											Lønnsnivå 2020	opsjons- og naturalytelser
Adm. direktører	4,0	0,0	3,0	0,7	-	1,9	2,5	3,2	2,8	3,2	1 055 300	21 400

¹ Månedslønn per november inkl. overtid*12 med tillegg av opsjons- og naturalytelser. Lønnsbegrepet omfatter avtalt lønn, uregelmessige tillegg, bonus, overtid samt opsjons- og naturalytelser. Årlig vekst t.o.m. 2019 er per september.

² Til og med 2014: Administrerende direktører og andre med lederfunksjoner i foretak med 10 eller flere ansatte. Fra og med 2015: Basert på a-ordningen, og omfatter alle administrerende direktører. Privat sektor inklusive offentlig eide foretak. Omfatter ikke helseforetak.

Tabell 2.11 Gjennomsnittslønn¹ etter desiler for administrerende direktører² i 2020. Inklusive opsjons- og naturalytelser. Vekst i prosent fra året før

Desiler	Lønnsnivå	Lønnsvekst fra året før	Opsjons- og naturalytelser
1	420 800	1,9	1 100
2	529 900	2,7	2 100
3	606 800	2,4	2 500
4	686 000	3,4	3 300
5	768 500	3,0	5 600
6	883 500	3,9	5 800
7	1 025 200	3,9	7 500
8	1 225 400	3,5	10 200
9	1 551 100	3,0	18 400
10	2 855 200	3,2	157 300
I alt	1 055 300	3,2	21 400

¹ Månedslønn inkl. overtid*12 med tillegg av opsjons- og naturalytelser per november. Lønnsbegrepet omfatter avtalt lønn, uregelmessige tillegg, bonus, overtid samt opsjons- og naturalytelser.

² Privat sektor inklusive offentlig eide foretak. Omfatter ikke helseforetak.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Tabell 2.12 viser gjennomsnittlig lønnsnivå og lønnsutvikling for administrerende direktører etter foretaksstørrelse. Det gjennomsnittlige lønnsnivået er lavest i de minste foretakene. Det kan være flere årsaker til dette, herunder næringsvise forskjeller i foretaksstørrelser og forskjeller i sammensetningen av lederne, blant annet gjennom at statistikken omfatter flere personer med lederfunksjoner i hvert foretak. Det er

ingen tydelig sammenheng mellom foretaksstørrelse og årlig vekst i gjennomsnittlig lønn de siste fem årene. I 2020 økte gjennomsnittslønnen mest i foretakene med mellom 25 og 99 ansatte.

Gjennomsnittlig lønnsnivå for kvinnelige administrerende direktører var per november 2020 82,8 prosent av lønnsnivået for mannlige administrerende direktører. Den relative gjennomsnittslønnen var 79,6 prosent i 2016 og har økt

Tabell 2.12 Gjennomsnittslønn¹ inklusive opsjons- og naturalytelser for administrerende direktører etter foretaksstørrelse² i 2020. Vekst fra samme måned året før i prosent

Antall ansatte i foretaket	Antall adm. direktører	Samlet lønnsnivå ¹	Herav: Opsjons- og naturalytelser	Lønnsvekst fra året før	Kvinnens gjennomsnittslønn i prosent av menns	Andel kvinner, pst.
1-9	14 082	810 700	8 200	2,8	81,6	20,3
10-24	6 962	966 200	17 500	3,2	80,8	19,8
25-99	5 538	1 279 600	41 500	5,6	79,4	17,8
100-249	1 784	1 595 100	29 900	2,2	75,9	22,6
250 og over	3 002	1 675 000	50 000	3,1	78,8	30,2
Alle	31 368	1 055 300	21 400	3,2	82,8	20,8

¹ Månedslønn inkl. overtid*12 med tillegg av opsjons- og naturalytelser per november. Lønnsbegrepet omfatter avtalt lønn, uregelmessige tillegg, bonus, overtid samt opsjons- og naturalytelser.

² Privat sektor inklusive offentlig eide foretak. Omfatter ikke helseforetak.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

hvert år siden. Lønnsforskjellen er størst i store foretak. For kvinnelige administrerende direktører økte gjennomsnittslønnen fra november 2019 til november 2020 med 3,6 prosent, mens økningen for menn var 3,2 prosent.

Andelen kvinner blant administrerende direktører har økt fra 19,1 prosent i 2016 til 20,8 prosent i 2020. Andelen kvinner er størst i de største foretakene.

Lønnsutviklingen for toppledere i offentlig forvaltning

Statistikken for toppledere i offentlig forvaltning er delt opp på følgende måte, som presentert i tabell 2.13:

- Kommuner og fylkeskommuner: Øverste administrative leder (rådmenn).

- Staten: Øverste leder i virksomheter i det statlige tariffområdet (angitt som virksomhet i hovedtariffavtalen i staten).
- Offentlig forvaltning i alt: Kommuner og fylkeskommuner, staten og administrerende direktør i næringen Helsetjenester i statsforvaltningen (før 2016 de regionale helseforetakene, herunder også de forskjellige helseforetakene) vektet sammen.

Det er små grupper det er beregnet lønnsvekst for. Endringer i antallet som er med i gruppene, kan derfor gi forholdsvis store utslag i beregnet lønnsvekst.

Veksten i gjennomsnittlig lønn for toppledere i offentlig forvaltning under ett var 1,8 prosent fra 2019 til 2020. For toppledere i kommuner og

Tabell 2.13 Gjennomsnittslønn¹ per dato for toppledere i offentlig forvaltning. Lønnsvekst fra samme måned året før i prosent

	Kommuner og fylkeskommuner ²	Staten ³	Offentlig forvaltning, i alt ⁴
2011	5,5	4,3	4,8
2012	5,3	3,5	4,4
2013	4,9	5,0	4,6
2014	4,7	2,4	3,9
2015	4,4	7,9	5,5
2016	4,4	4,8 ⁵	4,7 ⁵
2017	3,7	4,8	3,8
2018	4,2 ⁶	2,1	3,5
2019	4,4 ⁶	4,1	4,1
2020	2,5 ⁷	0,9	1,8
Lønnsnivå 2020	1 147 300	1 379 200	1 250 300
Antall personer 2020	357	184	567

¹ Omfatter fast avtalt lønn (grunnlønn/regulativlønn) og faste og variable tillegg. Gjennomsnittslønn er definert som månedslønn per september (staten) eller desember (kommuner og fylkeskommuner) multiplisert med 12.

² Beregnet av KS med utgangspunkt i PAI-registeret, kommunenøkkelene og direkte henvendelser til kommuner og fylkeskommuner.

³ Beregnet av Kommunal- og moderniseringsdepartementet basert på data fra SSB.

⁴ Beregnet på grunnlag av kolonnene for Kommuner og fylkeskommuner og Staten samt den høyest lønnede administrerende direktøren i hvert foretak i næringen Helsetjenester i statsforvaltningen, slik foretak er identifisert i foretaks- og virksomhetsregisteret i SSB.

⁵ Brudd i statistikken. I 2016 og 2017 omfattes den som antas være toppleder i hvert foretak i staten basert på yrkeskode og lønn. I TBU's rapport for 2015 omfattet statistikken den høyest lønnte heltidsansatte i hvert foretak. Veksttallene for 2015–2016 er basert på metoden i 2016. Øverste leder er identifisert ved stillingskode for årene før 2014.

⁶ Ikke inkludert prosjektrådmenn. I forbindelse med kommunesammenslåinger er det i enkelte kommuner tilsatt en prosjektrådmann i tillegg til fungerende rådmann. Dersom prosjektrådmennene også inkluderes ville lønnsveksten vært 5,3 prosent i 2018 og 4,4 prosent i 2019.

⁷ For kommuner som ble slått sammen i 2020 er bare rådmann i ny kommune (prosjektrådmann) inkludert.

Kilder: Beregningsutvalget, Statistisk sentralbyrå og KS.

fylkeskommuner var lønnsveksten 2,5 prosent. For toppledere i staten var lønnsveksten 0,9 prosent. For tiårsperioden fra 2010 til 2020 var gjennomsnittlig, årlig lønnsvekst for toppledere 4,0 prosent i staten, 4,4 prosent i kommuner/fylkeskommuner og 4,1 prosent i offentlig forvaltning under ett.

Toppledere i offentlig forvaltning omfatter også en mindre gruppe av administrerende direktører i helsetjenester i statsforvaltningen. Lønnsnivået for denne gruppen var i november 2020 1 752 800 kroner, og gjennomsnittslønnen falt med 0,1 prosent fra 2019 til 2020. Lønnsveksten for denne gruppen var 2,7 prosent i gjennomsnitt per år for perioden fra 2010 til 2020.

Per desember 2020 var gjennomsnittslønnen for toppledere i kommuner og fylkeskommuner 1 147 300 kroner. I staten tjente topplerne i gjennomsnitt 1 379 200 kroner per september 2020.

2.8 Lønnsfordelingen

Tallene som presenteres i dette avsnittet omfatter en sammenveiling av lønnen for alle⁶ lønnstakere basert på et materiale fra SSB. Lønnsbegrepet er det samme som benyttes i tabell 1.1, dvs. fast avtalt lønn, uregelmessige tillegg og bonus, men eksklusiv overtid. Det gis et bilde av lønnsfor-

⁶ I datamaterialet er lønnen til deltidsansatte omregnet til hva den ville vært hvis de jobbet heltid. Lønn per heltids-ekvivalent for de deltidsansatte kan da slås sammen med lønnen for de heltidsansatte slik at man kan beregne gjennomsnittlig lønn per heltidsekvivalent for alle ansatte.

delingen på et gitt tidspunkt, mens lønn for den enkelte varierer over yrkesløpet.

Lærlinger tjener typisk mellom 30 og 80 prosent av begynnerlønnen for faglærte i samme yrke, i henhold til en avtalt lønnsstige. Det kan gi et skjevt bilde av lønningene nederst i fordelingen å inkludere lærlinger. Figur 2.10 viser fordelingen av samlet lønn for ansatte eksklusive lærlinger i 2020. Data for lønnsfordeling uten lærlinger foreligger bare fra og med 2017. Vedleggstabell 4.19 viser fordelingen i årene 2017–2020 når lærlinger holdes utenfor datagrunnlaget.

Tabell 2.14 viser lønnsfordelingen både med og uten lærlinger inkludert. Gjennomsnittlig lønn blir høyere i alle desiler når lærlinger holdes utenfor, men mest i laveste desil. Når en tar ut lærlinger reduseres lønnsfordelingen for menn noe mer enn for kvinner.

Tabellen viser hvor stor del av samlet lønns-sum de ulike lønnsgruppene (desilene) mottar. I 2020 mottok de 10 prosentene med lavest lønn (desil 1) 5,6 prosent av samlet lønns-sum, mens de 10 prosentene med høyest lønn (desil 10) mottok 19,7 prosent (eksklusiv lærlinger). Det er små endringer i disse andelene de seneste årene.

På grunn av omlegging av statistikken i 2015 er tallene for årene etter 2015 ikke direkte sammenlignbare med årene før. Tall for 2015 beregnet etter den tidligere metoden viser en forskyvning i lønnsfordelingen mot høyere andeler av samlet lønn til gruppene (desilene) med de høyeste lønningene fra 2006 til 2015. Se også omtalen i NOU 2016: 6 Grunnlaget for inntektsoppgjørene 2016.

Tabell 2.14 Fordelingen av samlet lønn per heltidsekvivalent

	Alle ansatte					Ansatte uten lærlinger	
	Andel ¹		Lønnsnivå ³	Årlig vekst ⁴	Andel ¹	Lønnsnivå ³	
	2010	2015 ²					2020
Alle	100,0	100,0	100	585 000	3,0	100,0	590 400
Desil 1	5,6	5,3	5,3	310 080	1,9	5,6	328 500
Desil 2	6,9	6,7	6,8	395 400	2,8	6,8	401 100
Desil 3	7,6	7,4	7,4	435 600	2,8	7,4	439 400
Desil 4	8,2	8,0	8,1	472 920	2,9	8,1	476 900
Desil 5	8,8	8,7	8,7	510 480	3,0	8,7	513 700
Desil 6	9,4	9,4	9,4	549 120	3,0	9,4	552 100
Desil 7	10,1	10,2	10,2	594 360	3,1	10,1	597 100
Desil 8	11,1	11,1	11,3	656 760	3,2	11,2	659 400
Desil 9	12,9	13,1	13,0	767 520	3,3	13,1	770 400
Desil 10	19,5	20,2	19,8	1 159 800	3,0	19,7	1 164 900
Gini-koeffisient	0,195	0,210	0,206			0,201	
Persentil 91	1,5	1,5	1,5	868 800	3,2	1,5	873 100
Persentil 92	1,5	1,6	1,5	896 760	3,2	1,5	900 600
Persentil 93	1,6	1,6	1,6	927 480	3,1	1,6	931 900
Persentil 94	1,6	1,7	1,6	963 720	3,1	1,6	967 900
Persentil 95	1,7	1,7	1,7	1 006 800	3,1	1,7	1 011 100
Persentil 96	1,8	1,8	1,8	1 063 320	3,1	1,8	1 068 200
Persentil 97	1,9	2,0	1,9	1 138 080	3,1	1,9	1 143 100
Persentil 98	2,1	2,2	2,1	1 235 400	3,1	2,1	1 240 000
Persentil 99	2,4	2,5	2,4	1 402 680	3,1	2,4	1 408 300
Persentil 100	3,4	3,8	3,6	2 095 320	2,9	3,6	2 104 400
Menn	100,0	100,0	100	619 560	2,8	100,0	627 500
Desil 1	5,3	4,9	5,0	312 120	1,9	5,4	337 400
Desil 2	6,7	6,4	6,5	402 840	2,7	6,5	410 700
Desil 3	7,3	7,1	7,2	444 960	2,7	7,2	451 000
Desil 4	7,9	7,7	7,8	484 080	2,8	7,8	489 400
Desil 5	8,5	8,5	8,5	525 000	2,8	8,5	530 300
Desil 6	9,2	9,1	9,2	574 440	3,0	9,2	577 400
Desil 7	10,1	10,1	10,1	630 120	3,0	10,1	632 700
Desil 8	11,3	11,4	11,4	707 760	3,1	11,4	713 300
Desil 9	13,4	13,5	13,5	837 360	3,0	13,4	843 200
Desil 10	20,2	21,2	20,7	1 281 360	2,9	20,5	1 289 200
Gini-koeffisient	0,213	0,231	0,224			0,218	

Tabell 2.14 Fordelingen av samlet lønn per heltidsekvivalent

	Alle ansatte					Ansatte uten lærlinger	
	Andel ¹		2020	Lønnsnivå ³ 2020	Årlig vekst ⁴ 2010–2020	Andel ¹ 2020	Lønnsnivå ³ 2020
	2010	2015 ²					
Kvinner	100,0	100,0	100	542 280	3,2	100,0	545 000
Desil 1	6,1	5,7	5,8	309 000	2,1	5,9	320 200
Desil 2	7,4	7,1	7,1	386 640	2,8	7,1	389 700
Desil 3	8,1	7,9	7,9	426 360	3,0	7,9	428 300
Desil 4	8,6	8,5	8,4	459 240	3,1	8,5	461 300
Desil 5	9,2	9,2	9,2	496 800	3,1	9,1	498 400
Desil 6	9,8	9,8	9,8	529 320	3,2	9,7	530 700
Desil 7	10,4	10,4	10,4	564 840	3,2	10,4	566 000
Desil 8	11,2	11,2	11,2	608 160	3,2	11,2	609 200
Desil 9	12,3	12,5	12,5	680 160	3,5	12,5	681 500
Desil 10	16,9	17,6	17,8	963 360	3,8	17,7	965 300
Gini-koeffisient	0,157	0,171	0,174			0,171	

¹ Andel av samlet lønnssum i prosent.

² Brudd i statistikken i 2015.

³ Gjennomsnittlig årlig lønn (månedslønn*12) per november. Per heltidsekvivalent.

⁴ Gjennomsnittlig årlig vekst i prosent. Geometrisk gjennomsnitt.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Over de seneste ti årene har veksten i gjennomsnittslønn vært minst i den laveste desil og størst i den øvre delen av fordelingen. Mens gjennomsnittslønnen i den laveste desilen har økt med 1,9 prosent målt som årlig rate i perioden, har veksten for alle vært 3,0 prosent (inkludert lærlinger). I samme periode har gjennomsnittlig årsvekst i konsumprisindeksen vært 2,0 prosent. Siden personer vil kunne bevege seg mellom lønnsgrupper i perioden, kan ikke utviklingen i lønnsfordelingen si noe direkte om lønnsutviklingen for den enkelte.

Tabell 2.14 viser en oppsplitting av desil 10 i persentiler. Persentil 100 (prosenten med høyest lønn) hadde en gjennomsnittslønn på 2 104 400 kroner og mottok 3,6 prosent av samlet lønn i 2020 (eksklusiv lærlinger). Andelen av samlet lønn som persentilene i øverste desil mottar økte svakt eller var stort sett uendret i perioden 2006–2015, jf. også at veksten i gjennomsnittslønn fra 2006 til 2015 varierte lite mellom persentilene.

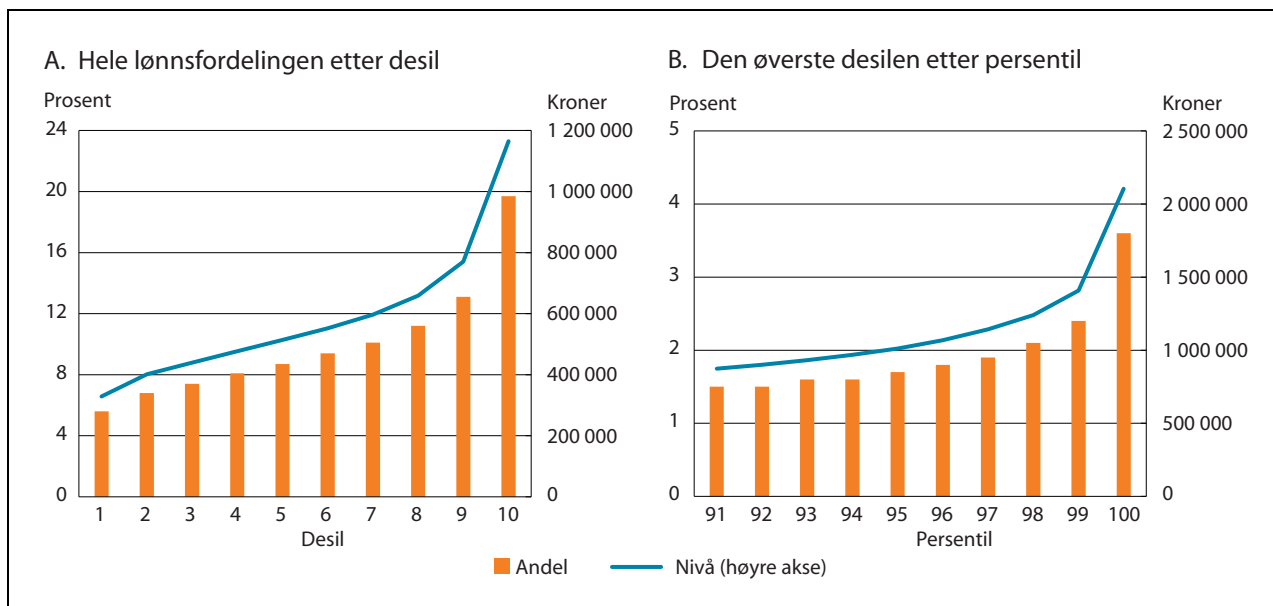
Gini-koeffisienten er et summarisk mål på inntektsulikhet og antar verdier mellom 0 og 1. Verdien 0 tilsier at inntektene er helt likt fordelt, mens en Gini-koeffisient lik 1 tilsier at én person

mottar all inntekt. Gini-koeffisienten var 0,201 i 2020 (uten lærlinger), og figur 2.11 viser utviklingen over tid. Lønnsspredningen for kvinner og menn under ett har gjennomgående økt på 2000-tallet til 2015. Etter 2015 er Gini om lag uendret samlet og for menn. Blant kvinner har lønnsspredningen økt også etter 2015.

Spredningen i lønn målt ved Gini-koeffisienten (uten lærlinger) er større blant menn enn kvinner; 0,218 for menn og 0,171 for kvinner i 2020. På den annen side har spredningen, målt som prosentvis økning i Gini-koeffisienten, økt mer blant kvinner enn blant menn over tid. Dette ser en også ved at veksten i gjennomsnittslønn over de siste ti årene har vært særlig stor for de øverste desilene blant kvinner.

Tabell 2.15 viser fordelingen av lønn blant ansatte i privat sektor og i offentlig forvaltning. Gjennomsnittlig er lønnsnivået for de lavest lønte høyere i det offentlige enn i privat sektor, og de høyest lønte har høyest lønnsnivå i privat sektor. I offentlig forvaltning i 2020 mottok desil 1 6,3 prosent av samlet lønnssum, mens desil 10 mottok 16,5 prosent. I privat sektor mottok desil 1 5,3 prosent av samlet lønnssum, mens desil 10 mottok

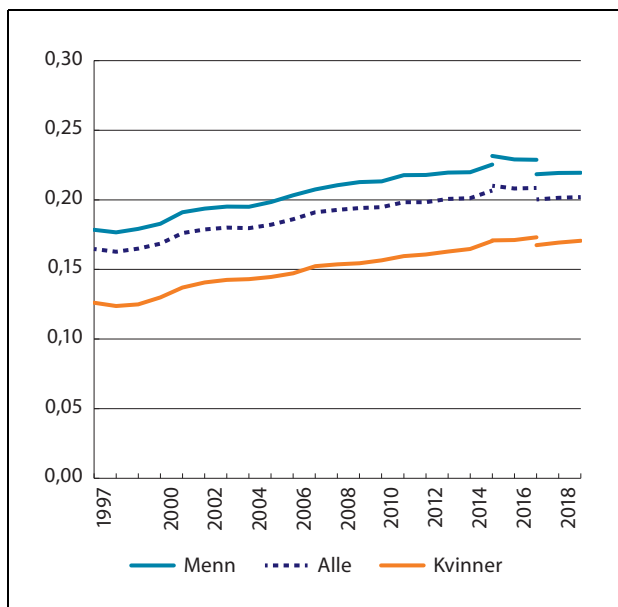
Figur 2.10 Lønnsnivå¹ og andel av samlet lønnssum² per desil og for de øverste persentilene i lønnsfordelingen, heltidsekvivalenter, uten lærlinger. 2020

¹ Gjennomsnittlig årlig lønn (månedslønn*12) per november. Per heltidsekvivalent.

² Andel av samlet lønnssum i prosent.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

20,9 prosent. At lønnsspredningen er større i privat sektor enn i offentlig forvaltning ses også ved at Gini-koeffisienten er 0,225 i privat sektor og 0,146 i offentlig forvaltning. Virkningen av å holde

Figur 2.11 Gini-koeffisienten for lønnstakere

Note: Brutto månedslønn for alle ansatte (heltidsekvivalenter). Brudd i statistikken i 2015 og 2017. Statistikken er basert på ordningen fra 2015 og fra 2017 benyttes tall eksklusive lærlinger, samt nytt tellingsstidspunkt i november.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

lærlinger utenfor materialet er om lag den samme for offentlig forvaltning og privat sektor.

Lønnsspredningen økte fra 2008 til 2015 i både privat og offentlig sektor, målt ved Gini-koeffisienten. Det er små endringer etter 2015. Over de seneste ti årene har veksten i gjennomsnittslønn vært minst i den laveste desil i begge sektorer, mens lønningene har økt mest i de øverste desilene.

Kvinner er i større grad enn menn i de laveste desilene av lønnsfordelingen, se tabell 2.16. Her er fordelingen først beregnet for heltidsekvivalenter for kvinner og menn under ett, og deretter er det telt opp hvordan henholdsvis kvinner og menn fordeler seg på desilene. I 2020 var 60,4 prosent av kvinnene og 50,1 prosent av mennene i desilene 1–5. Samtidig var 11,1 prosent av kvinnene og 23,5 prosent av mennene i de to øverste desilene. Med unntak av økningen i andelen kvinner i nederste lønnsdesil, er det små endringer i disse andelene fra 2019 til 2020.

Nesten tre av fire lærlinger er menn. Det medvirker til at det er flere kvinner og færre menn nederst i fordelingen når lærlinger holdes utenom. Tall inkludert lærlinger i tabell 2.17 viser at kvinner er underrepresentert i de øverste desilene i lønnsfordelingen, og overrepresentert i de nederste. For menn er det motsatt.

Tabell 2.15 Fordelingen av samlet lønn per heltidsekvivalent for alle ansatte, etter sektor. Prosent og kroner

	Alle ansatte				Ansatte uten lærlinger		
	Andel ¹		Lønnsnivå ³	Årlig vekst ⁴	Andel ¹	Lønnsnivå ³	
	2010	2015 ²					2020
Offentlig forvaltning							
Alle	100	100,0	100	567 890	3,0	100	571 200
Desil 1	6,9	6,0	6,0	343 490	2,3	6,3	360 900
Desil 2	7,8	7,6	7,5	427 240	2,7	7,5	430 300
Desil 3	8,4	8,2	8,2	466 790	2,8	8,2	469 700
Desil 4	8,9	8,8	8,8	501 940	2,9	8,8	503 600
Desil 5	9,4	9,3	9,3	529 430	2,9	9,3	530 900
Desil 6	9,9	9,9	9,8	558 110	2,9	9,8	559 400
Desil 7	10,4	10,4	10,4	589 600	2,9	10,3	590 700
Desil 8	11	11,1	11,1	627 570	3,0	11,0	628 700
Desil 9	11,9	12,2	12,2	692 430	3,2	12,1	693 700
Desil 10	15,5	16,5	16,6	942 350	3,6	16,5	944 200
Gini-koeffisient	0,127	0,149	0,150			0,146	
Privat sektor							
Alle	100	100,0	100	593 470	3,0	100	599 900
Desil 1	5,3	5,0	5,0	299 130	1,8	5,3	318 200
Desil 2	6,6	6,4	6,4	381 320	2,7	6,5	387 700
Desil 3	7,3	7,1	7,1	422 370	2,9	7,1	426 700
Desil 4	7,8	7,6	7,7	457 100	2,9	7,7	461 600
Desil 5	8,4	8,3	8,4	495 850	3,0	8,3	500 100
Desil 6	9,1	9,1	9,1	541 580	3,1	9,1	545 900
Desil 7	10	10,0	10,1	598 760	3,2	10,1	603 300
Desil 8	11,3	11,4	11,5	680 610	3,3	11,4	685 500
Desil 9	13,5	13,7	13,7	811 010	3,2	13,6	816 200
Desil 10	20,6	21,5	21,0	1 246 990	3,0	20,9	1 253 800
Gini-koeffisient	0,218	0,235	0,229			0,225	

¹ Andel av samlet lønssum i prosent.² Brudd i statistikken i 2015. Gini-koeffisienten i 2015 beregnet etter gammel metode var 0,140 for offentlig forvaltning og 0,231 for privat sektor.³ Gjennomsnittlig årlig lønn (månedslønn*12) per november. Per heltidsekvivalent.⁴ Gjennomsnittlig årlig vekst i prosent. Geometrisk gjennomsnitt.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Tabell 2.16 Andelen av kvinner og menn i hver desil av lønnsfordelingen¹, heltidsekvivalenter. Prosent

	Kvinner				Menn			
	2018	2019	2020	2020, uten lærlinger	2018	2019	2020	2020, uten lærlinger
Desil 1	15,9	15,9	16,6	17,7	12,1	12,2	12,2	12,1
Desil 2	11,8	12,7	12,6	12,2	11,2	10,7	10,6	10,4
Desil 3	12,3	11,4	11,3	11,2	8,6	9,1	9,1	9,1
Desil 4	9,8	9,6	9,4	9,3	9,5	9,6	9,8	9,8
Desil 5	10,3	10,2	10,5	10,5	8,7	8,8	8,4	8,3
Desil 6	10,4	10,4	10,3	10,1	8,4	8,2	8,2	8,3
Desil 7	9,8	9,8	9,7	9,5	8,6	8,7	8,7	8,7
Desil 8	8,6	8,8	8,6	8,4	9,5	9,3	9,5	9,6
Desil 9	6,6	6,6	6,4	6,3	11	11	11,1	11,2
Desil 10	4,5	4,6	4,7	4,7	12,4	12,3	12,4	12,5
Alle	100	100	100	100	100	100	100	100

¹ Månedslønn per november.
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Lavlønn

I forbindelse med tariffoppgjørene har det vært benyttet ulike grenser for utmåling av lavlønns-tillegg. Det har også vært brukt ulike prinsipper for omfanget av de lavlønnsstillegg som er gitt. Ofte har avtaleområdet gjennomsnitt vært avgjørende, ved andre anledninger bedriftens eller den enkeltes lønnsnivå.

En mye benyttet lavlønnsgrense har vært 85 prosent av gjennomsnittlig industriarbeiderlønn i tariffområdet LO-NHO-området. En slik definisjon av lavlønns grensen ville tilsvare kr 430 600 for et fullt årsverk uten overtid i 2020. Med denne definisjonen av lavlønn var 19 prosent av alle heltidsansatte lønnstakere lavtlønte i 2020, jf. tabell 2.18. For kvinner er andelen 21 prosent og for menn 18 prosent.

Tabell 2.17 Andel kvinner og menn i hver desil i lønnsfordelingen¹, heltidsekvivalenter inkludert lærlinger. 2020

	Kvinner	Menn
Desil 1	52,4	47,6
Desil 2	49,0	51,0
Desil 3	50,1	49,9
Desil 4	43,6	56,4
Desil 5	50,2	49,8
Desil 6	50,4	49,6
Desil 7	47,4	52,6
Desil 8	42,2	57,8
Desil 9	31,8	68,2
Desil 10	23,4	76,6
Alle	44,7	55,3

¹ Månedslønn per november.
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Tabell 2.18 Andel lavtlønte¹, beregnet lavlønnsnivå¹, gjennomsnittlig og median² årlig lønn³ for heltidsansatte. Prosent og kroner

	2011	2012	2013	2014	2015	2015 ⁴	2016	2017	2018	2019	2020
I alt	17	17	17	17	17	18	18	18	18	19	19
Menn	15	16	16	16	16	17	17	17	17	18	18
Kvinner	20	19	19	20	19	19	19	19	19	20	21
Lavlønnsnivå ¹	332 900	345 400	356 800	366 400	376 000	377 100	384 600	394 200	406 300	421 800	430 600
Gjennomsnitt	474 900	491 700	510 200	525 200	540 200	540 480	549 600	562 920	579 360	600 120	608 160
Median ²	425 000	442 000	457 300	472 200	485 400	483 360	493 920	506 160	520 800	540 000	547 320

¹ Definert som lønnsnivå lavere enn 85 prosent av gjennomsnittlig lønnsnivå for industriarbeidere i LO-NHO-området.

² Medianlønn er lønnen for lønnstakeren i midten av fordelingen, når lønnstakerne er sortert etter lønn.

³ Månedslønnen per september/november*12.

⁴ Brudd i statistikken i 2015.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Kapittel 3

Konsumprisutviklingen i Norge

- Beregningsutvalget anslår nå at konsumprisindeksen (KPI) som årsgjennomsnitt vil øke med 2,8 prosent i 2021. Usikkerheten i prisvekstanslaget er knyttet spesielt til utviklingen i kronekursen og energiprisene, men også til hvordan pandemien påvirker økonomien og prisutviklingen slik den nå måles.
- Fra 2019 til 2020 økte KPI med 1,3 prosent. I Beregningsutvalgets foreløpige rapport foran inntektsoppgjørene 2020, fremlagt 17. februar, ble prisveksten anslått til om lag 1,5 prosent. Utvalget gjorde en ny vurdering 11. mars, og fastholdt anslaget på om lag 1,5 prosent. I den endelige rapporten NOU 2020: 8 publisert 19. juni 2020, var veksten i KPI anslått til 1,2 prosent. Utvalget varslet samtidig at det ville vurderes om det var behov for å oppdatere prisvekstanslaget i august. På grunnlag av ny informasjon valgte Beregningsutvalget den 12. august i fjor å oppdatere anslaget til 1,4 prosent.
- Den underliggende prisveksten, målt ved endringer i konsumprisindeksen justert for avgiftsendringer og uten energivarer (KPI-JAE), var 3,0 prosent i 2020, opp fra en vekst på 2,2 prosent i 2019. Oppgangen i den underliggende prisveksten har sammenheng med at en svekkelse av kronen bidro til å løfte prisveksten på importerte varer. Også høyere vekst i prisene på norskproduserte varer og tjenester trakk den underliggende prisveksten opp.

3.1 Prisutviklingen i senere år

3.1.1 Hovedlinjer i prisutviklingen

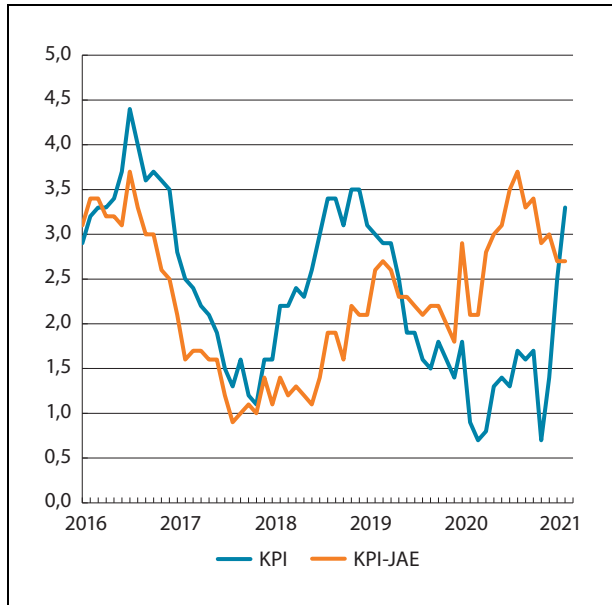
Koronapandemien og myndighetenes tiltak for å bremse denne har påvirket både datatilgang og beregning av KPI i store deler av 2020. Begrensninger på aktiviteten i deler av økonomien førte til et bortfall av omsetning for en del tjenester. På det meste var det fullt bortfall av konsum på i overkant av 10 prosent av vektgrunnet i KPI. Andelen falt etter hvert som smitteverntiltakene ble lettet, og var om lag 2,5 prosent i juli. Til tross for

innstramming i smitteverntiltakene fra slutten av oktober holdt andelen seg på om lag 2,5 prosent fra juli og ut året. Selv om konsumentenes faktiske forbruksandeler endret seg dramatisk gjennom året, ble ikke de årlige vektene i KPI for 2020 endret. For tjenester der prisinformasjonen var mangelfull ble prisene som hovedregel framskrevet med endringen i totalt KPI. Det ble derimot gjort unntak for flyreiser, pakketurer og hotellovernattinger, der prisutviklingen i stedet ble framskrevet med sesongfaktor.

Konsumprisindeksen (KPI) økte med 1,3 prosent fra 2019 til 2020, ned fra en vekst på 2,2 prosent fra 2018 til 2019. Hovedårsaken til den lave prisveksten i 2020 var elektrisitetsprisene, som var på et klart lavere nivå i 2020 enn i 2019. Den underliggende prisveksten, målt ved endringer i konsumprisindeksen justert for avgiftsendringer og uten energivarer (KPI-JAE), endte på 3,0 prosent i 2020, opp fra en vekst på 2,2 prosent i 2019. Oppgangen i veksten i KPI-JAE fra 2019 til 2020 har sammenheng med at en svekkelse av kronen bidro til å løfte prisveksten på importerte varer. Også høyere vekst i prisene på norskproduserte varer og tjenester trakk veksten i KPI-JAE opp.

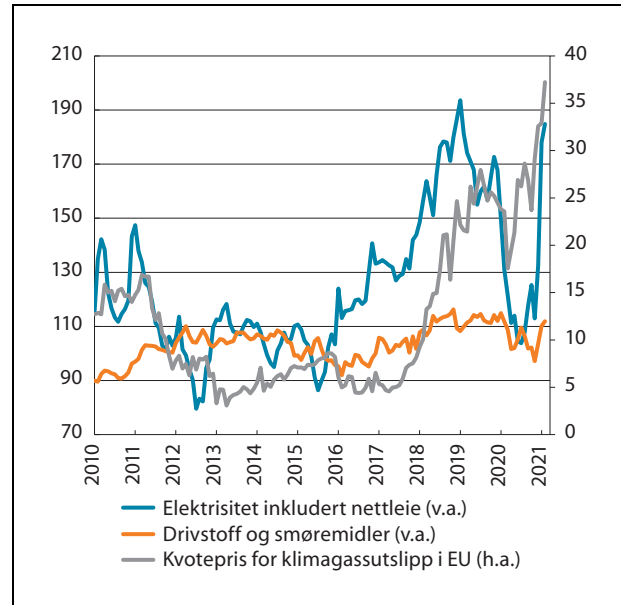
Årsveksten i KPI-JAE i 2020 var den høyeste siden 2016. Årsveksten i KPI i 2020 var klart lavere enn gjennomsnittlig årsvekst for de siste ti årene. Den høyeste veksten i både KPI-JAE og KPI de siste fem årene var i 2016, med en vekst på hhv. 3,1 prosent og 3,6 prosent. I februar 2021 var tolv månedersveksten i KPI 3,3 prosent. Virkningen av avgiftsendringer ut over inflasjonsjustering framgår i tabell 3.1 som forskjellen mellom veksten i KPI og KPI-JA. I 2020 vokste avgiftene saktere enn inflasjonen, etter å ha vokst saktere enn inflasjonen også i 2019. I 2020 var det i hovedsak en reduksjon i lav sats for merverdiavgift fra 12 prosent til 6 prosent fra og med 1. april,¹ samt

¹ Den lave merverdisatsen omfatter i hovedsak persontransport og overnatting, i tillegg til enkelte kultur- og fritidsaktiviteter.

Figur 3.1 KPI og KPI-JAE. Prosentvis vekst fra samme måned året før

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 3.2 Energivarer i KPI (indeks 2016=100) og kvotepriser for klimagassutslipp i EU (euro pr. metrisk tonn)

Kilder: Statistisk sentralbyrå og Intercontinental Exchange (ICE).

lavere sukkeravgift fra 1. juli som bidro til forskjellen mellom veksten i KPI og KPI-JA.

Tolv månedersveksten i KPI-JAE falt fra 2,9 prosent i januar 2020 til 2,1 prosent i februar og mars før den gradvis tiltok til 3,7 prosent i august. Tolv månedersveksten holdt seg på eller over 3,0 prosent i tre av fjorårets siste fire måneder. I februar 2021 var tolv månedersveksten i KPI-JAE 2,7 prosent. Tolv månedersveksten i prisene på importerte konsumvarer (utenom jordbruksvarer) avtok fra 2,3 prosent i januar 2020 til 0,3 prosent i februar før den gradvis tiltok til 4,5 prosent i august, og holdt seg over 3 prosent resten av året. Disse bevegelsene må ses i sammenheng med at kronen svekket seg markert i kjølvannet av at koronapandemien brøt ut. Tolv måneders-

veksten i norskproduserte varer utenom jordbruksvarer økte fra 2,1 prosent i januar 2020 til 3,0 prosent i mai før den avtok til 2,5 prosent i juni og juli. Deretter holdt den seg på eller over 3,5 prosent i fjorårets siste fem måneder.

Koronapandemien og omfattende smitteverniltak i mange land bidro til en kraftig nedgang i oljeprisen i 2020. Målt i kroner falt oljeprisen kraftig i mars og april, før den tok seg noe opp de tre påfølgende månedene. Deretter holdt oljeprisen seg relativt stabil, før den økte i desember. Som årsgjennomsnitt endte oljeprisen på 403 kroner pr. fat i 2020, drøyt 160 kroner lavere enn i 2019. Ved inngangen til 2021 var oljeprisen 442 kroner pr. fat. Oljeprisen har gått opp så langt i år og var ved inngangen til mars rundt 560 kroner pr. fat. Råolje-

Tabell 3.1 Konsumprisindeksen (KPI)

	Endring i prosent fra samme periode året før					
	2016	2017	2018	2019	2020	feb. 2021
KPI	3,6	1,8	2,7	2,2	1,3	3,3
KPI justert for avgiftsendringer (KPI-JA)	3,4	1,8	2,5	2,3	1,5	4,1
KPI justert for avgiftsendringer og uten energivarer (KPI-JAE)	3,1	1,4	1,6	2,2	3,0	2,7

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

prisen er en viktig produksjonsfaktor for drivstoff. Utviklingen i drivstoffprisene vil likevel ikke alltid følge utviklingen i råoljeprisen, ettersom utviklingen i prisene på bensin og diesel til husholdningene i stor grad også påvirkes av utviklingen i marginene i raffineringnæringen, avgiftene og avansen til bensinstasjonene. Med unntak av januar og februar var tolv månedersveksten i prisene på drivstoff og smøremidler negativ alle måneder i 2020. Som årsgjennomsnitt var prisene på drivstoff og smøremidler 6 prosent lavere i 2020 enn i 2019, etter en økning på 0,5 prosent fra 2018 til 2019 og oppgang på 7,9 prosent fra 2017 til 2018.

Endringer i elektrisitetsprisene har vært en viktig kilde til svingninger i prisveksten, se figur 3.2. Både nedbørsmengde og temperatur her hjemme samt utviklingen i europeiske kraftmarkeder påvirker prisutviklingen. Mens værforholdene i Norge påvirker produksjonen av kraft i Norge og etterspørselen etter kraft fra norske husholdninger, bidrar endringer i prisene på kull, gass og karbonutslipp i Europa til å påvirke den relative etterspørselen etter norsk kraft. Vedlikeholdsarbeid bidro til å redusere eksportkapasiteten fra Norge i 2. kvartal i fjor. Gjennomsnittlig

norsk spotpris falt markert fra rundt 24 øre/kWh i januar 2020 til rundt 2 øre/kWh i juli. Deretter har prisene steget, og i januar og februar i år lå spotprisen rundt 50 øre/kWh. Det er om lag en dobling fra fjoråret. Prisene på elektrisitet inkludert nettleie, slik disse måles i KPI, falt markert fra 2019 til 2020, og var i juli på det laveste nivået siden desember 2015. Tolv månedersveksten var negativ i alle måneder i fjor. Etter oppgang de foregående fire årene var årsgjennomsnittet for prisene på elektrisitet inkludert nettleie 29,4 prosent lavere i 2020 enn i 2019. Tolv månedersveksten var 41,2 prosent i februar 2021.

Tabell 3.2 viser utviklingen i veksten i KPI-JAE etter leveringssektor. Prisene på importerte varer påvirkes av kronekursen og av avansen hos detaljister og grossister i Norge. I 2020 steg prisene på importerte konsumvarer (utenom jordbruksvarer) med 2,7 prosent, etter en oppgang på 1,2 prosent året før. I februar i år var tolv månedersveksten i importerte konsumvarer (utenom jordbruksvarer) 3,8 prosent. Kronens verdi, målt ved den importveide valutakursen, var 1,8 prosent sterkere i februar 2021 enn i februar 2020. Som årsgjennomsnitt var den importveide verdien av kronen 6,7 prosent svakere i 2020 enn i 2019, etter

Tabell 3.2 Konsumprisindeksen justert for avgiftsendringer og utenom energivarer (KPI-JAE), etter leveringssektor

	Vekt ¹	Endring i prosent fra samme periode året før			
		2018	2019	2020	feb. 2021
Totalt	1000	1,6	2,2	3,0	2,7
Varer	485,3	0,9	1,5	3,0	3,3
– Norske varer	145,8	1,3	2,1	3,0	2,4
– Norske jordbruksvarer	34,5	2,2	2,0	3,2	2,5
– Norske varer uten jordbruksvarer	11,4	1,0	2,1	3,0	2,4
– Importerte varer	339,5	0,7	1,3	2,9	3,8
– Importerte jordbruksvarer	24,2	3,9	2,3	6,0	2,7
– Importerte varer uten jordbruksvarer	315,3	0,5	1,2	2,7	3,8
Tjenester	514,7	2,1	2,9	3,0	2,1
– Husleie	221,1	1,6	1,7	1,5	1,0
– Tjenester uten husleie	293,7	2,5	3,7	4,1	3,1
– Hvor arbeidskraft dominerer	94,1	2,8	2,9	3,0	3,9
– Med andre viktige priskomponenter	199,6	2,4	4,0	4,6	2,5

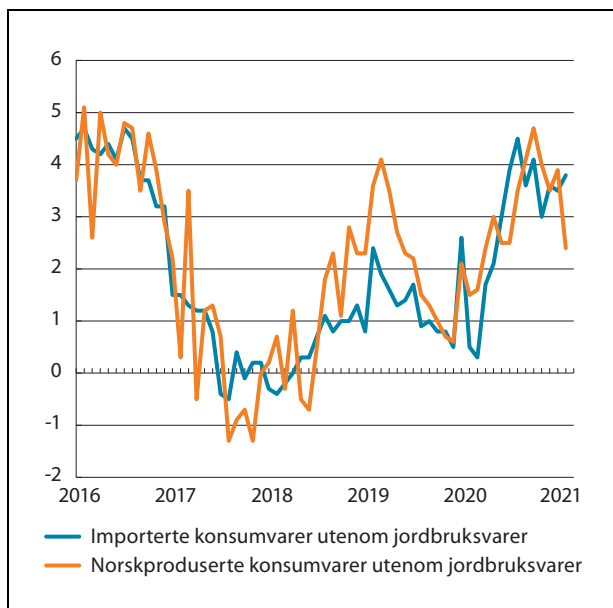
¹ Vektene gjelder fra januar 2021 til desember 2021.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

svekkelse på 2,9 prosent i 2019 og 0,1 prosent i 2018.

Tolv månedersveksten i prisene på norskproduserte konsumvarer (utenom jordbruksvarer) tiltok gjennom 2020 og var lavest i februar på 1,5 prosent og høyest i oktober på 4,7 prosent, se figur 3.3. Som årsgjennomsnitt økte prisene på norskproduserte konsumvarer (utenom jordbruksvarer) med 3,0 prosent i 2020, etter en vekst på 2,1 prosent i 2019 og 1,0 prosent i 2018, se tabell 3.2.

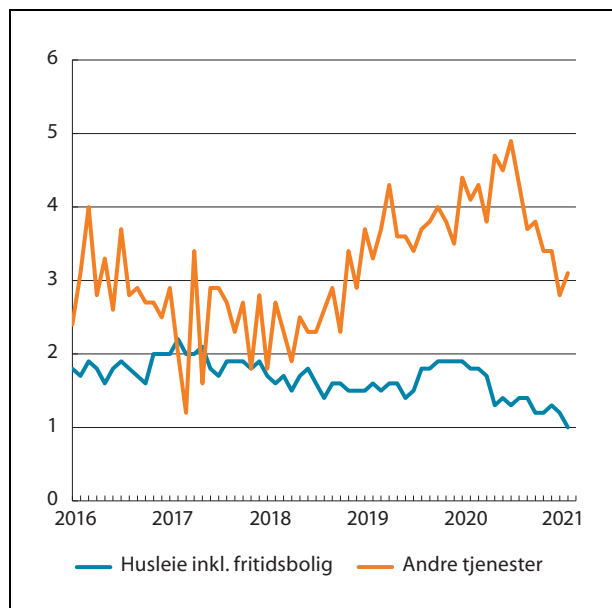
Husleieindeksen i KPI består av betalt husleie og beregnet husleie. Betalt husleie er husleie fra leietakere, mens beregnet husleie skal uttrykke verdien av tjenesten selveiere og andelseiere får av boligen sin. Prisene på denne tjenesten antas å følge utviklingen i leieprisene på tilsvarende boliger i leiemarkedet. Figur 3.4 viser utviklingen i husleiene inkludert fritidsbolig justert for avgifts- endringer. Fra 2019 til 2020 steg husleiene med 1,5 prosent, ned fra en vekst på 1,7 prosent i 2019. Tolv månedersveksten i husleiene holdt seg mellom 1,2 prosent og 1,9 prosent gjennom fjoråret. Prisene på andre tjenester steg med 4,1 prosent i 2020, etter en økning på 3,7 prosent i 2019. Tolv månedersveksten holdt seg mellom 3,4 og 4,9 prosent.

Figur 3.3 KPI-JAE etter leveringssektor¹. Importerte konsumvarer og norskproduserte konsumvarer. Utenom jordbruksvarer. Prosentvis vekst fra samme måned året før

¹ Brudd i serien i januar 2016 grunnet omlegging av KPI-statistikken. Den nye inndelingen skiller jordbruksvarer mellom importerte og norskproduserte og har ingen undergruppe for fiskevarer. Ellers kan leveringssektorene i den gamle inndelingen finnes igjen i den nye inndelingen, men enkelte produktgrupper kan ha endret leveringsstatus.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 3.4 KPI-JAE etter leveringssektor¹. Andre tjenester og husleie inkl. fritidsbolig. Prosentvis vekst fra samme måned året før

¹ Brudd i serien i januar 2016 grunnet omlegging av KPI-statistikken, se fotnoten i figur 3.3.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

3.1.2 Prisutviklingen for ulike konsumgrupper

I tabell 3.3 er konsumprisindeksen inndelt etter konsumgrupper, og inkluderer energivarer og avgifter. Prisene på hovedgruppen *klær og skotøy* falt med 1,7 prosent i 2020. Svekkelsen av kronen var dermed ikke nok til å motvirke at prisene falt, til tross for at klær og skotøy er typiske importvarer. Mens prisene på klær falt med 1,8 prosent, falt prisene på skotøy med 1,1 prosent. Prisene på klær og skotøy har falt med 47 prosent siden 1996.

Prisene på *matvarer og alkoholfrie drikkevarer* steg med 3,2 prosent fra 2019 til 2020, mot en oppgang på 1,0 prosent mellom 2018 og 2019. Prisene på matvarer økte mer enn vanlig i 2020 til tross for en fallende trend gjennom 2. halvår 2020 og med et særlig markert prisfall i desember. Samlet steg prisene på matvarer med 3,7 prosent fra 2019 til 2020, godt over den gjennomsnittlige prisveksten. Det kan være flere årsaker til oppgangen, slik som økte priser fra leverandører, effekter av jordbruksoppgjøret, samt høyere priser på importerte matvarer. Det er usikkert i hvilken grad redusert grensehandel og færre besøk på serveringssteder som følge av smitteverntiltak har påvirket prisveksten. Prisene på matvarer i 2020 steg mer enn vanlig i starten av året. Det pleier normalt å være tilbudsaktivitet på en rekke matvarer rundt påske-

tider, som bidrar til en samlet prisnedgang i påskemåneden. I 2020 ble det derimot målt en økning i prisene ved påske. Dette må trolig ses i sammenheng med koronapandemien.

Særlig høy prisvekst i 2020 hadde frukt og grønnsaker der prisene steg med henholdsvis 8,1 og 5,5 prosent. Gruppen frukt består i stor grad av importerte varer, så her kan den svekkede kronkursen ha påvirket prisene. Prisene på grønnsaker steg også mye. Også denne gruppen vil være påvirket av den svake kronen, men ikke i like stor grad som frukt ettersom det produseres en god del grønnsaker i Norge.

Det er også interessant å se på prisutviklingen på jordbruksvarene samlet sett, som består av importerte og norske jordbruksvarer. Der viser de importerte jordbruksvarene nesten dobbelt så

høy vekst som de norske, med prisvekst på henholdsvis 6,0 og 2,3 prosent fra 2019 til 2020.

Prisene på *alkohol og tobakk* steg med 2,7 prosent fra 2019 til 2020, etter tilsvarende vekst i 2019. Prisoppgangen i fjor var klart høyere for alkohol enn for tobakk.

Prisene på konsumgruppen *bolig, lys og brensel* falt med 3,5 prosent i 2020, etter en oppgang på 1,9 prosent i 2019. Nedgangen i prisveksten fra 2019 til 2020 skyldes særlig lavere prisvekst på elektrisitet.

Prisene på *møbler og husholdningsartikler* steg med 6,8 prosent i 2020, etter en oppgang på 2,4 prosent i 2019. Den sterke prisveksten i fjor må ses i sammenheng med svekkelsen av kronen.

For konsumgruppen *transport* økte prisene med 1,6 prosent i 2020, etter en vekst på 3,0 pro-

Tabell 3.3 Konsumprisindeksen – varer og tjenester etter konsumgruppe

	Vekt ¹	Endring i prosent fra samme periode året før					
		2016	2017	2018	2019	2020	feb. 2021
Totalt	1000	3,6	1,8	2,7	2,2	1,3	3,3
01 Matvarer og alkoholfrie drikkevarer	129,7	2,6	0,0	2,5	1,0	3,2	0,1
02 Alkoholdrikker og tobakk	42,9	3,3	2,0	2,2	2,7	2,7	-1,8
03 Klær og skotøy	49,4	5,0	-0,6	-3,4	1,0	-1,7	0,3
04 Bolig, lys og brensel	241,1	4,5	3,0	5,0	1,9	-3,5	0,3
<i>Herav: Betalt husleie</i>	45,6	1,9	2,2	1,7	1,8	1,5	1,1
<i>Beregnet husleie</i>	140,6	1,8	1,8	1,5	1,7	1,4	0,8
<i>Elektrisitet, fyringsoljer oa. brensel</i>	35,8	19,3	8,2	23,2	0,7	-27,2	38,1
<i>Herav: Elektrisitet inkludert nettleie</i>	31,7	22,2	9,3	25,6	0,7	-29,4	41,2
05 Møbler og husholdningsartikler	67,8	5,3	-1,2	1,2	2,4	6,8	7,0
06 Helsepleie	32,3	2,0	2,0	1,6	2,6	2,9	2,7
07 Transport	150,3	2,5	2,5	3,5	3,0	1,6	2,1
<i>Herav: Kjøp av egne transportmidler</i>	58,3	2,3	1,7	2,8	1,1	1,8	5,6
<i>Drift og vedlikehold av transportmidler</i>	59,0	0,7	4,2	5,2	3,2	0,8	2,7
<i>Transporttjenester</i>	33,0	6,6	0,7	1,9	6,3	2,3	-4,7
08 Post- og teletjenester	24,9	4,1	1,1	1,0	3,2	4,8	1,9
09 Kultur og fritid	111,9	4,5	2,8	2,4	2,9	3,4	3,4
10 Utdanning	4,7	3,4	4,9	6,2	4,3	3,1	2,1
11 Hotell- og restauranttjenester	58,5	3,3	3,6	2,8	2,6	2,1	1,7
12 Andre varer og tjenester	86,5	1,9	2,2	1,5	1,4	3,6	3,1

¹ Vektene gjelder fra januar 2021 til desember 2021.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

sent i 2019. Nedgangen i veksten i transportprisene skyldes lavere prisvekst på transporttjenester og drivstoff og smøremidler, mens oppgang i prisene på kjøp av egne transportmidler trakk i motsatt retning. Prisene på flyreiser økte med 0,9 prosent i 2020, etter en oppgang på 10,8 prosent i 2019. På grunn av bortfall av målte priser ble prisene på flyreiser for deler av året estimert.

Prisene på *post- og teletjenester* steg med 4,8 prosent i 2020, etter en oppgang på 3,2 prosent i 2019. Det er sjettede året på rad med oppgang i prisene på denne varegruppen. Mens prisene på posttjenester økte med 6,2 prosent, var økningen for teletjenester på 5,0 prosent. Mens teletjenester utgjør nær 80 prosent av denne konsumgruppen, utgjør posttjenester knapt 3 prosent. Prisene på teletstyr steg med 3,9 prosent fra 2019 til 2020, etter en oppgang på 2,6 prosent i 2019 og en nedgang på 3,4 prosent i 2018. Teletstyr er i stor grad importert, og prisveksten må derfor ses i sammenheng med bevegelser i kronkursen.

Prisene på konsumgruppen *kultur og fritid* økte med 3,4 prosent i 2020, etter en vekst på 2,9 prosent året før. På grunn av bortfall av målte priser ble prisene på denne konsumgruppen for deler av året estimert. Prisene på kulturtjenester, som inneholder blant annet kino- og teaterbesøk, steg med 5,6 prosent i 2020, etter en økning på 4,0 prosent i 2019 og bidro med det til å trekke prisveksten opp fra 2019 til 2020. Prisene på aviser og tidsskrifter steg med 3,2 prosent, etter en økning på 3,4 prosent i 2019. I 2020 steg prisene på audiovisuelt utstyr med 2,5 prosent etter nedgang på 0,9 prosent i 2019.

Vektene for undergruppene i KPI er gitt i tabell 3.3. Koronapandemien medførte utfordringer for oppdateringen av vektene i KPI for 2021. Vektene skal ideelt sett bygge på husholdningenes utgifter til varer og tjenester så tett opp mot det kalenderåret som KPI beregnes for, slik at prisutviklingen fanger opp en så representativ «kurv» som mulig. Når vektene i KPI skal oppdateres er det foreløpige tall fra årlig nasjonalregnskap (NR), som er to år gamle, som anvendes. Vanligvis er det ikke et stort problem å bruke NR-tall som er to år gamle ettersom det fra et år til et annet ikke er store endringer i konsumsammensetningen. To år gamle tall kan derfor gi et godt bilde på husholdningenes konsum for det kalenderåret KPI måler prisutviklingen. Dette er imidlertid ikke tilfellet i 2020 ettersom pandemien har gitt et vesentlig endret konsummønster i Norge i 2020. Internasjonalt er det derfor anbefalt å fravike vanlig prosedyre for vektoppdateringen slik at vektene bedre reflekterer konsummønste-

ret i 2020. Basert på internasjonale anbefalinger og nasjonale forhold, har SSB besluttet at vektene for KPI skal reflektere endringer i konsumet som har oppstått under pandemien. For KPI er det besluttet at vektene i 2021 bygger på et gjennomsnitt av konsumet i 2019 og 2020.²

3.2 Anslag på konsumprisutviklingen i 2021

For å anslå prisutviklingen framover har Beregningsutvalget som vanlig gjennomført beregninger med Statistisk sentralbyrås makroøkonomiske modell KVARTS.³ Resultatene er vist i tabell 3.6.

3.2.1 Forutsetninger for modellberegningene

De viktigste størrelsene som anslås utenfor modellen i våre KPI-beregninger, er oppsummert i tabell 3.4. Utviklingen i *importprisene* er viktig for prisutviklingen i Norge. Konsumprisindeksen definerer rundt 30 prosent av produktene som importerte konsumvarer. Prisene på disse varene inneholder imidlertid også betydelige hjemmekostnadselementer i form av varehandelens bruttoavanser og avgifter. Samtidig er det direkte og indirekte import knyttet til produktinnsatsen i produksjonen av varer og tjenester som leveres fra norske næringer, slik at priser på importert produktinnsats også har betydning for norske konsumpriser.

Importprisforløpet påvirkes blant annet av utviklingen i kronkursen, verdensmarkedsprisene på råvarer, prisstigningen hos handelspartnere, vridninger i importen i retning lavkostland og trendmessig nedgang i prisene på enkelte varegrupper (eksempelvis audiovisuelt utstyr).

Usikkerheten om utviklingen i valutakursen er stor. Det legges til grunn for beregningene at kronkursen, målt ved den importveide kronkursen, videreføres basert på den gjennomsnittlige kursen i treukersperioden til og med 5. mars 2021. Kronen vil på årsbasis da styrkes med 4,9 prosent fra 2020 til 2021, jf. tabell 3.4. I modell-

² Se Johannessen, R. (2021). Vekter for KPI og HKPI 2021. <https://www.ssb.no/priser-og-prisindekser/artikler-og-publikasjoner/vekter-for-kpi-og-hkpi-2021>

³ Brasch, T. v., Cappelen, Å., Kristjansson, S. A. (2020). KVARTS – modelling of the Consumer Price Index. The impact on domestic consumer prices of tax changes and foreign prices. Statistisk sentralbyrå. Documents 2020/39.

Tabell 3.4 Viktige forutsetninger for KVARTS-beregningen av konsumprisvekst fra 2020 til 2021. Prosentvis vekst fra året før

	2020	2021
Importveid valutakurs ¹	6,7	-4,9
Konsumpriser i euroområdet ²	0,3	1,2
Priser på bearbejdede eksportvarer hos handelspartnerne ³	0,5	0,4
Råolje i USD ⁴	-32,5	40,8
Elektrisitetspris ^{1,5}	-29,2	30,7

¹ Basert på en videreføring av den gjennomsnittlige kursen i treukersperioden til og med 5. mars 2021. Negativ endring betyr appresiering/styrking av norske kroner.

² Anslag hentet fra Consensus Forecasts, februar 2021.

³ Eksportpriser for bearbejdede industrivarer, i utenlandsk valuta (hentet fra Macrobond) sammenveid med vektor beregnet på grunnlag av import fra Norges 24 viktigste handelspartnere.

⁴ Anslaget er basert på gjennomsnittlig terminpris i treukersperioden til og med 4. mars. Se også fotnote 4.

⁵ Prisen på elektrisk kraft inkludert nettleie som husholdningene betaler ifølge KPI.

Kilder: Statistisk sentralbyrå og Beregningsutvalget.

beregningene er gjennomsnittlig oppgang i importprisene på konsumrelaterte varer (regnet i norske kroner) på 0,1 prosent fra 2020 til 2021, jf. tabell 3.5. Dersom den importveide kronkursen blir 1 prosent sterkere eller svakere i hvert kvartal enn det som er lagt til grunn, vil det bidra til å endre samlet prisvekst med om lag 0,12 prosentpoeng i 2021, jf. tabell 3.6.

Endringer i kronkursen påvirker prisene på importerte konsumvarer med et tidsetterslep. Det må blant annet ses i lys av at det er kostnader forbundet med å justere prisene, at langvarige kontrakter og valutasikring bidrar til at bedriftenes innkjøpspriser holder seg fast selv om kronkursen endrer seg, og at forventninger til kronkursen framover kan avvike fra den historiske utviklingen. Først når endringen i kronkursen er stor og forventet å være langvarig, vil gevinstene ved en prisjustering overstige kostnadene. Konkurransesituasjonen vil også påvirke bedriftenes prisadferd. For eksempel kan hard konkurranse om kundene bidra til at importører, i håp om å beholde markedsandeler, ikke endrer prisene sine fullt ut når innkjøpsprisene øker som følge av svakere krone.

Utviklingen i prisene på importerte konsumvarer (i norske kroner) påvirkes også av prisutviklingen i utlandet. Økte priser i utlandet betyr høyere kostnader for norske importører selv om kronkursen ikke endrer seg. Det er lagt til grunn at prisveksten på bearbejdede eksportvarer hos handelspartnerne, som er en viktig kostnadskomponent, vil være om lag uendret fra 2020 til 2021, se tabell 3.4.

Markedet for framtidspisere indikerer at oljeprisen (Brent Blend), målt i dollar, ikke vil endre seg mye i tiden framover. Utvalget har i modellberegningene lagt til grunn gjennomsnittlig terminpris i treukersperioden til og med 4. mars 2021. Dette gir en økning i oljeprisen på 40,8 prosent fra 2020 til 2021 målt i dollar.⁴ Endringer i oljeprisen slår ut i konsumprisene først og fremst gjennom bensinprisene og andre transportkostnader. Økte bensinpriser øker også produksjonskostnadene i annen norsk vare- og tjenesteproduksjon, noe som isolert sett bidrar til høyere priser generelt. Dersom oljeprisen pr. fat blir 10 prosent høyere eller lavere enn lagt til grunn, viser beregninger at det vil endre den samlede prisstigningen med 0,11 prosentpoeng, jf. tabell 3.6. Utviklingen i andre råvarepriser er nærmere omtalt i avsnitt 4.1 om internasjonal økonomi.

Utviklingen i terminprisene på elektrisitet og endringen av nettleie i januar indikerer en markert økning i *elektrisitetsprisene inkludert nettleie*, slik disse måles i KPI. For utviklingen i systemprisene har utvalget i modellberegningene lagt til grunn gjennomsnittlig terminpris i treukersperioden til og med 5. mars 2021. Gjennomsnittlig norsk spotpris blir da 31,5 øre/kWh i 2021 mot fjorårets realiserte vektete norske spotpris på 9,7 øre/kWh. Drøyt tre firedeler av husholdningene

⁴ Det ble rapportert et for lavt tall for oljeprisen i den foreløpige TBU-rapporten publisert i februar. Mens den gjennomsnittlig terminprisen i treukersperioden til og med 8. februar 2021 viste en økning i oljeprisen i 2021 på 28,6 prosent, var det i den foreløpige rapporten angitt en økning i oljeprisen på 14,1 prosent.

har kraftpriskontrakter knyttet til spotpris, mens de resterende er fordelt på fastpriskontrakter og såkalte variabelpriskontrakter som endres langsommere enn spotprisen. I tillegg er det et påslag fra spotprisen til kraftprisen husholdningene står overfor. Det er lagt til grunn at kraftprisen for spot, fastpris- og variabelpriskontrakter samlet vil øke med rundt 110 prosent fra 2020 til 2021. Gjennomsnittlig (veid) nettleie inkludert skatter og avgifter gikk 1. januar 2021 ned med om lag 0,3 prosent sammenlignet med gjennomsnittet for 2020, ifølge foreløpige tall fra Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE). Det legges til grunn at elektrisitetsprisene samlet, som inkluderer kraftpris, nettleie, skatter og avgifter, vil stige rundt 30 prosent som årsgjennomsnitt fra 2020 til 2021. Usikkerheten knyttet til utviklingen framover er imidlertid betydelig og terminprisene kan endre seg mye på kort tid. I 2018 var hovedgrunnen til at utvalget undervurderte KPI-veksten at strømprisene økte langt mer enn lagt til grunn. I tabell 3.6 er det gjengitt modellberegninger som viser at dersom veksten i elektrisitetsprisene blir 10 prosentpoeng høyere enn lagt til grunn, vil det endre den samlede prisveksten med 0,30 prosentpoeng i forhold til referansebanen.

Prisene på varer til konsum påvirkes av *avgiftsopplegget* og hvordan aktørenes atferd påvirkes. I framskrivningen av prisveksten for 2021 er Stortingets vedtak for særavgiftene fra 15. desember lagt til grunn. Vedtatte satser for 2021 innebærer at særavgiftene på øl, vin, snus og alkoholfrie drikkevarer blir senket. Videre er avgiften på sjokolade og sukkeravgifter avviklet. Miljøavgiftene på drivstoff øker i 2021, men dette motsvares av redusert veibruksavgift slik at pumpeprisene på drivstoff antas uendret. Ett av tiltakene i forbindelse med koronapandemien var en reduksjon i lav sats for merverdiavgift fra 12 til 6 prosent fra og med 1. april 2020. Denne momsreduksjonen videreføres til og med første halvår 2021. Det midlertidige fritaket for flypassasjeravgift videreføres ut

2021. Øvrige særavgiftssatser for 2021 er inflasjonsjustert i tråd med hva som ble framlagt i Nasjonalbudsjettet for 2021 med hovedsakelig 3,5 prosent. Effekten av avgiftsendringene forutsettes å slå fullt ut i utsalgsprisene og med umiddelbar virkning, i tråd med hvordan avgiftsendringer beregnes i KPI-JAE.

Samlet sett antas avgiftsendringene å bidra til å redusere KPI-veksten med 0,4 prosentpoeng i 2021. Det legges til grunn at energivarer bidrar til å øke KPI-veksten med 1,0 prosentpoeng. Den samlede kilen mellom KPI og KPI-JAE blir dermed 0,6 prosentpoeng.

3.2.2 Modellresultater

I KVARTS antas bedriftene å sette prisene som et påslag på sine marginalkostnader med en varierende grad av tidsforsinkelse i tilpasningen. Beregningene som ble gjennomført med KVARTS i mars 2021 viser at lønnskostnader per produsert enhet vil øke og at prisveksten på konsumrelaterte importvarer vil ta seg opp som følge av den seneste tids kronesvekkelse, se tabell 3.5. Isolert sett vil 1 prosent svakere krone bidra til å øke veksten i KPI med 0,12 prosentpoeng, se tabell 3.6. Kronen svekket seg som årsgjennomsnitt med 6,7 prosent i 2020, og i beregningen er det lagt til grunn at den som årsgjennomsnitt vil styrke seg med 4,9 prosent i 2021. Kronesvekkelsen i begynnelsen av 2020 bidro til å løfte den underliggende inflasjonen i fjor og medfører trolig en relativt høy vekst gjennom starten av 2021. Det er videre forutsatt en markert økning som årsgjennomsnitt i både oljepris og elektrisitetspris basert på terminpriser, noe som bidrar til å trekke den samlede inflasjonen opp.

Modellberegningen gir en vekst på 2,8 prosent for KPI og 2,2 prosent for KPI-JAE, se tabell 3.6. Beregningen indikerer at firekvarteralsveksten i KPI-JAE avtar gjennom 2021. Det er styrkingen av kronen fra rundt 20. mars 2020 og inn i 2021 som

Tabell 3.5 Modellresultater. Beregnet vekst i viktige kostnadskomponenter

	2020	2021
Lønnskostnader per produsert enhet ¹	2,5	2,2
Importpriser, tradisjonelle varer	4,1	0,4
– Konsumrelaterte importvarer ²	5,2	0,1

¹ I næringsvirksomhet i Fastlands-Norge.

² Foredlede jordbruks- og fiskeprodukter, drikkevarer og tobakk, tekstil- og bekledningsprodukter, diverse industriprodukter, verkstedprodukter, biler mv. og matvarer og råvarer målt i norske priser.

Kilder: Statistisk sentralbyrå og Beregningsutvalget.

Tabell 3.6 Modellresultater. Beregnet¹ vekst i KPI og KPI-JAE i 2021 og virkninger av enkelte endringer i noen sentrale forutsetninger. Vekst i prosent fra samme periode året før og virkninger i prosent av prognosebanen

	1. kv	2. kv	3. kv	4. kv	Året
KPI	3,0	2,5	2,9	2,8	2,8
KPI-JAE	2,7	2,0	2,0	1,9	2,2
<i>Virkninger på KPI av:</i>					
10 prosentpoeng høyere/lavere prisstigning på elektrisitet	+/- 0,29	+/- 0,31	+/- 0,30	+/- 0,31	+/- 0,30
1 prosent svakere/sterkere krone	+/- 0,07	+/- 0,13	+/- 0,13	+/- 0,14	+/- 0,12
10 prosent høyere/lavere oljepris	+/- 0,07	+/- 0,11	+/- 0,12	+/- 0,13	+/- 0,11

¹ Beregningene er gjort med eksogen rente og valutakurs.
Kilder: Statistisk sentralbyrå og Beregningsutvalget.

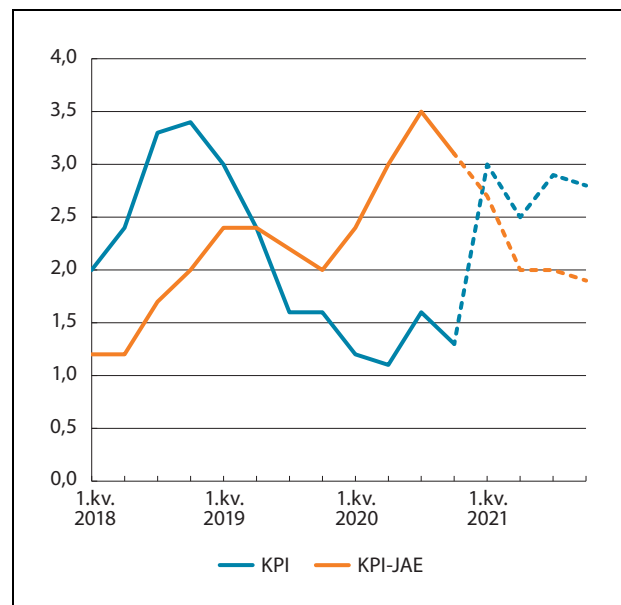
bidrar til at veksten i den underliggende inflasjonen reduseres gjennom 2021. Dette motsvares noe av at økte energipriser bidrar til å trekke den underliggende inflasjonen noe opp i 2021 gjennom andrerundeeffekter.

Det er stor usikkerhet i prisvekstanslaget. Usikkerheten for 2021 er knyttet til utviklingen i kronekursen og energiprisene, samt de videre konsekvensene av koronapandemien. Koronapandemien kan medføre økte priser via direkte kostnader av smittevern og lavere tilbud av mange produkter og tjenester, men den kan også medføre lavere priser på grunn av lavere samlet etterspørsel.⁵ Den samlede effekten for prisutviklingen er usikker. I tillegg er det usikkerhet knyttet til hvordan prisstigningen faktisk vil måles i de kommende månedene. I fjor ble tjenester som har vært stengte eller som hadde tilnærmet fullt bortfall av konsum framskrevet i april og mai. At forbrukere var avskåret fra å konsumere en del tjenester i 2020 gjorde i tillegg KPI mindre relevant enn vanlig som et mål på husholdningenes levekostnader. Det er usikkert til hvilken grad de samme måleproblemene vil gjøre seg gjeldende i 2021.

3.2.3 Utvalgets anslag på konsumprisveksten i 2021

Basert på forutsetningene omtalt ovenfor, gir beregningen med KVARTS-modellen en vekst i

⁵ Se for eksempel, Guerrieri, V, Lorenzoni, G., Straub, L., Werning, I. (2020). *Macroeconomic Implications of COVID-19: Can Negative Supply Shocks Cause Demand Shortages?* <https://www.nber.org/papers/w26918>

Figur 3.5 KPI og KPI-JAE. Prosentvis vekst fra samme kvartal året før¹

¹ Den heltrukne linjen illustrerer faktisk utvikling, mens stiplede linje er prognose.

Kilder: Statistisk sentralbyrå og Beregningsutvalget.

KPI på 2,8 prosent fra 2020 til 2021. Slike modellbaserte beregninger vil alltid være usikre, men usikkerheten er spesielt stor som følge av koronakrisen. Tabell 3.6 gjengir modellberegninger som viser hvordan endrede forutsetninger for valutakurs, elektrisitetspris og oljepris påvirker den samlede prisveksten i forhold til referansebanen. Med bakgrunn i de beregningene som er foretatt og ovennevnte vurderinger, anslår Beregningsutvalget nå en vekst i KPI på 2,8 prosent i 2021.

Boks 3.1 Dekomponering av TBUs prognosefeil for KPI i 2020

TBU anslo en vekst i KPI fra 2019 til 2020 på 1,2 prosent i rapporten publisert 19. juni 2020. 12. august 2020 oppdaterte TBU anslaget for årsveksten i KPI til 1,4 prosent ettersom prisveksten i juni og juli ble høyere enn hva utvalget la til grunn i juni. Veksten i KPI ble 1,3 prosent i 2020. Utvalgets anslag i august var dermed 0,1 prosentpoeng høyere enn hva veksten i KPI ble.

Tabell 3.7 viser anslagene fra TBU i juni samt den faktiske utviklingen, både for KPI som helhet, men også for fem størrelser som historisk har vist seg å være viktige for inflasjonsutviklingen. Dette gjelder kronekursen, konsumpriser i euroområdet, prisen på bearbejdet eksportvarer, råoljeprisen og elektrisitetsprisen. I tillegg viser tabellen bidragene til den totale prognosefeilen på 0,1 prosentpoeng fra at anslagene for de fem forklaringsfaktorene avvek fra den faktiske utviklingen. Analysen er gjennomført ved hjelp av den makroøkonomiske modellen KVARTS som også ble brukt for å lage KPI-anslagene i 2020. Den nederste raden viser

avvik som følge av andre forhold enn de fem størrelsene nevnt ovenfor. Dette inkluderer effekter av alle andre forklaringsfaktorer i KVARTS, uforutsette avrundningseffekter i konstruksjonen av KPI samt feilspesifikasjoner i modellen.

Dekomponeringen i tabellen viser at elektrisitetsprisen og oljeprisen ble noe høyere enn anslått. Det trekker opp KPI-anslaget sammenlignet med fasiten med knappe 0,1 prosentpoeng. Kronekursen ble om lag som anslått. Priser på bearbejdet eksportvarer og konsumpriser i euroområdet ble noe lavere enn anslått. Til sammen bidro de fem størrelsene kun marginalt til å trekke opp veksten i KPI. Restposten inkluderer bidrag fra avrundning, svakheter i modellen og avvik i anslag for andre variabler. For eksempel ble nedsatt merverdiavgift forlenget til 1. juli 2021, men var forutsatt reversert 1. november 2020 i beregningene fra august. Restposten utgjør rundt 0,1 prosentpoeng.

Tabell 3.7 Konsumprisindeksen. Dekomponering av prognosefeilen for 2020. Prosentvis vekst fra året før

	Anslag TBU (august)	Endelig tall	Avvik m/bidrag
KPI	1,4	1,3	-0,100
Importveid kronekurs ¹	6,7	6,7	0,018
Konsumpriser i euroområdet	0,4	0,3	-0,001
Priser på bearbejdet eksportvarer	1,0	0,5	-0,036
Råolje i USD ²	-32,6	-32,5	0,008
Elektrisitetspris	-30,4	-29,2	0,059
Sammensetningseffekter ³	-	-	-0,025
Annet ⁴	-	-	-0,122

¹ Inkluderer utviklingen for NOK per euro og NOK per USD.

² Anslag basert på terminpriser i USD.

³ Bidraget fra de fem forklaringsfaktorene fratrukket summen av de enkelte bidragene.

⁴ Inkluderer bidrag fra avrundning, avvik i anslag for andre variabler og svakheter i modellen.

Kapittel 4

Makroøkonomisk utvikling

Internasjonal økonomi

- Globalt BNP falt med 3,4 prosent i 2020. Koronapandemien trakk aktiviteten ned både i tradisjonelle industriland og i framvoksende økonomier. OECD anslø 9. mars 2021 en vekst i verdensøkonomien på 5,6 prosent i 2021. Sterkere utvikling enn ventet, flere nye vaksiner som tas i bruk og økt finanspolitisk stimulans, særlig i USA, har trukket opp OECDs anslag fra forrige publisering i desember 2020. Med utgangspunkt i OECDs prognoser kan BNP-veksten hos Norges 25 viktigste handelspartnere anslås til 4,2 prosent i 2021.
- Pandemien har rammet alle våre handelspartnere økonomisk, men i ulik grad. Både smitteforløp og antall syke, nærings sammensetning og politikkrespons har innvirket. Land med en stor tjenestesektor, og spesielt stor turistnæring, har hatt et kraftigere økonomisk fall enn land med en stor industrisektor.
- Usikkerheten har kommet ned det siste året, men den er fortsatt stor og utsiktene endrer seg raskt. Det kommer stadig ny informasjon knyttet til vaksineproduksjon og vaksineutrudding, både positive og negative. I tillegg endrer viruset seg gjennom nye mutasjoner.
- Norges handelspartnere har iverksatt omfattende finans- og pengepolitiske tiltak for å holde økonomien i gang, sikre inntekter til husholdningene og tilstrekkelig likviditet til bedriftene. Det store flertallet av sentralbankene i de tradisjonelle industriland har en styringsrente nær null, og ledende sentralbanker har økt sine aktivkjøp markert. Tradisjonelle industriland har gjennomført finanspolitiske tiltak på 11 800 mrd. dollar og økt budsjettunderskuddet fra 3,3 prosent av BNP i 2019, til 13,3 prosent i 2020.

Norsk økonomi

- Nedstengingen av økonomisk virksomhet i 2020 som følge av koronaviruset har gitt et

større økonomisk tilbakeslag enn noen annen krise i nyere tid. Nedgangen skiller seg fra tidligere konjunkturelle tilbakeslag og finansielle kriser ved at deler av det økonomiske livet er blitt innstilt etter råd eller pålegg fra helsemyndighetene, eller fordi befolkningen søker å verne seg mot sykdom.

- BNP Fastlands-Norge falt 10,5 prosent fra februar til april, men aktiviteten har siden tatt seg opp. I 2020 falt BNP Fastlands-Norge med 2,5 prosent, ifølge foreløpige nasjonalregnskapstall. Dette er den største nedgangen SSB har målt i ett enkelt år. Flere tjenestenæring er spesielt hardt rammet.
- Andelen av arbeidsstyrken registrert som helt ledige eller som arbeidssøkere på ordinære tiltak hos NAV økte på noen uker til 11,2 prosent i mars 2020. Dette tilsvarte 314 500 personer, hvorav 184 500 var helt permittert. Den største økningen fant sted i yrker som var direkte berørt av smitteverntiltakene og påfølgende permitteringer. Ledigheten falt deretter i takt med gjenåpningen av samfunnet. I desember var totalt 122 000 personer helt ledige eller arbeidssøkere på ordinære tiltak, og per 16. mars 2021 var antallet økt til 131 400, hvorav 35 600 var permittert. Langtidsledigheten i februar 2021 var fordoblet sammenlignet med februar 2020.
- Finans- og pengepolitikken har vært brukt aktivt under koronakrisen. Summen av bevilgninger til økonomiske tiltak i forbindelse med virusutbruddet i 2020 er av regjeringen anslått til 131 mrd. kroner. Styringsrenta ble satt ned til 0 prosent 7. mai 2020. Ifølge Norges Bank vil styringsrenta trolig heves i andre halvår 2021.
- Usikkerheten rundt utviklingen i norsk økonomi er uvanlig stor, og knytter seg nå først og fremst til smitteforløpet, vaksinasjonen og varigheten av smitteverntiltakene. Det er også ekstra stor usikkerhet knyttet til økonomiens virkemåte gjennom krisen.
- Folkehelseinstituttet utformet ulike vaksinerings scenarier 12. mars 2021. Ifølge «vaksine-

ringsscenario – nøktern» vil de fleste i eldre aldersgrupper og de med underliggende sykdommer være vaksinert når vi nærmer oss sommeren og det vil være levert 2 100 000 doser i juli 2021.

- SSB og Norges Bank publiserte i midten av mars 2021 anslag på veksten i BNP for Fastlands-Norge på 3,3 og 3,8 prosent. Norges Bank og NAV, som gir prognose for registrert arbeidsledighet, anslår at den vil å avta fra 5,0 prosent i 2020 til henholdsvis 3,4 og 3,7 prosent i 2021.

4.1 Internasjonal økonomi

Verdensøkonomien gikk gjennom et kraftig tilbakeslag i fjor. Utbruddet av koronapandemien førte til nedstengninger og aktivitetstap, først i Kina og senere i resten av verden. OECD anslår at globalt BNP falt med 3,4 prosent i 2020. Mange av Norges største handelspartnere ble hardt rammet. Foreløpige nasjonalregnskapstall tilsier at den økonomiske aktiviteten hos Norges 25 viktigste handelspartnere falt med 4,3 prosent i fjor.

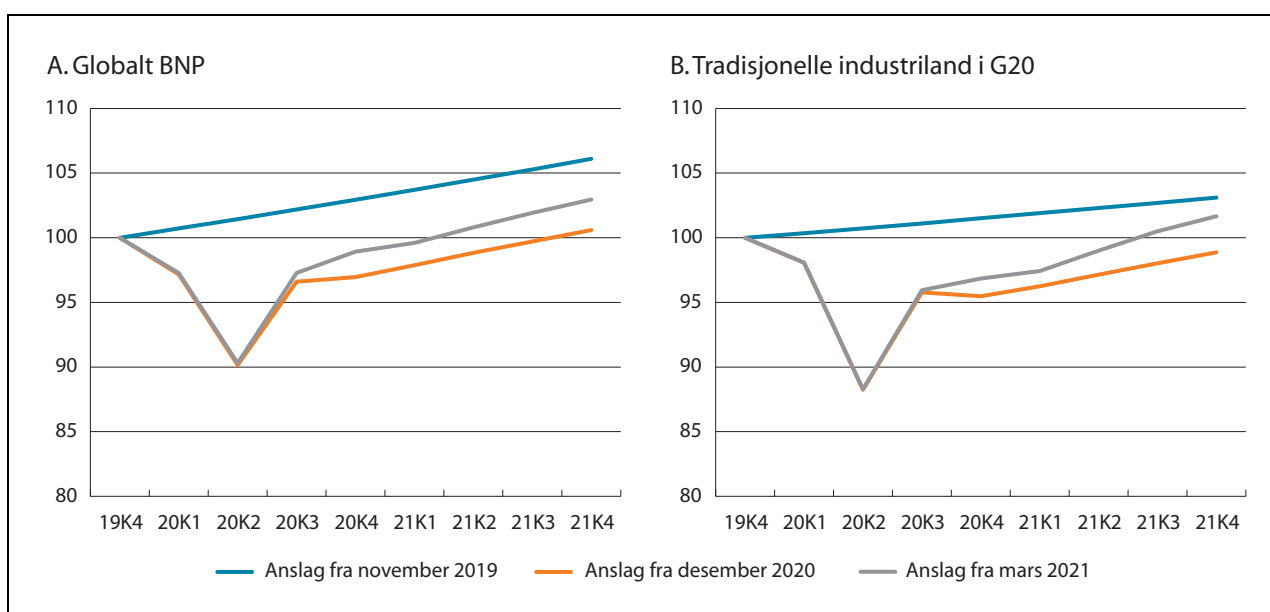
4.1.1 Utviklingen i internasjonal økonomi i den senere tid

Pandemien rammet verden i flere bølger

Det nye koronaviruset ble oppdaget i Kina mot slutten av 2019, og tidlig i 2020 ble det klart at den

hadde stort smitte- og sykdomspotensial. For å stanse smittespredningen innførte Kina i januar og februar strenge restriksjoner og stengte i praksis ned all økonomisk aktivitet i de rammede områdene. Kina fikk relativt raskt kontroll på smitten og kunne lette på smitteverntiltakene. Samtidig hadde virusutbruddet spredt seg og fått fotfeste andre steder i verden.

Etter et stort utbrudd i Italia i februar 2020, spredte pandemien seg videre i Europa, og mange europeiske land stengte i løpet av mars ned store deler av økonomien for å bremse viruset. USA ble også betydelig rammet, og delstater innførte inngrepene tiltak. Smitten kom gradvis under kontroll, og innen sommeren 2020 hadde de fleste av våre handelspartnere lettet på de mest inngrepene tiltakene. Fra september økte imidlertid smitten igjen, og i de siste månedene av 2020 var smittesituasjonen igjen alvorlig i flere land. I løpet av vinteren 2020/2021 har både amerikanske delstater og europeiske land innført en rekke nye smitteverntiltak. I mange land ser det ut til at smittetoppen nå er forbi og en del restriksjoner avvikes igjen, men det er også land med økende smitte. I Kina og i enkelte land i Sørøst-Asia og i Oceania har det kun vært mindre smitteutbrudd i høst og vinter. Fra årsskiftet 2020/2021 startet de fleste tradisjonelle industriland og en del framvoksende økonomier å vaksinere befolkningen, men tilgangen til vaksiner er fortsatt begrenset. Det kan derfor ta lang tid før en større andel av verdens befolkning er vaksinert. Vaksineringstempoet varierer en del, og vaksineringsene har kommet

Figur 4.1 Utvikling i BNP med anslag fra OECD. Kvartalsforløp. Indeks 4. kv. 2019=100

Kilde: OECDs Interim Economic Outlook, mars 2021

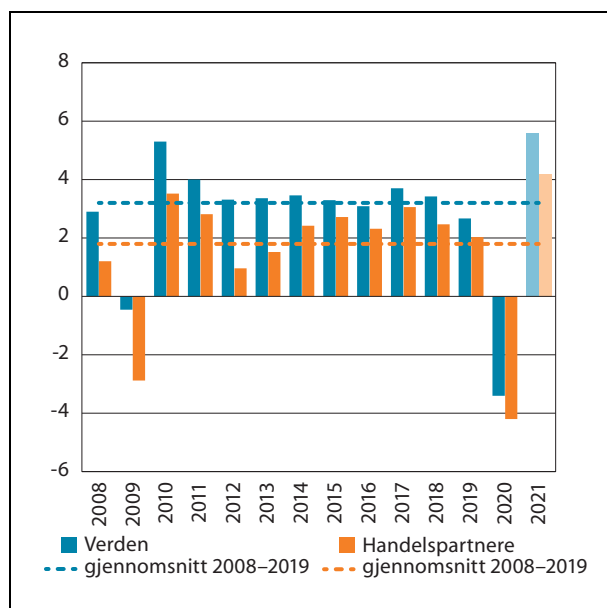

betydelig lenger i USA og Storbritannia enn i land i eurosonen. I Storbritannia har nå om lag 38 prosent av befolkningen fått minst en vaksinedose, tilsvarende tall for USA er knappe 23 prosent. I EU ligger andelen mellom 8 og 12 prosent for de fleste land. Framvoksende økonomier ble også hardt rammet, og hadde fra mai 2020 en stigende sykdomsrate før den avtok mot slutten av sommeren. Flere framvoksende økonomier har gått gjennom nye smittebølger under høsten og vinteren 2020, mens andre steder har smitten vært vedvarende høy. Statistikken er usikker i mange land.

Den økonomiske utviklingen i fjor var sterkt preget av pandemiens forløp

Smitteutbrudd og påfølgende smitteverntiltak har hatt store økonomiske konsekvenser i alle land, men i ulik grad og med litt ulikt forløp gjennom året. Særlig skiller Kinas utvikling seg ut, sammen med enkelte andre land i Sørøst-Asia, pga. tidligere smitteutbrudd, raskere kontroll på smitten og sterkere økonomisk innhenting.

I de tradisjonelle industrilandene falt den økonomiske aktiviteten markert etter at det ble innført strenge smitteverntiltak i mars 2020, og aktiviteten nådde et bunnpunkt i april. BNP falt allerede i 1. kvartal, men den kraftigste nedgangen kom i 2. kvartal. Etter at de strengeste smittestriksjonene ble lettet på i de fleste industriland, begynte aktiviteten å ta seg opp i de fleste økonomier. I 3. kvartal var aktiviteten likevel lavere enn før krisen. På etterspørselssiden var utslagene i privat konsum både den viktigste driveren for nedgangen og for gjeninnhenting i BNP. Smitteoppblomstringen mot slutten av 2020 bidro, sammen med de påfølgende smitteverntiltakene, til å holde veksten tilbake i USA og trakk BNP ned i mange europeiske land. De økonomiske utslagene var likevel langt mer moderate enn det tilbakeslaget som fulgte av smittebølgen i fjor vår. Dette skyldes delvis at smitteverntiltakene er mindre inngripende og rammer færre virksomheter. Ved den første smittebølgen innførte mange land restriksjoner som begrenset all virksomhet som ikke var ansett som samfunnskritisk. Ved den neste smittebølgen fantes det mer kunnskap om hvordan viruset smittet, og restriksjonene ble utformet slik at de i mindre grad påvirker økonomisk aktivitet som ikke krever fysiske møter. Bedrifter og husholdninger har også i større grad klart å tilpasse seg restriksjonene slik at flere tjenester og varer kan leveres innenfor smitteverntiltakene. Særlig har vareproduksjon og varehandel kommet bedre ut i den siste nedstengningen.

Figur 4.2 Vekst i BNP for verden og Norges 25 viktigste handelspartnere¹

¹ BNP-veksten hos Norges 25 viktigste handelspartnere er beregnet med vekt som er basert på tall for eksport av tradisjonelle varer, se tabell 4.2. Sammenvektede anslag for 2021. For 2020 er det benyttet foreløpige regnskapstall.

Kilder: OECD, nasjonale statistikkbyråer og Beregningsutvalget.

I Kina førte de omfattende smitteverntiltakene ved starten av 2020 til en skarp nedgang i BNP i 1. kvartal 2020, men aktiviteten tok seg raskt opp igjen når tiltakene ble lettet på. Allerede i 2. kvartal 2020 var BNP på et høyere nivå enn ved inngangen til året. Veksten har deretter vedvart, men i et mer moderat tempo. IMF anslår at BNP i Kina allerede er tilbake på den forventede vekstbanen fra før pandemien inntraff. Høy investeringsvekst har drevet oppgangen i Kina, mens privat konsum ikke har hentet inn igjen i samme grad. Eksporten tok seg også opp fra mars 2020, med en klart stigende trend gjennom 2. halvår av 2020.

I framvoksende økonomier utenfor Sørøst-Asia falt BNP kraftig i 2. kvartal. BNP tok seg opp igjen i 3. kvartal, men er fortsatt godt under den forventede vekstbanen fra før pandemien slo til.

Industriproduksjonen og varehandelen internasjonalt falt kraftig da den første smittebølgen traff USA og Europa i mars og april, men tok seg raskt opp i mai og har holdt seg oppe etter det. God investeringsvekst i Kina har sammen med endrede smitteverntiltak trolig bidratt til dette.

BNP hos Norges 25 viktigste handelspartnere, der de tradisjonelle industrilandene utgjør rundt

86 prosent av aggregatet, anslås å ha falt med 4,3 prosent i 2020. Etter oppgangen i 3. kvartal var BNP hos våre handelspartnere tilbake til knappe 97 prosent av nivået fra 4. kvartal 2019. Tall så langt tilsier at BNP hos handelspartneraggregatet forble på dette nivået ut 2020.

Den økonomiske veksten hos Norges handelspartnere hadde allerede avtatt noe i 2019, etter flere år med solid vekst, se figur 4.2. Klart svakere vekst i euroområdet og Sverige trakk ned, men også i USA og Kina avtok veksten i perioden før pandemien. Svak utvikling i investeringene kan tyde på at økt usikkerhet rundt utviklingen i internasjonal handel bidro til nedgangen.

Myndigheter innførte kraftfulle tiltak for å holde aktiviteten i gang

Myndigheter verden over iverksatte omfattende finanspolitiske tiltak for å begrense pandemiens økonomiske konsekvenser. Den økonomiske nedgangen i 2020 skiller seg fra tidligere lavkonjunkturer ved at det denne gangen var ønskelig og nødvendig å holde en del aktivitet nede for en begrenset periode. Tiltak som sikrer husholdningers inntekter og opprettholder eksisterende arbeidsplasser har derfor vært viktigere enn tiltak for å stimulere til ny aktivitet.

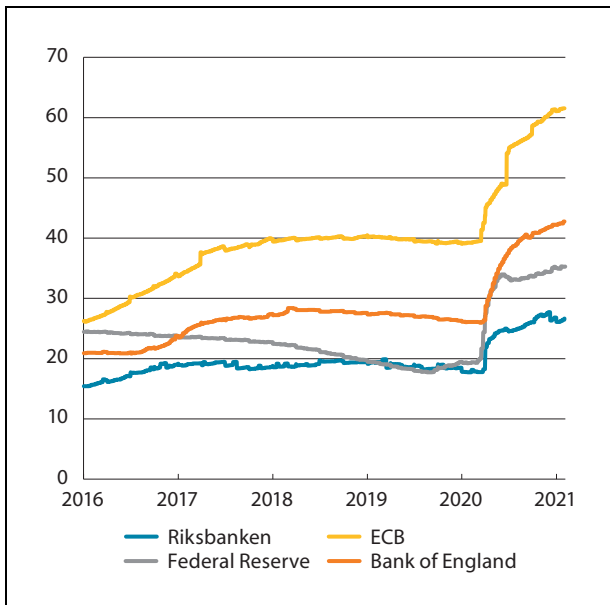
Mange land har utvidet velferdsordninger for å sikre at flere er omfattet og at utbetalingene er tilstrekkelig uten annen inntekt. Dette har vært særlig viktig i land som i utgangspunktet har svakere sikkerhetsnett. Mange land har også gitt støtte til bedrifter for å kompensere for faste kostnader eller kostnader knyttet til å holde på arbeidstakere, samt lettelser og utsettelse i skatter og avgifter. De fleste land har også gitt støtte i form av lån, egenkapitalinnskudd og garantier, indirekte tiltak som belaster offentlige budsjetter dersom tap inntreffer.

IMF har estimert at den finanspolitiske responsen på pandemien i 2020 utgjorde nesten 14 000 mrd. amerikanske dollar på verdensbasis, inkludert 6 000 mrd. dollar som var likviditetstiltak, lån og garantier. De tradisjonelle industrilandene utgjør en stor andel av totalen, med en samlet respons på 11 800 mrd. dollar, og budsjettunderskuddet for tradisjonelle industriland sett under ett økte fra 3,3 prosent av BNP til 13,3 prosent av BNP. USA, Canada og Storbritannia trekker opp, se tabell 4.1. IMF's anslag tilsier avtakende underskudd i 2021, etter hvert som midlertidige ordninger avvikles, inntektene tar seg opp og arbeidsledighet og sykefravær avtar. Flere land har varslet eller vedtatt budsjettøkninger for 2021 etter at anslagene ble lagt fram.

Tabell 4.1 Statlige budsjettunderskudd i prosent av BNP

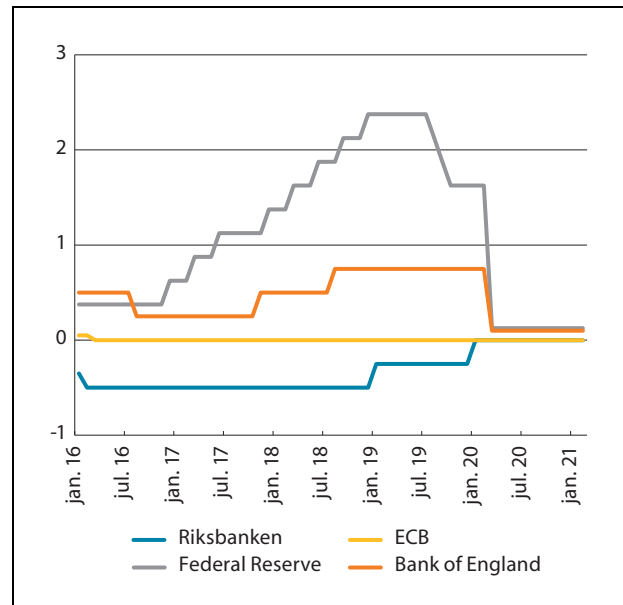
	2018	2019	IMF's anslag	
			2020	2021
Verden	-3,1	-3,8	-11,8	-8,5
<i>Tradisjonelle industriland</i>	-2,7	-3,3	-13,3	-8,8
USA	-5,8	-6,4	-17,5	-11,8
Euroområdet	-0,5	-0,6	-8,4	-5,9
Tyskland	1,8	1,5	-5,1	-3,4
Frankrike	-2,3	-3,0	-10,6	-7,7
Italia	-2,2	-1,6	-10,9	-7,5
Spania	-2,5	-2,9	-11,7	-8,2
Japan	-2,6	-3,4	-13,8	-8,6
Storbritannia	-2,3	-2,3	-14,5	-10,6
Canada	0,3	0,5	-20,0	-7,8
<i>Framvoksende økonomier</i>	-3,8	-4,8	-10,3	-8,6
Kina	-4,7	-6,3	-11,8	-11,0

Kilde: IMF's Fiscal Monitor Update januar 2021.

Figur 4.3 Sentralbankenes balanse i prosent av årlig BNP

Kilde: Riksbankens penningpolitiske rapport februar 2021.

Figur 4.4 Sentralbankenes styringsrente

Kilde: BIS.

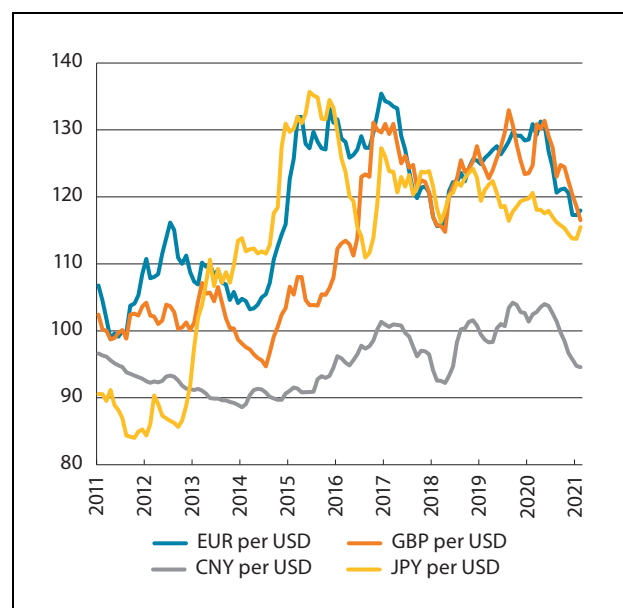
Sentralbanker tok også i bruk alle *pengepolitiske* virkemidler de har til rådighet. Den amerikanske og den britiske sentralbanken satte renten ned til nivåer nær null, mens det i euroområdet og Sverige allerede var renter nær null før pandemien. Markedene priser inn lave renter en god periode framover. Dette samstemmer godt med kommunikasjonen til ledende sentralbanker.

Sentralbankene har også utvidet sine oppkjøp av statsobligasjoner og andre verdipapirer, se figur 4.4. Flere sentralbanker lanserte nye eller gjenopprettet tidligere låneordninger med sikte på å nå små og mellomstore bedrifter, som normalt ikke finansierer seg i obligasjonsmarkedet. USAs Federal Reserve (Fed) utvidet dollarlikviditetsordningene med andre lands sentralbanker for å sikre tilgangen til dollar, som er en viktig oppgjørsvaluta, i resten av verden.

Internasjonale markeder

Pandemiutbruddet førte til kraftig uro i finansmarkedene. Indikatorer som måler volatiliteten i markedene, steg til svært høye nivåer og ledende aksjeindekser falt markert. Fallet ble imidlertid nokså kortvarig og allerede i slutten av mars begynte internasjonale børsindekser å stige igjen. Børsveksten tok til igjen mot slutten av 2020 etter hvert som det viste seg at vaksineutviklingen gikk raskere enn ventet, og resultatet av det amerikanske valget var avklart.

Samtidig som aksjekursene falt, økte etterspørselen etter verdipapirer med lav risiko, og rentene på statsobligasjoner falt i land som anses som sikre. Amerikanske statsobligasjoner med lang løpetid har økt en del igjen og det kan reflektere økte inflasjonsforventninger noe fram i tid.

Figur 4.5 Nasjonal valuta mot USD i utvalgte land. Månedsgjennomsnitt. Indeks, januar 2010 = 100. Stigende kurve betyr svekket valuta

Kilde: Macrobond.

Valutamarkedene var preget av store fluktasjoner. I perioder med stor usikkerhet og markedsuro trekker flere investorer seg til store valutaer, som amerikanske dollar, og kronen svekket seg kraftig. Betydelig tilførsel av likviditet fra sentralbankene bidro til å roe markedene og til at rentepåslagene på obligasjoner og i pengemarkedet kom klart ned. Kronen styrket seg betydelig, og kom tilbake på nivåer fra før virusutbruddet.

Utviklingen i priser på råvarer

Råvareprisene har svingt i takt med pandemien og de økonomiske følgene den har hatt. *Oljeprisen* falt i april til under 20 dollar per fat, men omslaget i den økonomiske aktiviteten bidro, sammen med et historisk høyt produksjonskutt fra OPEC+, til at prisen økte igjen. I andre halvår av 2020 var oljeprisen stort sett mellom 40 og 50 dollar per fat. Oljeprisen har i år økt ytterligere og har kommet opp på nivåer fra før krisen.

Også prisen på mange *metaller* falt i fjor vår, for deretter å øke når den økonomiske aktiviteten tok seg opp igjen. Kobber og aluminium har nå høyere priser enn for ett år siden. Høy etterspørsel fra Kina har trolig bidratt til å trekke prisene opp. Grønne infrastrukturprosjekter og elbilsatsing, der kobber i mange tilfeller er en viktig innsatsvare, kan også ha trukket opp.

4.1.2 Utsiktene for Norges handelspartnere i 2021

BNP hos *Norges 25 viktigste handelspartnere* anslås på bakgrunn av OECDs anslag fra 9. mars¹ å øke med 4,2 prosent i 2021. OECD ga i mars kun oppdaterte prognoser for land i G20 og landgrupper² og ga ikke anslag for ledighet eller konsumprisvekst for enkeltland. Under omtales kort utviklingen i 2020 og anslagene for 2021 i en del viktige handelspartnerland og store økonomier, se også tabell 4.2 for tall.

- OECD venter at BNP i *eurområdet* vil stige med 3,9 prosent i 2021. Flere land i eurområdet ble særlig hardt rammet av pandemien i 2020. Etter et dramatisk fall i 1. halvår 2020 tok veksten seg opp i 3. kvartal, men ny smitte og behov for strengere smitteverntiltak i vinter ga fall på 0,7 prosent i 4. kvartal. En del land i valutaområdet har begynt å lette på restriksjoner igjen, mens andre har varslet at tiltakene trolig vil opprettholdes en stund framover eller strammes inn. Vaksineutrullingene har kommet kortere enn i bl.a. USA og Storbritannia. OECD venter at veksten vil tilta i 2021, men at oppgangen vil komme gradvis. Takten i oppgangen vil trolig variere mye mellom land i valutaområdet. Det kan ta betydelig lengre tid før land i Sør-Europa med stor turistsektor vil hente seg inn, enn land lengre nord med større innslag av industrinæring.

- I USA venter OECD en vekst i BNP på 6,5 prosent i 2021, en oppjustering på 3,3 prosentpoeng siden OECDs anslag fra desember. Som i Europa ble et moderat fall i 1. kvartal 2020 etterfulgt av et markant fall i 2. kvartal og gjeninnhenting i 3. kvartal, før ny smitte la en demper på veksten mot slutten av året. De nye finanspolitiske tiltakspakkene som ble vedtatt i desember 2020 og mars 2021 ventes å trekke opp amerikansk BNP med 3–4 prosent fra 2. kvartal 2020 til 1. kvartal 2021. I tillegg til økt finanspolitisk stimulans, trekker bedre vekst i 4. kvartal 2020 og raskere vaksineringsstakt enn ventet anslaget opp. Den kraftige stimulansen er også ventet å trekke opp inflasjonen noe.
- For *Storbritannia* anslår OECD en vekst på 5,1 prosent. Storbritannia var blant landene i Europa med størst nedgang i aktivitet i 2020, med et fall i BNP på 9,9 prosent i 2020. Landet innførte smitteverntiltak noe senere enn de fleste andre europeiske land, men tiltakene var svært omfattende og langvarige. I tillegg til å ha hatt mange syke, er Storbritannias økonomi også mer avhengig av tjenestenæring som utdanning, kultur, hotell, restaurant og reiseliv enn eksempelvis den mer industribaserte tyske økonomien. Smitte- og sykdomstallene kom igjen opp på høye nivåer i vinter, men BNP økte likevel i 4. kvartal 2020. De strenge smittevernstreksjonene har trolig holdt tjenestekonsumet tilbake også i 1. kvartal 2021. Samtidig har Storbritannia vaksinert en relativt stor andel av befolkningen sammenlignet med andre europeiske land og har begynt å lette på en del av restriksjonene. Aktiviteten i økonomien er ventet å øke når smitteverntiltakene kan lettes på og det private konsumet kan øke. Bedriftsinvesteringene kan bli holdt tilbake av overskuddskapasitet og usikkerhet knyttet til hvordan det nye avtaleforholdet med EU vil fungere i praksis. Frihandelsavtalen som fra 1. januar 2021 regulerer britenes økonomiske forhold til EU, sikrer fortsatt tollfrihet, men innebærer nye administrative og regulatoriske hindre.

¹ OECD Economic Outlook, Interim Report March 2021.

² I utregningen av handelspartneraggregatet er det benyttet tall fra Consensus forecast for de handelspartnere IMF ikke gir anslag for.

- OECD har ikke gitt nye anslag for vekst i *Sveriges BNP* siden 4. desember 2020, da de anslo en vekst på 3,3 prosent i 2021. Selv om Sverige innførte mindre inngripende smitteverntiltak enn mange andre land våren 2020, falt aktiviteten markert blant annet innen hotell- og restaurantnæringen samt transport. Til tross for stor smittespredning i løpet av høsten og mange syke i vinter, var det en vekst i BNP på 0,5 prosent i 4. kvartal. En årsak kan være at svensk eksportsektor har dratt nytte av sterkere internasjonal etterspørsel. Høy ledighet og usikkerhet hos husholdningene ventes å holde veksten i konsumet tilbake framover, mens lav kapasitetsutnyttning og usikkerhet kan holde investeringene tilbake. Etter hvert som global vekst tiltar, kan Sverige få mer drahjelp fra økt eksportetterspørsel.
- I *Kina* ventes BNP i 2021 å stige med 7,8 prosent av OECD. Kinesisk produksjon falt kraftig i februar 2020 som følge av myndighetenes omfattende nedstenging under pandemien, men aktiviteten var i stor grad tilbake til normalt nivå allerede i mars. I en periode der de fleste land i verden hadde behov for å importere store mengder pandemirelatert medisinsk utstyr og beskyttelsesutstyr, var kinesiske fabrikker stort sett tilbake til full produksjonskapasitet. Eksporten fra Kina vokste med 3,6 prosent i 2020, med en veldig sterk avslutning på året, og var 18 prosent høyere i desember 2020 enn i desember 2019.
- *Framvoksende økonomier utenom Kina* under ett anslås i 2021 å være tilbake på nivået, men godt under den forventede banen, fra før pandemien. India overasket med sterkere vekst enn ventet og OECD anslår nå vekst i BNP i 2021 til 12,6 prosent, en oppjustering på nesten 5 prosentpoeng fra desemberanslagene. Vekstanslaget for Tyrkia er også klart oppjustert til 5,9 prosent i 2021. I Brasil og Mexico anslår OECD en vekst i BNP på 3,7 prosent og 4,5 prosent i 2021. Russland ventes å få en vekst på 2,7 prosent i 2021.

Tabell 4.2 Internasjonale hovedtall. Prosentvis endring fra året før

	Bruttonasjonalprodukt					Konsumprisindeksen		Arbeidsledighet (nivå)	
	2019	2020 ¹	2021			2020	2021	2020	2021
			IMF ²	CF ³	OECD ⁴				
Euroområdet	1,2	-6,8	4,2	4,3	3,9	0,5	1,5	8,3	8,8
Tyskland	0,6	-5,3	3,5	3,4	3,0	0,8	2,0	4,2	-
Frankrike	1,3	-8,2	5,5	5,5	5,9	0,8	1,0	8,2	9,6
Spania	2,0	-11,0	5,9	5,7	5,7	-0,1	1,1	15,6	-
Italia	0,2	-8,9	3,0	4,2	4,1	0,1	0,8	9,1	10,5
Sverige	1,4	-3,1	-	2,8	-	0,5	1,5	8,6	-
Storbritannia	1,2	-9,9	4,5	4,6	5,1	1,0	1,6	4,6	6,2
USA	2,3	-3,5	5,1	5,7	6,5	1,2	2,4	8,1	5,6
Japan	1,0	-4,8	3,1	2,7	2,7	0,3	-0,1	2,8	3,0
Kina	6,2	2,3	8,1	8,4	7,8	3,5	1,5	-	-
Norges handelspartnere ⁵	1,9	-4,3	4,0	4,1	4,2	1,2	1,7	5,9	-

¹ Estimer som tar hensyn til antall virkedager

² IMF World Economic Outlook Update (januar 2021) Rapporten har kun anslag for utvalgte land. I handelspartneraggregatet er Consensus Forecasts brukt for land IMF ikke ga anslag for i januar

³ Consensus Forecasts, mars 2021.

⁴ OECD Economic Outlook Interimrapport mars 2021. Her gir OECD kun anslag for G20-land, for øvrige land handelspartneraggregatet er siste tilgjengelige anslag fra Consensus Forecast brukt

⁵ Consensus Forecasts gir kun arbeidsledighetsanslag for et mindre utvalg av land, og det er derfor ikke laget handelspartneraggregat for denne størrelsen.

Kilder: IMF, OECD, Consensus Forecasts og Beregningsutvalget.

Tabell 4.3 Norges 25 viktigste handelspartnere målt ved eksportvekter¹ (tradisjonell vareeksport). Prosent

	Vekt		Vekt
Nederland	12,1	Sør-Korea	2,4
Sverige	11,3	Finland	1,9
Storbritannia	10,1	Tyrkia	1,6
USA	8,8	Canada	1,5
Tyskland	8,3	Singapore	1,4
Danmark	8,1	Brasil	1,0
Kina	6,3	Litauen	1,2
Polen	4,7	Sveits	0,7
Frankrike	4,0	Russland	0,7
Belgia	3,9	Tsjekkia	0,5
Spania	3,3	Taiwan	0,5
Japan	2,7	Estland	0,4
Italia	2,4		

¹ BNP-veksten hos Norges handelspartnere er vektet sammen med eksportvekter fra 2019, som er basert på handelsstatistikk fra SSB for eksport av tradisjonelle varer til ulike land. Det avviker fra konkurransevektene som brukes i kapittel 5, der både omfanget av eksport og import inngår i vektgrunnlaget, se omtale i boks 5.1. Forskjellen skyldes at utvalget i dette kapittelet ønsker å fange opp utviklingen i de norske eksportmarkedene, mens kapittel 5 presenterer tall som skal reflektere utviklingen i konkurranseflaten til norsk næringsliv i eksport- og hjemmemarkedet.

Kilder: Statistisk sentralbyrå og Beregningsutvalget.

Usikkerheten i anslagene

De internasjonale anslagene er usikre, både på opp- og nedsiden. Selv om usikkerheten har kommet ned siden i fjor vår, er det fortsatt stor usikkerhet knyttet til pandemiens videre forløp. Vaksineringen har startet i mange land, men det er fortsatt langt igjen før covid-19 ikke lenger utgjør en samfunnsrisiko. Virusene kan vise seg vanskeligere å bekjempe, enten fordi nye varianter smitter raskere eller fordi vaksiner har svakere eller mer kortvarig effekt enn antatt. Det kan også oppstå problemer med vaksineutrulling. Dersom det kommer vesentlige tilbakeslag i kampen mot viruset, kan det føre til at husholdninger og bedrifter holder tilbake på konsum og investeringer.

Myndigheter over hele verden har bidratt med tiltak for å holde ellers sunne bedrifter i gang og hindre at flere arbeidsplasser enn nødvendig går tapt. Når disse tiltakene etter hvert trekkes tilbake, kan det vise seg at omstillingsutfordringene er større enn det som er synlig nå. Kontraktiv finanspolitikk i flere land kan også ha en mer dempende effekt på etterspørselen enn lagt til grunn.

Tiltakene som myndigheter har gjennomført, er i de aller fleste land finansiert ved økt gjeldsoppbygging. Dette kommer på toppen av allerede høy offentlig gjeld i en del land. Spesielt har enkelte framvoksende økonomier allerede en utfordrende gjeldsbyrde. Over tid har det også bygget seg opp høye gjeldsnivåer i privat sektor. Høy gjeld kan gjøre det finansielle systemet sårbart. Får mange problemer med å betjene gjelden samtidig, kan det svekke den finansielle stabiliteten og gi et mer langvarig tilbakeslag internasjonalt.

Handelspolitiske spenninger og usikkerhet rundt framtidig handelspolitikk bidro trolig til å dempe den økonomiske veksten internasjonalt før pandemien traff. Mens noen konflikter er løst eller dempet, har nye gnisninger oppstått andre steder. Det forventes ikke betydelige endringer i det handelspolitiske bildet framover, men med en ny administrasjon i USA er det håp om at det multilaterale samarbeidet skal fungere bedre, noe som vil være positivt for verdensøkonomien.

Videre kan gode nyheter knyttet til vaksineframdrift, avtakende smitte og bedre behandling

av covid-19 bidra til at oppgangen kommer tidligere eller blir sterkere enn lagt til grunn. Raske vaksineringsprosesser kan gi rom for å utvikle smitteverntiltak tidligere. Økt tro på at kampen mot viruset vinnes, og at den økonomiske framgangen er på vei til å feste seg, kan framskynde og styrke oppgangen særlig i 1. halvår. Spareraten, og spesielt banksporing, har vært uvanlig høy i 2020 i flere land. Dette gir rom for sterk etterspørselsvekst fra husholdningene når restriksjoner trekkes tilbake, dersom det er tilstrekkelig optimisme og tiltro til økonomien. Den økte finanspolitiske stimulansen fra enkelte land kan gi større ringvirkninger enn lagt til grunn. I 2020 ble fallet i BNP hos Norges handelspartnere mer moderat enn anslagene det ble referert til i fjorårets TBU-rapport.

4.2 Norsk økonomi

Nedstengingen av økonomisk virksomhet i 2020 som følge av koronaviruset har gitt et større økonomisk tilbakeslag enn noen annen krise i nyere tid. Nedgangen skiller seg fra tidligere konjunkturelle tilbakeslag og finansielle kriser ved at deler av det økonomiske livet er blitt innstilt etter råd eller pålegg fra helsemyndighetene, eller fordi befolkningen søker å verne seg mot sykdom. Spesielt i arbeidsmarkedet har utslagene vært betydelige. I tillegg har koronaviruset truffet norsk økonomi gjennom lavere etterspørsel fra våre handelspartnere.

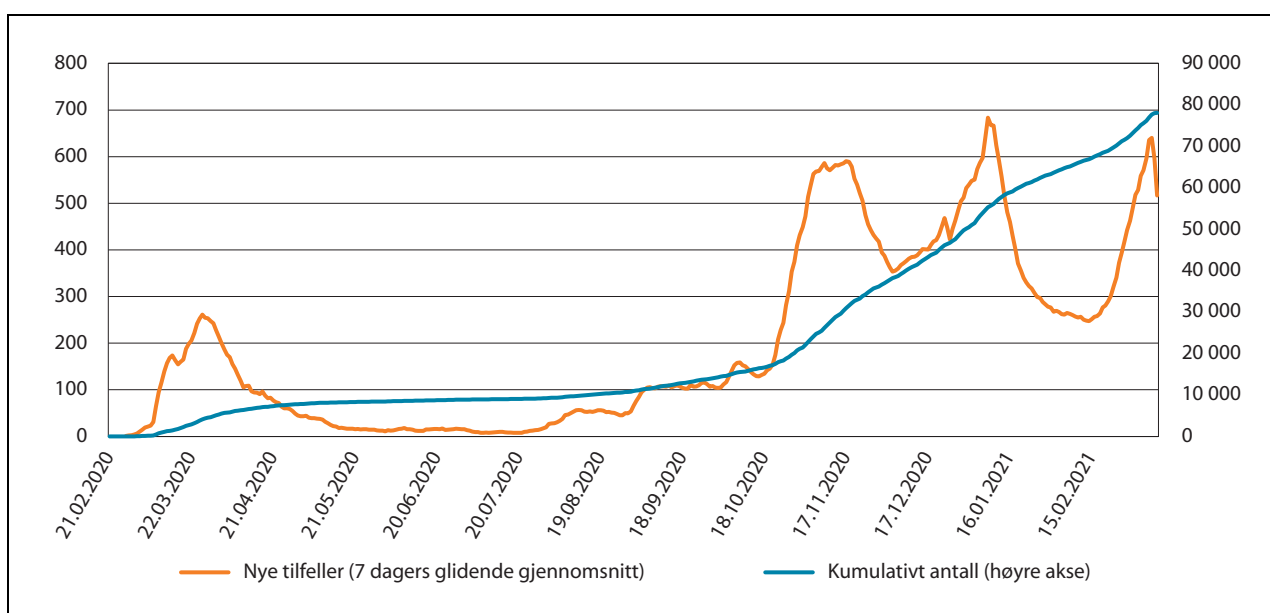
4.2.1 Unntaksåret 2020

Ved inngangen til 2020 var norsk økonomi nær konjunkturoppgang siden tidlig i 2017, og det lå an til en utvikling med nær normal kapasitetsutnyttning i årene fram mot 2022. SSB anslo i desember 2019 at veksten i BNP Fastlands-Norge ville bli 2,4 prosent i 2020. Det var ventet at arbeidsledigheten, som da var 3,7 prosent målt ved Arbeidskraftundersøkelsen (AKU), ikke ville endre seg mye i tiden framover. Fra desember 2019 til midten av mars 2020 endret utsiktene for norsk økonomi seg fullstendig.

Smitteverntiltak gjennom pandemien

Det første koronatilfellet i Norge ble registrert 26. februar 2020 i Tromsø. I slutten av februar og begynnelsen av mars økte antallet smittede, se figur 4.6. I begynnelsen av mars var det stor usikkerhet både knyttet til dødeligheten av koronaviruset og spredningen i Norge. Den 12. mars 2020 innførte regjeringen de strengeste og mest inngripende tiltakene i fredstid. Den første smittebølgen nådde en topp 24. mars 2020 med 313 meldte covid-19-tilfeller. Deretter sank smittetallene til rundt 15 nye smittetilfeller om dagen fra midten av mai. I midten av mai hadde rundt 230 personer dødd av covid-19 i Norge.

Beslutningen om å stenge barnehager og skoler for å redusere smittespredning er unik i norsk etterkrigshistorie. Kostnaden av å stenge

Figur 4.6 Antall meldte covid-19-tilfeller etter prøvetakingsdato

Kilde: Folkehelseinstituttet.

skoler og barnehager var høy, ifølge beregninger utført av en ekspertgruppe ledet av professor Steinar Holden.³ Skoler og barnehager åpnet delvis igjen i andre halvdel av april.

Flere andre smitteverntiltak ble også gradvis lettet gjennom våren, i tråd med regjeringens målsetning om å åpne samfunnet gradvis og kontrollert. Serveringssteder åpnet, organisert idrettsaktivitet ble tillatt (med noen restriksjoner), det ble åpnet opp for arrangementer med inntil 200 deltakere på offentlig sted, og forbudet mot utenlandsreiser for helsepersonell ble opphevet. Etter hvert kunne også fornøylesparker åpne og seriespill i toppfotballen ble tillatt. Gjennom sommeren ble det lettelse i reiserestriksjoner og fra 15. juli var det ikke lenger frarådet å reise til en rekke land i Europa. Selv om mange tiltak ble lettet var det fremdeles betydelige restriksjoner gjennom våren og sommeren. 17. mai 2020 ble arrangert uten barnetog for første gang siden andre verdenskrig.

Ved utgangen av juli økte antallet nye daglige smittetilfeller i Norge, fra rundt 7 i midten av juli til rundt 50 i midten av august, blant annet som følge av *importsmitte*. Et smitteutbrudd på Hurtigruten bidro til importsmitten. Som følge av smitteøkningen bremsset regjeringen den videre gjenåpningen av samfunnet. I august ble det innført nasjonalt forbud mot åpne serveringssteder med alkohol etter midnatt. I tillegg ble alle som hadde mulighet oppfordret til å gå eller sykle til jobb og skole. Man ble anbefalt å unngå unødvendige reiser til utlandet – også til land med lav smitte. Munnbind, et smitteverntiltak som tidligere ikke hadde vært anbefalt, ble anbefalt for reisende i kollektivtrafikken i deler av østlandsområdet.

I oktober økte antall nye daglige smittetilfeller ytterligere, fra rundt 150 i midten av måneden til rundt 600 ved slutten av måneden, og markerte starten på *den andre smittebølgen*. Regjeringen innførte da nye tiltak. I private hjem, hager eller hytter ble det frarådet å ha mer enn 5 gjester i tillegg til husstandsmedlemmer. Adgangen som da gjaldt til å ha 600 personer til stede på utendørs arrangementer ble begrenset til å gjelde arrangementer hvor alle i publikum sitter i fastmonterte seter. Det ble satt en grense på 50 deltakere på private sammenkomster på offentlig sted eller i leide eller lånte lokaler. Reglene for arbeidsinnvandring og karanteneplikt ble strammet inn for å få bukt

med importsmitten. Det ble videre fokusert på at kommuner med høy smitte burde iverksette lokale tiltak, som for eksempel påbud om munnbind og hjemmekontor for arbeidstakere med oppgaver som ikke krever fysisk oppmøte. Smitte falt til rundt 350 nye daglige smittetilfeller i begynnelsen av desember. Smitteverntiltakene ble i enda større grad tilpasset regionale forhold etter dette.

Regjeringen vurderte å stenge ned samfunnet helt i julen, men med avtakende smitte gjennom november valgte man heller å lette litt på tiltakene for julefeiringen.⁴ Anbefalingen om at man kunne ha inntil 5 gjester ble opprettholdt, men det ble åpnet for inntil 10 gjester på to av dagene i løpet av julefeiringen. Det var i desember ikke anbefalt å foreta unødvendige reiser innenlands, men reiser i julen ble vurdert å kunne være nødvendig for mange. Smitten tiltok i julen og i slutten av desember var det rundt 500 nye daglige tilfeller. I 2020 døde totalt 436 personer som følge av covid-19 i Norge.

Smitteverntiltakene ble trappet opp i begynnelsen av januar 2021 som følge av at smittetrykket økte. I slutten av januar ble det kjent at et mutert og mer smittomt koronavirus var påvist på Østlandet, og de strengeste tiltakene siden mars 2020 ble da innført i mange østlandskommuner. I februar skjedde det samme med en del vestlandskommuner. I tillegg ble innreisereglene for utlendinger strammet ytterligere inn. Antall nye smittetilfeller hadde falt til drøye 200 nye daglige tilfeller i begynnelsen av februar.

Fra midten av februar til midten av mars 2021 tiltok smitten ytterligere i mange kommuner og spesielt i Oslo-området. Rundt 90 prosent av de smittede i Oslo hadde i midten av mars den såkalte britiske varianten av koronaviruset. Denne varianten gir mer alvorlig sykdom og flere sykehusinnleggelse enn det opprinnelige koronaviruset. Mange kommuner har skjerpert de lokale tiltakene. I Oslo er det innført spesielt strenge tiltak. Regjeringen varslet at hvis lokale tiltak ikke er nok til å få ned smittespredningen vil strengere nasjonale tiltak måtte bli innført. I midten av mars innførte regjeringen tiltaksnivå A (særlig høyt tiltaksnivå) i hele Viken fylke og i flere kommuner i ulike deler av landet. I overkant av 1/3 av Norges befolkning bor i Oslo og Viken fylke og i midten av mars 2021 var en betydelig del av Norges

³ Se <https://www.helsedirektoratet.no/rapporter/samfunnsokonomisk-vurdering-av-smitteverntiltak-covid-19> og Andresen, Bensus og Løkken (2020). *Hva koster det å stenge utdanningssektoren?* SSB. Rapport 2020/15.

⁴ Se rapporten: Holden, S., mfl. (2020). «Tvungen ferie i desember» – virkninger på norsk økonomi». <https://www.helsedirektoratet.no/rapporter/samfunnsokonomisk-vurdering-av-smitteverntiltak-covid-19>.

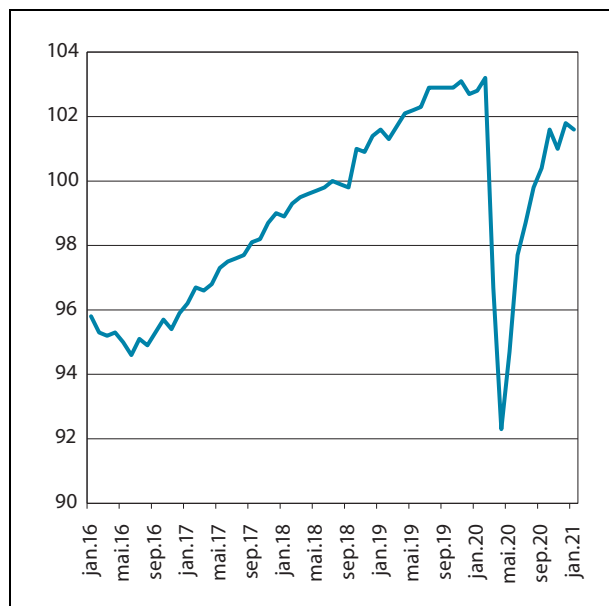
befolkning igjen direkte berørt av svært strenge smitteverntiltak.

Produksjon og etterspørsel i 2020

Nedstengingen i mars 2020 medførte at BNP Fastlands-Norge falt 10,5 prosent fra februar til april, ifølge nasjonalregnskapstall. Nasjonalregnskapet viser utviklingen for hele måneder. En spesialanalyse fant imidlertid at den økonomiske aktiviteten falt hele 14 prosent fra første til annen halvdel av mars.⁵ Aktiviteten tok seg markert opp mot sommeren 2020, etter at vellykket smittebekjempelse førte til at smitteverntiltakene ble lempet, samtidig som forbruket økte. Gjeninnhentingene fortsatte gjennom 3. kvartal. I oktober var over tre fjerdedeler av fallet fra februar til april hentet inn, med et aktivitetsnivå om lag halvannen prosent lavere enn før koronapandemien brøt ut. Den andre runden med inngripende smitteverntiltak ble innført i november som respons på en tiltakende smittebølge både nasjonalt og internasjonalt. Utslaget på den økonomiske utviklingen på slutten av året må betegnes som beskjeden sammenlignet med utviklingen under den første smittebølgen. Og i motsetning til i mars, ble verken skoler eller barnehager stengt under den andre bølgen. Som årsgjennomsnitt falt aktiviteten i BNP Fastlands-Norge med 2,5 prosent i 2020. Dette er den største nedgangen SSB har målt i et enkelt år. Koronapandemien gjør at usikkerheten knyttet til den målte aktivitetsutviklingen er ekstra stor. Det var tre ekstra virkedager i 2020, noe som isolert sett bidro til å løfte BNP Fastlands-Norge med rundt 0,6 prosent sammenlignet med 2019.

Fallet i BNP Fastlands-Norge er ujevnt fordelt mellom næringer, se figur 4.8. Det største fallet har kommet i næringer der smittevernhensyn har ført til innstilling av aktivitet og hvor sysselsettingsintensiteten er høy. De næringene som har hatt et aktivitetsnivå som lå 15 prosent lavere enn nivået februar 2020 i minst 4 måneder på rad, utgjorde om lag 9 prosent av BNP Fastlands-Norge i 2020. Sysselsettingen i disse næringene utgjorde 19 prosent av totalt sysselsatte på fastlandet i 2020.

Flere tjenestenæringer er spesielt hardt rammet. Fra februar til desember 2020 falt aktiviteten i overnattings- og serveringsnæringen med rundt 40 prosent, mens kultur, underholdning og annen tjenesteyting falt med knappe 30 prosent. Det var

Figur 4.7 Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge. Sesongjustert. Volumindekser. 2018 = 100. Siste observasjon januar 2021

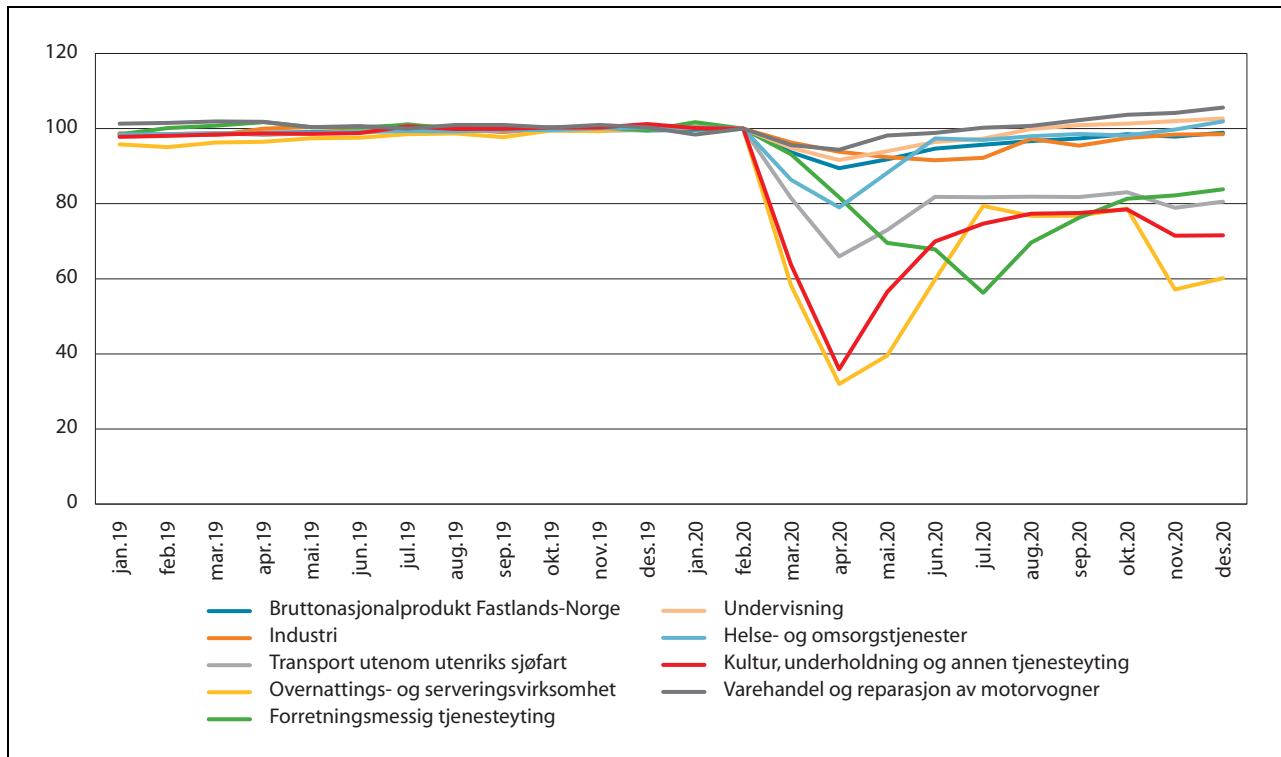
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

også en kraftig nedgang i transporttjenester utenom utenriks sjøfart. Innen forretningsmessig tjenesteyting inngår blant annet utleie av arbeidskraft, leasing, reisebyråer og reisearrangører. Mange av disse næringene har fått en negativ utvikling som følge av redusert aktivitet i andre næringer, og lavere etterspørsel fra husholdninger og fra utlandet.

Også offentlig tjenesteproduksjon ble begrenset av smitteverntiltakene i fjor vår, men veksten var høy gjennom andre halvår 2020. Helse- og omsorgstjenester, som også inkluderer barnehager, trakk alene ned veksten i fastlands-BNP med 2,4 prosentenheter fra februar til april. Utviklingen i næringsområdet må ses i sammenheng med smitteverntiltakene, og hvordan disse har påvirket aktiviteten i barnehager og i helsevesenet. Barnehagene åpnet i annen halvdel av april, og i andre halvår 2020 var aktiviteten tilnærmet normal i sykehusene. Nivået på undervisningstjenester var nærmere 10 prosent lavere i april enn i februar, men tok igjen store deler av fallet i løpet av 2. kvartal og fortsatte å vokse jevnt gjennom andre halvår. For året 2020 samlet var endringen i bruttoproduktet i undervisning -0,8 prosent.

Varehandelen har hatt en relativt jevn vekst etter april 2020. Næringsområdet hadde i juli tatt igjen nivået fra februar og samlet var aktivitetsnivået om lag uendret fra 2019. Dette er vesentlig

⁵ Sletten og Bougroug (2020). Nåsituasjonen i norsk økonomi. Anslag for aktivitetsnivået ved utgangen av mars 2020. SSB Notater 2020/17.

Figur 4.8 Bruttoproduct i faste 2018-priser, utvalgte næringer. Volumindekser. Sesongjustert. Februar 2020 = 100

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

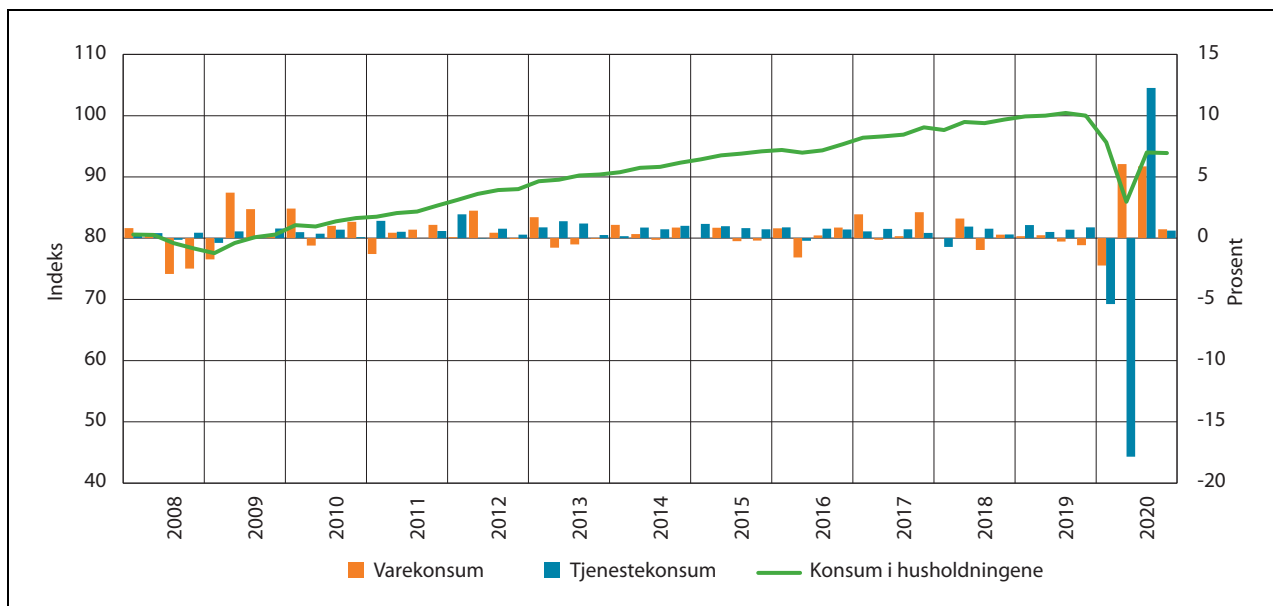
bedre enn for andre tjenestenæringer. Varehandelen omfatter engros- og detaljhandel, samt handel med biler. Særlig detaljhandelen har utviklet seg sterkt siden begynnelsen av koronakrisen.

Nedgangen i deler av norsk industri startet allerede før koronapandemien, og nedgangen tiltok som følge av koronautbruddet. I starten var utviklingen i Norge preget av nedstengte virksomheter i Kina og de påfølgende konsekvensene for globale verdikjeder. Deretter var tilbudsideeffekter i Norge en medvirkende årsak til fallende aktivitet, som at ansatte kom i karantene, at lokaler måtte vaskes ned på grunn av oppdaget smitte blant ansatte og forsinkede leveranser av vare- og tjenesteinnsats. Etterspørsels-effekter ser ut til å ha hatt større effekt over tid, ifølge SSBs Konjunkturbarometer. Det var særlig de arbeidsintensive næringene hvor det er utstrakt bruk av innleid arbeidskraft fra utlandet som bidro til den kraftige produksjonsnedgangen i de første månedene med smitteverntiltak. Mange av disse næringene hadde en god produksjonsvekst i andre halvdel av 2020, selv om aktivitetsnivået fremdeles lå på et lavere nivå ved utgangen av 2020 enn ved inngangen til året. Mens verftsindustrien falt med 8,1 prosent økte aktiviteten innen trelast- og trevareindustrien

med 2,8 prosent i 2020. Samlet falt industriproduksjonen med 2,5 prosent i 2020.

På tross av at verdiskapingen falt med 2,5 prosent i 2020 økte husholdningenes disponible realinntekter med 1,7 prosent. Mens lønnsinntektene falt som følge av et betydelig fall i sysselsettingen under koronakrisen, bidro økte offentlige stønader til å holde inntektsveksten oppe, blant annet på grunn av en kraftig vekst i utbetalte dagpenger til permitterte og andre arbeidsledige. Reduserte boliglånsrenter trakk i samme retning. Også den relativt lave inflasjonen på 1,3 prosent bidro til å holde kjøpekraften oppe. Disse tallene er for husholdningene samlet og viser således ikke at utviklingen har vært ulik på tvers av husholdninger som følge av jobbsituasjon, gjeldsgrad mv.

Siden nedstengingen i mars 2020 har husholdningenes konsummønster endret seg mye. Tjenestekonsumet ble hardest rammet som følge av at flere tjenestenæringer måtte stenge eller innskrenke driften for å redusere smitterisiko. Reise-restriksjonene som kom i forbindelse med viruset førte til at nordmenns konsum i utlandet og utlendingers konsum i Norge omtrent opphørte, og dette vedvarte fram til juni. Allerede i april hadde varekonsumet hentet seg inn igjen, og lå på om lag samme nivå som i februar. Det var en

Figur 4.9 Konsum i husholdningene (t.v.), vare- og tjenestekonsum (t.h.). Faste 2018-priser. Kvartal. Indeksert volumutvikling, 4. kvartal 2019 = 100 (t.v.) og prosentvis volumendring fra foregående periode (t.h.)

Kilde: Statistisk sentralbyrå

spesielt stor økning i konsum av halv-varige varer som blant annet sportsutstyr, byggevarer og leker, men også i ikke-varige varer. Varekonsumet omfatter bare det som kjøpes i Norge, mens varer som kjøpes i eksempelvis Sverige er inkludert i «nordmenns konsum i utlandet». Når grensehandelen falt bort, ble mye av denne handelen overført til norske butikker og veksten i varekonsumet må ses i lys av dette. Det har under hele pandemien også vært sterk vekst i konsumet av nett-handelstjenester. Tjenestekonsumet opplevde en nedgang i 2. kvartal 2020. Utover i kvartalet var det en gradvis gjenåpning av næringslivet som bidro til å dempe fallet i tjenestekonsumet.

Ytterligere lettelse på restriksjoner i begynnelsen av 3. kvartal, blant annet reiserestriksjoner, førte til en oppgang i vare- og tjenestekonsumet. Utover i kvartalet ble noen av restriksjonene gjeninnført og dempet dermed veksten. Strengere smitteverntiltak medførte et fall i samlet konsum i november. Til tross for at husholdningenes konsum økte siste halvdel av 2020 var nivået i desember fremdeles lavere enn før koronautbruddet. For året 2020 falt husholdningenes konsum 7,6 prosent.

Kombinasjonen av kraftig fall i konsumet og litt vekst i inntektene medførte at spareraten økte til hele 15,5 prosent i 2020. Så høy årlig sparerate er ikke tidligere målt i inntekts- og kapitalregnskapet.

Bruttoinvesteringene i fast realkapital falt med 3,9 prosent i 2020. Det var en markert reduksjon i

investeringer både blant virksomhetene i Fastlands-Norge og i petroleumsnæringen. Nedgangen var bredt basert, men bygg og anlegg og kraftproduksjon er to næringer som skiller seg ut med økte investeringer i 2020.

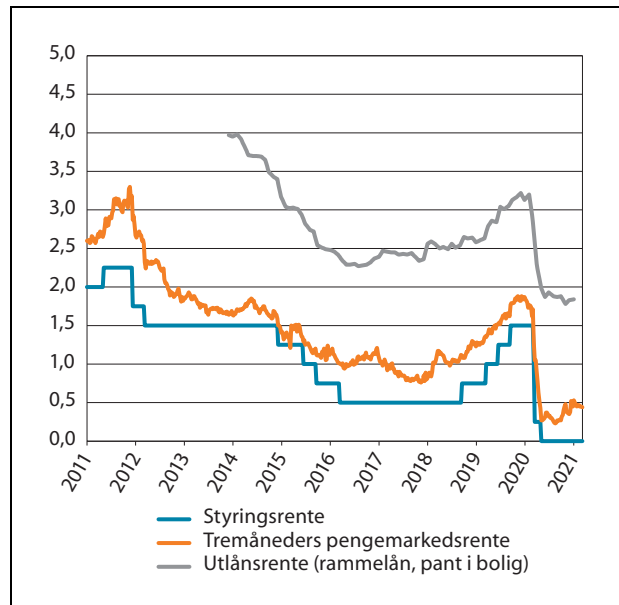
Den rekordlave renta har satt fart på boligmarkedet. Til tross for et historisk kraftig tilbakeslag i økonomien generelt, steg boligprisene 11,1 prosent fra april 2020 til februar 2021, ifølge boligprisindeksen til Eiendom Norge. Rentekuttene og signaler om lav rente lenge har trolig bidratt til den kraftige prisøkningen. En rekordhøy spare-rate med tilhørende likviditet kan også ha medvirket til høyere boligprisvekst de siste månedene. Selv om boligprisene har steget gjennomgående fra april til januar i alle store regioner, er det likevel store forskjeller mellom regionene. Oslo har hatt høyest prisvekst. Der har boligprisene steget sesongjustert med hele 18,0 prosent i denne perioden. Økte boligpriser gjør boligbygging mer lønnsomt. Boliginvesteringene falt i første halvår 2020, men fallet stoppet opp gjennom sommeren og investeringene tok seg litt opp på slutten av året. For året som helhet var likevel boliginvesteringene 4,0 prosent lavere enn i 2019.

Både eksport og import av tradisjonelle varer ble redusert i begynnelsen av koronakrisen, men var etter sommeren tilbake på samme nivåer som i februar, målt i faste priser. Tjenestehandelen falt kraftig tidlig i krisen, og har i motsetning til varehandelen ikke tatt seg opp igjen. Nedgangen i

tjenesteimporten siden mars skyldes særlig redusert reisetrafikk, som følge av at nordmenn i liten grad har kunnet reise til utlandet. Også tjenesteeksporten har vært betydelig lavere siden mars grunnet strenge restriksjoner for utlendinger som vil reise til Norge. Nivået for total eksport var ved utgangen av 2020 fortsatt om lag 0,3 prosent lavere enn i februar 2020, mens total import var nær 14 prosent under nivået i februar. Nedgangen i samlet eksport og import i 2020 var henholdsvis 0,9 og 12,2 prosent. Samtidig har prisene på flere viktige eksportvarer falt. Oljeprisen er særlig viktig, men også prisen på elektrisk kraft har vært lav. Det har i noen grad blitt motvirket av at krona har svekket seg, men dette har samtidig bidratt til at prisen på importen har økt, målt i kroner. I tillegg har aktivitetsnedgangen i norsk økonomi vært mindre enn hos våre handelspartnere. Dette trekker isolert sett importen mindre ned enn eksporten. Konsekvensen er at vare- og tjenestebalansen svekket seg klart i 2020. Gjennom store deler av 2020 var handelsbalansen negativ, for første gang siden slutten av 1980-årene. Utviklingen ser ut til å ha snudd i 2021 og i januar var det et betydelig overskudd på handelsbalansen. Den markerte økningen i oljeprisen var en viktig faktor bak den siste utviklingen.

Økonomiske tiltak fra myndighetene

Finanspolitikken har bidratt til å redusere de negative konsekvensene av pandemien på norsk økonomi. Stortinget vedtok i 2020 en rekke økonomiske tiltak og midlertidige endringer i regelverk som økte utgiftene over statsbudsjettet vesentlig. Finanspolitikken kompenserte i 2020 for inntektsbortfall i husholdninger og virksomheter. Boks 4.1 oppsummerer tiltak på utgifts- og inntektssiden for å motvirke effekter av koronapandemien på norsk økonomi. Det strukturelle, oljekorrigerede budsjettunderskuddet (SOBU) for 2020 er i Nysaldering 2020 anslått til 392,5 milliarder kroner. Dette tilsvarer rundt 3,9 prosent av oljefondets markedsverdi ved inngangen til året. Endringen i det strukturelle, oljekorrigerede underskuddet som andel av verdiskapingen fra 2019 til 2020 anslås til 4,5 prosent. Den underliggende utgiftsveksten er i samme proposisjon anslått til 9,9 prosent. Det oljekorrigerede budsjettunderskuddet anslås i nysalderingen til 416,9 mrd. kroner, som er nesten 176 mrd. kroner høyere enn i saldert budsjett. Ifølge handlingsregelen skal bruken av oljeinntekter over tid utgjøre 3 prosent av oljefondet, men det skal også legges stor vekt på å jevne ut svingninger i økonomien for å sikre god kapasitetsutnyttelse og lav arbeidsledighet, slik

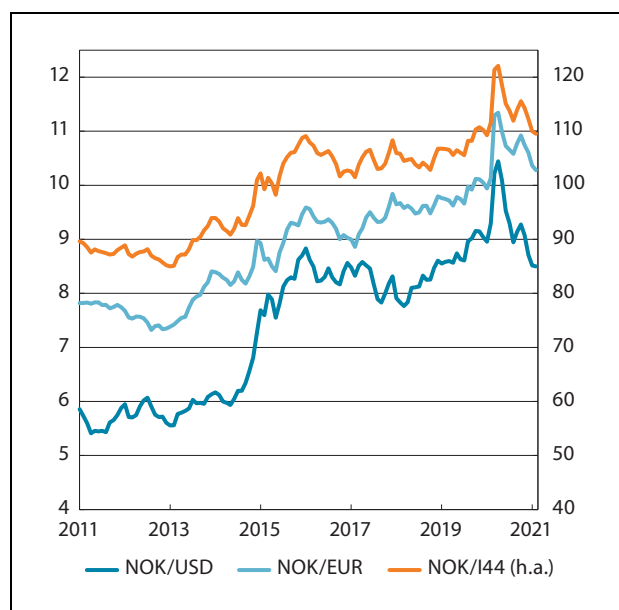
Figur 4.10 Norske renter

¹ Utlånsrente viser rammelånsrente med pant i bolig.

Kilder: Norges Bank og Statistisk sentralbyrå.

det er gjort i 2020. Det samlede overskuddet i statsbudsjettet og i Statens pensjonsfond utland i 2020 er i nysalderingen anslått til -72,7 mrd. kroner, mot et overskudd på 255,2 mrd. kroner i saldert budsjett.

Koronapandemien påvirket det offentlige konsumet på flere måter gjennom 2020. I mars og april ble helse-, undervisning-, barnehage-, kultur- og kollektivtrafikk tjenester sterkt påvirket. Fra

Figur 4.11 Kronekursen

Kilde: Norges Bank.

Boks 4.1 Finanspolitiske tiltak i møte med koronapandemien i Norge

I løpet av 2020 ble det innført en rekke økonomiske tiltak for å motvirke de negative konsekvensene av pandemien, jf. tabellen som oppsummerer vedtatte tiltak i 2020. Summen av bevilgninger til økonomiske tiltak i forbindelse med virusutbruddet er anslått til 131 mrd. kroner.

Av dette utgjør 67 mrd. kroner tiltak for å motvirke inntektsbortfall for bedrifter. Det inkluderer blant annet utgifter til redusert lønnsplikt til bedrifter ved permitteringer, midlertidige skatte- og avgiftslettelser, kompensasjonsord-

ningen for bedrifter med stor omsetningssvikt og tiltak overfor luftfartssektoren.

Utvidelser av inntektssikringsordninger for personer mv. er anslått til 16 mrd. kroner. Blant annet er kompensasjonsgraden i dagpengeordningen økt for inntekter opp til 3 G. Økte bevilgninger til sektorer med samfunnskritiske oppgaver som helsesektoren, kommunene, politiet og NAV er anslått til 30 mrd. kroner. Øvrige kompensasjonsordninger, herunder til kultur, frivillighet og idrett, og andre tiltak er anslått til 18 mrd. kroner.

Økonomiske tiltak i 2020 som er vedtatt eller foreslått i møte med pandemien. Mrd. Kroner

Tiltak overfor bedrifter	67,3
Motvirke inntektsbortfall for bedrifter mv. ²	35,9
Kompensasjonsordning for bedrifter med stor omsetningssvikt	7,0
Luftfartssektoren, inkl. tapsavsetning til garantiordning	14,3
Tapsavsetning, statlig lånegarantiordning via bankene	10,0
Utvidelser av inntektssikringsordninger for personer	15,8
Øvrige kompensasjonsordninger ³	11,1
Tiltak for sektorer med samfunnskritiske oppgaver ⁴	30,1
Andre tiltak	7,0
Sum økonomiske tiltak	131,3

¹ Lånetransaksjoner og garantifullmakter mv. er ikke medregnet i tabellen.

² Omfatter blant annet redusert lønnsplikt for arbeidsgivere ved permittering, redusert arbeidsgiveransvar for omsorgspenger og koronarelatert sykefravær, midlertidige skatte- og avgiftslettelser og ordningen med støtte til å ta permitterte tilbake i jobb.

³ Omfatter blant annet kompensasjon for kultur, frivillighet og idrett, og kompensasjon til riksveiferjene og tog- og kollektivtransporten.

⁴ Omfatter blant annet bevilgninger til helsesektoren, kommunene, politiet og NAV.

Kilde: Finansdepartementet.

mai og ut året var aktiviteten mer normal for flere av disse tjenestene. Foreløpige aktivitetstall viser at helseforetakene hadde tilnærmet normal aktivitet fra sommeren, men var først i desember tilbake på nivået fra før pandemien brøt ut. Andre deler av det offentlige, som offentlig administrasjon, eldreomsorg og forsvaret, har fungert tilnærmet som normalt. Konsumet i offentlig forvaltning har vokst siden nedgangen i april. For året samlet steg det offentlige konsumet med 1,7 prosent. Årsveksten trekkes ned av redusert aktivitet innen helse og omsorg i 2. kvartal. Omklassifise-

ringen av NRK trekker opp offentlig konsum og ned privat konsum.⁶

Investeringene i offentlig forvaltning var om lag uendret i 2020. Økte investeringer i helseforetakene trekker opp. Helseinvesteringene er knyttet til store utviklings- og byggeprosjekter, blant annet i Helse Sør-Øst og Helse Vest. Det var reduserte investeringer i offentlig administrasjon i 2020.

⁶ Se: <https://www.ssb.no/nasjonalregnskap-og-konjunkturer/artikler-og-publikasjoner/omklassifisering-av-nrk>.

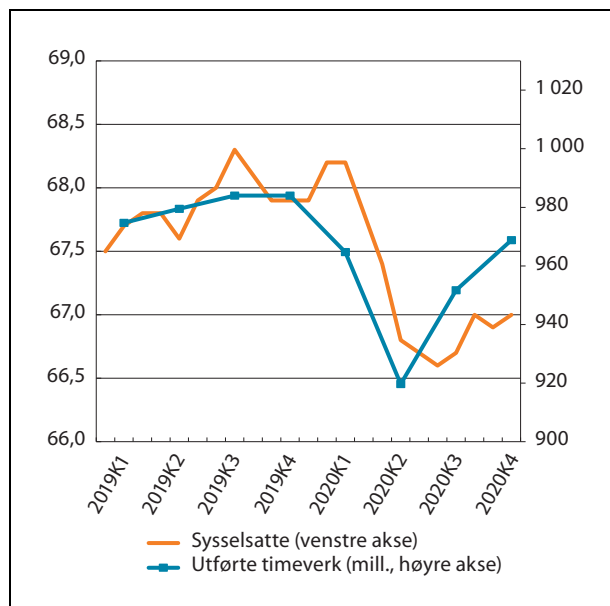
Norges Bank møtte krisen med rentekutt og økt tilførsel av likviditet. I mars i fjor ble styringsrenta kuttet fra 1,5 til 0,25 prosent i to trinn, i mai ble den kuttet til 0 prosent. I forbindelse med det siste rentekuttet signaliserte sentralbanken uendret rente i flere år framover. Rentebanen er siden hevet og i Pengepolitisk rapport fra mars i år, så Norges Bank for seg at renta mest sannsynlig blir satt opp i andre halvår i år. Penge-markedsrenta har fulgt styringsrenta nedover, og tremåneders pengemarkedsrente lå i midten av mars 2021 nær 0,4 prosent. Utlånsrentene har også blitt kraftig redusert, og gjennomslaget som endringen i pengemarkedsrenta har hatt på disse rentene har vært raskere enn det som er normalt. Fra utgangen av februar til utgangen av mai falt renta på rammelån med over ett prosentpoeng, til 1,9 prosent. Gjennomsnittlig innskuddsrente ble mer enn halvert fra 2. til 3. kvartal.

Krona svekket seg kraftig de tre første ukene av mars 2020 og Norges Bank grep inn med støttekjøp av krona. Det meste av svekkelsen er siden reversert, men likevel er krona svak sett i et historisk perspektiv. I midten av mars i år kostet en euro 10,2 kroner, mens den i noen dager i mars 2020 kostet i overkant av 12 kroner.

Sysselsetting og arbeidsledighet gjennom 2020

Utbruddet av koronaviruset og de påfølgende smitteverntiltakene ga store utslag også i arbeidsmarkedet. Ifølge sesongjusterte månedstall fra Arbeidskraftundersøkelsen (AKU) falt sysselsettingsraten (sysselsatte som andel av befolkningen mellom 15 og 74 år) fra 68,2 prosent i februar til 66,6 prosent i juli, og lå mellom 66,7 og 67,0 prosent ut resten av 2020, se figur 4.12. I AKU blir personer som har vært helt permittert i inntil tre måneder regnet som sysselsatte med midlertidig fravær. Når noen permitteres bortfaller derimot umiddelbart utførte timeverk, som falt i 1. og 2. kvartal 2020 med henholdsvis 2,0 og 4,7 prosent relativt til foregående kvartal (sesongjustert).

Fra februar og utover våren/sommeren 2020 økte arbeidsledigheten kraftig. Andelen av arbeidsstyrken registrert som helt ledige eller som arbeidssøkere på ordinære tiltak hos NAV økte fra 2,9 prosent i februar til 11,2 prosent i mars, se figur 4.13. Det er den klart høyeste ledigheten som har vært registrert av NAV i nyere tid. Målt i antall personer tilsvarte det en økning fra 79 900 til 314 500 bruttoledige. I perioden mars-mai utgjorde helt permitterte den største andelen

Figur 4.12 Utvikling i sysselsetting 15–74 år (t.v.) og antall utførte timeverk (t.h.). Sesongjustert. Presentandelen av befolkning (t.v.) og millioner timeverk (t.h.)

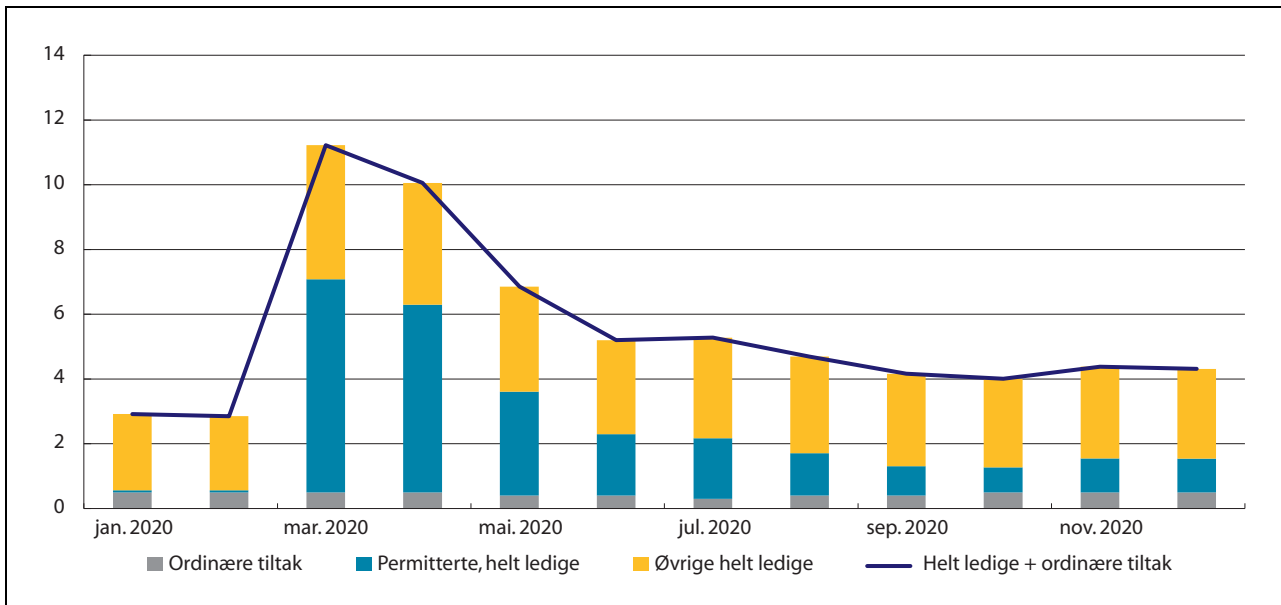
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

av disse. Det var også en økning i delvis ledige i perioden mars-mai, med et gjennomsnitt på 4,7 prosent av arbeidsstyrken i denne perioden. Av disse var 77 prosent delvis permitterte.

Økningen i andelen helt permitterte fra februar til mars (fra 0,1 til 6,6 prosent av arbeidsstyrken) skyldtes de strenge smitteverntiltakene iverksatt fra 12. mars. Senere kom midlertidige utvidelser i permitteringsordningen som kan ha bidratt til at virksomheter permitterte i større omfang enn med de ordinære permitteringsreglene.⁷ Mens helt permitterte i mars 2020 utgjorde 61 prosent av de helt ledige, falt denne andelen til 22 prosent i oktober. I november og desember økte andelen igjen, noe som kan ses i sammenheng med den andre smittebølgen og iverksetting av strengere smitteverntiltak. I desember utgjorde helt permitterte 27,5 prosent av de helt ledige, tilsvarende 29 500 personer.

Det er yrkene som har vært mest direkte berørt av smitteverntiltakene som har opplevd den største økningen i arbeidsledighet i 2020. I

⁷ Se rapporten: Holden, S., mfl. (2020). «Covid-19 – analyse av økonomiske tiltak, insentiver for vekst og omstilling». <https://www.regjeringen.no/contentassets/5be3089013d34ad0abf953f2f88ff343/covid-19-analyse-av-okonomiske-tiltak-insentiver-for-vekst-og-omstilling-26-mai-2020.pdf>.

Figur 4.13 Utvikling i arbeidsledighet (helt ledige) og personer på ordinære tiltak. Prosentandel av arbeidsstyrken

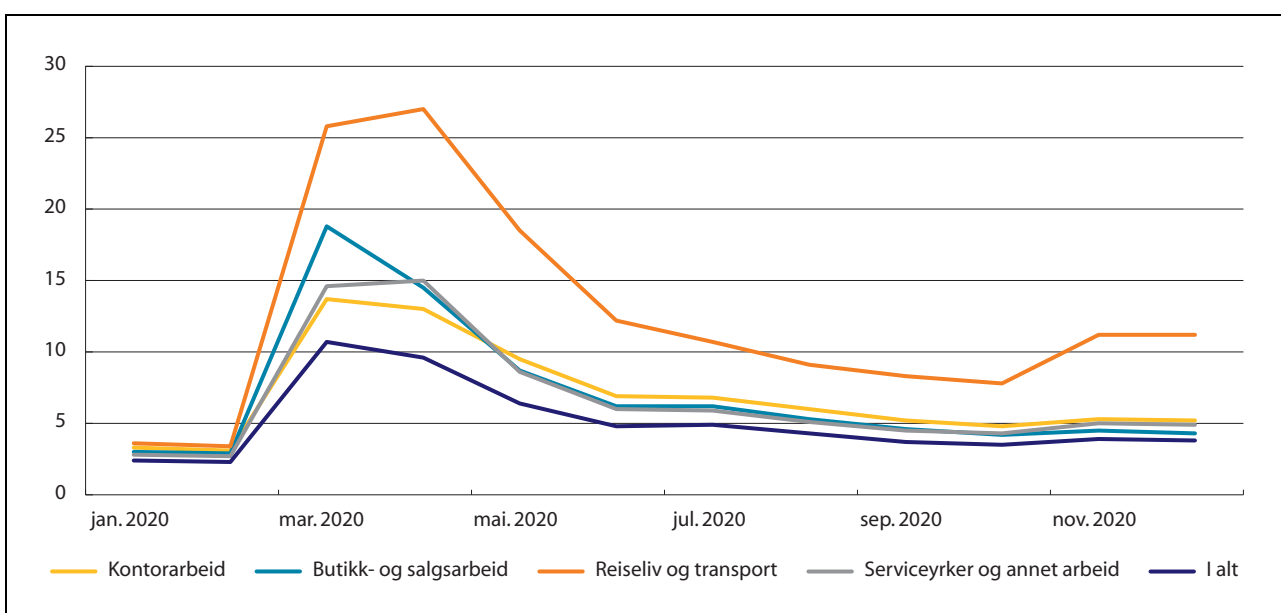
Kilde: Arbeids- og velferdsdirektoratet.

kjølvannet av den første nedstengingen i mars var ledighetsøkningen spesielt stor for reiseliv og transport, samt butikk- og salgsarbeid (se figur 4.14). Ved den andre smittebølgen økte arbeidsledigheten innen reiseliv og transport fra 7,8 prosent i oktober til 11,2 prosent i november.

Av personer som registrerte seg som arbeidssøkere under den første nedstengingen i mars/april 2020 var 21 prosent også registrert som

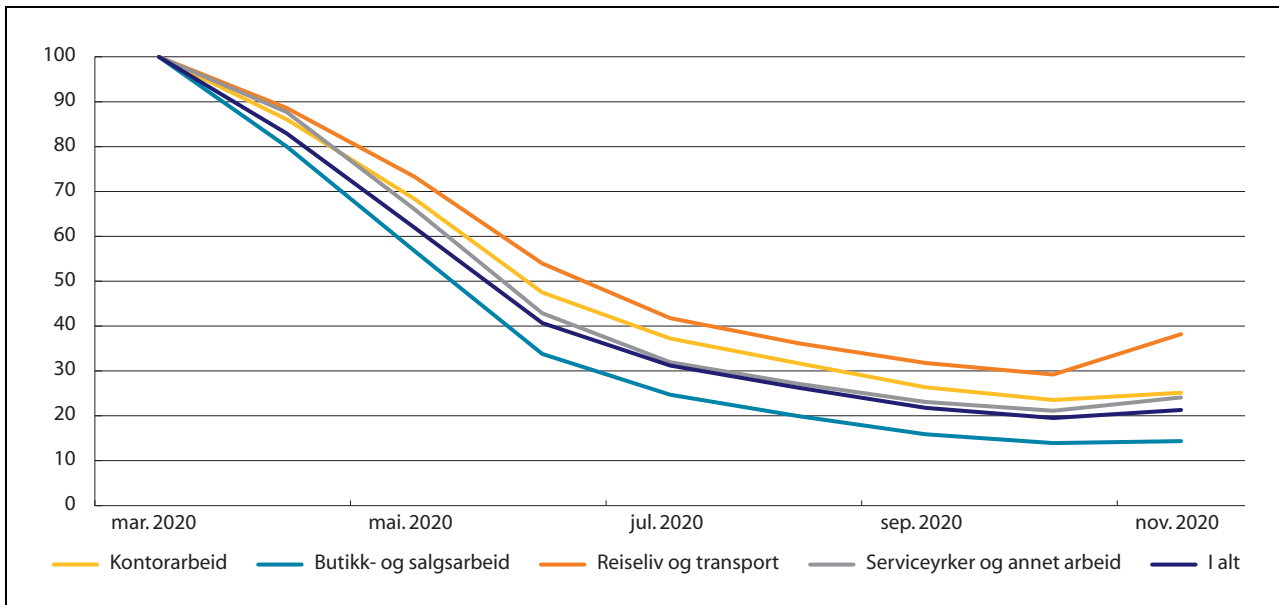
arbeidssøkere i november (se figur 4.15), noe som utgjør 85 100 personer.⁸ Dette var en økning fra andelen i oktober, som tilsier at flere personer registrerte seg som arbeidssøkere både under den første og den andre smittebølgen. Spesielt innen reiseliv og transport ble mange personer

⁸ Arbeidssøkere består av helt ledige, delvis ledige eller arbeidssøkere på ordinære tiltak.

Figur 4.14 Utvikling i arbeidsledighet (helt ledige), utvalgte yrker. Prosentandel av arbeidsstyrken

Kilde: Arbeids- og velferdsdirektoratet.

Figur 4.15 Arbeidssøkere fra mars/april som er registrert som arbeidssøkere, utvalgte yrker. Prosentandel

¹ Arbeidssøkere består av helt ledige, delvis ledige eller arbeidssøkere på ordinære tiltak.

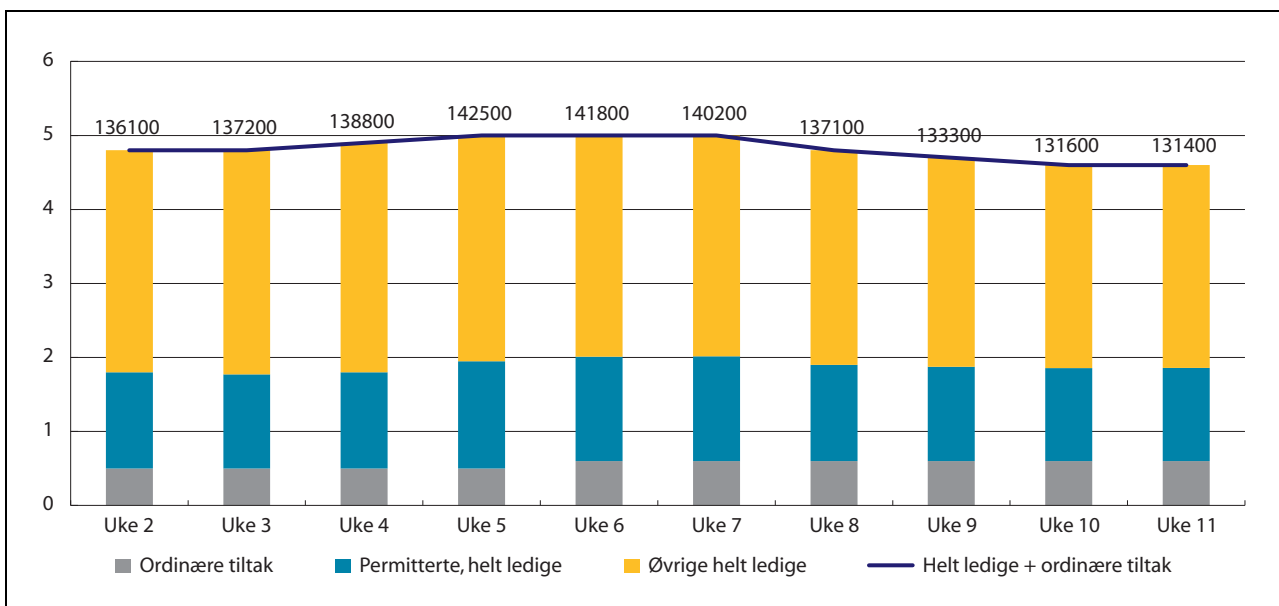
Kilde: Arbeids- og velferdsdirektoratet.

rammet av både den første og andre smittebølgen, med en økning fra 29 prosent i oktober til 38 prosent i november. Dermed var nær 23 400 av de 61 300 som ble ledige i mars/april med denne yrkesbakgrunnen også registrert som arbeidssøkere i november.

En mer detaljert gjennomgang av arbeidsmarkedet for 2020 gis i kapittel 4.2.3.

Utviklingen i arbeidsledighet i starten av 2021

Utviklingen i helt ledige og personer på ordinære tiltak i januar, februar og fram til midten av mars 2021 vises i figur 4.16, både som antall og prosentandel av arbeidsstyrken. Økningen fra uke 3 til uke 6 (fra 4,8 til 5,0 prosent) skyldes i stor grad økning i arbeidsledighet innen butikk- og salgs-

Figur 4.16 Utvikling i arbeidsledighet (helt ledige) og personer på ordinære tiltak. Prosentandel av arbeidsstyrken og antall personer, uke 2–11 i 2021

Kilde: Arbeids- og velferdsdirektoratet.

arbeid, hvor andelen helt ledige økte fra 4,8 til 7,1 prosent. Innen reiseliv og transport falt andelen helt ledige fra 13,4 til 13,3 prosent, mens den falt fra 5,4 til 5,2 prosent innen industriarbeid. Økningen i arbeidsledigheten skyldes i stor grad økning i permitteringer. Antall helt permitterte økte fra 36 800 i uke 2 til 39 900 i uke 6.

Fra uke 7 og utover falt antall helt ledige og personer på ordinære tiltak fra 5,0 til 4,6 prosent. Dette hadde sammenheng med at andelen helt ledige innen butikk og salgsarbeid gikk ned fra 7,1 til 5,6 prosent, og at den nedadgående trenden i andelen helt ledige i reiseliv og transport fra og med uke 5 fortsatte. Fra uke 7 til uke 11 falt antall helt permitterte fra 40 000 til 35 600, samtidig som antall delvis permitterte økte fra 34 200 til 38 800.

4.2.2 Utsiktene for 2021

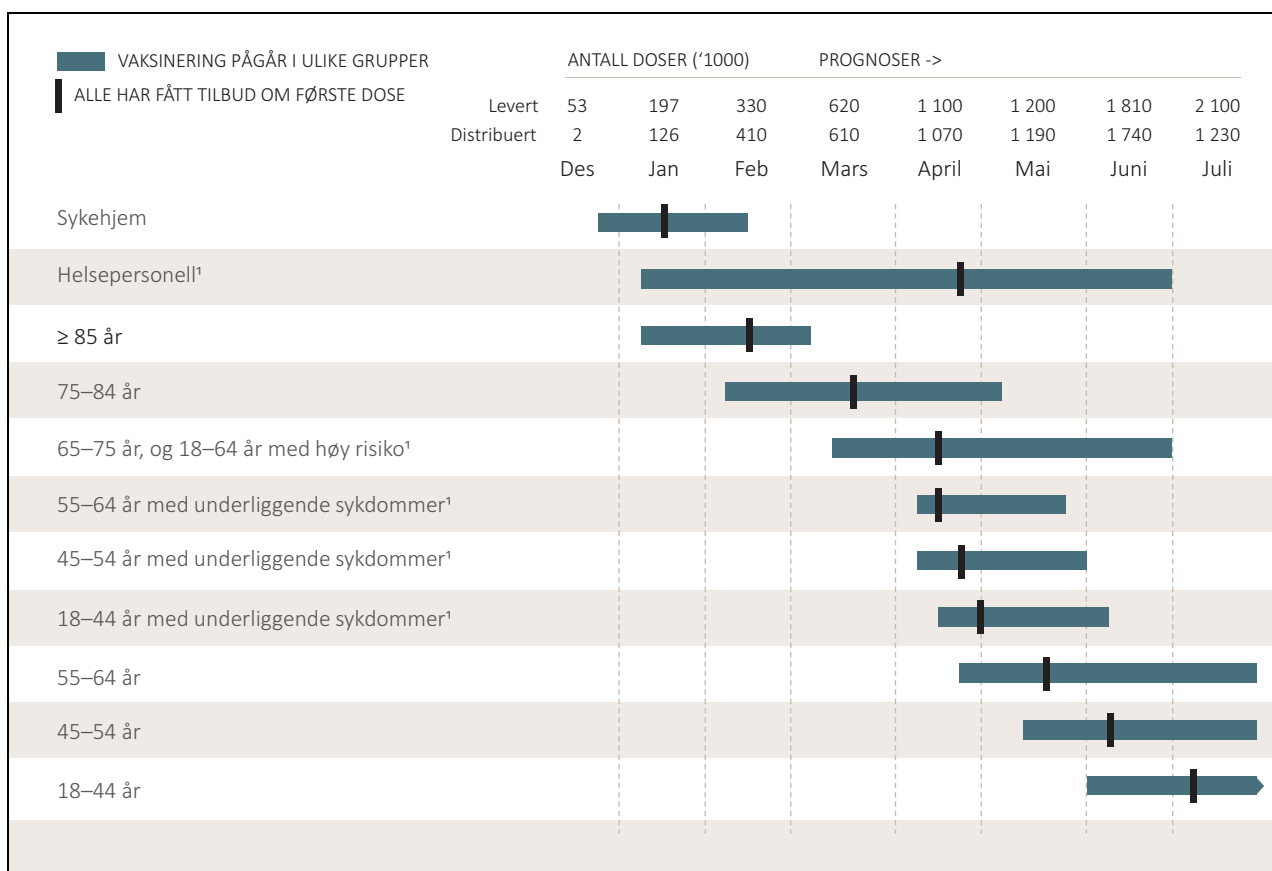
Vaksineringsscenarioer

Folkehelseinstituttets utformet ulike vaksineringsscenarier i slutten av januar, men disse ble oppdatert i begynnelsen av mars. Siden januar har

utsiktene for tilgangen på vaksiner økt betydelig. Figur 4.17 viser Folkehelseinstituttets «vaksineringsscenario – nøktern», publisert 12. mars 2021. I scenarioet antas det at 90 prosent av alle som får tilbud om vaksine, tar den, og at 95 prosent av disse igjen møter opp for andre dose. Fram til juli vil det i dette scenarioet være levert 2 100 000 doser i juli 2021, noe som er basert på forventet leveranse fra Pfizer-BioNTech, Moderna, AstraZeneca, CureVac, Janssen og Novavax. I dette scenarioet vil de fleste i eldre aldersgrupper og de med underliggende sykdommer være vaksinert når vi nærmer oss sommeren. Tallene er usikre og scenarioet gir et foreløpig bilde basert på den informasjonen Folkehelseinstituttet hadde i begynnelsen av mars 2021.

Anslag for den økonomiske utviklingen framover

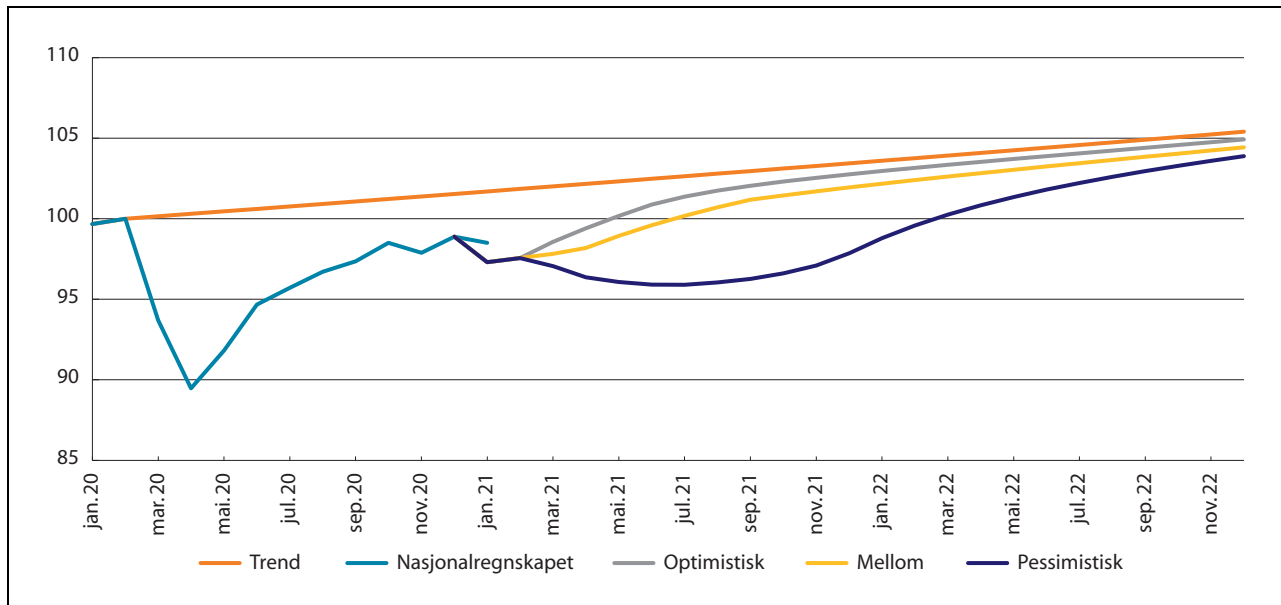
Tabell 4.4 viser anslag for makroøkonomiske hovedstørrelser fra SSB, Norges Bank, Finansdepartementet og Consensus Forecasts. Anslagene til SSB og Norges Bank for veksten i BNP Fastlands-Norge ble publisert i midten av mars 2021 og var på hhv. 3,3 og 3,8 prosent.

Figur 4.17 Vaksineringsscenario – nøktern. 12. mars 2021

¹ Se nærmere beskrivelse på nettsiden: <https://www.fhi.no/publ/plakat/vaksineringsscenario/>

Kilde: Folkehelseinstituttet.

Figur 4.18 Ulike scenarier for fastlands-BNP. Indeks. Februar 2020 = 100¹

¹ Nasjonalregnskapstallene som ble publisert etter at materialet til budsjettkonferansen ble ferdigstilt, viser at verdiskapingen falt mindre i januar enn lagt til grunn av Finansdepartementet. I figur 4.18 er dette illustrert for januar.

Kilde: Finansdepartementet, <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/vi-gar-lysere-tider-i-mote/id2838819/>.

I forbindelse med regjeringens konferanse om budsjettet for 2022 la Finansdepartementet frem tre ulike scenarier for utviklingen i fastlands-BNP, se figur 4.18. I scenariene legges det til grunn at vaksineringen av den voksne befolkningen og utfasingen av smitteverntiltakene vil legge grunnlag for høy vekst i norsk økonomi. I det mest optimistiske scenarioet kommer mye av gjeninnhenting allerede mot slutten av første halvår 2021 og veksten i BNP Fastlands-Norge blir 4,5 prosent i 2021. I det mest pessimistiske scenarioet lar oppturen vente på seg og veksten i BNP Fastlands-Norge blir 0,5 prosent i 2021. I dette scenarioet vil smitteverntiltakene ha tvunget husholdningene til å spare over en så lang periode at vi trolig vil få en betydelig, forbruksdrevet vekst når smitteverntiltakene først lettes på. I mellomscenariet anslås veksten i BNP Fastlands-Norge i 2021 til 3,7 prosent. Til sammenligning ble det anslått en vekst på 4,4 prosent i Nasjonalbudsjettet 2021. Finansdepartementets anslag fra Nasjonalbudsjettet 2021 er angitt i tabell 4.4.

Ifølge rentebanen til Norges Bank vil styringsrenta heves i andre halvår 2021. Dette er også anslaget til SSB, og både SSB og Norges Bank venter at pengemarkedsrenta blir 0,5 prosent som årsgjennomsnitt.

Den importveide kronekursen svekket seg betydelig gjennom de tre første ukene i mars 2020, men har siden hentet seg inn og krona var

midt i mars noe sterkere enn i halvåret før koronanedstengningen i 2020. I prognosene til Norges Bank og SSB legges det til grunn at krona som årsgjennomsnitt vil styrke seg mellom 5 og 7 prosent i 2021, mens utvalgets prisanslag er basert på en styrking på 4,9 prosent. Valutakursen betyr mye for inflasjonen, jf. kapittel 3.2. SSB og Norges Bank anslår veksten i KPI til henholdsvis 2,7 og 2,8 prosent. Det er også i år stor usikkerhet knyttet til prisutviklingen samt hvordan prisene faktisk vil måles i KPI som følge av koronakrisen (se kapittel 3).

Det kraftige tilbakeslaget i norsk og internasjonal økonomi har medført at de fleste prognosemiljøer anslår en relativt lav årslønnsvekst i 2021, rundt 2,5 prosent. Med en anslått vekst i konsumprisene som er noe høyere enn dette ligger det derfor an til en liten reallønnsnedgang i 2021, ifølge anslagene til Statistisk sentralbyrå, Norges Bank og Finansdepartementet.

Sysselsettingen ventes å øke i 2021. Anslagene fra SSB og Norges Bank viser en økning i sysselsettingen mellom 0,3 og 0,9 prosent. Dette må ses i sammenheng med at det trolig er langt flere permitterte som betraktes som sysselsatte i nasjonalregnskapet i 2020 enn i 2021. I nasjonalregnskapet defineres de som har vært helt permittert i inntil tre måneder som sysselsatte. SSB venter at ledigheten kun reduseres litt som årsgjennomsnitt, fra 4,6 prosent i 2020 til 4,5 prosent i 2021. Norges

Tabell 4.4 Utviklingen i noen makroøkonomiske hovedstørrelser. Prosentvis endring fra året før der ikke annet framgår

	2019*	2020*	2021			
	Regnskap	Regnskap	SSB ¹	NB ²	FIN ³	CF ⁴
Konsum i husholdninger mv.	1,4	-7,6	6,9	4,1	7,8	5,2
Konsum i offentlig forvaltning	1,9	1,7	2,1	.	1,1	.
Bruttoinvesteringer fast kapital i alt	4,8	-3,9	-0,2	.	1,0	0,9
Utvinning og rørtransport	12,6	-4,9	-3,0	-4,0	-11,5	.
Fastlandsnæringer	4,0	-3,9	-2,2	-1,1	5,4	.
Offentlig forvaltning	7,2	-0,3	1,1	.	1,1	.
Boliger	-1,7	-4,0	3,2	5,2	4,9	.
Eksport	0,5	-0,9	3,3	.	4,3	.
Tradisjonelle varer	4,6	-2,3	4,8	.	3,5	.
Import	4,7	-12,2	5,0	4,1	4,7	.
Tradisjonelle varer	5,7	-2,5	3,7	.	.	.
Bruttonasjonalprodukt	0,9	-0,8	3,0	3,8	4,5	.
Fastlands-Norge	2,3	-2,5	3,3	3,8	4,4	3,6
Sysselsatte personer	1,6	-1,3	0,9	0,3	0,6	.
Utførte timeverk, Fastlands-Norge	1,8	-2,2	2,4	.	.	.
Arbeidsledighetsrate – AKU (nivå)	3,7	4,6	4,5	.	4,4	.
Arbeidsledighetsrate – NAV (nivå)	2,3	5,0	.	3,4	3,1	.
Årslønn	3,5	3,1	2,6	2,4	2,2	2,2
Konsumprisindeksen	2,2	1,3	2,7	2,8	3,5	2,4
Driftsbalansen, mrd. kroner	101,6	65,6	329	.	.	160
Disponibel realinntekt i husholdningene	3,2	1,2	2,3	.	.	.
Pengemarkedsrente (nivå)	1,6	0,7	0,5	0,5	0,4	.
Importveid kronekurs ⁵	2,9	6,7	-5,5	-6,6	-2,4	.
Utlånsrente, rammelån (nivå) ⁶	3,0	2,6	2,1	.	.	.
Råoljepris ⁷ i kroner (nivå)	564	407	558	.	424	.
Kreditt til hush. (K2) ⁸	5,0	4,9	.	5,0	.	.
SOBU / Trend BNP-FN ^{3,9}	7,9	12,3	.	.	9,4	.
SOBU / SPU ^{3,10}	2,9	3,9	.	3,3	3,0	.
Boligpris ¹¹	2,5	3,9	9,2	6,7	.	.
Memo:						
Sysselsettingsrate	67,8	67,2	.	.	.	.

* Foreløpige tall.

¹ Kilde: Statistisk sentralbyrå. Konjunkturtrendensene, publisert 12. mars 2021.

² Kilde: Norges Bank. Pengepolitisk rapport 1/2021, publisert 18. mars 2020.

³ Kilde: Nasjonalbudsjettet 2021.

⁴ Kilde: Consensus Forecasts. Gjennomsnitt av flere prognoseaktører per 8. mars 2021.

⁵ Positivt tall innebærer svekket krone.

⁶ Gjennomsnitt for året. Rammelån med pant i bolig.

⁷ Brent Blend.

⁸ Historisk angis 12-måneders vekst fra desember mens anslaget til Norges Bank er beregnet som firekvarterersveksten ved utgangen av året.

⁹ Strukturelt, oljekorrigert underskudd beregnet som prosent av trend-BNP for Fastlands-Norge.

¹⁰ Strukturelt, oljekorrigert underskudd beregnet som prosent av kapitalen i Statens pensjonsfond utland ved inngangen til året.

¹¹ Kilde: SSBs boligprisstatistikk.

Kilder: Statistisk sentralbyrå, Norges Bank, Finansdepartementet, Beregningsutvalget og Consensus Forecasts.

Bank gir ikke prognoser for arbeidsledighet målt ved AKU, kun for registrert ledighet, som anslås å avta fra 5,0 prosent i 2020 til 3,4 prosent i 2021.⁹ NAV anslår at registrert ledighet blir 3,7 prosent i 2021. Den høye arbeidsledigheten i 2020 kan medføre at flere trekker seg ut av arbeidsstyrken. Det er foreløpig et åpent spørsmål i hvilken grad koronakrisen vil medføre langvarige effekter på arbeidsmarkedet, såkalte hystereseffekter.

Usikkerheten rundt utviklingen i norsk økonomi er uvanlig stor, og knytter seg nå først og fremst til smitteforløpet, vaksinasjonen og varigheten av smitteverntiltakene, men også til norsk økonomis virkemåte.

4.2.3 Nærmere om arbeidsmarkedet

Figur 4.19 gir en oversikt over personer etter detaljert arbeidsmarkedsstatus i 2020. Om lag 4 millioner bosatte personer var i arbeidsfør alder, hvorav 70,4 prosent var aktive i arbeidsmarkedet. Sysselsatte utgjorde 67,2 prosent av bosatte personer i yrkesaktiv alder, mens arbeidsledige utgjorde 4,6 prosent av arbeidsstyrken. 24,6 prosent av sysselsatte jobbet deltid i 2020. Dette tilsvarer 664 000 personer, hvorav 322 000 personer jobbet kort deltid og 342 000 personer jobbet lang deltid.¹⁰ Blant deltidsysselsatte var 82 000 personer undersysselsatte.¹¹

I dette avsnittet ser vi nærmere på utviklingen i sysselsetting på tvers av næringer og sysselsettingsraten over en litt lengre periode og fram til 2020. Videre vil vi se nærmere på utviklingen i arbeidsledigheten, og spesielt endringene i 2020 som følge av koronapandemien, samt undersysselsatte og tilknytning til utdanning og velferdsordninger.

Sysselsetting og næringsutvikling

*Sysselsettingsutviklingen etter næring i årene 2015 til 2020 er vist i tabell 4.5 og figur 4.20.*¹² Flere år med nedgang i sysselsettingen innen utvinning av

⁹ Se Sandvik, O. (2020). Hvorfor ulike arbeidsledighetstall? <https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/artikler-og-publikasjoner/hvorfor-ulike-arbeidsledighetstall-410344>.

¹⁰ Personer som har avtalt arbeidstid mellom 1 og 19 timer per uke defineres som kort deltid. Lang deltid består av personer som har avtalt arbeidstid mellom 20 og 36 timer per uke, unntatt personer som oppgir dette som heltid. 37 timer og mer regnes som heltid.

¹¹ Undersysselsatte er definert som deltidsysselsatte personer som har forsøkt å få lengre arbeidstid ved å kontakte NAV, annonsere selv, spørre nåværende arbeidsgiver, eller lignende. De må kunne starte med økt arbeidstid innen én måned.

råolje og naturgass snudde til en liten økning fra slutten av 2018, men i 2. og 3. kvartal 2020 gikk sysselsettingen igjen ned. En tilsvarende utvikling fant også sted i verfts- og verkstedindustrien. Samlet sett for industrien har sysselsettingen økt jevnt siden 2017, men falt fra 2. kvartal som følge av redusert etterspørsel og ordretilgang fra utlandet, før den tok seg noe opp igjen i 4. kvartal. Dette er vist i panel A i figur 4.20.

Innenfor bygge- og anleggsvirksomhet og teknisk tjenesteyting har sysselsettingen vokst jevnt siden 2016, men med en nedgang i 2. kvartal 2020 før noe ble hentet inn igjen i 3. og 4. kvartal 2020, se panel B i figur 4.20. Sysselsettingen innen forretningsmessig tjenesteyting (som inkluderer arbeidskrafttjenester) og overnattings- og serveringsvirksomhet falt også fra og med 2. kvartal 2020. Spesielt innen overnattings- og serveringsvirksomhet har utslagene gjennom 2020 vært store, noe som har sammenheng med smitteverntiltak og smittefrykt som særlig har rammet denne næringen. Sysselsettingen innen varehandel og reparasjon av motorvogner har vært fallende siden 2. kvartal 2019. Nedgangen fra og med 2. kvartal 2020 har ikke vært like markert her som i de andre tjenestenæringene i panel B, ettersom aktiviteten i detaljhandelen holdt seg oppe, og i 4. kvartal 2020 tok sysselsettingen seg opp igjen.

Avviket mellom endringen i sysselsettingen målt i timeverk (-2,2 prosent) og personer (-1,3 prosent) i 2020 kan i stor grad forklares med svært mange permitteringer i forbindelse med koronapandemien. Mens antall utførte timeverk bortfaller umiddelbart ved permittering, regnes permitterte i nasjonalregnskapet fortsatt som sysselsatte de første 90 dagene av en sammenhengende permitteringsperiode.

Sysselsettingsrate og befolkning

Sysselsettingsraten (sysselsatte som andel av befolkningen mellom 15 og 74 år) påvirkes av demografiske forhold, atferdsendringer og konjunktursituasjonen.¹³ Perioder med økende arbeidsledighet fører til at noen trekker seg ut av

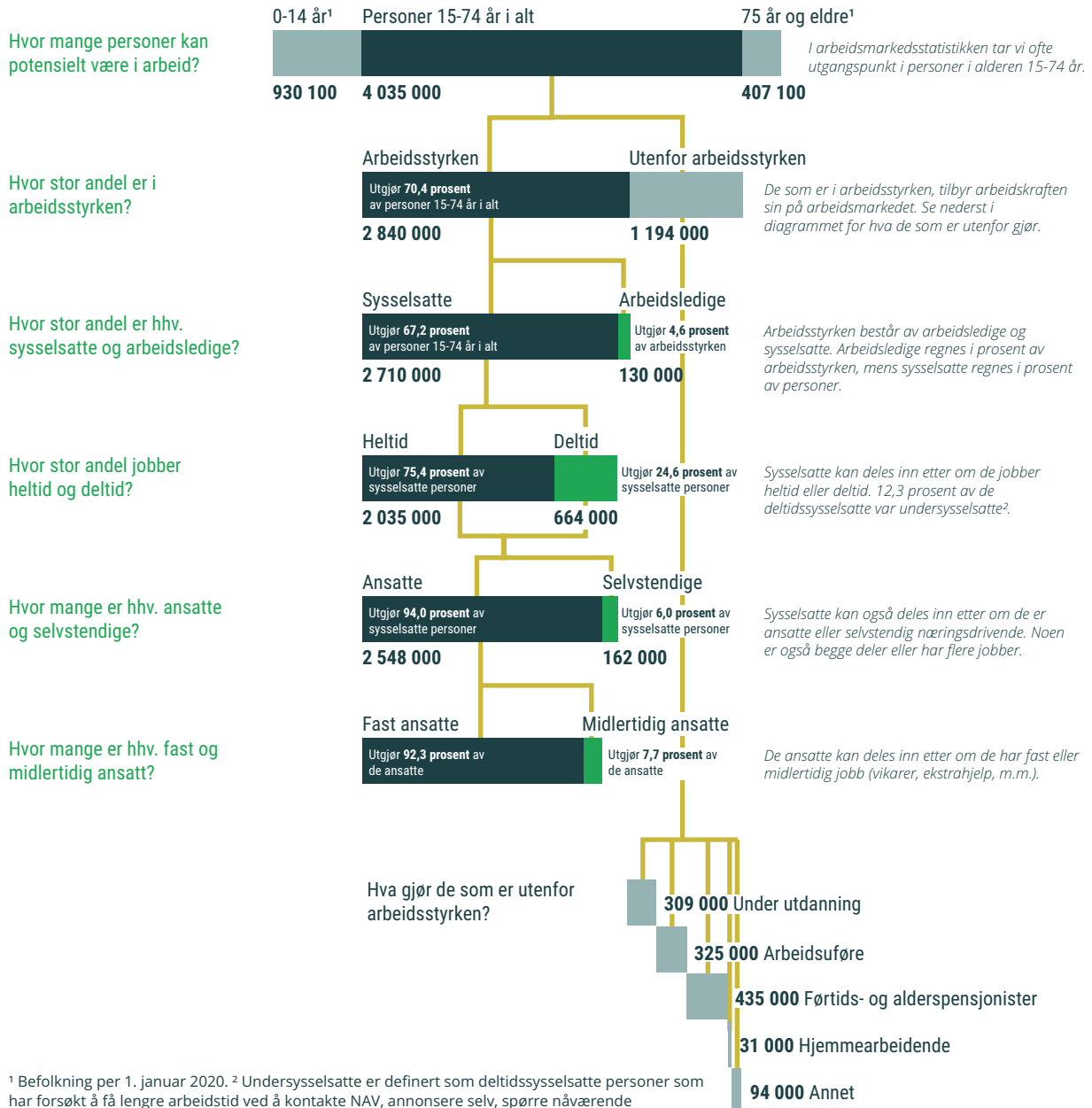
¹² I dette avsnittet følges nasjonalregnskapets sysselsettingsdefinisjon. Se boks 4.2 for mer informasjon om populasjonene som legges til grunn for de ulike arbeidsmarkedsstatistikene.

¹³ I dette avsnittet følges AKUs sysselsettingsdefinisjon. AKU-statistikk bygger på en utvalgsundersøkelse og er dermed beheftet med større usikkerhet. Se boks 4.2 for mer informasjon om populasjonene som legges til grunn for de ulike arbeidsmarkedsstatistikene.

Befolkningens tilknytning til arbeidsmarkedet. 2020

Diagrammet tar utgangspunkt i hele befolkningen og bryter denne ned i grupper som sier noe om hvor mange som deltar i arbeidsmarkedet.

¹ Befolkning per 1. januar 2020. ² Undersysselsatte er definert som deltidssysselsatte personer som har forsøkt å få lengre arbeidstid ved å kontakte NAV, annonsere selv, spørre nåværende arbeidsgiver e.l. De må kunne starte med økt arbeidstid innen en måned.
Kilde: Arbeidskraftundersøkelsen (AKU) (www.ssb.no/aku). Tallene ligger i følgende Statistikkbank-tabeller: Arbeidsstyrkestatus (www.ssb.no/tabell/05111). Arbeidstid og yrkesstatus (www.ssb.no/tabell/11132). Midlertidig ansatte (www.ssb.no/tabell/05612). Utenfor arbeidsstyrken (www.ssb.no/tabell/11755). Folkemengde (www.ssb.no/tabell/07459).

Figur 4.19 Befolkningens tilknytning til arbeidsmarkedet i 2020

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

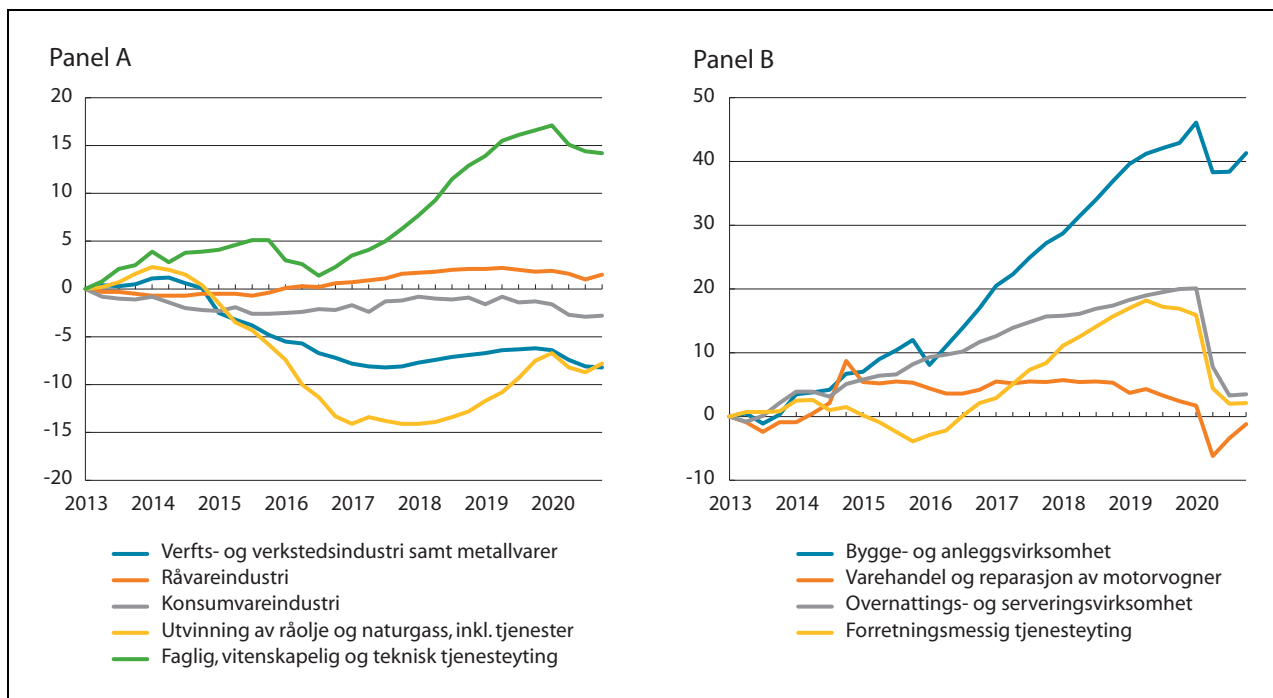
Tabell 4.5 Sysselsatte og timeverk ifølge nasjonalregnskapet¹

	Nivå	Endring fra året før i prosent					
	2020*	2015	2016	2017	2018	2019*	2020*
Timeverk i alt (mill.)	3 832,6	0,6	0,5	0,2	1,6	1,8	-2,2
Olje og utenrikssjøfart	75,3	-3,7	-3,1	-4,0	0,1	1,0	-3,6
Fastlands-Norge	3 757,4	0,8	0,6	0,3	1,6	1,8	-2,2
Industri og bergverksdrift	331,8	-3,8	-4,3	-2,8	1,0	2,3	-2,2
Annen vareproduksjon	489,4	2,2	2,4	1,5	1,9	2,6	-0,7
– Primærnæringer	102,8	0,0	1,0	-0,8	1,4	0,4	-1,3
– Elektrisitetsforsyning	26,1	2,9	2,4	0,0	-0,8	1,6	2,4
– Bygge- og anleggsvirksomhet	360,5	2,8	2,8	2,4	2,3	3,3	-0,7
Tjenesteytende næringer ekskl. offentlig forvaltning	1 771,6	0,6	0,1	0,0	1,6	1,9	-4,6
– Tjenester tilknyttet utvinning av råolje og naturgass	50,8	-9,3	-18,8	-5,9	1,2	13,5	5,8
– Varehandel	431,1	1,0	0,3	-0,5	-0,7	-0,7	-2,5
– Samferdsel (ekskl. utenrikssjøfart)	164,4	0,3	0,3	-2,5	1,0	1,4	-7,6
– Annen tjenesteyting	1 176,1	0,5	0,0	0,5	2,5	3,0	-5,0
Offentlig forvaltning	1 164,6	1,9	2,2	1,1	1,6	1,1	1,0
– Statsforvaltningen (inkl. helseforetakene)	472,9	2,4	1,7	0,2	1,0	0,8	3,5
– Kommuneforvaltningen	691,7	1,6	2,5	1,8	2,1	1,4	-0,6
Sysselsetting i alt (1 000)	2 800,1	0,5	0,3	1,2	1,6	1,6	-1,3
Olje og utenrikssjøfart	44,1	-3,8	-3,1	-3,5	0,4	0,7	-2,4
Fastlands-Norge	2 756,1	0,6	0,4	1,3	1,7	1,6	-1,3
Industri og bergverksdrift	220,9	-3,1	-4,5	-1,7	1,3	2,1	-1,8
Annen vareproduksjon	327,4	1,9	2,3	3,1	2,6	2,8	-0,3
– Primærnæringer	64,9	0,2	0,8	0,2	-0,2	0,5	-1,2
– Elektrisitetsforsyning	16,1	2,0	2,6	0,0	0,0	1,3	1,3
– Bygge- og anleggsvirksomhet	246,4	2,4	2,7	4,2	3,6	3,6	-0,2
Tjenesteytende næringer ekskl. offentlig forvaltning	1 345,9	0,4	0,3	1,2	1,8	1,8	-2,7
– Tjenester tilknyttet utvinning av råolje og naturgass	33,0	-8,3	-17,3	-5,2	1,1	11,8	5,8
– Varehandel	353,1	0,8	-0,3	0,3	0,0	-0,6	-1,6
– Samferdsel (ekskl. utenrikssjøfart)	114,9	0,0	-0,4	-1,1	1,5	0,9	-4,3
– Annen tjenesteyting	877,9	0,3	0,6	1,8	2,6	2,9	-2,9
Offentlig forvaltning	861,9	1,5	1,2	1,6	1,3	0,9	0,7
– Statsforvaltningen (inkl. helseforetakene)	310,4	2,1	1,1	1,1	0,7	0,6	2,1
– Kommuneforvaltningen	551,5	1,1	1,2	1,9	1,6	1,0	-0,1

* Foreløpige tall

¹ Nasjonalregnskapstallene (NR) avviker noe fra tallene i Arbeidskraftundersøkelsen (AKU), blant annet ved at NR-tall inkluderer utenlandske sjøfolk på norske skip og arbeidsinnvandrere på korttidsopphold (ikke-bosatte).

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 4.20 Sysselsatte etter næring. Sesongjustert endring fra 1. kvartal 2013. 1 000 personer

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

arbeidsmarkedet. Ifølge AKU var det 9 000 flere utenfor arbeidsstyrken i 2020 sammenlignet med 2019. Befolkningen i yrkesaktiv alder økte med 20 000 personer og sysselsettingen falt med 14 000 personer som årsgjennomsnitt i 2020, mens det ble 24 000 flere arbeidsledige personer.

Bak disse nettotallene ligger det store bruttostrømmer mellom forskjellige tilstander i og utenfor arbeidsmarkedet. I gjennomsnitt per kvartal i 2020 gikk 36 000 personer fra arbeidsledighet til sysselsetting, 42 000 personer gikk ut av arbeidsstyrken etter at de hadde vært arbeidsledige, mens 79 000 gikk ut av arbeidsstyrken fra sysselsetting. 36 000 personer gikk fra sysselsetting til arbeidsledighet i gjennomsnitt per kvartal i 2020, mens tilsvarende tall for 2019 var 25 000 personer. Blant personer som sto utenfor arbeidsstyrken gikk 72 000 personer til sysselsetting og 49 000 til arbeidsledighet. Sammenlignet med 2019 økte omfanget av disse bruttostrømmene i 2020 (med unntak av bevegelser fra utenfor arbeidsstyrken til sysselsetting), både i nivå og som andel av bosatte personer i arbeidsfør alder.

Utviklingen i sysselsettingsraten er vist sammen med yrkesdeltakelsen (ifølge AKU) i panel A i figur 4.21.¹⁴ Etter en negativ trend fra 2011 til 2017 snudde trenden i både sysselsettingsraten og yrkesdeltakelsen i 2017. Noe av trenden i denne perioden kan tilskrives endringer i form av

flere eldre og økt innvandring, to grupper som er relativt mindre aktive i arbeidsmarkedet og som utgjorde en stadig større andel av befolkningen i denne perioden. Dette ble imidlertid motvirket av at utdanningsnivået i befolkningen økte.^{15, 16} Etter som personer med høyere utdanning er mer aktive i arbeidsmarkedet, var endringene i sysselsetting og yrkesdeltakelse over denne tidsperioden derfor hovedsakelig forårsaket av andre forhold enn endringer i befolkningssammensetningen. Andre faktorer som kan bidra til dette er blant annet konkurranseforhold, teknologisk utvikling som substituerer arbeidskraft, mobilitet og «mismatch» i arbeidsmarkedet, utformingen av velferdsordninger og konjunkturutviklingen mer generelt.

Panel A i figur 4.21 viser videre at sysselsettingsraten og yrkesdeltakelsen falt i 2020 sammenlignet med 2019, til henholdsvis 67,2 og 70,4 prosent. Sesongjusterte månedstall for 2019

¹⁴ Sysselsettingsraten kan måles ved AKU, som baserer seg på registrerte bosatte, eller ved nasjonalregnskapet, som også inkluderer en del sysselsatte på korttidsopphold i Norge. Dersom en skal benytte sistnevnte som indikator for utviklingen i sysselsettingsraten bør en imidlertid justere befolkningen tilsvarende.

¹⁵ Bhuller, M. og Eika, L. (2020): Nedgang i sysselsettingen fra 2000–2017 – kan endringer i befolkningssammensetningen forklare alt? *Søkelys på arbeidslivet*, 37 (1-2), 20–37.

¹⁶ Arbeid og inntektssikring – tiltak for økt sysselsetting, NOU 2019: 7, Arbeids- og sosialdepartementet.

Boks 4.2 Beregninger av sysselsatte fra SSB

I denne boksen beskrives de ulike statistikkene fra SSB for sysselsatte og populasjonene deres. SSBs kilder for sysselsetting er:

- Arbeidskraftundersøkelsen (AKU)
- Registerbasert sysselsettingsstatistikk
- Statistikk om tilknytning til arbeid, utdanning og velferdsordninger (ARBSTATUS)
- Statistikken Antall arbeidsforhold (ARBLONN) – som kun omfatter lønns-takere og jobber
- Nasjonalregnskapet (NR)

Arbeidskraftundersøkelsen (AKU) og den årlige registerbaserte sysselsettingsstatistikken ser på befolkningens deltakelse i arbeidsmarkedet. I denne statistikken avgrenses populasjonen til personer i alderen 15–74 år og som er registrert som bosatt i Norge. Statistikken ARBSTATUS viser befolkningens forhold til arbeid, utdanning og en del offentlige velferdsordninger. For personer i arbeidsstyrken vises sysselsetting kombinert med utdanning eller mottak av offentlige ytelser. Personer utenfor arbeidsstyrken fordeles på statuser som beskriver hvor langt unna sysselsetting de er og hvilke offentlige ytelser de mottar. Statistikken omfatter alle bosatte i alderen 15 år eller eldre.

Statistikken antall arbeidsforhold (ARBLONN) omfatter lønns-takere (antall personer) og arbeidsforhold (jobber). Forskjellen på lønns-takere og jobber er at sistnevnte også inkluderer biarbeidsforhold. Statistikken omfatter ikke selvstendig næringsdrivende. AKU, ARBSTATUS og den registerbaserte sysselsettingsstatistikken teller personer med mer enn én jobb kun som én sysselsatt person.

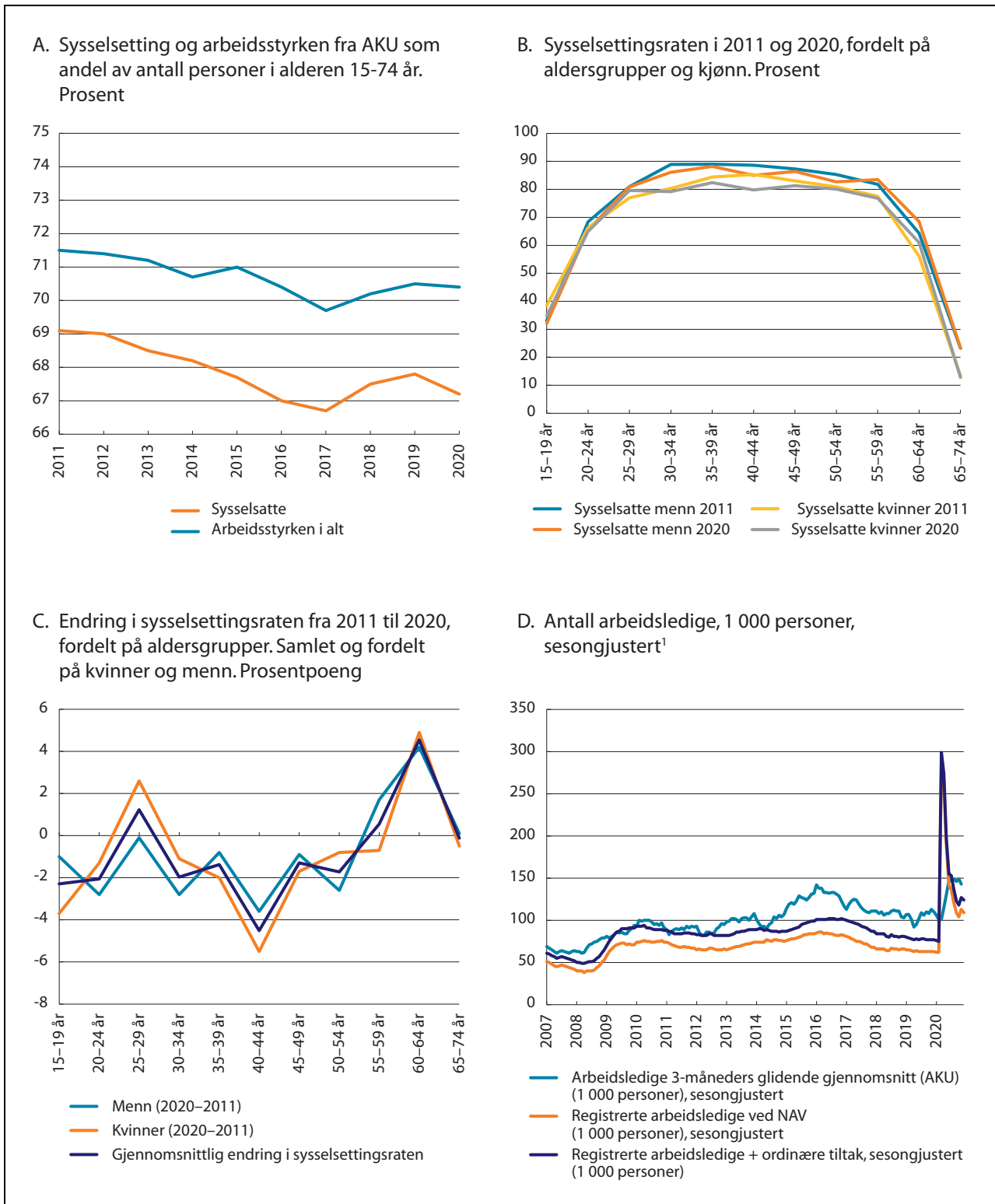
Nasjonalregnskapet og ARBLONN ser på virksomhetenes bruk av arbeidskraft i produksjonen av varer og tjenester, og inkluderer alle sysselsatte som har sitt arbeidssted i virksomheter hjemmehørende i Norge, uavhengig av alder og om den sysselsatte er registrert bosatt i Norge eller ikke. Ved denne tilnærmingen inkluderes dermed også utenlandske lønns-takere på

korttidsopphold (ikke-bosatte) som jobber i en virksomhet hjemmehørende i Norge. Virksomheter hjemmehørende i Norge er virksomheter som forventes å drive produksjon i Norge i minst 12 måneder. Personer som er innleide fra utenlandske virksomheter, inngår ikke. Personer som kommer sammen med sin utenlandske virksomhet på oppdrag som varer under 12 måneder, omtales som tjenesteytere og inngår heller ikke i sysselsettingstallene i nasjonalregnskapet. Produksjonen som disse virksomhetene utfører i Norge, regnes i nasjonalregnskapet som import.

I likhet med de andre statistikkene fra SSB skiller nasjonalregnskapet mellom antall arbeidsforhold og antall sysselsatte. Nivået for antall sysselsatte personer i 2020 er i stor grad bestemt ved nivået som ble etablert for året 2016 som del av den siste hovedrevisjonen av nasjonalregnskapet publisert august 2019. Metodene og kildebruken fra denne årgangen er videreført for endelige regnskaper fram til og med 2018-årgangen. Fastsettingen av nivået for samlet antall sysselsatte personer i 2016 er utført med utgangspunkt i nivået på sysselsettingen i AKU, informasjon fra a-ordningen om antall sysselsatte som ikke er bosatte i landet, samt anslag for antall sysselsatte i AKU som er ansatte i virksomheter i utlandet. Ved beregningen av antall sysselsatte i de ulike næringene er det blitt utnyttet informasjon fra a-ordningen samt likningsdata for personlig næringsdrivende.

For årene 2019–2020 er sysselsettingsstatistikken fra nasjonalregnskapet etablert ved å framskrive nivåene fra endelig regnskap fra 2018 med veksten i antall hovedarbeidsforhold (sysselsatte lønns-takere) i a-ordningen. Ved framskrivning av selvstendige legges det vekt på utviklingen for denne gruppen i AKU og utviklingen for antallet registrerte enkeltpersonsforetak og andre personlige foretak i SSBs statistikk over foretaksdemografi.

Figur 4.21 Utviklingen i sysselsetting og arbeidsledighet

¹ I november 2018 var det brudd i NAVs statistikk for arbeidsledige. NAV publiserer tall som er korrigerede for dette bruddet både for registrerte arbeidsledige og for summen av registrerte arbeidsledige og personer på ordinære tiltak. Ettersom de korrigerede tallene kun dekker perioden etter januar 2013 er ikke NAVs tall sammenlignbare før og etter januar 2013.

Kilde: Statistisk sentralbyrå og Arbeids- og velferdsdirektoratet.

og 2020 viser at sysselsettingsraten i gjennomsnitt var 67,9 prosent gjennom siste halvår av 2019 til og med februar 2020.¹⁷ Deretter falt sysselsettingsraten fra og med mars 2020, men gikk noe opp igjen i slutten av 2020. Fallet i yrkesdeltakelsen i den samme perioden var ikke like stort fordi arbeidsledigheten økte, og arbeidsledige er regnet som yrkesaktive.

I panel B er sysselsettingsraten i 2011 og 2020 fordelt på kjønn og aldersgrupper. Den viser at sysselsettingsraten er høyere for menn enn for kvinner over 19 år (både i 2011 og 2020), og at sysselsettingsraten for begge kjønn har en lik profil over livsløpet. Panel C i figuren viser differansen mellom sysselsettingsraten i 2011 og 2020 for menn og kvinner, fordelt på aldersgrupper. For de yngre aldersgruppene er sysselsettingsraten i 2020 lavere enn i 2011 (med unntak av aldersgruppen 25–29 år), mens det motsatte er tilfellet for de øvre aldersgruppene. Blant de eldre kan dette blant annet skyldes bedre helse, virkninger av pensjonsreformen i 2011 og effekten av arbeidet for et inkluderende arbeidsliv.^{18, 19} Sammenlignet med 2019 gikk sysselsettingsraten i 2020 svakt mer ned for menn, med en nedgang på 0,8 prosentpoeng for menn og 0,6 prosentpoeng for kvinner. Reduksjonen i sysselsettingsraten var størst for menn i aldersgruppen 40–44 år, fra 87,7 prosent i 2019 til 85,0 prosent i 2020.

Innvandringen til Norge i de tre første kvartalene i 2020 gikk ned relativt til de samme kvartalene i 2019, men det var store variasjoner på tvers av kvartalene. Spesielt i 2. kvartal var antall innvandringer lavere enn normalt, med en markert reduksjon for personer med polske eller litauiske statsborgerskap. Dette indikerer at arbeidsinnvandringen har falt som følge av koronapandemien og den endrede konjunktursituasjonen.²⁰

Befolkningsstatistikken som ligger til grunn for tallene ovenfor bygger på registrerte bosatte. Derfor er verken arbeidsinnvandrere på korttidsopphold eller asylsøkere uten oppholdstillatelse

med i denne statistikken. Statistikken over antall arbeidsforhold dekker imidlertid alle lønnstakere uavhengig av deres oppholdsstatus. I 2020 var det i gjennomsnitt 78 900 ikke-bosatte lønnstakere, en nedgang på 14,8 prosent fra 2019. Nedgangen i industri var på 15,2 prosent, mens nedgangen i forretningsmessig tjenesteyting var på 20,2 prosent. Bygge- og anleggsvirksomhet, som er den største næringen blant ikke-bosatte lønnstakere med om lag 27 prosent av alle ikke-bosatte lønnstakere, hadde en nedgang fra 2019 til 2020 på 12,4 prosent.²¹

Arbeidsledighet

Tall fra AKU viser at den sesongjusterte arbeidsledigheten, som økte mot slutten av 2019, holdt seg noenlunde stabil fram til og med mars 2020. Deretter steg den fra og med april 2020, se panel D i figur 4.21. Fra mars til juni steg den sesongjusterte arbeidsledigheten fra 101 000 personer til 147 000 personer, en økning fra 3,6 prosent i mars til 5,2 prosent i juni. Videre gjennom 2020 varierte arbeidsledigheten mellom 5,0 og 5,3 prosent. Gjennomsnittet for AKU-ledigheten for 2020 sett under ett var 4,6 prosent, det høyeste nivået siden 2016.

Arbeidsledigheten i 2020 delt etter kjønn viser at det i gjennomsnitt var 58 000 arbeidsledige kvinner og 73 000 arbeidsledige menn, se tabell 4.6. Sammenlignet med året før var det totalt 24 000 flere arbeidsledige, hvorav 12 000 kvinner. Generelt jobber det flere menn enn kvinner i konjunkturutsatte næringer.²² Koronapandemien medførte i starten derimot en nedstenging av næringer med en overrepresentasjon av kvinner, som gjorde at arbeidsledigheten i større grad traff kvinner enn i et vanlig konjunkturforløp.²³

NAVs statistikk over arbeidsledighet viste at summen av registrerte helt ledige og personer på tiltak i gjennomsnitt var 76 500 i 4. kvartal 2019. Dette tilsvarte 2,7 prosent av arbeidsstyrken (sesongjustert), og var det laveste nivået i årene etter finanskrisen. Andelen registrert som helt ledige og personer på tiltak økte betraktelig fra mars og utover, se panel D i figur 4.21. Økningen i arbeidsledigheten ifølge NAV inntraff raskere enn

¹⁷ Som følge av utviklingen i 2020 har sesongjusteringsmetoden blitt justert, og det foreligger generelt mer usikkerhet i månedstallene fra AKU enn kvartalstallene fra AKU, se for eksempel Aamodt, I. og Sandvik, O. (2020): Færre arbeidsledige, Statistisk sentralbyrå.

¹⁸ Fredriksen, D., Holmøy, E., Strøm, B. og Stølen, N. M. (2019): Betydningen av pensjonsreformen for arbeidstilbud og offentlige finanser. *Søkelys på arbeidslivet*, 36 (4), 266–281.

¹⁹ Ingebrigtsen, B. A. og Moe, A. (2015): Evaluering av NAV Arbeidslivssenters bidrag til måloppnåelse innen delmål 2 og 3 i IA-avtalen. Rapport, NTNU Samfunnsforskning.

²⁰ Se Tømmerås, A. M. (2020): Innvandringa opp att i tredje kvartal, Statistisk sentralbyrå, og Tømmerås, A. M. (2021): Lågaste folkeauke sidan 2001, Statistisk sentralbyrå.

²¹ Tall for 2020 viser gjennomsnittet over de tre første kvartalene i året.

²² Jensen, R. S. og Øistad, B. S. (2019): Det kjønnsdelte arbeidsmarkedet på virksomhetsnivå. Fafo-rapport 2019:17.

²³ Bratsberg, B., Eielsen, G., Markussen, S., Raaum, O., Røed, K. og Vigtel, T. C. (2020): Koronakrisens første uker – hvem tok støytet i arbeidslivet? *Samfunnsøkonomen*, 2, 41–50.

Tabell 4.6 Arbeidsledige, deltidssysselsatte og midlertidig ansatte, ifølge Arbeidskraftundersøkelsen (AKU)

	Nivå 2020	Endring fra året før				
		2016	2017	2018	2019	2020
Arbeidsledige i alt, 1 000 personer	130	6	-14	-9	-2	24
Kvinner	58	-2	-3	-2	-1	12
Menn	73	8	-11	-7	-1	13
Deltidssysselsatte, 1 000 personer	664	-6	-13	10	6	-17
Undersysselsatte ¹	82	3	-15	5	3	13
Midlertidig ansatte, 1 000 personer	197	19	-6	2	-9	-5
		Prosentvis endring fra året før				
Andel midlertidig ansatte, i prosent ²	7,7	10,0	-4,5	0,0	-6,0	-2,5

¹ Undersysselsatte er definert som deltidssysselsatte personer som har forsøkt å få lengre arbeidstid ved å kontakte NAV, annonser selv, spørre nåværende arbeidsgiver eller lignende. De må kunne starte med økt arbeidstid innen én måned.

² Nivået for 2020 viser midlertidig ansatte i prosent av alle ansatte.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

økningen i AKU-ledigheten, blant annet fordi NAV regner personer som er fullt permitterte som arbeidsledige fra dag én, mens de i AKU regnes som sysselsatte med midlertidig fravær i de første tre månedene av permitteringen.²⁴

Andelen registrert som helt ledige hos NAV i mars og utover var ujevnt fordelt, med en stor overrepresentasjon fra reiseliv, transport og butikk- og salgsarbeid. Fylkesfordelte tall viser at arbeidsledighetsraten ifølge NAV økte i alle fylker gjennom 2020, men mest i Oslo og Viken. Av dem som ble registrert som arbeidssøkere i mars/april i Oslo og Viken var henholdsvis 29 og 23 prosent også registrert som arbeidssøkere i november, mens gjennomsnittet for Norge totalt var 21 prosent.²⁵

Tall fra AKU viser at det i 4. kvartal 2020 var 12 000 personer med lange ledighetsperioder (definert som sammenhengende arbeidsledig i over ett år), det samme antallet som i 4. kvartal i 2019. *Langtidsledige* regnes som personer som ikke har vært i jobb eller på arbeidsmarkedstiltak i minst 26 uker (varighet som helt ledig). Dette inkluderer også helt permitterte som fortsatt har et arbeidsforhold. Gjennom 2020 var det i gjennomsnitt 25 800 langtidsledige, se tabell 4.7. I

desember var 34 800 personer langtidsledige, en økning på 115 prosent sammenlignet med desember 2019. Økningen kan ses i sammenheng med endringer i permitteringsregelverket, herunder utvidelsen av permitteringsperioden. I desember 2020 hadde 58 300 personer varighet som arbeidssøker over 26 uker, som økte til 59 100 personer i februar 2021.²⁶ Dette utgjorde en økning på 118 prosent relativt til februar 2020.

Det har også vært et fall i etterspørselen etter arbeidskraft, målt som tilgang på ledige stillinger, se tabell 4.7. Nedgangen i tilgangen på ledige stillinger registrert hos NAV fra 2019 til 2020 var på 13,6 prosent, mens tilsvarende tall fra Statistisk sentralbyrå var 12,2 prosent. Tall fra NAV i desember 2020 viser at det er 9 arbeidssøkere per stilling, nesten dobbelt så mange som i desember 2019 (4,9 arbeidssøkere per stilling). Det er også stor variasjon mellom yrker. For reiseliv og transport var det om lag 51 arbeidssøkere per ledige stilling, mens tilsvarende forholdstall for helse, pleie og omsorg var 0,53 arbeidssøkere per ledige stilling.²⁷

²⁴ Køber, T. og Lien, H. (2020): Forskjellen på arbeidsledige og permitterte i statistikken, Statistisk sentralbyrå.

²⁵ Wright, M. Y. (2020): Stor oversikt: Slik har det gått med de 400 000 som ble rammet av den første koronabølgen, MEMU, Arbeids- og velferdsdirektoratet.

²⁶ Varighet som arbeidssøker regnes fra det tidspunkt en person første gang melder seg som arbeidssøker eller når personen melder seg som arbeidssøker etter avbrudd på minst 4 ukers varighet. Varighet som helt ledig regnes fra det tidspunkt en person første gang melder seg som helt arbeidsledig eller når personen melder seg som helt arbeidsledig etter avbrudd av minst 2 ukers varighet.

²⁷ Wright, M. Y. (2021): Stor ubalanse i arbeidsmarkedet – 51 arbeidssøkere per ledig stilling innen reiseliv og transport, MEMU, Arbeids- og velferdsdirektoratet.

Tabell 4.7 Registrerte arbeidsledige og tiltaksdeltakere, og ledige stillinger, i 1 000 personer, om ikke annet er angitt¹

	Nivå	Endring fra året før					
	2020	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Registrert helt ledige, gjennomsnitt	141,9	5,3	3,3	-9,6	-8,7	-2,1	78,5
Langtidsledige ²	25,8	1,2	1,0	-1,3	-2,6	-0,5	8,2
Helt permitterte, gjennomsnitt	57,9	1,3	1,3	-1,3	-1,1	-0,6	56,6
Ordinære tiltaksdeltakere, gjennomsnitt	12,9	0,2	4,5	2,1	-3,1	-2,1	-1,3
Delvis ledige, gjennomsnitt	86,5	3,0	3,7	-2,5	-3,6	-1,9	60,3
Tilgang ledige stillinger, NAV ³	363,3	4,2	23,6	54,6	132,7	7,3	-57,0
Ledige stillinger (nivå), SSB	62,7	-4,2	-1,3	6,5	8,3	4,6	-9,8
Ledige stillinger (prosent) ⁴ , SSB	2,2	-0,2	-0,1	0,2	0,2	0,2	-0,3

¹ Gjennomsnittlige månedstall. Det er brudd i NAVs statistikk over antall arbeidsledige fra og med november 2018 på grunn av ny registreringsmetode.

² Alle arbeidsledige med en sammenhengende ledighetsperiode på minst 26 uker (varighet som helt ledig) som ikke har vært i jobb eller vært i arbeidsmarkedstiltak.

³ Total tilgang gjennom året, ikke gjennomsnitt per måned. Økningen i ledige stillinger fra 2017 til 2018 skyldes delvis at NAV gradvis har forbedret datainnhenting til ledige stillinger og utvidet omfanget til statistikkilden. Statistikken baserer seg på en utvalgsundersøkelse som gjennomføres hvert kvartal. Statistikken viser nivået og utviklingen på etterspørselen etter arbeidskraft totalt og fordelt på næring. Statistikken er sammenlignbar med tilsvarende statistikk i europeiske land. Nivået fra SSBs statistikk for ledige stillinger er høyere enn NAVs månedlige statistikk, da SSBs statistikk blant annet også inneholder ledige stillinger som utelukkende er utlyst på virksomhetenes egne hjemmesider.

⁴ Ledige stillinger i prosent av antallet stillinger (ledige stillinger og antall arbeidstakerforhold).

Kilder: Arbeids- og velferdsetaten og Statistisk sentralbyrå.

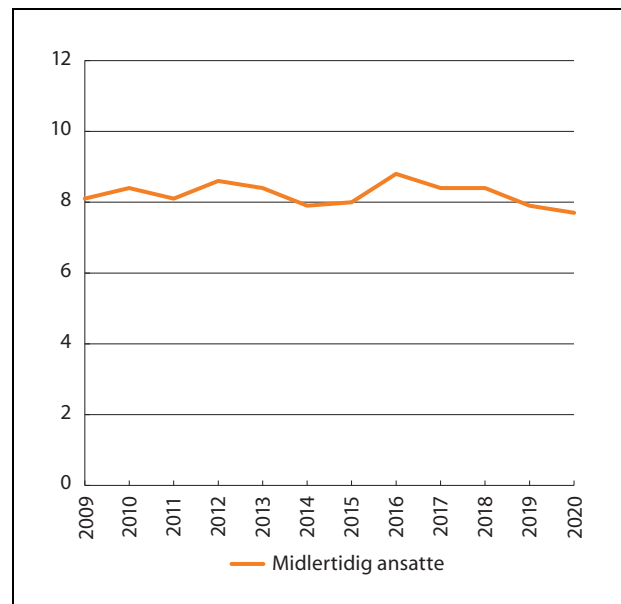
Undersysselsatte og midlertidige ansatte

I 2020 var det i gjennomsnitt om lag 82 000 undersysselsatte, se tabell 4.6. Undersysselsatte er definert som personer som er i jobb, men som søker og er disponible til å arbeide flere timer. Dette er en økning på 13 000 personer sammenlignet med 2019. Summen av urealiserte arbeidstimer som arbeidsledige og undersysselsatte ønsket å arbeide i 2020 tilsvarte 140 000 heltidsjobber, som er 22 prosent høyere enn året før. Økningen i ønskede arbeidstimer drives både av de arbeidsledige og de undersysselsatte.

Midlertidig ansatte utgjorde ifølge AKU 7,7 prosent av alle ansatte i 2020. Siden 2009 har andelen variert mellom 7,7 og 8,8 prosent (se figur 4.22), og har gått ned de to siste årene.

Lønnstakernes tilknytning til utdanning og velferdsordninger

Statistikken over sysselsatte (lønnstakere) og kombinasjon av utdanning og mottak av ytelser omfatter bosatte i alderen over 15 år. Tellingstids-

Figur 4.22 Midlertidig ansatte, i prosent av alle ansatte

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Tabell 4.8 Lønnstakernes tilknytning til utdanning og velferdsordninger

	2017		2018		2019*	
	Personer	Prosent	Personer	Prosent	Personer	Prosent
Kun lønnstakere	1 822 297	73,4	1 854 167	73,5	1 870 001	73,2
Lønnstakere						
– under ordinær utdanning	298 465	12,0	304 250	12,1	312 875	12,2
– som mottar arbeidsavklaringspenger	26 209	1,1	25 212	1,0	22 960	0,9
– som mottar uføretrygd	46 403	1,9	48 071	1,9	49 376	1,9
– som mottar AFP/alderspensjon	104 384	4,2	107 452	4,3	110 317	4,3
– ellers	185 231	7,5	184 420	7,3	190 399	7,4
Lønnstakere samlet	2 482 989	100,0	2 523 572	100,0	2 555 928	100,0

* Foreløpige tall
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

punktet er 4. kvartal hvert år og statistikken foreligger til og med 2019. Tabell 4.8 viser at det i 2019 var 73,2 prosent av lønnstakere som ikke kombinerte arbeid med andre statuser, og at 12,2 prosent kombinerte arbeid med et utdanningsforløp.

Tabellen viser også at det fra år til år kun er mindre endringer i sammensetningen av lønnstakere, med en liten økning både i andelen som kun er lønnstaker og andelen som kombinerer med utdanning.

Kapittel 5

Utviklingen i konkurranseevnen

- Det er en nær sammenheng mellom utviklingen i konkurranseevnen og lønnsomheten i næringslivet. Lønnskostnadenes andel av faktorinntektene er en sentral indikator for utviklingen i lønnsomheten og for fordelingen av verdiskapingen. Frontfagsmodellen bygger på prinsippet om at fordelingen av verdiskapingen i industrien er stabil på lang sikt, og at lønnsveksten i frontfaget danner en norm for lønnsveksten i øvrige deler av økonomien. Slik virker produktivitetsveksten, prisveksten i utlandet på konkurranseutsatte produkter og bytteforholdsgevinster i frontfaget inn på den nominelle lønnsveksten til øvrige lønnstakere. Produktivitetsveksten i øvrige næringer vil da i større grad påvirke reallønnsveksten gjennom prisveksten.
- Frontfagsmodellen bygger på at konkurranseutsatt sektor må være konkurransedyktig både i produktmarkedene og i faktormarkedene. Modellen kan bli satt på prøve i både krisetider og oppgangstider, ettersom ulike deler av økonomien treffes ulikt.
- Den koordinerte lønnsdannelsen skal bidra til å sikre en tilstrekkelig størrelse på konkurranseutsatt sektor slik at den økonomiske politikken kan være effektiv i å nå viktige overordnede mål som full sysselsetting og høy verdiskaping. Den norske lønnsdannelsen har tradisjon for å ivareta helhetshensyn, og bygger på prinsippene fra NOU 2013: 13, Holden III-utvalget, som arbeidslivets parter sluttet seg til.
- Lønnskostnadsandelen i industrien varierer mye som følge av konjunkturbevegelser. Ifølge foreløpige nasjonalregnskapstall var lønnskostnadsandelen, medregnet beregnede arbeidskraftkostnader for selvstendige, i norsk industri i 2020 på i underkant av 84 prosent. I tiårsperioden 2011–2020 var gjennomsnittlig lønnskostnadsandel vel 86 prosent, mens den var 83 prosent i 20-årsperioden 2001–2020, og 85 prosent i 50-årsperioden 1971–2020.
- Relative timelønnskostnader mellom norsk industri og industrien hos handelspartnerne målt i felles valuta anslås å ha falt med 9,6 prosent i fjor. Lavere vekst i timelønnskostnadene i norsk industri sammen med en markert svekkelse av kronekursen, bidro til dette. Anslaget på relative timelønnskostnader i fjor er basert på foreløpige nasjonalregnskapstall for Norge og arbeidskraftkostnadsindekser for handelspartnerne. For noen av handelspartnerne foreligger det bare tall til og med 3. kvartal 2020. Anslaget er derfor usikkert og kan bli endret. Måten ulike land har støttet opp under arbeids- og næringslivet under pandemien – og hvordan dette blir ført – bidrar til økt usikkerhet.
- En svekkelse av kronen og lavere lønnskostnadsvekst i Norge har bidratt til å bedre den kostnadmessige konkurranseevnen til norsk industri siden 2013. Gjennomsnittlige timelønnskostnader i norsk industri var i 2020 anslagsvis 20 prosent høyere enn et handelsvektet gjennomsnitt av våre handelspartnere, 14 prosentpoeng lavere enn året før. At timelønnskostnadene er høyere i norsk industri enn i industrien hos våre handelspartnere, reflekterer norsk økonomis høye produktivitet og inntektsnivå.
- Ifølge foreløpige nasjonalregnskapstall falt produktiviteten i norsk industri, målt ved bruttoprodukt per timeverk, med 0,3 prosent i fjor, etter å ha økt med 0,4 prosent året før. Produktivitetsveksten i norsk industri i perioden 2010–2019 var i gjennomsnitt på 1,8 prosent per år, 1 prosentpoeng lavere enn et vektet gjennomsnitt av handelspartnerne.
- I perioden 2010–2019 økte produktiviteten i Fastlands-Norge med i gjennomsnitt 1,0 prosent per år, litt lavere enn et vektet snitt av våre handelspartnere. I fjor falt produktiviteten i fastlandsøkonomien med 0,3 prosent ifølge foreløpige nasjonalregnskapstall, dvs. samme utvikling som i industrien.
- I 2019 var Norges BNP, unntatt petroleumsrenten og regnet per innbygger, vel 40 prosent

høyere enn OECD-gjennomsnittet. Nivået i Norge er blant de høyeste i OECD-området, selv når petroleumsrenten holdes utenfor.

5.1 Innledning

Omfattende deltakelse i internasjonal handel med varer og tjenester har gjort det mulig for Norge å oppnå en høyere materiell levestandard enn hva som ville vært mulig dersom norsk økonomi hadde vært mer skjermet mot utenlandsk konkurranse. Fordelene vil imidlertid bli redusert hvis Norge ikke klarer å sørge for en effektiv ressursutnyttelse, herunder full sysselsetting og en akseptabel inntektsfordeling. For å høste gevinstene ved internasjonalt varebytte, må man klare å omstille ressurser som blir ledige som følge av endringer i markedsforholdene. Land som deltar i det internasjonale vare- og tjenestebyttet må også over tid ha en rimelig balanse i utenriksøkonomien. Et lands konkurranseevne uttrykker evnen til å opprettholde en rimelig balanse i utenriksøkonomien over tid, samtidig som en har full og effektiv ressursutnyttelse og en akseptabel inntektsfordeling. Et land har ikke god konkurranseevne selv om det har balanse i utenriksøkonomien, dersom for eksempel store deler av landets arbeidsstyrke er arbeidsløs. Men full sysselsetting og lav arbeidsledighet sammen med store underskudd i utenriksøkonomien, tilsier også at et land har svakere konkurranseevne enn hva som kan være bærekraftig over tid.

Det er viktig å skille mellom konkurranseevnen for enkelt næringer og for Norge som hel-

het. Konkurranseevnen for en næring beror på næringens lønnsomhet og dens evne til å avlønne innsatsfaktorene. En lønnsom næring må både kunne hevde seg i konkurranse med utenlandske bedrifter på produktmarkedene, og med andre norske næringer i faktormarkedene, herunder arbeidsmarkedet. En økonomi i vekst og med en høy omstillingsgrad vil være kjennetegnet av ulik utvikling i konkurranseevnen for de enkelte næringene. I konkurransen om knappe faktorer må noen næringer trappe ned sin virksomhet, mens andre kan ekspandere i takt med økt lønnsomhet. Dersom en næring mottar subsidier i tilknytning til sin virksomhet, kan dette bedre næringens konkurranseevne, men det fører normalt til en dårligere utnyttelse av ressursene samlet sett, og dermed ikke bedre konkurranseevne i samfunnsøkonomisk forstand.

I dette kapitlet ser vi på noen utvalgte indikatorer for utviklingen i industriens konkurranseevne. Avsnitt 5.2 gir en vurdering av hva som menes med konkurranseutsatte næringer og hvordan lønnsdannelsen skal sikre disse næringenes konkurranseevne gjennom den såkalte frontfagsmodellen. I tillegg presenteres tall for lønnskostnadsandeler, som en indikasjon på utviklingen i lønnsomheten i norsk industri. Videre i avsnitt 5.3 diskuteres utviklingen i lønnskostnader. I dette avsnittet ser vi også på forskjell i lønnskostnadsnivåene i industrien i Norge og andre land. Endelig i avsnitt 5.4 gir vi en beskrivelse av utviklingen i produktiviteten. For alle indikatorene som presenteres i kapitlet sammenligner vi Norge med et aggregat av våre viktigste handelspartnere, jf. boks 5.1.

Boks 5.1 Norges handelspartnere

For å vurdere utviklingen i konkurranseevnen til norsk næringsliv, sammenlignes gjerne ulike indikatorer i Norge med tilsvarende størrelser hos våre handelspartnere. Ved beregning av handelspartneraggregat, legger utvalget til grunn beregninger av OECD for Norges handelspartnere. Beregningsutvalget har i denne rapporten benyttet konkurransevekter fra OECD for Norges handelspartnere for perioden 1997–2016.

Konkurransevektene til OECD gjenspeiler handelsstrømmene med de enkelte landene i hvert av årene i perioden, og er derfor forskjjel-

lige for hvert år i perioden 1997–2016. Utvalget har lagt de 25 landene med størst vekter i 2016 til grunn som landsammensetning for handelspartneraggregatet. Denne landsammensetningen er benyttet for alle år, selv om det i perioder har vært variasjoner mht. hvilke 25 land som har hatt størst vekter. Basert på landsammensetningen og OECDs konkurransevekter for de ulike årene, er det beregnet et vektet handelspartneraggregat for hvert år i perioden 1997–2016. Konkurransevektene i 2016 er videreført for årene 2017–2019.

Boks 5.1 (forts.)

Tabell 5.1 viser landsammensetningen og vektene for 2016–2019 som er benyttet i denne rapporten. Norges største handelspartnere er Sverige, Tyskland, Danmark, Nederland og Storbritannia.

Tabell 5.1 Sammensetning av handelspartneraggregat. Prosent

Nr.	Land	Vekter for 2016–2019
1	Sverige	21,1
2	Tyskland	13,9
3	Danmark	8,5
4	Nederland	6,9
5	Storbritannia	6,0
6	USA	5,7
7	Sør-Korea	5,5
8	Kina	3,9
9	Polen	3,6
10	Belgia	2,6
11	Finland	2,5
12	Italia	2,5
13	Frankrike	2,4
14	Singapore	2,2
15	Spania	1,9
16	Canada	1,7
17	Japan	1,4
18	Litauen	1,1
19	Brasil	1,1
20	Russland	1,1
21	Tsjekkia	1,1
22	Sveits	1,1
23	Tyrkia	0,8
24	Estland	0,8
25	Taiwan	0,7
	SUM	100,00

Kilder: OECD og Beregningsutvalget.

Boks 5.1 (forts.)

Nærmere om grunnlaget for beregningen av konkurransevektene

OECD har basert sine beregninger av landvektene på omfanget av import og eksport mellom Norge og andre land av alle varer unntatt gruppe 3 i det internasjonale klassifiserings-systemet for handelsstatistikk (SITC¹). Denne gruppen består av råolje, naturgass, raffinerte oljeprodukter og strøm.

OECD har gjort en del forenklinger i sine beregninger. For det første har OECD ikke inkludert handel med tjenester. I 2020 utgjorde tjenester 31 prosent av Norges eksport, og 29 prosent av Norges import. Videre har OECD ikke brutt handelsstrømmene ned til hver enkelt

varetype for å kunne gi et grunnlag for å vurdere i hvilken grad det faktisk er direkte konkurranse mellom norske og utenlandske bedrifter, eller om det i stedet handles med varer det ikke er konkurranse om.²

Konkurransevektene her avviker noe fra eksportvektene som omtales i kapittel 4, se tabell 4.3. Dette er fordi vektene i kapittel 4 er beregnet utelukkende basert på destinasjonen for Norges tradisjonelle vareeksport.

¹ SITC = Standard International Trade Classification.

² En enkel illustrasjon av dette kan være en hypotetisk situasjon der Norge er alene i verden om å eksportere en bestemt industrivare. Eksport av denne industrivaren vil trekke opp konkurransevekten til de landene som importerer denne varen, til tross for at dette er en vare det ikke eksisterer konkurranse om.

5.2 Faktorinntektsfordeling i konkurranseutsatte og skjermede næringer

Tradisjonelt har konkurranseutsatte næringer blitt assosiert med industrien, mens skjermede næringer som regel har blitt assosiert med tjenesteproduiserende næringer (varehandel, transporttjenester, offentlig sektor, finansiell tjenesteyting, annen privat tjenesteyting etc.). Økt globalisering, sterkere internasjonal konkurranse og lavere transportkostnader har imidlertid bidratt til at stadig større deler av norsk næringsliv utsettes for konkurranse fra utlandet.

Begrepene konkurranseutsatte og skjermede næringer er nærmere drøftet i Holden III-utvalgets rapport NOU 2013: 13. Konkurranseutsatt sektor (k-sektor) består i prinsippet av bedrifter som produserer produkter som kan eksporteres/importeres, og som derfor konkurrerer mot utenlandske virksomheter. Bedrifter og virksomheter som ikke konkurrerer mot utenlandske virksomheter betegnes gjerne som skjermede, uavhengig av konkurranse situasjonen mellom slike bedrifter på det innenlandske markedet. Produktene fra skjermet sektor (s-sektor) kan det i teorien ikke handles med over landegrensene, de er lokale og må konsumeres i samme land som de produseres. Hindringen mot handel kan være politisk, men også praktisk/teknisk. Den teknologiske utviklingen har kontinuerlig økt mulighetene for handel.

Skillet mellom k- og s-sektor i hovedkursteorien er stilisert. Det er nå svært få varer og tjenester som det teknisk sett ikke kan handles med, og det er lite av norsk markedsrettet virksomhet som ikke på en eller annen måte er utsatt for konkurranse fra utlandet. Størrelsen på transportkostnader kan imidlertid i praksis være et hinder.

I en utredning for Holden III-utvalget har Eika m.fl. (2013) foretatt en klassifisering av norsk næringsliv etter hvor utsatt de ulike næringer er for internasjonal konkurranse. Inndelingen er basert på andelen av næringenes verdiskaping som går til eksport eller i hvilken grad de konkurrerer mot import. Selv om det er store forskjeller mellom bedrifter i samme næring, og det er mange bedrifter som er internasjonalt konkurranseutsatte også i andre næringer, er en slik inndeling nyttig, fordi den gir kunnskap om hvilke aktører som i hovedsak er internasjonalt konkurranseutsatte. Ifølge utredningen stod de fastlandsbaserte konkurranseutsatte næringene for nær 15 prosent av verdiskapingen i Norge i 2012, og 11 prosent av sysselsettingen. De konkurranseutsatte næringene i fastlandsøkonomien kan deles i tre: Leverandørvirksomhet til petroleumsvirksomheten, næringer basert på andre former for naturressurser, og såkalte ikke-stedbundne næringer, dvs. konkurranseutsatte næringer som ikke er avhengig av norske naturressurser, og dermed i større grad kan flyttes til andre land.

I rapporten ble det pekt på at i årene med kraftig vekst i etterspørselen fra petroleumsvirksomheten, rettet mange konkurranseutsatte bedrifter mer av sin produksjon mot leveranser til petroleumssektoren. Dette bidro til at produksjonen i leverandørnæringene økte vesentlig sterkere enn i andre næringer. Samtidig er det ikke så mange næringer der slike leveranser utgjør hoveddelen av produksjonen. Holden III-utvalget peker på at for at konkurranseutsatt sektor skal bli stor nok samlet sett, vil man ha behov for et visst omfang av ikke-stedbundne næringer. I dag er det betydelig aktivitet i slike næringer, men for at den skal være stor nok også i framtiden, er det vanskelig å se for seg at kostnadsnivået korrigerert for produktivitetsforskjeller i vid forstand kan være mye høyere i Norge enn hos våre handelspartnere.

Stadig flere deler av næringslivet møter internasjonal konkurranse. Det er dels et resultat av at teknologisk utvikling gjør det mulig, for eksempel innen regnskap og IKT, men også at virksomheter i økende grad konkurrerer i andre land, som innen transport, bygg og anlegg, og matindustrien. I flere tjenesteytende næringer ser vi økende konkurranse fra utlandet og en klar økning i importen. Holden III-utvalget peker på at denne økningen i noen grad kan henge sammen med høyere kostnader i Norge enn hos nære handelspartnere. Selv om importandelen i disse næringene samlet sett er relativt liten, er andelen betydelig høyere i deler av næringene. Samtidig er dette næringer som vokser mer enn BNP samlet sett, slik at økte importandeler her vil gi stadig større utslag i samlet import. Økende import på nye områder innebærer isolert sett at vi trenger en ytterligere økning i aktiviteten i ikke-stedbundne næringer for å sikre langsiktig balanse i utenrikshandelen, eller at eksporten fra andre næringer øker.

5.2.1 Frontfagsmodellen

Industrien har i mesteparten av etterkrigstiden vært retningsgivende for øvrige tariffområder i lønnsforhandlingene i Norge. Opplegget for forhandlingene bygger på at lønnsveksten må tilpasses det konkurranseutsatt sektor over tid kan leve med. Dette ivaretas ved at avtaleområder med stort innslag av konkurranseutsatt virksomhet både forhandler først (det såkalte frontfaget), og at resultatet fra disse danner en norm for andre avtaleområder. Frontfaget har tradisjonelt vært industrioverenskomstens verksteddel ved forbundsvise oppgjør og bredere LO-NHO-områder, som industriarbeidere, ved sentrale oppgjør.

Frontfagsmodellen ble formalisert som en økonomisk modell, ofte omtalt som hovedkurs-teorien, da Utredningsutvalget for inntektsoppgjørene i 1966 la fram sin andre rapport høsten 1966. Hovedkursteorien beskriver de makroøkonomiske trender som vil gjelde for lønns- og prisutviklingen i Norge på lang sikt. Over tid stiller et ønske om full sysselsetting og balanse i utenriksøkonomien krav til størrelsen på konkurranseutsatt sektor som bare kan oppfylles dersom lønnsomheten i slik virksomhet ikke er dårligere i Norge enn i utlandet. Forventet avkastning på investeringer i Norge (kapitalavkastningen) må da på lang sikt være på nivå med forventet kapitalavkastning hos våre handelspartnere. Lavere forventet kapitalavkastning i Norge enn i utlandet vil føre til at investorer vil foretrekke å investere i utlandet framfor i Norge. Dette medfører at produktreal lønnskostnaden i industrien i Norge ikke kan være høyere enn det produktivitetsnivået i konkurranseutsatt sektor gir grunnlag for. Dersom reallønnen vokser raskere enn produktiviteten, vil kapitalavkastningen reduseres, og investeringene svekkes. Over tid vil lave investeringer i Norge føre til en gradvis nedbygging av konkurranseutsatt sektor. Med «hovedkurs» i Utredningsutvalgets rapport refereres det i tråd med dette til et «normalnivå» på lønnskostnadsandelen i konkurranseutsatt sektor, dvs. hvor mye av faktorinntekten som normalt går til lønnstakerne og hvor mye som går til kapitaleierne. En stabil utvikling i lønnskostnadsandelen kan indikere en stabil lønnsevne og konkurransekraft i sektoren.

Når produktivitetsveksten bestemmer utviklingen i produktreal lønn over tid, må nominell lønnsvekst være lik summen av produktivitets- og prisveksten. Hvis den nominelle lønnsveksten blir høyere enn dette, slik at reallønnen vokser mer enn det produktivitetsveksten gir rom for, vil konkurransevnen svekkes og arbeidsledigheten stige. En blanding av markedsforhold og institusjonelle mekanismer bidrar til at lønnsveksten i konkurranseutsatt sektor er normen også for lønnsveksten i resten av økonomien.

Frontfagsmodellen hviler blant annet på erkjennelsen av at lønnsdannelsen over tid har avgjørende betydning for nivået på arbeidsledigheten, mens reallønnsutviklingen først og fremst er knyttet til produktivitetsutviklingen. Erfaringene fra Norge og andre land tilsier at høy nominell lønnsvekst uten bakgrunn i tilsvarende produktivitetsvekst i all hovedsak slår ut i høyere inflasjon og økt arbeidsledighet på lengre sikt, og ikke i høyere reallønnsvekst. Ettersom konkurranseutsatte næringer konkurrerer med skjer-

mede næringer om arbeidskraften, må de samme betingelsene for lønnsvekst gjelde også for skjermede næringer.

Den norske lønnsforhandlingsmodellen innebærer videre stor grad av koordinering, der hovedorganisasjonene i arbeidslivet spiller en avgjørende rolle. Institusjoner som Kontaktutvalget og Det tekniske beregningsutvalget for inntektsoppgjørene støtter opp under koordineringen. Organisasjonsgraden på arbeidstakersiden i Norge har de siste årene vært om lag 50 prosent, jf. vedlegg 5. Tariffavtaledekningen for alle arbeidstakere er anslått til 69 prosent, 52 prosent i privat sektor og tilnærmet 100 prosent i offentlig sektor. Tariffavtalene benyttes imidlertid også som rettesnor i bedrifter som ikke formelt er bundet av avtalene.

Samtidig som flertallet av arbeidstakerne i Norge dermed er dekket av de sentrale forhandlingene, er det et betydelig antall som ikke er dekket av kollektive avtaler. Blant annet ledere og en stor andel av funksjonærene i industrien får sin lønn bestemt gjennom lokale lønnsforhandlinger. Dette var en viktig bakgrunn for at Kontaktutvalget den 22. januar 2003 la fram en felles erklæring om situasjonen foran mellomoppgjøret 2003. I denne erklæringen het det blant annet:

« (...) På denne bakgrunn er regjeringen og organisasjonene i arbeidslivet enige om følgende: At den samlede lønnskostnadsveksten i 2003 må tilpasses utfordringene i konkurranseutsatt næringsliv og arbeidet for full sysselsetting. I arbeidet for å nå dette målet er det avgjørende at alle grupper omfattes. Når det gjelder en nærmere vurdering av utfordringene for konkurranseutsatt sektor i årene framover vises det til det nedsatte ekspertutvalget.

Partene i arbeidslivet vil i forbindelse med mellomoppgjøret 2003: Arbeide for å få lønnsveksten i Norge mer på linje med utviklingen hos våre handelspartnere. Oppgjøret i 2003 må derfor ta utgangspunkt i den delen av næringslivet som er utsatt for konkurranse fra utlandet. Den samlede lønnsveksten som avtales sentralt og lokalt for disse sektorene må være normgivende for de rammer som forhandles i de øvrige oppgjørene.

Samtidig er det viktig at det innenfor disse rammene gis rom for endringer i relative lønninger som sikrer et velfungerende arbeidsmarked og en rettferdig lønnsutvikling. Arbeidsgiversiden i privat og offentlig sektor vil aktivt arbeide for en lønnsvekst hos lederne

i virksomhetene som ligger innenfor rammene for det øvrige arbeidslivet. I kraft av sine eierposisjoner i næringslivet vil en også fra statens side arbeide for en slik utvikling.»

Regjeringen Stoltenberg II satte i 2012 ned et offentlig utvalg (Holden III) for å vurdere erfaringene med lønnsdannelsen gjennom de tolv årene som hadde gått siden handlingsregelen og inflasjonsmålet for pengepolitikken ble innført. Holden III-utvalget (NOU 2013: 13) påpekte i sin innstilling som ble lagt fram i desember 2013, at høy og økende aktivitet i petroleumsvirksomheten og økt bruk av oljepenger over statsbudsjetter hadde trukket opp kostnadsnivået i Norge sammenlignet med andre land, både gjennom høyere lønnsvekst enn hos handelspartnere og gjennom en styrking av kronen. Det høye lønnskostnadsnivået innebærer samtidig at mange har fått glede av bytteforholdsgevinsten og det høye produktivetsnivået. Utvalget pekte samtidig på at nedtrappingen av petroleumsvirksomheten som før eller senere ville komme, ville kunne utfordre stabiliteten i norsk økonomi, og at utfordringene ville øke dersom nedgangen kom brått, f.eks. som følge av en nedgang i oljeprisen, jf. boks 5.2. Utvalget skrev bl.a. at

«En slik utvikling vil kreve vesentlige tilpasninger både i den økonomiske politikken og i lønnsdannelsen. Norges Bank vil trolig redusere styringsrenten, kronekursen vil trolig svekkes betydelig, finanspolitikken må etter hvert strammes inn som følge av lavere vekst i fondskapitalen, og lønnsstakerne må trolig godta en vesentlig svakere utvikling i kjøpekraften. Over tid vil svekkelsen av kronekursen og en lavere lønnsvekst bidra til ny vekst i tradisjonelle konkurranseutsatte næringer, og til at arbeidsledigheten etter hvert går ned igjen. Frontfagsmodellen er etter utvalgets mening godt egnet til å bidra til en tilpasning til et lavere kostnadsnivå for å bedre konkurransevnen.»

I lys av nye utviklingstrekk siden Holden III-utvalget leverte sin rapport, satte regjeringen Solberg i mars 2016 ned et ekspertutvalg (Cappelen) som skulle vurdere utfordringer for lønnsdannelsen. Cappelen-utvalget (NOU 2016: 15) konkluderte i sin rapport med at Holden III-utvalgets beregninger av konsekvensene av lavere oljepris for norsk økonomi fanget godt opp de mekanismene som har gjort seg gjeldende etter fallet i prisene på olje og gass.

5.2.2 Lønnsomheten i norsk industri

Det er en nær sammenheng mellom utviklingen i konkurransevnen og lønnsomheten i næringslivet, jf. over. Hovedkursteorien peker på lønnskostnadsandelen som en sentral indikator for utviklingen i lønnsomheten. Høyere lønnskostnader, lavere produsentpriser og svakere produktivitetsutvikling er faktorer som isolert sett bidrar til svekket konkurransevne og lavere lønnsomhet. En slik utvikling vil innebære at en større andel av bedriftenes overskudd tilfaller lønnstakerne og mindre kapitaleierne. Lønnskostnadsandelen vil da gå opp, mens driftsresultatandelen vil gå ned. Motsatt bidrar lavere lønnskostnader, høyere produsentpriser og sterkere produktivitetsutvikling isolert til bedret konkurransevne og lønnsomhet. En slik utvikling vises ved en lavere lønnskostnadsandel og tilsvarende høyere driftsresultatandel.

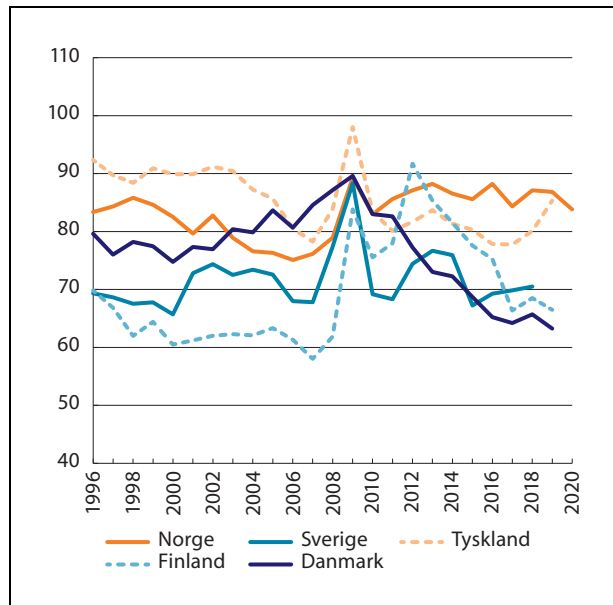
Figur 5.1 viser utviklingen i lønnskostnadene som andel av netto faktorinntekter i industrien i Norge og våre handelspartnere siden midten av 1990-tallet. Lønnskostnadsandelen i Norge har historisk svingt med konjunktorene.

Nedgangen i lønnskostnadsandelen på første halvdel av 2000-tallet må trolig bl.a. ses i sammenheng med den markerte bedringen i Norges bytteforhold i handelen med utlandet etter at Kina begynte å spille en større rolle i det internasjonale varebyttet. Sterk vekst i etterspørselen fra Kina og andre framvoksende økonomier gav betydelig oppgang i prisene på flere viktige norske eksportprodukter. Samtidig bidro økt import fra lavkostland til nedgang i prisene på importerte konsumvarer og merkbar bedring i lønnstakernes kjøpekraft. Sammen med høy produktivitetsvekst gav dette grunnlag for sterk vekst både i bedriftenes overskudd og i reallønnene.

Etter å ha kommet ned i vel 75 prosent i 2006, økte lønnskostnadsandelen de to neste årene. I forbindelse med finanskrisen steg lønnskostnadsandelen i norsk industri markert i 2009, før den falt noe tilbake igjen i 2010. I perioden 2011–2019 var lønnskostnadsandelen mellom 84 og 88 prosent. Ifølge foreløpige nasjonalregnskapstall økte driftsresultatet i industrien markert i fjor, og lønnskostnadsandelen falt til 83,8 pst. Dette er det laveste siden 2010.

Til sammenligning har gjennomsnittet de siste ti årene vært i overkant av 86 prosent, mens gjennomsnittet de siste 20 årene har vært på 83 prosent, jf. figur 5.1.

Figuren viser også utviklingen i Sverige, Tyskland, Finland og Danmark. Når man sammenligner lønnskostnadsandelen med andre land, er

Figur 5.1 Lønnskostnadsandeler i industrien¹

¹ Lønnskostnadsandelene er beregnet ved lønnskostnader dividert på netto faktorinntekter, dvs. at driftsresultatet er justert for kapitalslit. Lønnskostnadene som inngår i beregningene inkluderer beregnet arbeidsinnsats til selvstendige, jf. utdyping i vedlegg 6.

Kilder: Statistisk sentralbyrå og Eurostat.

det viktig å være oppmerksom på at ulike næringsstruktur i ulike land vil kunne gi nivåforskjeller i lønnskostnadsandelene mellom landene. I vedleggstabell 4.5 presenteres tall for netto lønnskostnadsandel for industrien i Norge og utvalgte land.

5.3 Indikatorer for kostnadsutviklingen

Lønnskostnadene er den enkeltfaktoren som betyr mest for kostnadene i næringslivet. Lønnskostnadene kan bl.a. måles ved timelønnskostnader og lønnskostnader per produsert enhet. Svakere krone kan bedre eksportbedriftenes inntekter og bedre bedriftenes konkurransesituasjon relativt til utlandet. Foruten lønnskostnadene vil andre kostnadskomponenter som energikostnader, kapitalkostnader, transportkostnader og andre kostnader til innenlandsk produsert produktinnsats ha betydning for norske bedrifters muligheter til å kunne hevde seg i den internasjonale konkurransen. Videre vil også produktivitetsutviklingen og offentlige avgifter og subsidier være av betydning for konkurransevnen.

Utviklingen i industriens internasjonale konkurransevne avhenger også av produktivets- og kostnadsutviklingen i øvrige deler av norsk

næringsliv. Disse næringene leverer produktinnsats, energi og kapitalvarer til industrien. Jo billigere disse leveransene er, desto bedre blir industriens internasjonale konkurranseevne. Videre konkurrerer industrien med øvrige næringer om innsatsfaktorer som bl.a. arbeidskraft. Lavere lønninger i andre næringer kan bidra til en bedring i industriens konkurranseevne ved at det blir lettere og billigere for industrien å skaffe arbeidskraft og kapitalvarer. Kostnadsutviklingen i industrien kan derfor ikke ses uavhengig av kostnadsutviklingen i norsk økonomi for øvrig. Svakere krone trekker i retning av dyrere produktinnsats på importerte varer og tjenester. Dette svekker isolert sett lønnsomheten, men gir også insentiver til å erstatte importerte produkter med norskproduserte varer og tjenester som så vil dempe effekten på lønnsomheten igjen.

Forutsigbare og stabile rammebetingelser kan også bidra til å styrke næringslivets konkurranseposisjon.

5.3.1 Vekst i timelønnskostnader

Tabell 5.2 og figur 5.2 viser utviklingen i lønnskostnader per time for ansatte i industrien i Norge

og i industrien hos våre handelspartnere målt i felles valuta.

Etter at den kostnadmessige konkurranseevnen målt ved relative timelønnskostnader i industrien i felles valuta svekket seg i årene fram til og med 2012, har en markert svekkelse av kronen bidratt til at konkurranseevnen har bedret seg igjen. Basert på foreløpige nasjonalregnskapstall for Norge og arbeidskraftkostnadsindekser for handelspartnerne fra Eurostat til og med 3. kvartal 2020 anslås timelønnskostnadsveksten i norsk industri å ha vært 2,3 prosentpoeng lavere enn hos våre handelspartnere i fjor. Sammen med en markert svekkelse av kronen bidro dette til at den kostnadmessige konkurranseevnen anslås å ha bedret seg i 2020 med 9,6 prosent.

Samlet sett over den siste tiårsperioden har den kostnadmessige konkurranseevnen bedret seg med i gjennomsnitt 2,3 prosent per år. Mens veksten i timelønnskostnader i norsk industri har vært høyere enn hos et vektet gjennomsnitt av handelspartnerne, har en svekkelse av kronen bidratt i motsatt retning.

Figur 5.2 viser utviklingen i relative timelønnskostnader i industrien siden 2000. I perioden fram til 2012 økte timelønnskostnadene målt i felles

Tabell 5.2 Timelønnskostnader i industrien. Prosentvis endring fra året før

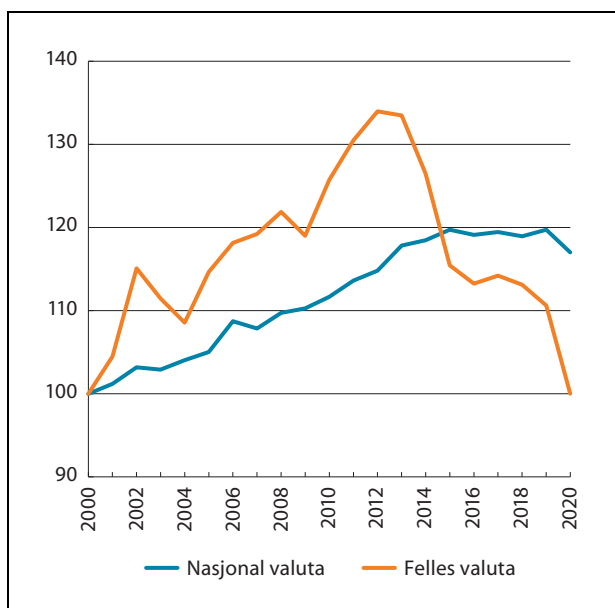
	Gj.snitt perioden	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Vekst i lønnskostnader per time											
Norge ¹	3,1	4,5	4,9	5,1	3,1	3,0	1,7	2,4	2,5	3,7 ⁴	0,4
Handelspartnerne ²	2,6	2,7	3,8	2,4	2,5	1,9	2,2	2,1	2,9	3,0	2,7
Relativ timelønnskostnads- vekst i nasjonal valuta	0,5	1,8	1,1	2,6	0,5	1,1	-0,5	0,3	-0,4	0,7	-2,3
Relativ timelønnskostnads- vekst i felles valuta	-2,3	3,8	2,7	-0,4	-5,3	-8,7	-1,9	0,8	-1,0	-2,2	-9,6
<i>Memo:</i>											
Valutakurs ³	2,8	-1,9	-1,6	3,0	6,1	10,7	1,4	-0,6	0,5	3,0	8,1

¹ Lønnskostnad per utførte timeverk i industrien, jf. nasjonalregnskapet.

² Tallene for årene 2011–2016 er fra Conference Board. For 2017–2020 benyttes tall for vekst i arbeidskraftkostnadsindekser fra Eurostat. For Storbritannia og Nederland foreligger det ikke tall for 2020, og for disse landene benyttes derfor veksten fra 1–3. kvartal 2019 til 1–3. kvartal 2020 som et estimat for 2020, se vedleggstabell 4.3. Tall for handelspartnerne er beregnet som veide geometriske gjennomsnitt, jf. boks 5.1.

³ Industriens effektive valutakurs. Et positivt endringstall innebærer en svekkelse av norske kroner målt ved industriens effektive valutakurs. Utviklingen i industriens effektive valutakurs kan avvike betydelig fra kronens verdi mot enkeltvalutaer. Dette innebærer bl.a. at et veid gjennomsnitt ikke gir et fullstendig uttrykk for den endringen i konkurransesituasjonen de enkelte bedriftene eller bransjene står overfor.

⁴ Sterkere vekst i lønnskostnader per timeverk enn årslønnsvekst i industrien, forklares i all hovedsak av økte pensjonspremieinnbetalinger i tillegg til økt overtid.

Figur 5.2 Relative timelønnskostnader i industrien. Indeks 2000 = 100

Kilder: Conference Board, Eurostat og Statistisk sentralbyrå.

valuta i norsk industri mer enn hos våre handelspartnere. En markert svekkelse av kronen har bidratt til å reversere denne utviklingen. Utviklingen i valutakursen har variert mye fra år til år, og bidratt til at det har vært langt større svingninger i den relative timelønnskostnadsveksten målt i felles valuta enn i nasjonal valuta.

Dersom vi går ut over industrien og ser på næringsvirksomhet i bredere forstand har den kostnadmessige konkurranseevnen bedret seg med i gjennomsnitt 1,8 prosent per år over de siste ti årene, jf. tabell 5.3. Mens veksten i arbeidskraftkostnader i Norge har vært høyere enn hos handelspartnerne, har en svekkelse av kronen i perioden bidratt i motsatt retning.

5.3.2 Vekst i lønnskostnader per produsert enhet

Høyere lønnsvekst i Norge enn hos handelspartnerne bidro til at lønnskostnadene per produsert enhet i norsk industri relativt til industrien hos handelspartnerne økte med 34 prosent fra 2000 til 2019, målt i nasjonal valuta. Utviklingen i valutakursen har variert mye fra år til år, og bidratt til at det har vært større svingninger i utviklingen i det relative forholdet for lønnskostnader per produsert enhet målt i felles valuta enn i nasjonal valuta, jf. figur 5.3. Fra 2000 til 2019 økte lønnskostnadene per produsert enhet i norsk industri med 24 prosent mer enn i industrien hos handelspartnerne, målt i felles valuta.

Dersom en ser på den siste tiårsperioden har lønnskostnadene per produsert enhet i norsk industri relativt til industrien hos handelspartnerne økt med i gjennomsnitt 0,3 prosent per år, målt i felles valuta. Mens veksten i lønnskostnadene per produsert enhet i norsk industri i gjen-

Tabell 5.3 Arbeidskraftkostnader i næringsvirksomhet¹. Prosentvis endring fra året før

	Gj.snitt perioden	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Vekst i lønnskostnader pr. time											
Fastlands-Norge	3,4	4,7	4,8	5,3	2,9	2,4	1,1	3,1	3,6	4,2 ⁴	2,5
Handelspartnerne ²	2,5	2,7	3,0	1,6	2,1	2,3	2,4	2,8	2,6	2,7	2,8
Relativ timelønnskostnadsvekst i nasjonal valuta	0,9	2,0	1,7	3,7	0,7	0,1	-1,3	0,3	1,0	1,4	-0,2
Relativ timelønnskostnadsvekst i felles valuta	-1,8	4,0	3,4	0,6	-5,1	-9,6	-2,7	0,9	0,5	-1,5	-7,7
<i>Memo:</i>											
Valutakurs ³	2,8	-1,9	-1,6	3,0	6,1	10,7	1,4	-0,6	0,5	3,0	8,1

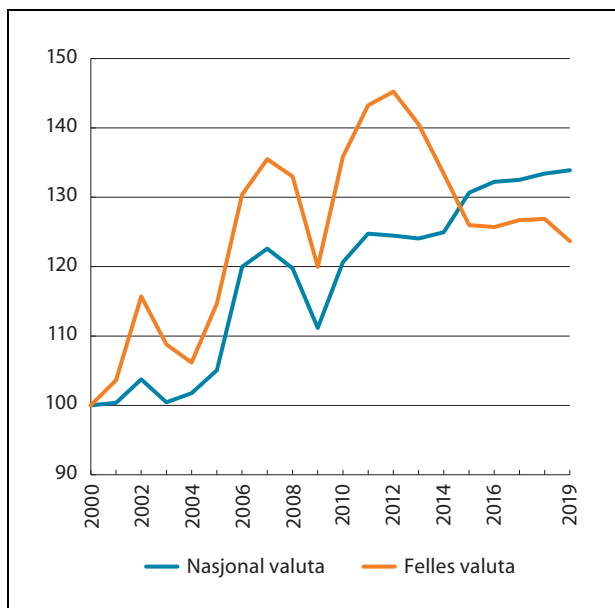
¹ Unntatt offentlig virksomhet. Tallene for Fastlands-Norge er fra SSB, mens tallene for handelspartnerne er fra Eurostat.

² Tall for handelspartnerne er beregnet som veide geometriske gjennomsnitt, jf. boks 5.1.

³ Industriens effektive valutakurs.

⁴ Se note 4 til tabell 5.2.

Kilder: Eurostat og Statistisk sentralbyrå.

Figur 5.3 Lønnskostnader per produsert enhet i industrien i Norge relativt til handelspartnerne, 2000–2019. Indeks 2000 = 100

Kilde: OECD.

nomsnitt var om lag 1,9 prosent høyere per år enn hos handelspartnerne, bidro en svekkelse av kronen i motsatt retning.

5.3.3 Vekst i lønnskostnader per sysselsatt i hele økonomien

Ifølge tall fra OECDs siste utgave av Economic Outlook (nr. 2 2020), som ble publisert i desember i fjor, var veksten i lønnskostnader per sysselsatt i hele økonomien 2 prosentpoeng høyere i Norge enn i OECD-området i 2019, jf. vedleggstabell 4.4. Veksten i lønnskostnader per sysselsatt i Norge var samtidig 1,3 prosentpoeng høyere enn hos et vektet snitt av våre handelspartnere.

For 2020 anslår OECD veksten i lønnskostnadene per sysselsatt i OECD-området til 1,8 prosent og hos et vektet snitt av våre handelspartnere til 1,3 prosent.

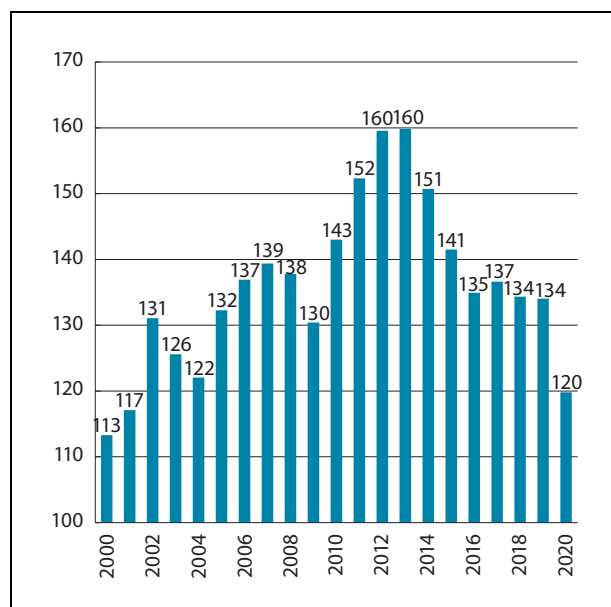
OECD anslår videre veksten i lønnskostnadene per sysselsatt i 2021 til 2,0 prosent i OECD-området og til 2,2 prosent hos et vektet snitt av våre handelspartnere.

Anslagene til OECD som presenteres i denne rapporten er usikre. Ny informasjon om den økonomiske utviklingen vil kunne bidra til at anslagene blir revidert ifm. framtidige publikasjoner.

5.3.4 Lønnskostnadsnivåer i industrien

Forholdet mellom timelønnskostnadene i industrien i Norge og i industrien hos handelspartnerne viste en oppadgående trend fram til 2012, jf. figur 5.4. Både høyere lønnskostnadsvekst i Norge enn hos handelspartnerne og en styrking av kronen bidro. I 2013 var timelønnskostnadene i norsk industri 60 prosent høyere enn i industrien til et vektet snitt av noen av handelspartnerne. En markert svekkelse av kronen bidro til at differansen mellom timelønnskostnadene i norsk industri og i industrien hos handelspartnerne falt de neste årene. I 2016 var timelønnskostnadene i norsk industri 35 prosent høyere enn et vektet snitt av noen av handelspartnerne. I perioden 2016–2019 holdt differansen seg forholdsvis stabil. En markert svekkelse av kronen i fjor bidro til at differansen falt til 20 prosent. Forskjellen i timelønnskostnadsnivå mellom Norge og industrien hos handelspartnere var med det på det laveste siden 2001.

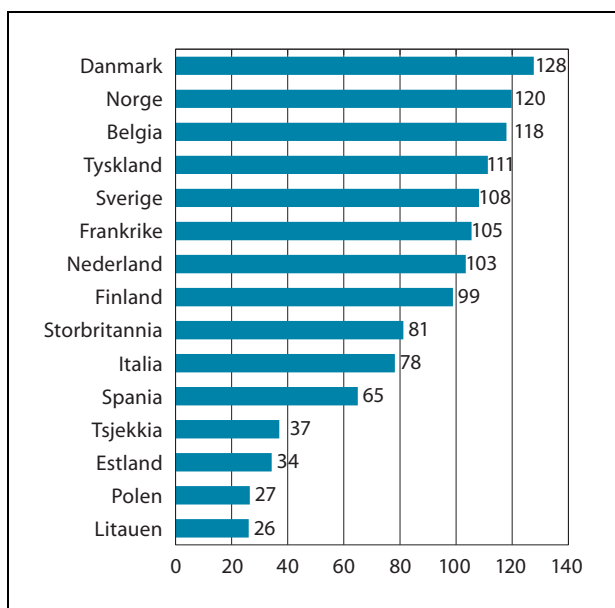
Kronen var på sitt svakeste i mars i fjor, og styrket seg gjennom året, jf. vedlegg 3. Så langt i år har kronen vært 4,1 prosent sterkere enn gjennomsnittet for i fjor.

Figur 5.4 Timelønnskostnader i industrien i Norge i forhold til industrien hos handelspartnerne i felles valuta¹. Handelspartnerne i figuren = 100

¹ Tallene for handelspartnerne er fra Eurostat. Eurostat har publisert nivå tall for perioden 2016–2019. Tallene for 2020 og tallene for 2016 er anslått ved å benytte arbeidskraftkostnadsindekser fra Eurostat. Tallene for Norge er beregnet ved å benytte tall fra nasjonalregnskapet.

Kilder: Eurostat og Statistisk sentralbyrå.

Figur 5.5 Timelønnskostnader i industrien i Norge og industrien hos Norges handelspartnere¹ i felles valuta i 2020. Handelspartnerne i figuren = 100

¹ Det vektete gjennomsnittet er beregnet ut fra Norges konkurransevekter.

Kilder: Eurostat og Statistisk sentralbyrå.

Figur 5.5 illustrerer forholdet mellom lønnskostnadene per timeverk i industrien i Norge og i industrien hos noen av handelspartnerne i 2020. Selv om forholdet mellom timelønnskostnadene i industrien i Norge og i industrien hos handelspartnerne har falt markert siden 2013, var nivået i Norge i fjor fortsatt høyere enn de fleste landene i sammenligningen. Dette reflekterer norsk økonomis høye produktivitet og inntektsnivå, samt jevnere fordeling av inntektene, men også at lønnskostnadsveksten i norsk industri i nasjonal valuta har vært høyere enn de fleste av handelspartnerne de siste ti årene. Av handelspartnerne i figuren er det bare industrien i Danmark som hadde høyere lønnskostnadsnivå enn norsk industri i fjor. Blant de andre handelspartnerne var det Belgia, Tyskland, Sverige og Frankrike som hadde det høyeste lønnskostnadsnivået. Landene med lavest lønnskostnadsnivå i figuren i 2020 var Tsjekkia, Estland, Polen og Litauen.

5.3.5 Sammensetningen av lønnskostnadene i industrien

Tabell 5.4 viser en oversikt over lønnskostnadenes sammensetning for industriansatte i 2016, basert på en oppsplitting på lønn for arbeidet tid,

lønn for ikke-arbeidet tid og andre indirekte personalkostnader. Sammenstillingen for de 13 europeiske konkurrentlandene er knyttet til kilde materialet fra Conference Board i USA, mens fordelingen for Norge er estimert på bakgrunn av Arbeidskraftkostnadsundersøkelsen i Statistisk sentralbyrå for året 2016 med tilnærmet samme spesifisering av lønnskostnadene i industrien som for de øvrige landene.

I tabellen er gjennomsnittlige lønnskostnader per time omregnet til norske kroner for 2016. Foreløpig finnes det ikke oppdatert tallmateriale fra Conference Board for 2017, 2018, 2019 og 2020, men man har likevel beregnet et estimert nivå for lønnskostnader omregnet til norske kroner per time for 13 europeiske konkurrentland ved å bruke foreløpige veksttall fra Eurostat og endrede valutakurser. Veksttall for norsk industri i perioden fra 2016 til 2020, er basert på nasjonalregnskapet for Norge. Fra tabell 5.4 kan man finne at lønnskostnadsnivået for industriansatte i Tyskland, Estland, Tsjekkia og Polen i prosent av norsk lønnskostnadsnivå, økte fra 2016 til 2017. Denne lønnskostnadsprosenten ble også høyere for alle land bortsett fra Sverige fra 2017 til 2018. I perioden fra 2018 til 2019 har det utenlandske lønnskostnadsnivået i prosent av det norske lønnskostnadsnivået fortsatt å øke. De eneste unntakene er Sverige og Finland. Lønnskostnadene for de 13 europeiske konkurrentland i industrien i prosent av norsk lønnskostnadsnivå økte for samtlige av landene i 2020. Dette må ses i sammenheng med svekkelsen av den norske kronen mot de andre valutaene og en relativt svak vekst i lønnskostnadene i Norge fra 2019 til 2020. Tabell 5.4 viser at i 2020 var det et høyere lønnskostnadsnivå i Belgia, Danmark og Tyskland enn i Norge.

Lønn for ikke-arbeidet tid består av sykefravær, ferie og annet betalt fravær. Dette er fordelt på antall timer. For resten av de indirekte personalkostnadene er arbeidsgiveravgifter, pensjons- og forsikringsordninger de klart største bidragsyterne. I tråd med globaliseringen kan variasjonen i innslaget av ulike kategorier av ansatte mellom land, ha stor betydning i sammenligninger av gjennomsnittlige lønnskostnader mellom land. Endringer i internasjonale standarder for næringsklassifisering og oppsplitting av industrienheter, har ført til at enheter som tidligere ble klassifisert som industri, er blitt flyttet til næringsgrupper utenfor industri. Årsaken til dette kan også ha sammenheng med nye og reviderte internasjonale yrkesstandarder (ISCO) som er blitt innført mer spesifikt knyttet til arbeidets innhold,

Tabell 5.4 Lønnskostnader pr. time for 2016, omregnet til norske kroner¹ for industriansatte og fordeling³ i prosent² på hhv. lønn per arbeidet time, lønn for ikke arbeidet tid, samt andre indirekte lønnskostnader. Framskrevet estimat for totale lønnskostnader 2017, 2018, 2019 og 2020

	Gjennomsnittlig lønnskostnader i kroner pr. arbeidet time					Arbeidet tid Pst.	Ikke arbeidet tid Pst.	Arbeidet og ikke- arbeidet tid Pst.	Andre sosiale kostnader Pst.	Totalt Pst.
	2016 ⁵	2017 ⁶	2018 ⁷	2019 ⁸	2020 ⁹					
Norge	408	418	428	444	446	66,4 ⁴	12,3 ⁴	78,7 ⁴	21,3 ⁴	100
Belgia	397	404	422	442	489	48,5	20,5	69,0	31,0	100
Danmark	381	388	408	432	481	72,6	15,8	88,4	11,6	100
Tyskland	363	374	394	414	460	57,5	20,6	78,1	21,9	100
Sverige	350	349	348	359	394	58,4	10,8	69,2	30,8	100
Finland	325	321	333	344	375	58,9	20,7	79,6	20,4	100
Frankrike	317	323	341	357	398	56,4	13,2	69,6	30,4	100
Nederland	291	299	315	330	362	58,6	20,5	79,1	20,9	100
Italia	273	274	286	303	342	52,6	18,4	71,0	29,0	100
Storbritannia	239	230	241	251	313	71,9	13,6	85,5	14,5	100
Spania	197	199	207	217	245	54,8	20,4	75,2	24,8	100
Estland	97	104	114	125	140	64,4	9,6	74,0	26,0	100
Tsjekkia	90	101	115	126	141	60,4	13,0	73,4	26,6	100
Polen	72	78	87	95	106	58,9	23,1	82,0	18,0	100

¹ Omregning til norske kroner ved gjennomsnittlige valutakurser.

² Fordeling i prosent på ulike lønnslementer for hvert enkelt land.

³ Fordeling av 2016-nivå.

⁴ SSB. Fordelingen for Norge er basert på Arbeidskraftkostnadsundersøkelsen for 2016, da Norge mangler i materialet fra Conference Board.

⁵ Kildematerialet fra Conference Board omregnet til norske kroner.

⁶ Estimert for 2017 er basert på framskrivning av 2016 med veksttall fra Eurostat 2017 og endrede valutakurser.

⁷ Estimert for 2018 er basert på framskrivning av 2016 med veksttall fra Eurostat 2017 og 2018 samt endrede valutakurser.

⁸ Estimert for 2019 er basert på framskrivning av 2016 med veksttall fra Eurostat 2017, 2018 og 2019 samt endrede valutakurser.

⁹ Estimert for 2020 er basert på framskrivning av 2016 med veksttall fra Eurostat 2017, 2018, 2019 og 2020 samt endrede valutakurser.

Kilder: Conference Board, Statistisk sentralbyrå og Norges Bank.

og som i praksis kan være klassifisert som egne enheter, knyttet til nye næringsgrupper. Flere av lønnskomponentene kan være anslått på usikkert grunnlag fordi kvaliteten på datamaterialet kan variere mellom land.

5.3.6 Elektrisitetspriser

I tillegg til lønnskostnadene er kostnadene ved bruk av andre innsatsfaktorer og kapital viktige

for industrien. Tabell 5.5 gir en oversikt over industriens priser på elektrisk kraft, som er av stor betydning for konkurransevnen for deler av norsk industri. Kostnadene for elektrisitet er vesentlig lavere i Norge enn hos handelspartnerne. I 2019 var gjennomsnittlig pris til industrien i Norge knapt 41 prosent av gjennomsnittsprisen hos våre viktigste handelspartnerne.

Boks 5.2 Lønnsbegreper og lønnskomponenter i sammenligningene

Lønnsbegrepene som brukes av Conference Board faller ikke helt sammen med ILOs definisjon av totale lønnskostnader (se for øvrig boks 5.3). Basis for beregningene i tabell 5.4 er arbeidet tid, i dette tilfelle arbeidet time i ulike land. Lønn for ikke-arbeidet tid (feriepenger, permisjoner, sykefravær etc. betalt av bedriften) vil komme som påslag i forhold til arbeidet tid. Fordi betaling for sykefravær har forskjellige former i de ulike landene, er slike kostnader i den internasjonale oversikten ført under andre sosiale kostnader og ikke under lønn for ikke-arbeidet tid. Det betyr at sykefraværskostnader i tabell 5.4 er med i de totale timelønnskostnadene, men er i fordelingen mellom komponentene tatt med under andre sosiale kostnader, til tross for at det rent logisk i norsk sammenheng vil være lønn for ikke-arbeidet tid.

Av andre indirekte lønnskostnader vil bedriftens pensjonskostnader, enten gjennom arbeidsgiveravgifter og/eller egne spesielle ordninger utgjøre en vesentlig del. En rekke andre ordninger knyttet til arbeidsgivers bruk av arbeidskraft vil også inngå. Noen elementer av indirekte lønnskostnader er ikke med. Blant annet er rekrutteringskostnader, opplæringskostnader, arbeidsklær og bedriftsfasiliteter som f.eks. kafe-teria og helsetjenestekostnader ikke med i sammenligningen. Grunnen til dette er at det ikke finnes data over slike kostnader i alle landene, og at det derfor gir en bedre sammenligning når man ser bort fra disse kostnadene. I de land hvor slike kostnader er tilgjengelig utgjør de utelatte kostnadene mindre enn 4 prosent av de totale lønnskostnadene. I noen land, særlig i Norden, kan de utelatte kostnadene være påbudt ved lov eller avtale (f.eks. bedriftshelsetjenesten i Norge) og påløper automatisk ved ansettelse. Slike kostnader kan i andre land være frivillige og/eller driftskostnader, ikke knyttet til lønn.

De indirekte lønnskostnadene skal i prinsippet (i tabellene) også inkludere arbeidsgivers

bidrag til pensjon, uførhet og andre ordninger som innebærer innbetaling til «fond» som kommer til utbetaling nå eller senere. Dette betyr at en del av kostnadene for bedriften er relatert til et lønnsbegrep som inneholder påløpte, men ikke realiserte lønnskostnadselementer («utsatt inntekt»).

For de fleste konkurrentlandene i tabellen har tyngdepunktet i aldersfordelingen beveget seg oppover. Dette innebærer sannsynligvis en økt kostnadmessig belastning på lønnskostnadene per time fra pensjonsordninger. Det finnes en rekke ordninger som er svært ulike mellom land. For eksempel i Italia og Storbritannia fungerer slike ordninger vanligvis som forsikringsordninger. I disse landene vil slike kostnader være lettere å plassere regnskapsmessig og innrapporteres som lønnskostnad. For andre land kan fordelingen være noe mer usikre mellom lønn og andre kostnadskomponenter. I land med ordninger som mer er baserte på arbeidstakers innbetalinger, vil sannsynligvis dette reflekteres i lønnsnivået i de respektive land.

Flere forhold taler for at nåværende pensjonskostnader bare delvis er med i tallene foran. Kildematerialet er basert på undersøkelser noe tilbake i tid, samtidig som det har vært en betydelig økning i slike kostnader de siste årene (i alle fall etter årtusensskiftet) i flere land. Sannsynligvis er lønnskostnadene som følge av dette undervurdert noe i de fleste landene. Samtidig kan det være store forskjeller mellom land som ennå ikke er kommet til syne i de statistiske sammenligningstallene. Utvalget vil på bakgrunn av en standardisering av lønnskostnader, særlig innenfor EØS-området, ta slike forhold med ved sammenligning av lønnsnivå mellom land når slike opplysninger foreligger.

Et annet viktig element er bonusutbetalinger. Dette skaper stadig større usikkerhet i sammenligningen mellom land.

Boks 5.3 Sammenligning av lønnskostnader

Noen sentrale forhold knyttet til sammenligninger av lønnskostnader mellom land, jf. bl.a. NOU 2000: 26, vedlegg 6:

For kostnadssammenligninger av arbeidskraft mellom land vil kostnader per arbeidet tid være det mest relevante begrepet. I kildematerialet fra Conference Board for lønnskostnadsnivå og -vekst for ansatte i industrien hos handelspartnerne er kostnadene i prinsippet målt i forhold til arbeidet tid. For noen land kan imidlertid kostnadene være målt i forhold til betalt tid. Som eksempel på betydningen av

dette forhold viste summariske oppstillinger (NOU 2000: 26) og beregninger basert på forskjellig arbeidstid per fulltidsårsverk i 1999 i ulike land i forhold til Norge at for eksempel Japan kunne ligge ca. 10 prosentpoeng høyere i kostnader per årsverk (jf. betalt tid) enn per arbeidet time. Motsatt ytterlighet var Tyskland med kort effektiv tid, hvor kostnadene per årsverk ble 10 prosent lavere enn per arbeidet time. Gjennomsnittlig vektete kostnader for alle landene var om lag de samme for betalt tid som for arbeidet tid.

Tabell 5.5 Industriens elektrisitetspriser. Øre per kWh

	Gj.snitt										
	2010–2019	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Norge	32,6	32,3	33,9	30,6	32,2	30,8	29,4	31,0	32,2	36,8	37,1
Handelspartnerne	77,2	68,0	69,9	65,3	72,3	77,5	81,3	82,5	81,6	84,3	91,4
Relative elektrisitetspriser, prosent ¹	42,2	47,5	48,5	46,9	44,5	39,8	36,2	37,6	39,4	43,6	40,6

¹ Nivået på prisen i Norge i prosent av nivået hos handelspartnerne.
Kilder: IEA og Statistisk sentralbyrå.

5.4 Produktivitetsutviklingen

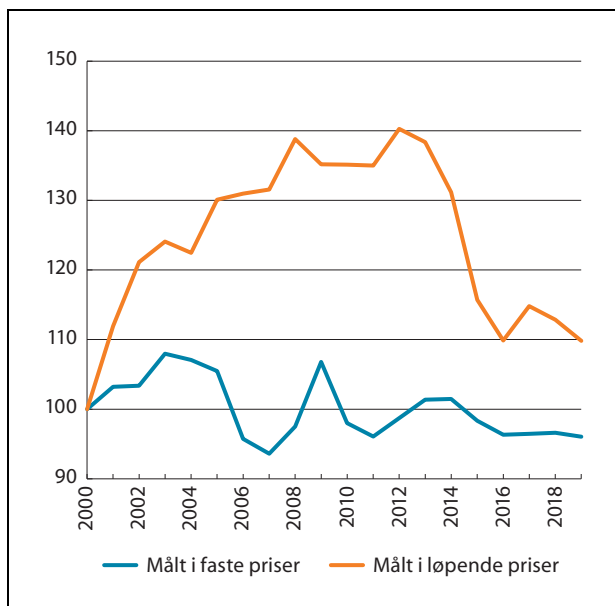
Høy produktivetsvekst innenlands, sammen med eventuell bedring i forholdet mellom prisene på produktene til norsk industri og produktene til industrien hos handelspartnerne, kan legge grunnlag for god konkurransevne. Produktivetsvekst kan følge av økt kapital per arbeidstaker, teknologiske framskritt og organisatoriske forbedringer som gjør at man får mer varer og tjenester ut av samme innsats av arbeidskraft.

5.4.1 Utviklingen i produktiviteten målt ved bruttoprodukt per timeverk

Den relative produktiviteten mellom norsk industri og industrien hos handelspartnerne økte kraftig i 2009. Denne økningen må trolig i noen grad ses i sammenheng med ulik næringsstruktur, og at Norge ble mindre rammet av finanskrisen enn de fleste av våre handelspartnere. I 2010 og 2011 falt den relative produktiviteten tilbake igjen, noe

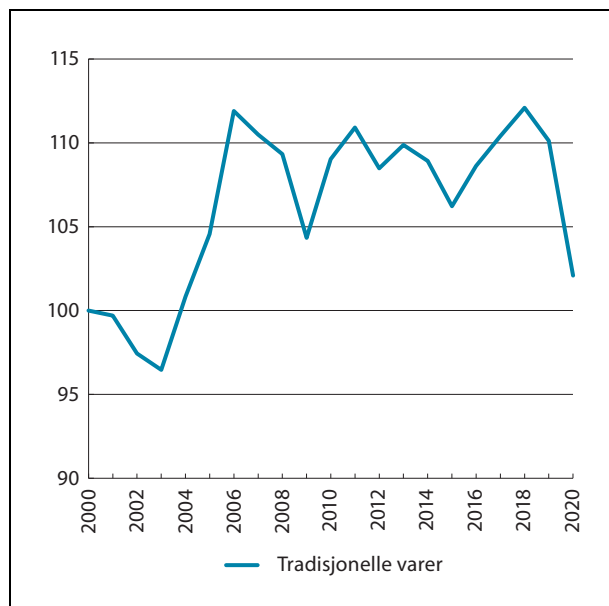
som i stor grad må ses i sammenheng med kraftig vekst i bruttoproduktet i Sverige og Tyskland. Etter ny oppgang i 2012 og 2013, gikk den relative produktiviteten litt tilbake igjen i perioden 2014–2019. Ifølge foreløpige nasjonalregnskapstall falt produktiviteten i norsk industri med 0,3 prosent i fjor. Produktivetsveksten i norsk industri i perioden 2010–2019 var på 1,8 prosent, 1 prosentpoeng lavere enn et vektet snitt av handelspartnerne.

Figur 5.6 sammenligner utviklingen mellom norsk industri og industrien hos handelspartnerne for bruttoprodukt per timeverk i henholdsvis løpende og faste priser. I perioden 2000–2007 var utviklingen i norsk industri vesentlig gunstigere når man ser på løpende enn faste priser. Dette gjenspeiler sterkere prisvekst på norske industriprodukter enn på produktene til handelspartnerne i denne perioden. I perioden 2007–2012 var utviklingen om lag den samme for bruttoprodukt per timeverk i henholdsvis løpende og faste priser. Etter 2012 har imidlertid utviklingen for norsk industri vært vesentlig svakere når man

Figur 5.6 Bruttoprodukt per timeverk i norsk industri i forhold til bruttoprodukt per sysselsatt i industrien hos handelspartnerne. Faste priser og løpende priser i felles valuta. Indeks 2000 = 100

Kilder: OECD og Statistisk sentralbyrå.

Figur 5.7 Bytteforhold for Norge. Tradisjonelle varer. Indeks 2000 = 100

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

ser på løpende priser i felles valuta. Det knytter seg usikkerhet rundt dekomponeringen av verditall på volum og pris.

Figur 5.7 viser utviklingen i bytteforholdet for Norge. Etter å ha styrket seg mye i perioden 2003–2006 gikk bytteforholdet for tradisjonelle varer noe tilbake igjen i perioden 2007–2009. Bytteforholdet bedret seg igjen i 2010 og holdt seg deretter forholdsvis stabilt fram til 2014. Etter å ha falt i 2015 bedret bytteforholdet seg de tre neste årene med om lag 1,8 prosent i gjennomsnitt. De to siste årene har bytteforholdet svekket

seg. Ifølge foreløpige nasjonalregnskapstall falt eksportprisene på tradisjonelle varer i fjor med 3,5 prosent. Det er første år siden 2012 med nedgang i eksportprisene på tradisjonelle varer. Dette bidro til at bytteforholdet for tradisjonelle varer gikk ned med 7,3 prosent, ifølge de foreløpige nasjonalregnskapstallene.

Man skal være oppmerksom på at ulik produktivitet utvikling kan ha sammenheng med ulik industristruktur mellom land.

Ifølge foreløpige nasjonalregnskapstall falt sysselsettingen i norsk industri med 1,9 prosent i

Tabell 5.6 Industrien. Produktivitet (målt ved bruttoprodukt per timeverk) og sysselsetting. Prosentvis vekst

	Gj.snitt 2010–2019	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
<i>Produktivitet</i>												
Norsk industri	1,8	6,2	2,1	0,7	3,5	2,2	-0,9	0,0	3,2	0,8	0,4	-0,3
Handelspartnerne	2,8	12,9	3,6	-0,6	0,5	2,3	2,6	1,6	3,2	1,6	0,8	
Relativ produktivitet	-1,0	-5,9	-1,5	1,3	3,0	-0,1	-3,4	-1,6	0,0	-0,8	-0,4	
<i>Sysselsetting</i>												
Norsk industri	-0,9	-4,3	-0,6	1,2	1,0	0,3	-3,1	-4,4	-1,8	1,2	2,1	-1,9
Handelspartnerne	-0,1	-3,1	0,8	-0,5	-1,1	0,0	0,1	0,1	1,3	1,5	-0,2	

Kilder: Statistisk sentralbyrå og OECD.

Tabell 5.7 Hele økonomien. Produktivitet målt ved bruttoprodukt per timeverk. Prosentvis vekst

	Gj.snitt 2010–2019	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Fastlands-Norge	1,0	1,6	0,0	2,0	2,0	0,8	0,5	0,1	1,6	0,7	0,6	-0,3
Handelspartnerne	1,2	3,2	1,4	0,3	0,8	1,1	1,3	0,3	1,7	1,0	1,1	
Relativ produktivitet	-0,2	-1,5	-1,3	1,7	1,1	-0,3	-0,8	-0,2	-0,1	-0,3	-0,5	

Kilder: Statistisk sentralbyrå og OECD.

fjor. Nedgangen i fjor kommer etter at sysselsettingen økte i 2018 og 2019. I perioden 2010–2019 falt sysselsettingen i norsk industri med i gjennomsnitt 0,9 prosent per år, mens sysselsettingen i industrien hos et vektet snitt av våre handelspartnere falt med 0,1 prosent per år.

Dersom en ser på hele fastlandsøkonomien var produktivitetsveksten i Norge i perioden 2010–2019 på 1,0 prosent i gjennomsnitt per år, dvs. litt lavere enn hos et vektet gjennomsnitt av våre handelspartnere, jf. tabell 5.7. Ifølge foreløpige nasjonalregnskapstall falt produktiviteten i fastlandsøkonomien med 0,3 prosent i fjor, dvs. samme utvikling som i industrien.

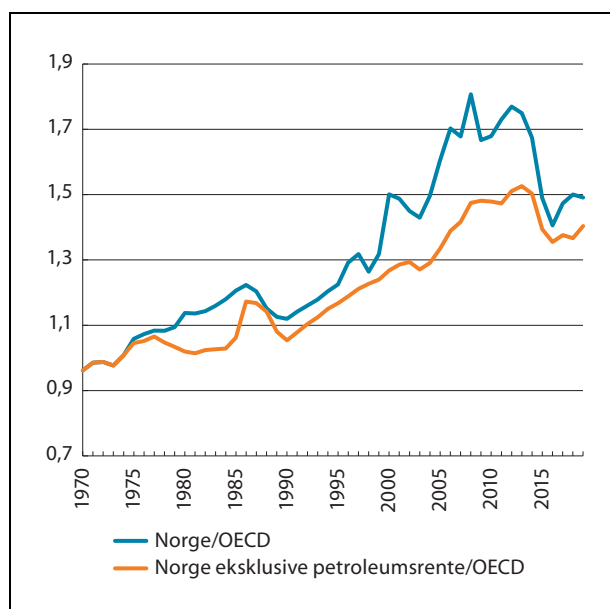
5.4.2 Kjøpekraftsjustert BNP justert for petroleumsinntekter

En annen metode for å sammenligne inntekter i Norge med utviklingen i andre land er å se på tall for bruttonasjonalproduktet (BNP) per innbygger. I slike sammenligninger er det hensiktsmessig å regne om BNP-tallene i de enkelte landene til et felles prissett ved å bruke såkalte kjøpekraftspariteter (KKP). Prisene på varer og tjenester i Norge er normalt høye når vi bruker offisielle valutakurser og sammenligner med prisene på tilsvarende varer og tjenester i andre OECD-land. Sammenlignes landenes BNP per innbygger i felles valuta uten å ta hensyn til forskjeller i kjøpekraft, blir BNP i Norge svært høyt. Ved å bruke kjøpekraftsjusterte priser regnes verdiskapingen i Norge til internasjonale priser og ikke i norske priser slik SSB gjør når nasjonalregnskapstallene lages. Da vil for eksempel prisen på en hamburger ikke bli verdsatt til det den koster i Norge, men hva en hamburger gjennomgående koster internasjonalt.

Før oljealderen tok til var Norges BNP per innbygger regnet i kjøpekraftsjusterte priser og i felles valuta (USD) litt lavere enn OECD-snittet, jf. figur 5.8. Beregningene til OECD viser at Norges inntektsnivå per innbygger var vel 49 prosent høyere enn OECD-snittet i 2019. De norske BNP-

tallene er imidlertid sterkt påvirket av petroleumsinntektene. Mye av svingningene i Norges relative inntekter målt på denne måten kan forklares med variasjoner i oljeprisen. Fallet i relativ inntekt fra et nivå på 175 i 2013 til 141 i 2016 må ses i sammenheng med fallet i oljeprisen.

For å få et bedre grep om utviklingen i inntektsnivået i norsk økonomi relativt til i andre land, bør derfor de norske BNP-tallene justeres for den ekstraordinære avkastningen ressursinnsatsen i petroleumsvirksomheten gir. Denne ekstraordinære avkastningen kalles ofte for petroleumsrenten. Petroleumsrenten er definert som driftsresultatet i sektoren inkludert indirekte skatter, fratrukket kapitalslit og antatt normal realavkastning på kapitalen i sektoren. I beregningene her er det lagt til grunn at normal realavkastning er 4 prosent.

Figur 5.8 BNP per innbygger i Norge (i KKP) relativt til OECD-snittet og BNP i Norge eksklusive petroleumsrente (i KKP) relativt til OECD-snittet. 1970–2019

Kilder: OECD og Statistisk sentralbyrå.

Ved å deflatere petroleumsrenten med KKP-indeksen for Norge og trekke denne fra samlet BNP regnet i KKP-verdi, får man et BNP-tall eksklusive petroleumsrenten. Deretter divideres det med antall innbyggere for å beregne BNP per innbygger eksklusive petroleumsrente. Man kan så sammenligne dette med gjennomsnittet for OECD slik det er gjort i figur 5.8.

Petroleumsrenten er her satt til null før 1975 og i figuren er derfor relativ BNP per innbygger den samme fra 1970 til 1974. Fra midten av 1970-tallet begynner kurvene å sprike. Det justerte norske inntektsnivået økte relativt sett særlig mye gjennom 1990-tallet og første del av 2000-tallet. I perioden fra 2008 til 2011 var relativ inntekt i

Norge om lag uendret i forhold til OECD-snittet. I 2012 og 2013 økte Norges BNP ekskl. petroleumsrenten og regnet per innbygger til et nivå 53 prosent høyere enn OECD-snittet. Etter markert nedgang de neste årene var Norges BNP ekskl. petroleumsrenten 35 prosent høyere enn OECD-snittet i 2016. Etter å ha holdt seg relativt stabil de to neste årene, økte Norges BNP ekskl. petroleumsrenten og regnet per innbygger til et nivå vel 40 prosent høyere enn OECD-snittet i 2019. Samlet sett har inntektsveksten regnet som inntekt per innbygger vært meget sterk i Norge sammenlignet med andre land selv når vi holder petroleumsrenten utenom.

Kapittel 6

Den samlede inntektsutviklingen for landet og husholdningene

- Ifølge foreløpige anslag falt disponibel realinntekt for Norge for andre år på rad i 2020. Fallet i 2020 var på 7,4 prosent mot 4,2 prosent året før. Regnet per innbygger var nedgangen i realinntekten på 7,9 prosent. 2020 var et spesielt år der nedstenging av virksomheter og andre tiltak som følge av koronapandemien, førte til at produksjonsnedgang i fastlandsnæringer trakk realinntekten historisk mye ned. I tillegg bidro fall i petroleumspriser sammen med valutakursutviklingen til at bytteforholdet reduserte realinntekten kraftig. Positiv produksjonsutvikling i petroleumsvirksomheten og rente- og stønadsbalansen trakk derimot opp realinntekten.
- Husholdningenes disponible realinntekt økte ifølge foreløpige anslag med 1,7 prosent i 2020 mot 2,3 prosent i 2019. Utviklingen i samlet utbetalt lønn trakk realinntekten ned, mens en sterk vekst i stønader fra det offentlige bidro positivt. Regnet per innbygger var økningen i disponibel realinntekt på 1,1 prosent.
- Deler av industrien ser ut til å ha klart seg relativt sett bedre enn andre områder gjennom koronapandemien, og lønnskostnadsandelen for industrien samlet har avtatt noe. Den er foreløpig beregnet til 82,3 prosent i 2020, en nedgang på 3 prosentpoeng fra 2019. De siste 20 årene har lønnskostnadsandelen i gjennomsnitt per år vært 81,3 prosent, tilsvarende 77,9 prosent fra 2001–2010 og 84,7 prosent etter 2011.
- Lønnskostnadsandelen for markedsrettet virksomhet i Fastlands-Norge er beregnet til 70,7 prosent i 2020. Lønnskostnadsandelen økte relativt mye fra 2019 og skyldes hovedsakelig et kraftig inntektsfall i elektrisitetsforsyning, i tillegg til fall i produksjonsinntekter i mange tjenesteytende næringer. Gjennomsnittlig årlig lønnskostnadsandel for hele området var 68,9 prosent de siste 10 årene. Til sammenligning var gjennomsnittlig lønnskostnadsandel 68,0 prosent i perioden 2001–2010. Justert for de selvstendiges arbeidsinnsats var lønnskostnads-

andelen på 77,8 prosent i 2020 og i gjennomsnitt 76,3 prosent for årene fra og med 2011.

6.1 Disponibel inntekt for Norge

Foreløpige nasjonalregnskapstall viser at *disponibel inntekt for Norge* falt for andre år på rad og var i overkant av 5 prosent lavere i 2020 enn 2019. Inntekten anslås til 2 807 milliarder kroner, noe som utgjør 522 000 kroner per innbygger. Regnet per innbygger er dette markert lavere enn året før og om lag 47 000 kroner lavere enn 2 år tidligere.

Man kan ikke se bort fra at koronapandemien til en viss grad har påvirket kvaliteten av virksomhetenes rapportering til ulike statistikkområder, blant annet ble det observert lavere svarinnfang på enkelte utvalgsundersøkelser de første månedene etter nedstengingen. Det betyr at usikkerheten i nasjonalregnskapets kildegrunnlag er større enn normalt og gjør at foreløpige nasjonalregnskapstall for 2020 også er beheftet med økt usikkerhet.

Hvordan disponibel inntekt er beregnet, beskrives i boks 6.1. Disponibel inntekt omfatter inntektsopptjening i produksjonsvirksomheter i Norge, renter og aksjeutbytte fra finans- og direkteinvesteringer i utlandet samt andre inntektsoverføringer fra utlandet og fratrukket tilsvarende transaksjoner fra Norge til utlandet. Ikke realisert avkastning som for eksempel endringer i markedsverdien av investeringer i Statens Pensjonsfond Utland (SPU), vil derimot ikke tas inn i disponibel inntekt. Fondsverdien kan endre seg mye i løpet av ett år grunnet endringer i valutakurser og prisene på de ulike verdipapirene fondet er investert i. Slike omvurderinger (ikke realisert avkastning) vil inngå i beregninger av nasjonalformue, mens kun de årlige rente- og utbytteinntektene fra investeringene inngår i disponibel inntekt.

Disponibel realinntekt for Norge gikk ned 7,4 prosent fra 2019 til 2020, etter et fall på 4,2 prosent i 2019. I 2018 økte realinntekten til sammenligning med 5,2 prosent. Med en befolkningsøkning på 0,6 prosent, falt realinntekten regnet per innbygger i

Tabell 6.1 Inntektsutviklingen for Norge. Milliarder kroner¹

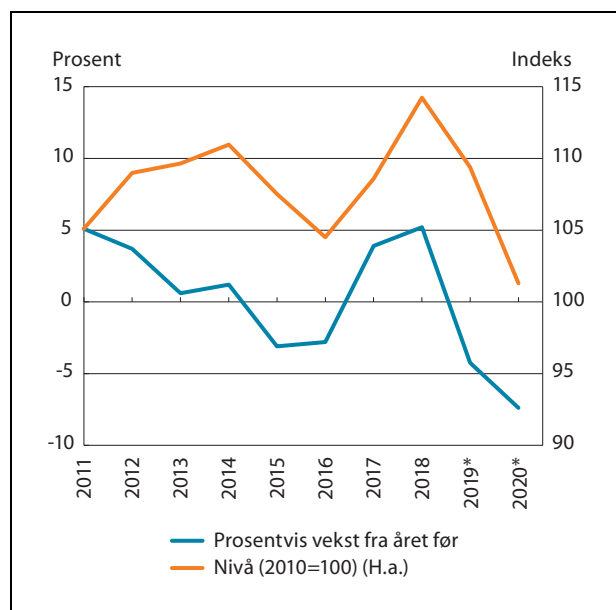
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019*	2020*
Bruttonasjonalprodukt	2793	2964	3071	3141	3111	3098	3295	3554	3568	3409
– Kapitalslit	437	461	485	523	556	569	583	615	655	693
= Nettonasjonalprodukt	2355	2503	2586	2618	2556	2529	2713	2939	2914	2716
+ Formuesinntekt mv., netto	27	25	33	99	129	136	121	134	104	152
= Nasjonalinntekt	2382	2528	2619	2717	2685	2664	2834	3072	3018	2868
+ Stønader mv., netto	-39	-38	-45	-47	-54	-54	-51	-49	-53	-61
= Disponibel inntekt for Norge	2343	2490	2574	2670	2631	2610	2783	3023	2964	2807

* Foreløpige tall.

¹ Uoverensstemmelser i tabellen skyldes avrunding.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

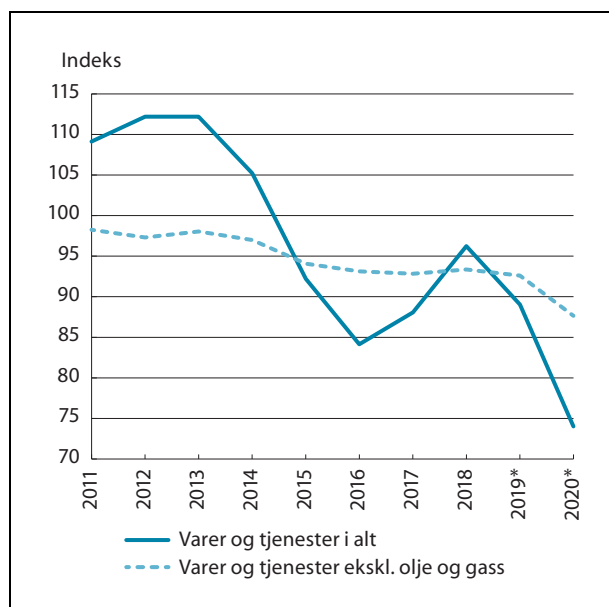
2020 med 7,9 prosent. Nedstenging av virksomheter og andre tiltak som følge av koronapandemien førte til at *produksjonsnedgang i fastlandsnæringer* (dvs. utenom petroleumsvirksomheten), trakk realinntekten ned for første gang siden 2009. Det negative bidraget til samlet realinntektsvekst var på 3,0 prosentpoeng. *Utviklingen i bytteforholdet*, og da knyttet til både prisutviklingen på petroleum og valutakursendringer, bidro til å trekke ned realinntekten med 7,2 prosentpoeng i 2020. Man må tilbake til 2009 for å finne et tilsvarende negativt bidrag til realinntekten. I 2019 trakk utviklingen i

Figur 6.1 Disponibel realinntekt for Norge. Prosentvis vekst fra året før og nivå (2010=100)

* Foreløpige tall.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 6.2 Bytteforholdet overfor utlandet.¹ 2010=100

* Foreløpige tall.

¹ Kurvene i figuren er beregnet ved å ta forholdet mellom prisindeksen for eksport og import.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

bytteforholdet realinntekten ned med 3,3 prosentpoeng. Til tross for lave priser var det *produksjonsvekst i petroleumsvirksomheten* i 2020. Denne veksten trakk opp realinntekten med 1,6 prosentpoeng, mens produksjonsfall trakk ned med 1,3 prosentpoeng året før. *Endringen i rente- og stønadsbalansen* trakk opp disponibel realinntekt med 1,3 prosentpoeng i 2020, mot et tilnærmet like stort negativt bidrag året før. De siste fire årene har rente- og stønadsbalansen vekslet på å bidra positivt eller nega-

Tabell 6.2 Vekst i disponibel realinntekt for Norge.¹ Prosent

	Gj.snitt 2011–2020	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019*	2020*
Disponibel realinntekt for Norge	0,1	5,1	3,7	0,6	1,2	-3,1	-2,8	3,9	5,2	-4,2	-7,4
Vekstbidrag fra ² :											
Produksjonsvekst i petroleumsvirksomhet ³	-0,2	-0,9	-0,4	-1,3	-0,3	0,7	0,2	0,8	-0,9	-1,3	1,6
Produksjonsvekst ellers	1,2	1,7	3,2	2,0	1,8	1,1	0,8	1,6	1,6	1,5	-3,0
Endring i bytteforholdet	-1,2	4,4	1,0	-0,1	-2,7	-5,7	-4,0	2,0	4,0	-3,3	-7,2
Herav prisutvikling petroleum	-0,8	4,9	1,1	-0,4	-2,3	-4,6	-3,8	2,0	3,9	-3,0	-5,7
Endring rente- og stønadsbalansen	0,3	-0,1	-0,1	0,0	2,4	0,8	0,1	-0,5	0,4	-1,2	1,3

* Foreløpige tall.

¹ Inntektstallene er deflatert med nasjonalregnskapets prisindeks for netto innenlandsk sluttanvendelse, dvs. innenlandske sluttleveringer inklusive lagerendring, men eksklusive kapitalslit.

² Uoverensstemmelser i tabellen skyldes avrunding.

³ Produksjonsvekst målt ved nettoproduktet regnet i faste priser.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

tivt på realinntekten. Dette skyldes i hovedsak stor volatilitet knyttet til eksempelvis reinvestert for-tjeneste i utlandet. Ellers har rente- og stønadsbalansen de siste årene blitt trukket opp av stadig høyere inntekter fra investeringene i oljefondet.

Den sterke nedgangen i disponibel realinntekt de siste 2 årene har medført at realinntekten i 2020 bare er 1 prosent over 2010-nivået. I gjennomsnitt per år har produksjonsveksten i Fastlands-Norge bidratt positivt de siste 10 år, mens både utviklingen i bytteforholdet og produksjonsveksten i petroleumsvirksomheten har bidratt negativt. Rente- og stønadsbalansen hadde lenge liten betyd-

ning for realinntektsutviklingen, men i 2019 og 2020 har den hhv. gitt betydelig negativt og positivt bidrag. I gjennomsnitt dro rente- og stønadsbalansen opp veksten i disponibel realinntekt med 0,3 prosentpoeng per år i perioden 2011–2020.

6.2 Faktorinntekt og funksjonell inntektsfordeling

Faktorinntekten er den inntekten som tilfaller produksjonsfaktorene arbeidskraft og kapital. Faktorinntekten for økonomien som helhet avtok med

Tabell 6.3 Faktorinntektsutviklingen. Vekst fra året før i prosent

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019*	2020*
Nettonasjonalprodukt	8,2	6,3	3,3	1,2	-2,4	-1,0	7,3	8,3	-0,8	-6,8
Faktorinntekt	8,7	6,5	3,2	0,9	-3,1	-1,9	7,5	8,9	-1,2	-6,9
– Lønnskostnader	6,4	6,8	5,8	4,3	3,0	1,6	3,3	5,1	5,9	0,2
= Driftsresultat	12,1	6,1	-0,6	-4,3	-13,3	-8,8	16,7	16,4	-13,5	-22,4
– Driftsresultat i olje- og gass-utvinning inkl. rørtransport	29,7	5,2	-7,2	-14,6	-30,8	-32,2	59,0	39,1	-32,1	-52,1
Driftsresultat i øvrige næringer	-3,5	7,2	7,2	6,1	1,0	4,3	1,3	3,4	0,7	-7,0

* Foreløpige tall.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

6,8 prosent i 2020, mens den var tilnærmet uendret fra 2018 til 2019, ifølge foreløpige nasjonalregnskapstall.

Driftsresultatet påvirkes av den generelle konjunktursituasjonen i norsk og internasjonal økonomi, og kan derfor vise betydelige svingninger fra år til år. De dårlige resultatene i 2020 må ellers ses i sammenheng med nedstenging av virksomheter og andre tiltak som følge av koronapandemien. Tilskuddsordningen med midlertidig redusert arbeidsgiveravgift blir i nasjonalregnskapet ført som subsidier til næringslivet og ikke som redusert lønnskostnad (satsen for arbeidsgiveravgiften anses uendret). Ordningen med utvidet permitteringsadgang og større statlig finansieringsansvar i permitteringsperioden, føres derimot som en overføring til husholdningssektoren, fordi dette ses på som et tiltak for å motvirke inntektsbortfall for personer og ikke primært som en støtte til næringslivet. Til tross for at det har vært store hjelpepakker til næringslivet, falt driftsresultatet kraftig. Pandemien slo ellers ulikt ut for ulike næringsområder. Industriens driftsresultatet økte fra året før, mens tjenesteytende virksomheter møtte større motbør. Prisene på en del norske eksportprodukter er i til-

legg spesielt konjunkturfølsomme, noe som fører til store fluktasjoner i driftsresultatet for enkelte næringsgrupper. Bevegelsene i olje- og gasspriser er av særlig betydning, og sterkt prisfall på petroleumproduktene både i 2019 og 2020 medførte betydelig fall i driftsresultatet i petroleumsvirksomheten de to årene. Driftsresultatet i petroleumsvirksomheten utgjorde 43 prosent av samlet driftsresultat i 2018, mens det i 2020 hadde falt til 21 prosent.

Driftsresultatet samlet for alle næringer avtok fra 806 milliarder kroner i 2019 til 626 milliarder kroner i 2020, en nedgang på 180 milliarder kroner. Både tallene for 2019 og 2020 vil være gjenstand for revisjon, og de første anslagene er forbundet med stor usikkerhet. Det kan nevnes at driftsresultatet i 2018 endte på 932 milliarder kroner, en oppjustering på 24 milliarder kroner fra foreløpige anslag gjengitt i Beregningsutvalgets rapport i 2020. Det var en nedjustering av driftsresultatet i petroleumsvirksomheten på 6 milliarder kroner, mens driftsresultatet i industrien ble oppjustert med vel 4 milliarder kroner. Ellers var tre firedeler av oppjusteringen knyttet til varehandel og finanstjenester.

Forløpet i samlet driftsresultat er som nevnt sterkt påvirket av utviklingen i petroleumsvirk-

Tabell 6.4 Driftsresultat for noen hovedgrupper av næringer. Milliarder kroner

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019*	2020*
Alle næringer	859,8	912,4	907,0	867,9	752,7	686,6	800,9	932,1	805,8	625,5
Husholdninger, egenproduksjon	47,5	42,5	43,6	45,6	51,0	50,1	46,4	47,7	46,2	45,2
Markedsrettet virksomhet ¹	812,3	869,9	863,4	822,3	701,7	636,5	754,4	884,4	759,6	580,3
Olje- og gassutvinning inkl. rørtransport	468,0	492,3	456,8	390,2	270,1	183,1	291,1	405,0	275,1	131,8
Markedsrettet virksomhet Fastlands-Norge	341,6	375,1	401,1	421,9	421,4	443,9	456,3	474,7	478,4	445,5
Industri	24,7	23,5	22,4	26,5	28,3	22,5	30,0	25,2	27,3	33,2
Verkstedindustri og skipsbyggingsindustri mv. ²	15,0	15,8	14,9	13,7	7,4	1,3	2,1	0,3	4,2	2,1
Råvarebasert industri ³	1,2	0,7	-0,1	4,2	11,4	9,4	14,6	12,0	10,7	14,4
Øvrige industrinæringer ⁴	8,5	7,1	7,5	8,6	9,6	11,8	13,4	12,9	12,4	16,8

* Foreløpige tall. Residuale størrelser i nasjonalregnskapet som driftsresultatet, kan bli gjenstand for store revisjoner etter innarbeiding av endelige foretaksregnskap.

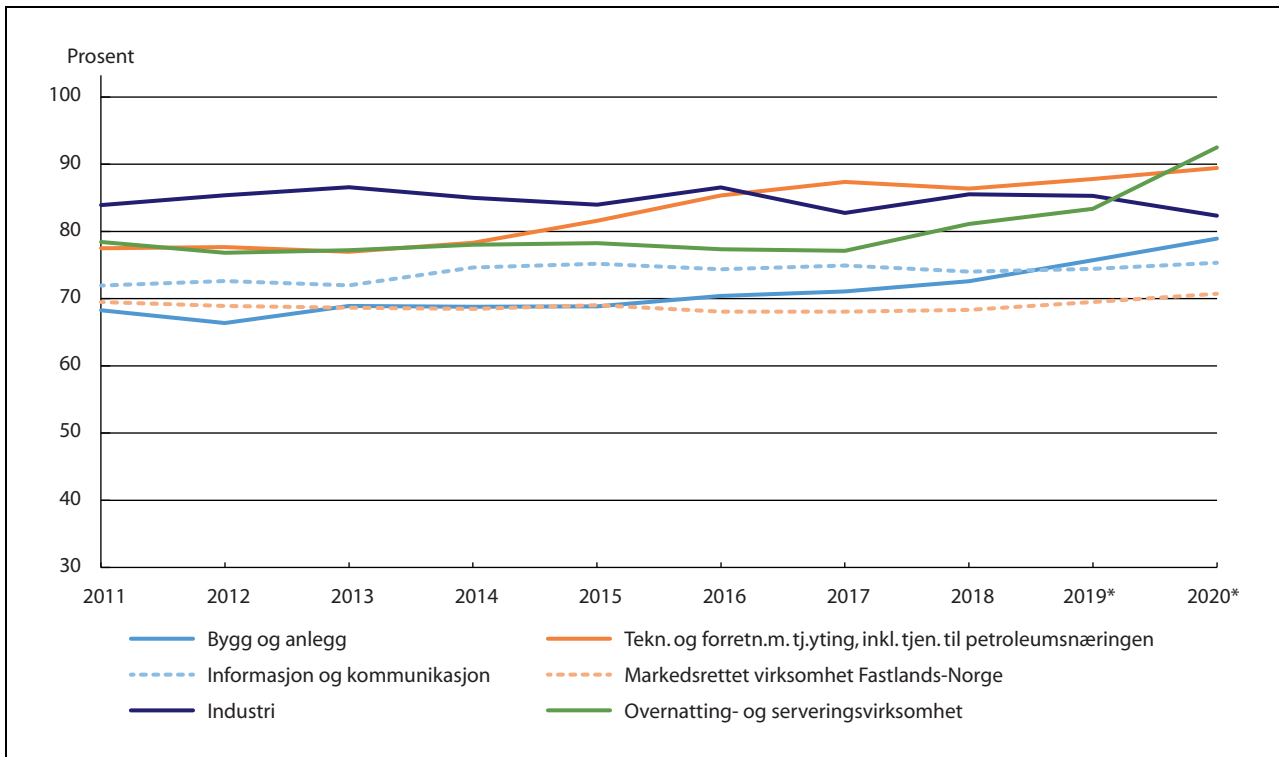
¹ Markedsrettet virksomhet omfatter produksjonsenheter som har mer enn 50 prosent av sine inntekter fra salg i markedet.

² Verkstedindustri og skipsbyggingsindustri mv. omfatter produksjon av metallvarer, maskiner og utstyr, elektriske produkter mv. i tillegg til bygging av skip og oljeplattformer/moduler og reparasjon og installasjon av maskiner og utstyr.

³ Råvarebasert industri omfatter raffinering, produksjon av papir, kjemiske råvarer, farmasøytiske produkter, gummi- og plastprodukter, andre ikke-metallholdige produkter samt metaller (aluminium, ferrolegeringer, nikkel mv.).

⁴ Øvrige industrinæringer omfatter næringsmiddelindustri, tekstil- og lærvarer, trevarer, trykkerivirksomhet, møbler og annen industrivirksomhet.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 6.3 Lønnskostnader i prosent av faktorinntekt i noen hovedgrupper av næringer¹

* Foreløpige tall.

¹ Teknisk og forretningsmessig tjenesteyting, inkludert tjenester til petroleumsnæringen omfatter tjenester tilknyttet utvinning av råolje- og naturgass, teknisk konsulentvirksomhet og forretningsmessig tjenesteyting. Overnattnings- og serveringsvirksomhet omfatter overnattningsvirksomhet som hoteller, hytter og campingplasser, mens serveringsvirksomhet omfatter restauranter, kafeer, catering mv.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

somheten og prisendringer på olje og gass. Ifølge foreløpige tall var driftsresultatet i petroleumsvirksomheten på 132 milliarder kroner i 2020. Alene er dette med på å redusere driftsresultatet samlet med 143 milliarder kroner fra 2019 til 2020, mens driftsresultatet i *markedsrettet virksomhet i Fastlands-Norge* ble redusert med 33 milliarder kroner. Rundt 22 milliarder kroner av denne nedgangen har sammenheng med lave elektrisitetspriser og dermed nedgang i driftsresultatet i kraftforsyning. *Industriens driftsresultat* økte derimot med nærmere 22 prosent, fra 27 milliarder kroner i 2019 til 33 milliarder kroner i 2020. Sammenlignet med året før var det positiv utvikling på mange områder som næringsmiddelindustri, trelast og trevarer, raffinering, kjemisk og farmaceutisk industri, men med unntak for verksteds- og skipsbyggingsindustri der driftsresultatet ble halvert fra året før. *Industriens andel* av det samlede driftsresultatet i markedsrettet virksomhet i Fastlands-Norge i 2020 var 7,5 prosent i 2020, vel 1 prosentpoeng over gjennomsnittet for de siste 10 årene. Som nevnt over er driftsresultatet i industrien for 2018 og også 2019 oppjustert siden Beregnings-

utvalgets forrige rapport. Justeringen er henholdsvis 4,4 og 3,6 milliarder kroner. For begge årene er det meste av oppjusteringen knyttet til næringsmiddelindustrien (under aggregatet *øvrige industrinæringer* i tabell 6.4). For de to andre områdene som vises i tabell 6.4 er det bare mindre endringer. Se ellers vedlegg 6 for en omtale av driftsresultatet i konkurranseutsatte næringer.

De foreløpige tallene for 2020 viser at de *samlede lønnskostnadene*¹ var 1 739 milliarder kroner, en økning på 0,2 prosent fra året før. I *markedsrettet virksomhet* var lønnskostnadene 1 130 milliarder kroner som er om lag 1 prosent lavere enn i 2019. Forskjellen mellom totale lønnskostnader og lønnskostnader i markedsrettet virksomhet

¹ Lønnskostnader tilsvarer summen av virksomhetenes direkte og indirekte lønnskostnader, dvs. alle utbetalinger av lønn og indirekte kostnader som arbeidsgiveravgift og faktiske og beregnede pensjonsutgifter, se nærmere beskrivelse i boks 6.1 og vedlegg 7. Den statlige støtten med midlertidig redusert arbeidsgiveravgift for å avhjelpe næringslivet i forbindelse med koronapandemien, blir i nasjonalregnskapet ført som subsidier og ikke som redusert lønnskostnad (satsen for arbeidsgiveravgiften anses uendret).

utgjøres av lønnskostnadene i offentlig forvaltning og ideelle organisasjoner. Lønnskostnadene i offentlig forvaltning økte med 3,0 prosent, mens de i ideell virksomhet var på samme nivå som året før. Vedleggstabell 4.9 gir en oversikt over lønnskostnader for noen hovedgrupper av næringer.

Figur 6.3 viser utviklingen i lønnskostnader som andel av faktorinntekten for enkelte næringsgrupper innenfor markedsrettet virksomhet. Tjenestenæringer som har et stort innslag av selvstendig næringsdrivende samt finansiell tjenesteyting, vises ikke særskilt i figuren, men inngår i totalen for markedsrettet virksomhet Fastlands-Norge. Lønnskostnadsandelen for *markedsrettet virksomhet i Fastlands-Norge* er foreløpig beregnet til 70,7 prosent i 2020, noe som er 2 prosentpoeng høyere enn gjennomsnittet de ti siste årene. At lønnskostnadsandelen har økt relativt mye, skyldes hovedsakelig det kraftige inntektsfallet i elektrisitetsforsyning, men inntektsfall i mange tjenesteytende næringer bidrar også.

I mange bransjer er det stort innslag av selvstendige. Lønnskostnadsandeler inkludert verdien av de selvstendiges arbeidsinnsats vises i vedlegg 6. Som det framgår, var den justerte lønnskostnadsandelen for markedsrettet virksomhet i Fastlands-Norge på 77,8 prosent i 2020 og i gjennomsnitt 76,3 prosent for årene etter 2011. Ser man siste 20-årsperiode under ett var den justerte lønnskostnadsandelen 76,6 prosent.

Lønnskostnadsandelen i *industrien* er foreløpig beregnet til 82,3 prosent i 2020. Dette er 2 prosentpoeng under andelen de to foregående årene, og på nivå med andelen i 2017. Usikkerhet knyttet til de første anslagene av nivået på bruttoproduktet og dermed driftsresultatet, slår ut i usikkerhet også for nivået på lønnskostnadsandelen.

Industriens lønnskostnadsandel varierer klart med konjunktorene, og i perioden med oppgangskonjunktur fra 2002 til 2006 falt lønnskostnadsandelen gradvis fra 80,8 prosent til 73,6 prosent. Etter dette økte den, og i tiårsperioden 2011–2020 var gjennomsnittlig årlig lønnskostnadsandel 84,7 prosent. Gjennomsnittet i de ti årene fra 2001–2010 var på 77,9 prosent. Sammenlignet med andre industriområder har råvarebasert industri hatt lav lønnskostnadsandel etter 2015, og for 2020 er den foreløpig beregnet til 69,7 prosent. I de seks årene 2015–2020 var lønnskostnadsandelen i gjennomsnitt 72,1 prosent, mens den var 95,0 prosent de fire årene før dette. Forverret driftsresultat i verksteds- og skipsbyggingsindustri medførte at lønnskostnadsandelen for området økte fra 2019 til 2020, og er foreløpig beregnet til 97,3 prosent. Dette er på nivå med andelen i årene

2016–2018. Øvrig industri hadde en lønnskostnadsandel på 73,6 prosent i 2020, mot et årlig gjennomsnitt på 80 prosent etter 2011. Vedlegg 6 beskriver lønnskostnadsandelen i konkurranseutsatt industri samt lønnskostnadsandelen justert for verdien av de selvstendiges arbeidsinnsats.

Mange næringsområder utenfor industrien har fått økt lønnskostnadsandel i 2020 sammenlignet med tidligere år. Dette kan delvis forklares med at koronapandemien påvirket enkelte områder hardt. Samtidig har det vært en tendens til økende lønnskostnadsandel for flere næringsgrupper de siste fem årene. For området *teknisk og forretningsmessig tjenesteyting, inkludert tjenester til petroleumsnæringen*, var lønnskostnadsandelen på 89,4 prosent i 2020. Lønnskostnadsandelen lå rundt 77 prosent i årene 2011–2013, men har deretter økt gradvis. Årlig gjennomsnitt for tiårsperioden 2011–2020 var 82,8 prosent. Den høye andelen i de siste årene forklares i hovedsak med negativt driftsresultat for tjenester tilknyttet petroleumsvirksomhet som også inkluderer oljeboring. Ser man på næringene utenom «oljetjenestene», var lønnskostnadsandelen 84,5 prosent i 2020.

Lønnskostnadsandelen for *informasjon og kommunikasjon* var 75,3 prosent i 2020. Dette er litt over gjennomsnittet på 73,9 prosent for siste tiårsperiode. Lønnskostnadsandelen i *bygg og anlegg* var 78,9 prosent i 2020. Dette er klart høyeste lønnskostnadsandel som er observert for næringen etter 2000. Fram til 2016 var andelen godt under 70 prosent, men har etter det vært økende. Gjennomsnittet for de ti siste årene var 71,0 prosent. For årene 2011 til 2017 lå lønnskostnadsandelen i *overnattings- og serveringsvirksomhet* stabilt på 77–78 prosent, men har deretter økt. I 2020 er lønnskostnadsandelen foreløpig beregnet til 92,5 prosent. Det er 13 prosentpoeng høyere enn gjennomsnittlig andel for siste tiårsperiode og 9 prosentpoeng over 2019-andelen. Økt lønnskostnadsandel i 2020 forklares med det store inntektsbortfallet næringen har hatt pga. koronanedstenging.

6.3 Disponibel realinntekt i husholdningssektoren

Nasjonalregnskapets inntektsregnskap gir en samlet oversikt over husholdningssektorens² inntekter og utgifter.

² Husholdningssektoren består av personhusholdninger, selvstendig næringsdrivende samt borettslag. Alle inntekter vises før skatt.

Boks 6.1 Inntektsbegreper i nasjonalregnskapet

Bruttonasjonalproduktet gir uttrykk for den samlede verdiskapingen i landet, utført av innenlandske produsenter i markedsrettet og ikke-markedsrettet virksomhet. Etter fradrag for kapitalslit, som er den beregnede verdireduksjonen av produksjonskapitalen i landet som følge av slitasje og elde, framkommer *nettonasjonalproduktet*.

Uten økonomisk samkvem med andre land ville nettonasjonalprodukt også vært landets disponible inntekt. Som deltaker i det internasjonale økonomiske samkvem, vil imidlertid Norge ha finansinntekter av fordringer på utlandet og utlendinger ha tilsvarende inntekter av fordringer på oss, og vi kan motta og gi inntektsoverføringer. *Nasjonalinntekten* er den samlede inntekt som kan fordeles på landets innbyggere, og framkommer ved å legge netto renter, aksjeutbytte og andre inntekter fra utlandet til nettonasjonalproduktet. Ved i tillegg å legge netto stønader og andre løpende overføringer fra utlandet til nasjonalinntekten, får en fram *disponibel inntekt for Norge*. Ved å deflatere disponibel inntekt for Norge med nasjonalregnskapets prisindeks for netto innenlandsk sluttanvendelse, kommer en fram til begrepet *disponibel realinntekt for Norge*.

Bytteforholdet overfor utlandet er en betegnelse på forholdet mellom gjennomsnittlig eksportpris og gjennomsnittlig importpris. Hvis prisene på norsk eksport over en periode stiger mindre enn prisene på de produkter Norge importerer, betyr dette at landet kan importere mindre for hver enhet eksportvare enn tidligere. En slik forverring i bytteforholdet trekker isolert sett disponibel realinntekt ned.

Faktorinntekten gir uttrykk for den inntekt som tilfaller produksjonsfaktorene arbeidskraft og kapital. *Faktorinntekt for Norge*, eller for en enkelt næring, er således lik summen av lønnskostnader og driftsresultat. Faktorinntekt for Norge er videre lik nettonasjonalprodukt fratrukket netto produksjonsskatter. *Lønnskostnadene* omfatter kontant- og naturallønn utbetalt til arbeidstakerne og arbeidsgivers trygde- og pensjonspremier. *Driftsresultatet* utgjør det beregnede overskuddet og kan tolkes som godtgjøring til produksjonsfaktorene kapital og eiernes egen arbeidsinnsats. Som følge av at driftsresultatet beregnes som restpost, må en regne med til dels store feilmarginer i foreløpige tall.

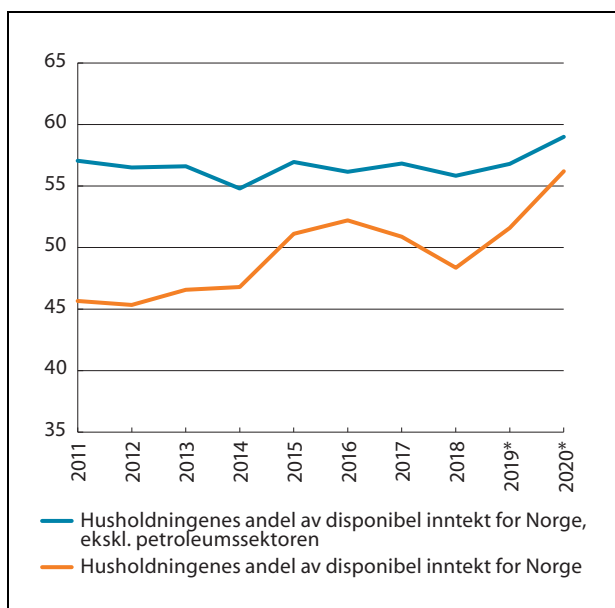
Figur 6.4 viser husholdningenes disponible inntekt i prosent av disponibel inntekt for Norge. Siden denne andelen påvirkes sterkt av utviklingen i driftsresultatet i petroleumsvirksomheten, vises også husholdningenes andel av disponibel inntekt eksklusive driftsresultatet i petroleumsnæringene. Husholdningenes andel av total disponibel inntekt var vel 56 prosent i 2020, mot 52 prosent i 2019, mens andelen av disponibel inntekt utenom petroleumsnæringene var 59 prosent, vel 2 prosentpoeng høyere enn året før.

Til tross for at verdiskapingen i Norge falt, viser foreløpige beregninger at husholdningenes disponible nominelle inntekt var 3,2 prosent høyere i 2020 enn i 2019. Justert for prisveksten i husholdningenes konsum, målt med nasjonalregnskapets konsumdeflator³, var økningen i disponibel realinntekt på 1,7 prosent. I 2019 økte realinntekten med 2,3 prosent. Realinntekten i 2020 var vel 28 prosent over inntektsnivået i 2010.

Tabell 6.5 viser hvordan de ulike inntekts- og utgiftstypene bidro til veksten i disponibel realinn-

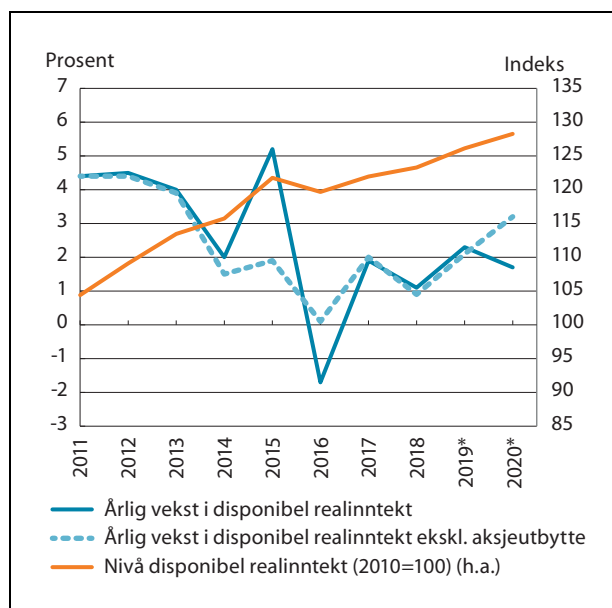
tekt i perioden 2011–2020. *Lønn*, som er den største inntektskomponenten i husholdningssektoren, og som i 2020 var sterkt påvirket av økningen i permitteringer, trakk veksten i disponibel realinntekt ned med 0,6 prosentpoeng. Til sammenligning trakk lønn i 2019 opp realinn-

³ Nasjonalregnskapets deflator for husholdningenes konsum skal fange opp prisutviklingen på alt som husholdningene konsumerer. I motsetning til KPI som har faste vekter, har konsumdeflatoren løpende vekter gjennom året. Delindeksene fra KPI brukes på alle relevante konsumgrupper, men KPI dekker ikke alle områder, og på noen områder avviker også nasjonalregnskapets definisjoner fra KPI. Det gjelder eksempelvis prisinformasjon om finansielle tjenester som bankenes rentemarginer overfor husholdningene, og netto forsikringspremier. Kjøp i utlandet, enten det er på reiser eller direkte kjøp over internett, er ikke inkludert med egne prisobservasjoner i KPI. En annen viktig forskjell er at elektrisitetskonsumet i nasjonalregnskapet deflateres med gjennomsnittlig kjøperpris på elektrisitet (inkl. nettleie) avhengig av forbruk gjennom året, mens KPI benytter faste vekter. Alt dette medfører at nasjonalregnskapets konsumdeflator normalt avviker noe fra KPI. I 2020 vokste KPI med 1,3 prosent og konsumdeflatoren med 1,5 prosent.

Figur 6.4 Disponibel inntekt for husholdninger. Andel av disponibel inntekt for Norge i prosent

* Foreløpige tall.
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 6.5 Vekst i disponibel realinntekt for husholdninger. Prosentvis endring fra året før og nivå (2010=100)

* Foreløpige tall.
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

tekten med 2,6 prosentpoeng og i gjennomsnitt med 1,9 prosentpoeng per år etter 2011.

Bidraget fra *skatt av inntekt og formue* til utviklingen i realinntekten vil med denne type dekomponering være negativt så lenge realinntektene øker og det ikke er store reduksjoner i beskatningen. Ved uendrede reelle skattesatser og inntektsstruktur vil det negative bidraget isolert sett være større desto større bidraget fra lønn er. I 2020 bidro skatt av inntekt og formue til å trekke opp husholdningenes disponible realinntekt med 0,2 prosentpoeng. I gjennomsnitt for perioden 2011–2020 har skatt av inntekt og formue trukket ned veksten i realinntekt med 0,5 prosentpoeng.

Offentlige stønader, som er den viktigste inntektskilden for pensjonister, trygdede og husholdninger med midlertidig inntektsbortfall, har i hele perioden 2011–2020 gitt positive bidrag til veksten i husholdningenes disponible realinntekt. Fra 2019 til 2020 økte stønadene med over 10 prosent, eller nærmere 55 milliarder kroner, og bidro til å trekke opp husholdningenes realinntekt med 3,1 prosentpoeng. Bak dette ligger en firedobling av arbeidsløshetsstønadene, fra vel 9 milliarder kroner i 2019 til 40 milliarder kroner i 2020. Arbeidsløshetsstønader omfatter i all hovedsak dagpenger, men inkluderer i tillegg andre kompensasjonsordninger grunnet bortfall av arbeid. Den sterke økningen fra 2019 må ses i sammenheng med stigningen i antall

dagpengemottakere og endringene i regelverk for dagpenger, med bl.a. redusert krav til minsteinntekt, forlenget maksimal varighet og økt kompensasjonsgrad. I tillegg inngår kompensasjonstelsene rettet mot selvstendig næringsdrivende og frilansere som mistet inntekt som følge av pandemien. Utbetaling av sykepenger, inklusive omsorgspenger når man er borte fra arbeidet på grunn av sykt barn, var på 54 milliarder kroner i 2020, som er 7 milliarder kroner mer enn året før. På samme måte som for dagpengene, ble reglene for sykepenger endret i 2020, i tillegg til at stengte barnehager og skoler ga rett til omsorgspenger. Utover dette økte alders- og uførepensjoner (inkl. utbetalinger fra Statens pensjonskasse) med 4 prosent. Pensjonene utgjør om lag to tredeler av de offentlige stønadene. For andre kontantstønader som barnetrygd, utdanningsstønader, sosiale stønader mv. var det mindre endringer.

Husholdningenes *formuesinntekter* består i hovedsak av renter på bankinnskudd og aksjeutbytte, mens *formueutgiftene* stort sett omfatter gjeldsrenter. Husholdningene har langt høyere rentebærende gjeld enn rentebærende fordringer. Fra 2019 til 2020 viser de foreløpige tallene en stor nedgang i utbetalt aksjeutbytte. Sammen med lavere renter på innskudd medførte dette at formuesinntektene trakk ned veksten i disponibel realinntekt med 1,6 prosentpoeng. I motsatt ret-

Tabell 6.5 Bidrag til vekst i disponibel realinntekt for husholdninger. Prosentpoeng

	2018 ⁴	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019*	2020*	gj.snitt 11–20*
Vekst i disponibel realinntekt i prosent	1462	4,4	4,5	4,0	2,0	5,2	-1,7	1,9	1,1	2,3	1,7	2,5
Vekst i disp. realinntekt ekskl. aksjeutbytte	1389	4,4	4,4	3,9	1,5	1,9	0,1	2,0	0,9	2,1	3,2	2,4
Bidrag fra												
Inntekter												
– Lønn	1286	4,8	4,6	3,0	1,4	0,8	-0,5	1,2	2,3	2,6	-0,6	1,9
– Blandet inntekt ¹	119	0,3	-0,4	0,0	0,1	0,9	-0,3	-0,1	0,6	0,1	-0,3	0,0
– Formuesinntekter ²	89	0,5	0,4	0,3	0,5	2,6	-2,4	0,0	0,3	0,5	-1,6	0,1
herav: mottatt aksjeutbytte	73	0,1	0,2	0,3	0,6	3,4	-1,8	0,0	0,2	0,3	-1,4	0,2
– Offentlige stønader, inkl. pensjoner	493	1,7	1,5	0,8	1,2	1,4	0,3	0,4	0,0	0,5	3,1	1,1
– Andre inntekter, netto	-96	-0,7	-0,3	0,5	-1,2	0,0	-0,2	0,3	-0,1	-0,3	-0,5	-0,3
Utgifter												
– Skatt av inntekt og formue	383	-1,3	-1,4	-0,9	0,2	-1,3	0,9	0,0	-0,5	-0,6	-0,2	-0,5
– Formuesutgifter	111	-0,8	-1,0	-0,3	-0,1	1,0	0,7	-0,2	0,0	-0,7	1,1	0,0
Korreksjon for indirekte målte banktjenester ³	66	-0,2	1,0	0,7	-0,2	-0,2	-0,2	0,4	-0,3	0,2	0,4	0,2

* Foreløpige tall.

¹ Blandet inntekt er den delen av driftsresultatet som tilfaller husholdningssektoren. Dette inkluderer også beregnet avkastning av boligkapitalen.

² Formuesinntekter består av aksjeutbytte, renteinntekter og avkastning på leie av grunn.

³ Se boks 6.2 for begrepsforklaring.

⁴ Størrelsene i milliarder kroner.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

ning førte lavere lånerente til at formueutgiftene økte disponibel realinntekt med 1,1 prosentpoeng. I den siste tiårsperioden har gjennomsnittlig årlig bidrag til realinntekten vært på 0,1 prosentpoeng

for formuesinntektene, mens formuesutgiftene verken har bidratt positivt eller negativt.

Tall fra inntektsregnskapet for husholdningssektoren er summariske i den forstand at de ikke

Tabell 6.6 Vekst i husholdningenes disponible realinntekt per innbygger. Vekst fra året før i prosent

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019*	2020*	Gj.snitt 11–20*
Disponibel realinntekt per innbygger	3,0	3,1	2,8	0,8	4,2	-2,6	1,2	0,4	1,6	1,1	1,5
Disponibel realinntekt utenom aksjeutbytte per innbygger	3,0	3,1	2,6	0,3	0,9	-0,7	1,3	0,2	1,4	2,6	1,5

* Foreløpige tall.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Boks 6.2 Noen begreper knyttet til husholdningenes inntekter

En personhusholdning kan ha *inntekt* fra flere kilder, utenom lønnsinntekt. *Blandet inntekt* er driftsresultatet fra næringsvirksomhet som tilfaller husholdningssektoren. Den inkluderer avlønning for arbeid utført av eierne eller deres familie. Denne størrelsen inkluderer også en beregnet avkastning av boligkapitalen (ofte omtalt som driftsresultatet fra egen bolig). Husholdningene kan ha formuesinntekter som består av renteinntekter på bankinnskudd, utbytte på aksjer, avkastning på forsikringskrav og leieinntekter fra landeiendom. Husholdningen kan også ha inntekter fra pensjoner og trygder.

Det er grunn til å merke seg at varige konsumgoder utenom bolig ifølge konvensjonene i nasjonalregnskapet regnes som konsumert i sin helhet det året de anskaffes. I tråd med dette inngår derfor ikke beregnet avkastning på varige konsumgoder utenom bolig som inntekt i nasjonalregnskapets inntektsregnskap. Husholdningene er derimot eiere av produksjonssektoren for boligjenester, og den beregnede avkastningen på boligkapitalen legges til inntekten.

Beregninger av *disponibel realinntekt* krever en omregning til faste priser, dvs. en må dividere den løpende inntekten med en *prisindeks*. Valget av prisindeks er ikke opplagt. Det vanlige er å deflatere husholdningenes inntekter med en felles prisindeks – enten konsumprisindeksen eller nasjonalregnskapets prisindeks for husholdningers totale forbruk. I beregningene i kapittel 6.3 er den sistnevnte prisindeksen benyttet.

Et grunnleggende prinsipp i nasjonalregnskapet er at inntekter og utgifter skal føres påløpt. Det innebærer at enkelte inntektskompo-

nenter som inntektsføres i nasjonalregnskapet, ikke nødvendigvis utbetales til husholdningene det aktuelle året. Et eksempel på dette er avkastning på husholdningenes *forsikringskrav*. Dette er ikke inntekt som kan disponeres løpende til konsum. Avkastningen inngår derfor ikke i disponibel inntekt, men legges til sparingen direkte (kalles korreksjon for sparing i pensjonsfond mv). Husholdningenes forsikringskrav er i hovedsak verdien av beholdningene i livsforsikring og pensjonsfond.

Omvurdering av aktiva og liknende ikke realiserte aksjegevinster/tap, endringer i verdien av boligkapitalen mv., inngår ikke i begrepet disponibel inntekt. Slike omvurderinger av aktiva vil påvirke forbruksmulighetene over tid, men hører begrepsmessig hjemme i kapitalregnskapet for husholdningene.

Indirekte målte bank- og finanstjenester defineres som tjenester produsert av finansielle foretak, som de ikke tar betalt for ved hjelp av gebyrer, men gjennom rentemarginer. Med det menes at finansinstitusjonene har lavere rente på innskudd/innlån enn på utlån. Siden det er knyttet administrasjon og ressursbruk til disse indirekte betalte bank- og finanstjenestene, betraktes de som produksjon i finansinstitusjonene og kalles indirekte målte bank- og finanstjenester. Husholdningenes del av rentemarginene inkluderes i husholdningenes konsum samt i produktinnsatsen, for eksempel i husholdningenes boligproduksjon. Rentemarginen, som er en teknisk størrelse, skal ikke påvirke husholdningenes sparing. Derfor legges et beløp, som er like stort som summen av husholdningenes konsum av rentemarginen og det som er «betalt» via produktinnsats, til den disponible inntekten.

gjenspeiler endringer i antall husholdninger og deres sammensetning. *Disponibel inntekt regnet per innbygger* for 2020 anslås til om lag 293 000 kroner, mot 286 000 kroner i 2019. Justert for prisstigning tilsvarer dette en oppgang i realinntekt per innbygger på 1,1 prosent mot 1,6 prosent i 2019. For siste tiårsperiode har realinn-

tekten per innbygger økt med gjennomsnittlig 1,5 prosent per år.

Justert for aksjeutbytte var økningen i realinntekten per innbygger 2,6 prosent i 2020, mens økningen i gjennomsnitt per år har vært 1,5 prosent fra 2011.

Kapittel 7

Inntektsutviklingen for utvalgte inntektstakergrupper

- Gjennomsnittlig reallønn vokste med 1,8 prosent fra 2019 til 2020 etter skatt. Reallønnsveksten etter skatt innen de store forhandlingsområdene var mellom 0,6 og 2,3 prosent.
- Ulikheten i inntekt etter skatt i yrkesbefolkningen falt noe fra 2018 til 2019. Sett over en lengre periode er det en tendens til at ulikheten øker. Inntektsforskjellene i Norge er likevel mindre enn i de fleste andre land.

7.1 Vekst i reallønn etter skatt for utvalgte lønntakerhusholdninger

Dette avsnittet beskriver utviklingen i reallønn etter skatt for ulike grupper. Utviklingen i reallønn etter skatt bestemmes av forløpene til lønn, skatt og prisstigning.

7.1.1 Reallønn etter skatt fra 2019 til 2020

Skattesatsen for alminnelig inntekt var 28 prosent fra 1992 til og med 2013. Fra 2014 ble denne skattesatsen redusert til 27 prosent kombinert med at trygdeavgiften ble økt fra 7,8 prosent til 8,2 prosent. Fra 2016 ble skattesatsen redusert til 25 prosent kombinert med innføringen av en ny trinnskatt til erstatning for toppskatten. Skattesatsen ble redusert til 24 prosent i 2017, 23 prosent i 2018 og 22 prosent i 2019. Se nærmere omtale av skatteendringer i avsnitt 7.1.2. Tabell 7.1 viser gjennomsnittskatt på gjennomsnittslønn, marginalsatt på gjennomsnittslønn, skattesatsen for alminnelig inntekt og maksimal marginalsatt på lønnsinntekt for hvert år siden 1992. Inntektsgrenser mv. for inntektsårene fra 2012 til 2021 framgår i tabell 4.1 i vedlegg 4.

I tabell 7.2 legger utvalget fram beregninger av utviklingen i reallønn etter skatt for utvalgte forhandlingsområder fra 2019 til 2020. Det er tatt utgangspunkt i gjennomsnittlig nivå og vekst i årslønn som vist i tabellene 1.1 og 2.1. Det er videre sett bort fra endringer i skattemessige fra-

drag den enkelte måtte ha hatt utover standard fradrag.

Tabellen viser at gjennomsnittlig reallønn vokste med 1,8 prosent fra 2019 til 2020 etter skatt. Reallønnsveksten etter skatt innen de store forhandlingsområdene var mellom 0,6 og 2,3 prosent.

Beregningsutvalget har også sett på kjøpekraftsutviklingen for ulike husholdningstyper. I tabell 7.3 har en beregnet utvikling i disponibel realinntekt for lønntakere med en lønnsinntekt på henholdsvis 350 000 kroner, 700 000 kroner, 1 200 000 og 1 400 000 kroner. Beregningene er utført for enslige lønntakere uten barn, med ett barn og med to barn, og for ektepar med to barn. Resultatene er avhengige av de forutsetninger som er valgt. De generelle forutsetningene for beregningene er nærmere omtalt i boks 7.1.

Utvalget har i beregningene i tabell 7.3 lagt til grunn en lønnsvekst på 3,5 prosent for 2019 og 3,1 prosent for 2020. Sammen med prisvekst på 2,2 og 1,3 prosent for henholdsvis 2019 og 2020, gir det reallønnsvekst på om lag 1,3 og 1,8 prosent for henholdsvis 2019 og 2020. Veksten i disponibel realinntekt for typeberegningene avviker fra dette. En grunn til det er endringer i skatte-reglene. Hvis en ser bort fra det særskilte fradraget for enslige forsørgere, bidro endringer i skattereglene til høyere vekst i disponibel realinntekt i 2019. Dette bidraget kommer av at skattesatsen på alminnelig inntekt ble redusert fra 23 til 22 prosent. Denne reduksjonen mer enn oppveide virkningen av økte trinnskattesatser som ble gjennomført samme år.

NRK-lisensen ble fjernet fra 2020 og erstattet av en tilsvarende skatteøkning som var ment å være nøytral i forhold til samlede skatteinntekter og husholdningens utgifter. Skatteøkningen ble gjort ved å redusere personfradraget. Personfradraget ble imidlertid redusert noe mindre enn det effekten av NRK-lisensen skulle tilsi. I beregningene over er omleggingen av lisensen korrigert for. For husholdninger med to lønntakere i skatteposisjon som betalte NRK-lisens, ga omleg-

Tabell 7.1 Skatt på lønnsinntekt. 1992–2020

År	Gjennomsnittsskatt for gjennomsnittslønn	Marginalskatt på gjennomsnittslønn	Skatt på alminnelig inntekt	Maksimal marginal- skatt på lønnsinntekt
1992	29,2	45,3	28,0	48,8
1993	29,3	45,3	28,0	49,5
1994	29,4	45,3	28,0	49,5
1995	29,6	45,3	28,0	49,5
1996	29,7	45,3	28,0	49,5
1997	29,6	45,3	28,0	49,5
1998	29,7	45,3	28,0	49,5
1999	29,4	49,3	28,0	49,3
2000	29,4	49,3	28,0	55,3
2001	29,4	49,3	28,0	55,3
2002	29,2	35,8	28,0	55,3
2003	29,1	35,8	28,0	55,3
2004	29,1	35,8	28,0	55,3
2005	28,4	35,8	28,0	51,3
2006	28,3	35,8	28,0	47,8
2007	28,4	35,8	28,0	47,8
2008	28,5	35,8	28,0	47,8
2009	28,4	35,8	28,0	47,8
2010	28,4	35,8	28,0	47,8
2011	28,5	35,8	28,0	47,8
2012	28,5	35,8	28,0	47,8
2013	28,5	35,8	28,0	47,8
2014	28,1	35,2	27,0	47,2
2015	28,0	35,2	27,0	47,2
2016	27,5	34,9	25,0	46,9
2017	27,1	34,6	24,0	46,7
2018	27,0	34,5	23,0	46,6
2019	26,8	34,4	22,0	46,4
2020	27,1	34,4	22,0	46,4

Kilde: Finansdepartementet.

Tabell 7.2 Reallønnsvekst etter skatt for typeeksempler i utvalgte forhandlingsområder.¹ Vekst i prosent

Grupper	Årslønn i 2020 ² , kr	2019		2020	
		Lønnsvekst ²	Vekst i reallønn etter skatt	Lønnsvekst ²	Vekst i reallønn etter skatt
Industriarbeidere	506 600	3,1	1,1	2,0	0,9
Industrifunksjonærer	804 800	3,0	1,1	2,1	1,1
Ansatte i Virke-bedrifter i varehandel	558 400	3,0	1,0	3,6	2,3
Ansatte i finanstjenester	714 500	3,4	1,4	2,9	1,7
Statsansatte	623 600	3,8	1,7	1,8	0,7
Kommuneansatte	543 800	3,5	1,5	1,7	0,6
Alle	593 500	3,5	1,5	3,1	1,8

¹ Lønnstakere med gjennomsnittlig årslønn og standard fradrag.

² Tallene er hentet fra tabell 1.1 og tabell 2.1. Foreløpige tall for 2020.

Kilder: Statistisk sentralbyrå og Beregningsutvalget.

Tabell 7.3 Beregnet vekst i disponibel realinntekt for utvalgte husholdningstyper¹. Vekst i prosent

Lønnsinntekt i 2020 (kr)	Familiesituasjon	2019	2020
350 000	Enslig lønnstaker uten barn	1,5	2,5
	Enslig lønnstaker med 1 barn	1,4	2,1
	Enslig lønnstaker med 2 barn	1,5	2,0
700 000	Enslig lønnstaker uten barn	1,4	2,2
	Enslig lønnstaker med 1 barn	1,4	2,0
	Enslig lønnstaker med 2 barn	1,5	2,0
	Ektepar med to barn, hvor den ene ektefellen tjener 450 000 kr og den andre 250 000 kr	1,6	1,8
1 200 000	Enslig lønnstaker uten barn	1,4	2,1
	Enslig lønnstaker med 1 barn	1,4	2,0
	Enslig lønnstaker med 2 barn	1,4	2,0
	Ektepar med to barn, hvor den ene ektefellen tjener 800 000 kr og den andre 400 000 kr	1,5	1,8
1 400 000	Ektepar med to barn, hvor den ene ektefellen tjener 900 000 kr og den andre 500 000 kr	1,5	1,8
Nominell lønnsvekst²		3,5	3,1

¹ For husholdningstyper med barn legges det til grunn at barna er mellom 6 og 18 år gamle. Omleggingen av NRK-lisensen i 2020 er justert for.

² Lønnsutviklingen slik den framkommer av kolonnen «Nasjonalt regnskapet» i tabell 2.1.

Kilder: Statistisk sentralbyrå og Beregningsutvalget.

gingen omtrent uendret skatt når bortfallet av NRK-lisensen regnes med, målt i løpende kroner. For husholdninger med færre enn to lønnsstakere, ga omleggingen redusert skatt når bortfallet av NRK-lisensen regnes med.

For husholdninger med barn trekkes veksten i realinntekt opp i 2019 som følge av økningen i barnetrygd. Samtidig ble det særskilte fradraget for enslige forsørgere nominelt videreført. Det trekker ned utviklingen i disponibel realinntekt for enslige forsørgere isolert sett. For enslige forsørgere med ett barn ble effekten av uendret særfradrag større enn effekten av økt barnetrygd. Derfor er veksten i disponibel realinntekt lavere for enslige forsørgere med ett barn enn andre enslige i 2019. I 2020 ble barnetrygdsatsene for barn mellom 6 og 18 år videreført nominelt. Det særskilte fradraget for enslige forsørgere ble også videreført nominelt. Husholdningene med barn har dermed marginalt svakere utvikling i disponibel realinntekt i 2020 enn sammenlignbare husholdninger uten barn.

Utvalget har også sett på utviklingen i disponibel reallønn for utvalgte husholdningstyper når én

eller flere lønnsstakere i husholdningen permitteres med virkning 1. april 2020. Disse beregningene er gjort for å illustrere inntektsutviklingen for husholdninger som ble rammet av smitteverntiltakene i forbindelse med koronapandemien. I tabell 7.4 vises utviklingen i disponibel reallønn for 2020 under følgende permitteringsscenarier: full jobb gjennom hele 2020, 50 prosent permittering i 90 arbeidsdager (om lag 4 kalendermåneder), 50 prosent permittering ut 2020 og 100 prosent permittering ut 2020. I tillegg vises beregninger for husholdninger med to lønnsstakere når begge lønnsstakerne permitteres 100 prosent ut 2020. Beregningene forutsetter at den permitterte har rett til permitteringslønn, lønnskompensasjon og dagpenger under permitteringen.

Tabell 7.4 viser at permittering fører til inntektsreduksjon. Det skyldes at dagpenger og annen støtte under permittering er lavere enn full lønnsinntekt. Hvor mye lavere støtten er, avhenger av inntekten til husholdningen: jo høyere inntekten er, jo større blir prosentreduksjonen i inntekt ved permittering. Grunnen til det er at høyt-

Tabell 7.4 Beregnet endring i disponibel realinntekt i 2020 for utvalgte husholdningstyper¹ når lønnsstakere permitteres 1. april 2020. Endring i prosent

Samlet årslønn i 2020 ² (kr)	Familiesituasjon	50 pst. perm. i 90 arbeids- dager ^{3,4}		100 pst. perm. ut året ⁴		100 pst. perm. for begge ektefellene
		Full jobb	50 pst. perm. ut året ⁴	100 pst. perm. ut året ⁴		
350 000	Enslig lønnsstaker uten barn	2,5	-0,3	-4,2	-11,0	-
	Enslig lønnsstaker med 1 barn	2,1	-0,2	-3,4	-9,0	-
700 000	Enslig lønnsstaker uten barn	2,2	-2,6	-9,7	-22,6	-
	Enslig lønnsstaker med 1 barn	2,0	-2,3	-8,8	-20,7	-
	Ektepar med to barn, hvor den ene ektefellen tjener 450 000 kr og den andre 250 000 kr	1,8	0,0	-2,6	-7,0	-10,6
1 200 000	Enslig lønnsstaker uten barn	2,1	-6,8	-18,3	-39,5	-
	Enslig lønnsstaker med 1 barn	2,0	-6,4	-17,3	-37,4	-
	Ektepar med to barn, hvor den ene ektefellen tjener 800 000 kr og den andre 400 000 kr	1,8	-1,9	-6,7	-16,3	-20,9
1 400 000	Ektepar med to barn, hvor den ene ektefellen tjener 900 000 kr og den andre 500 000 kr	1,8	-2,4	-7,8	-18,1	-24,0

¹ For husholdningstyper med barn legges det til grunn at barna er mellom 6 og 18 år gamle. Omleggingen av NRK-lisensen i 2020 er justert for.

² For husholdningsmedlemmer som permitteres, brukes årslønnen som dagpengegrunnlag.

³ For husholdninger som permitteres i 90 dager, legges det til grunn at lønnsstakeren vender tilbake til full jobb etter permitteringen.

⁴ Beregningen legger til grunn at personen med høyest inntekt i husholdningen permitteres.

Kilder: Statistisk sentralbyrå og Beregningsutvalget.

lønne får prosentvis mindre dagpenger enn personer med lavere lønn. Samtidig dempes inntektsbortfallet for de som permitteres, fordi skattesystemet er progressivt. Progressiviteten i skattesystemet gjør at utliknet skatt reduseres med mer enn én krone per krone husholdningen taper i bruttoinntekt. Det gjør at inntektsbortfallet etter skatt blir lavere enn ellers.

Husholdninger med barn har lavere reduksjon i disponibel realinntekt enn husholdninger uten barn. Det skyldes at barnetrygden utbetales uansett om foreldrene er i arbeid eller ikke. Det gjør at en mindre andel av inntekten påvirkes når foreldrene permitteres.

For alle husholdningstypene i tabellen øker inntektsreduksjonen med lengden og omfanget av permitteringene.

For husholdninger med svært lave inntekter påvirkes inntektsutviklingen av om lønnen er høyere eller lavere enn inntektsgrensen for å ha rett på dagpenger. Eksempelvis er nedgangen i disponibel realinntekt for enslige lønnstakere uten barn 63,3 prosent når lønnstakeren tjener 75 000 kroner og permitteres 100 prosent f.o.m. 1. april og ut 2020. Dette voldsomme inntektsbortfallet reflekterer at lønnstakeren har inntekt under 0,75 G, og har dermed ikke rett på dagpenger under permittering. Likevel har lønnstakeren rett på permitteringslønn og lønnskompensasjon i de første 20 dagene av permitteringstiden.

Hvis husholdningen i stedet tjener 150 000 kroner, er inntektsbortfallet 9,9 prosent. Inntektsbortfallet er dermed langt mindre som følge av at den permitterte har rett på dagpenger. I tillegg er inntektsbortfallet på 9,9 prosent noe lavere enn de 11,0 prosentene som tabell 7.4 viser er inntektsbortfallet for en tilsvarende husholdning som tjener 350 000 kroner. Dette skyldes både utformingen av dagpengereguleringen og omleggingen av NRK-lisensen.

7.1.2 Endringer i skatteregler for lønnstakere fra 2020 til 2021

I 2021 ble trinnskattesatsene i trinn 1 og 2 redusert med 0,2 prosentenheter, fra henholdsvis 1,9 og 4,2 til henholdsvis 1,7 og 4,0 prosent. Satsen i minstefradraget i lønnsinntekt økte med 1 prosentenheter til 46 prosent. Øvrige sentrale skattesatser i skattesystemet for personer (skattesatsen på alminnelig inntekt, trinnskatten og trygdeavgiften) ble holdt uendret. Den nedre grensen for å betale trygdeavgift økte med 9,2 prosent til 59 650 kroner. Innslagspunktene i trinnskattens trinn 1, 2 og 4 ble justert med anslått lønnsvekst i

statsbudsjettet for 2021 på 2,2 prosent. Innslagspunktet i trinnskattens trinn 3 ble justert opp noe lavere enn anslått lønnsvekst, 1,8 prosent. Øvre grense i minstefradraget for lønn og trygd ble også justert med anslått lønnsvekst, og utgjør 106 750 kroner i 2021. Det samme gjelder personfradraget, som økte til 52 450 kroner.

Den nedre grensen i fradraget for reiser mellom hjem og arbeid ble økt med anslått prisvekst (3,5 prosent) fra 23 100 kroner til 23 900 kroner. Kilometersatsene i fradraget ble holdt uendret. Enkelte beløpsgrenser holdes nominelt uendret. Det gjelder blant annet fradraget for fagforeningskontingent, den nedre grensen for å betale trygdeavgift, det særskilte fradraget i lønnsinntekt, det særskilte fradraget i deler av Troms og Finnmark fylke, særskilt fradrag for enslige forsørgere mv.

Det vises til tabell 4.1 i vedlegg 4 for en oversikt over satser, grenser og fradrag for 2012–2021.

7.2 Inntektsutviklingen for pensjonister og trygdede

I dette avsnittet redegjøres det nærmere for inntektsutviklingen for pensjonister og trygdede før og etter skatt med hovedvekt på utviklingen i pensjon. Samlede pensjons- og trygdeytelser består av pensjon og trygd fra folketrygden, ytelser fra tjenestepensjonsordninger, AFP og individuelle pensjonsordninger.

Pensjonsytelsene fra folketrygden er alderspensjon og etterlattepensjon. I tillegg kommer uføretrygd og andre stønadsordninger. Hovedkomponentene i alderspensjon for de som tok ut pensjon før 2011 er grunnpensjon, sært tillegg og tilleggspensjon. For alle som har tatt ut alderspensjon etter 1. januar 2011 er særtillegget erstattet med et pensjonstillegg. Fra 2016 fases den nye alderspensjonen bestående av inntektpensjon og garantipensjon gradvis inn for personer født fra og med 1954.

Som følge av nye reguleringsregler for alderspensjon fra 2011, fastsettes satsene for minste pensjonsnivå for alderspensjonister med et kronebeløp. Alderspensjon under utbetaling blir regulert med lønnsveksten og deretter fratrukket 0,75 prosent, mens satsene for minstenivåene blir regulert med lønnsveksten justert for effekten av levealdersjusteringen for 67-åringer i reguleringsåret. Minste pensjonsnivå for alderspensjon per 1. mai 2020 utgjør 158 621 kroner for lav sats (gift med alderspensjonist med høy tilleggspensjon), 183 587 kroner for ordinær sats (gift med minstepensjonist) og 204 690 kroner for særskilt sats

Boks 7.1 Beregninger av endringer i reallønn etter skatt

Beregningene av endringer i reallønn etter skatt i dette avsnittet bygger på følgende forutsetninger:

1. Inntektstakeren mottar bare én inntektsart (lønn).
2. Det er bare tatt hensyn til skatteregler som berører alle eller de fleste lønnstakere. Det vil bl.a. si at det kun gis standard fradrag i inntekt (personfradrag og minstefradrag).
3. Barnetrygd er regnet som negativ skatt. Det er ikke tatt hensyn til andre overføringer fra offentlige budsjetter, herunder kontantstøtten som ble innført f.o.m. 1. august 1998.

Det er brukt samme prisindeks (konsumprisindeksen) for alle husholdningstyper ved omregning til reallønn. Konsumprisindeksen økte med 2,2 prosent fra 2018 til 2019 og med 1,3 prosent fra 2019 til 2020.

Beregninger basert på så enkle forutsetninger som her, må brukes med forsiktighet. Beregningsutvalget mener likevel av flere

grunner at denne type beregninger kan ha interesse:

1. Resultatene indikerer i hvilken retning endringer i sentrale skatteregler isolert sett trekker.
2. Siden det bare forhandles om lønn, kan beregninger der en kun endrer lønnsinntekten være av særlig interesse.

Den nominelle lønnsinntekten etter skatt beregnes ved å trekke inntektsskatter og avgifter til folketrygden fra lønnsinntekten. For barnefamilier tas det også hensyn til barnetrygden. Lønnsinntekt etter skatt beregnet på denne måten gir uttrykk for hva lønnstakeren har til disposisjon av lønnsinntekten (og eventuelt barnetrygden) til betaling av gjeldsrenter og til kjøp av varer og tjenester etter at samlede skatter er betalt. Reallønn etter skatt beregnes ved å deflatere den nominelle lønnsinntekten etter skatt med endringen i konsumprisindeksen. Endringen i reallønn etter skatt blir da den prosentvise forskjellen mellom årets og fjorårets reallønn etter skatt.

(enslig). Reguleringen skjer med virkning fra 1. mai hvert år.¹

Fra 2015 erstattet ny uføretrygd den tidligere uførepensjonen fra folketrygden. Den nye uføretrygden utgjør 66 prosent av et beregningsgrunnlag som består av et gjennomsnitt av årsinntekten opp til 6 G for de tre beste av de fem siste årene før uførhet. Uføretrygden justeres i forhold til uføregraten. Ved lavt eller intet beregningsgrunnlag mottas en garantert minsteytelse fra folketrygden. Fra og med uføreforamen i 2015 er minsteytelsen for uføretrygdede fastsatt til 2,48 G for enslige og 2,28 G for ektefeller/samboere. Personer som er født uføre eller blir uføre i ung alder har en høyere

¹ Reguleringen av G tar utgangspunkt i forventet lønnsutvikling i reguleringsåret, justert for eventuelt avvik mellom forventet og faktisk lønnsutvikling siste to år. Forventet lønnsutvikling i reguleringsåret settes lik regjeringens anslag for gjennomsnittlig årslønnsvekst for alle sektorer slik det framkommer i revidert nasjonalbudsjett. Faktisk lønnsutvikling for siste to år settes til gjennomsnittlig årslønnsvekst for lønnstakere under ett fastsatt i rapporten «Grunnlaget for inntektsoppgjørene» fra Det tekniske beregningsutvalget for inntektsoppgjørene. Faktisk lønnsutvikling er slik den framkommer av kolonnen «Nasjonalregnskapet» i tabell 2.1.

minsteytelse.² Uføre som forsørger barn mottar barnetillegg. Ny uføretrygd skattlegges som lønn.

Utviklingen i grunnbeløpet i folketrygden, minstepensjonene for enslige og ektepar og pensjonene til enslige uføre de siste ti årene framgår av tabell 4.2 i vedlegg 4.

Utover pensjon fra folketrygden mottar mange også ytelser fra tjenstepensjonsordninger, AFP i privat og offentlig sektor og ytelser fra eventuell individuell pensjonsordning.

7.2.1 Utviklingen i pensjons- og trygdeytelser

Tabell 7.5 viser den nominelle og den reelle, årlige veksten i samlede overføringer for personer som har hovedinntekt fra pensjon eller trygd. Overføringer inkluderer både ytelser fra folketrygden (alderspension, uføretrygd, arbeidsavklaringspenger mv.) og andre ytelser, herunder fra tjenstepensjonsordninger og AFP. Overføringer utgjør 88,9 prosent av gruppens samlede inntekt i 2019,

² For unge uføre utgjør minsteytelsen 2,91 G for enslige og 2,66 G for ektefeller/samboere.

Tabell 7.5 Utvikling i overføringer¹ for trygdede og pensjonister². Prosent

	Overføringer som andel av samlet inntekt før skatt	Årlig nominell vekst i overføringer	Årlig realvekst i overføringer	Gjennomsnittlige overføringer i 2019-kroner
2010	89,2	4,2	1,7	278 700
2011	88,3	4,6	3,2	287 700
2012	88,0	4,0	3,3	297 400
2013	87,5	3,8	1,6	302 200
2014	87,2	3,8	1,7	307 300
2015	86,9	5,0	2,8	315 800
2016	88,8	2,9	-0,7	313 700
2017	88,8	2,2	0,4	314 900
2018	88,8	2,9	0,2	315 300
2019	88,9	3,3	1,1	318 800

¹ Inkluderer både offentlig og privat tjenestepensjon. Inkluderer ikke dagpenger, sykepenger og foreldrepenger.

² Omfatter personer med sosioøkonomisk status pensjonist/trygdet. Det gjelder alle personer som ikke er yrkesaktive og mottar trygde-/pensjonsytelser og yrkesaktive personer som har større inntekt fra trygde-/pensjonsytelser enn lønn (inkl. dagpenger, sykepenger og foreldrepenger) eller næringsinntekt. En person er yrkesaktiv når næringsinntekten (inkl. absoluttverdi av årets underskudd i næring) og lønn (inkl. dagpenger, sykepenger og foreldrepenger) overstiger 2G. Dette var en gruppe på 1 092 135 personer i 2009 og 1 300 309 personer i 2019.

Kilder: Statistisk sentralbyrå og Beregningsutvalget.

litt over gjennomsnittet de siste ti årene. Andelen steg i 2016 etter å ha vært fallende fra 2010 til 2015. Siden 2016 har andelen vært om lag konstant.

Tabell 7.6 viser utvikling i grunnbeløpet, minstepensjonene, gjennomsnittlig alderspensjon og uføretrygd, samt reguleringen av løpende alderspensjon fra folketrygden.

Minstepensjonen ble i årene 2011–2015 justert med G og deretter justert for effekten av levealdersjusteringen ved 67 år. Dette ga et fratrekk i pensjonen på 0,5 prosent per år, og minstepensjonister hadde i denne perioden dermed en litt bedre utvikling i pensjonen enn alderspensjonister med høyere pensjon. Økt minste pensjonsnivå, særlig for enslige, og økt grunnpensjon for gifte/samboende førte til at minstepensjonen både for enslige og ektepar økte mer enn lønnsveksten i både 2016 og 2017. Disse endringene førte også til at flere blir omfattet av minstesatsene. Arbeids- og velferdsdirektoratet har anslått at økningene i minstepensjon i 2016 og i 2017, herunder også økt grunnpensjon for gifte og samboende i 2016, medførte tilnærmet 25 000 flere minstepensjonister. Økningen i minste pensjonsnivå fra 1. september 2019 medførte en ytterligere økning på om lag 12 000 minstepensjonister.

Selv om økningen i minstesatsene isolert sett har ført til flere minstepensjonister, har antall

minstepensjonister gått ned i mange år. Det skyldes dels at yngre kull av alderspensjonister har mer opptjening til alderspensjon enn de eldre kullene, dels de nye opptjeningsreglene for alderspensjon som omfatter stadig flere personer. Per september 2020 var det 140 300 minstepensjonister, 8 300 færre enn året før. Minstepensjonistene utgjør om lag 14 prosent av alle alderspensjonister.

Gjennomsnittlig alderspensjon har historisk økt mer enn grunnbeløpet ved at pensjonister med høy opptjening har kommet til og erstattet pensjonister med lav opptjening som har falt fra. I de siste årene har denne effekten blitt svakere ved at mange har tatt ut pensjon fra 62 år og dermed fått lavere årlig pensjon. I tillegg bidrar reglene for regulering av pensjon fra 2011 og levealdersjusteringen til en svakere utvikling i gjennomsnittlig pensjon. Den enkelte alderspensjonist har de siste årene fått sin pensjon regulert med lønnsveksten fratrukket 0,75 prosent. I 2020 var veksten i gjennomsnittlig alderspensjon 0,5 prosentenheter lavere enn veksten i grunnbeløpet. For reguleringen av løpende alderspensjoner var veksten 0,8 prosentenheter lavere enn grunnbeløpet i 2020, og 0,7 prosentenheter lavere enn grunnbeløpet i gjennomsnitt per år i perioden 2010–2020.

Tabell 7.7 viser utviklingen i samlede lønns- og pensjonsinntekter for ulike aldersgrupper, og for

Tabell 7.6 Utvikling i grunnbeløpet, pensjon og uføretrygd. Prosentvis endring fra året før og gjennomsnittlig endring per år. 2011–2020

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2010– 2020	Gj. sn. per år ¹
Grunnbeløp	4,4	4,0	3,8	3,7	2,5	2,5	1,7	2,7	3,2	2,0	35,0	3,0
Minste pensjonsnivå/ alderspensjon for enslige ¹	4,6	3,5	3,2	3,2	2,0	2,8	3,3	3,6	3,2	2,7	37,1	3,2
Minste pensjonsnivå/ alderspensjon for ektepar/samboende	4,6	3,5	3,2	3,2	2,0	2,9	3,1	2,5	2,5	1,4	32,9	2,9
Alderspensjon i gjennomsnitt	5,3	4,5	3,9	3,7	2,5	2,5	2,0	2,3	2,7	1,5	35,4	3,1
Regulering av løpende alderspensjoner	3,9	3,2	3,0	2,9	1,7	1,7	0,9	1,9	2,4	1,2	25,2	2,3
Uføretrygd i gjennomsnitt	4,1	3,5	3,3	3,3	19,0 ²	2,9	2,2	2,8	3,1	2,1		3,0 ³
Memo: Samlet årslønnsvekst ⁴	4,2	4,0	3,9	3,1	2,8	1,7	2,3	2,8	3,5	3,1	36,2	3,1
Memo: KPI	1,2	0,8	2,1	2,0	2,1	3,6	1,8	2,7	2,2	1,3	21,6	2,0

¹ Geometrisk gjennomsnitt.

² Den høye nominelle veksten skyldes uførereformen fra 2015. Innføring av lønnsbeskatning av uføretrygd ble kompensert med en økning i brutto uføreytelse.

³ Gjelder perioden 2010–2020, eksklusiv 2015.

⁴ Lønnsutviklingen slik den framkommer av kolonnen «Nasjonalregnskapet» i tabell 2.1.

Kilder: Arbeids- og velferdsdirektoratet, Statistisk sentralbyrå og Beregningsutvalget.

Tabell 7.7 Utviklingen i samlede lønns- og pensjonsinntekter¹. Årlig nominell vekst. Prosent

	Alle				Mottakere av alderspensjon fra folketrygden			
	62–66 år	67–69 år	70–74 år	67 år og eldre	62–66 år	67–69 år	70–74 år	67 år og eldre
2010	3,6	7,3	5,7	6,0	-	7,4	5,7	6,0
2011	10,7	7,6	5,5	6,3	-	7,2	5,5	6,2
2012	11,2	5,4	5,0	5,3	11,3	5,0	5,0	5,2
2013	8,6	4,1	5,1	4,9	3,8	3,8	5,1	4,8
2014	6,8	3,6	4,7	4,5	2,4	3,6	4,6	4,5
2015	5,2	2,6	2,9	3,0	1,5	2,5	2,9	3,0
2016	3,2	1,9	2,6	2,7	2,2	2,0	2,6	2,7
2017	3,1	2,7	1,8	2,5	2,0	2,4	1,8	2,5
2018	3,6	3,6	1,9	3,0	2,6	3,2	1,9	2,9
2019	4,4	3,5	2,7	3,4	3,5	3,4	2,7	3,4
Antall personer i 2019	295 783	160 876	259 452	827 420	92 639	153 872	258 124	816 870

¹ Summen av lønns- og pensjonsinntekter. Pensjonsinntekter omfatter alderspensjon, offentlig og privat tjenstepensjon og AFP.
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Tabell 7.8 Sammensetning av inntekt og gjennomsnittlig inntekt blant bosatte personer som mottok alderspensjon.¹ Samlet inntekt i kroner og andeler i prosent av samlet inntekt

	2010	2015	2016	2017	2018	2019
<i>62–66 år</i>						
Samlet inntekt		761 100	750 600	763 700	781 800	804 100
<i>Herav andeler i prosent:</i>						
Alderspensjon		24	24	24	24	23
Tjenestepensjon		10	11	12	12	12
Andre overføringer ²		3	3	3	3	3
Yrkesinntekt		52	54	53	53	54
Kapitalinntekter		11	8	7	8	7
Nominell vekst i gj.sn. pensjon mv. ³		2,4	3,6	2,8	1,7	1,1
<i>67–69 år</i>						
Samlet inntekt	346 700	446 400	445 200	456 500	470 900	483 200
<i>Herav andeler i prosent:</i>						
Alderspensjon	49	48	49	47	47	46
Tjenestepensjon	15	16	16	17	17	18
Andre overføringer ²	8	4	5	5	4	5
Yrkesinntekt	21	21	22	22	23	24
Kapitalinntekter	7	11	9	9	9	8
Nominell vekst i gj.sn. pensjon mv. ³	5,2	2,4	1,7	1,6	2,0	2,9
<i>70–74 år</i>						
Samlet inntekt	293 500	388 800	386 000	393 700	403 000	414 300
<i>Herav andeler i prosent:</i>						
Alderspensjon	67	63	65	65	64	63
Tjenestepensjon	18	17	17	17	17	18
Andre overføringer ²	1	1	1	1	1	1
Yrkesinntekt	7	9	9	9	9	9
Kapitalinntekter	6	11	8	8	8	8
Nominell vekst i gj.sn. pensjon mv. ³	5,3	2,9	2,7	1,8	1,8	2,2
<i>67 år og eldre</i>						
Samlet inntekt	278 300	362 400	363 900	374 000	385 000	396 900
<i>Herav andeler i prosent:</i>						
Alderspensjon	66	62	64	64	64	63
Tjenestepensjon	17	17	18	18	18	18
Andre overføringer ²	3	2	2	2	2	2
Yrkesinntekt	7	9	9	9	9	9
Kapitalinntekter	7	9	7	8	8	7
Nominell vekst i gj.sn. pensjon mv. ³	5,3	2,9	2,9	2,4	2,7	3,1
Memo: Samlet årslønnsvekst ⁴	3,7	2,8	1,7	2,3	2,8	3,5

¹ I 2019 var det 92 700 bosatte personer 62–66 år, 153 900 bosatte personer 67–69 år, 258 100 bosatte personer 70–74 år og 816 900 bosatte personer 67 år og eldre som mottok alderspensjon fra folketrygden (definert som minst en måned med alderspensjon).

² Inkluderer AFP i offentlig og privat sektor. Inkluderer også dagpenger, sykepenger og foreldrepenger.

³ Pensjon mv. er her sum alderspensjon, tjenestepensjon og andre overføringer.

⁴ Faktisk lønnsutvikling slik den framkommer av kolonnen «Nasjonalregnskapet» i tabell 2.1.

Kilder: Statistisk sentralbyrå og Beregningsutvalget.

henholdsvis alle og mottakere av alderspensjon. I aldersgruppene 67 år og over mottar nesten alle alderspensjon, og utviklingen er dermed ganske parallell for de to gruppene. Utviklingen for disse aldersgruppene var svakere i årene 2015–2017 enn i tidligere år, som følge av lavere vekst i pensjonsinntektene. I 2018 og 2019 har veksten derimot tiltatt. Over tid har veksten i samlede lønns- og pensjonsinntekter for aldersgruppene over 67 år vært høyere enn årslønnsveksten i økonomien, blant annet som en følge av stadig høyere pensjonsopptjening blant nye pensjonister.

I aldersgruppen 62–66 år hadde de som mottok alderspensjon fra folketrygden en vekst i samlede lønns- og pensjonsinntekter på 11,3 prosent i 2012, og deretter en lavere vekst. Dette kan ha sammenheng med endret sammensetning av gruppen, som har økt fra 35 300 personer i 2011 til 92 700 i 2019. For gruppen «alle» i aldersgruppen 62–66 år har veksten vært relativt høy siden 2011. Utviklingen har sammenheng med at stadig flere i denne aldersgruppen kombinerer arbeid og alderspensjon.

Gjennomsnittlige lønns- og pensjonsinntekter i aldersgruppen 62–66 år er langt høyere for mottakere av alderspensjon fra folketrygden enn for alle personer i denne aldersgruppen. I 2019 hadde mottakere av alderspensjon i aldersgruppen 62–66 år en gjennomsnittlig lønns- og pensjonsinntekt på 692 500 kroner, mens gjennomsnittet for alle i denne aldersgruppen var 435 900 kroner.

Tabell 7.8 viser sammensetningen av inntekt for alle bosatte personer som mottar alderspensjon i utvalgte aldersgrupper. Tabellen viser at for alderspensjonister 67 år og eldre, 67–69 år og 70–74 år utgjør alders- og tjenstepensjon hoveddelen av inntekten over perioden. Andelen yrkesinntekt er noe høyere i 2019 enn i 2010. Den nominelle veksten i pensjon mv. fra 2018 til 2019 var lavest for aldersgruppene 62–66 år.

Fra 2011 ble det mulig å ta ut alderspensjon fra folketrygden for personer i aldersgruppen 62–66 år. For mottakere av alderspensjon i denne aldersgruppen utgjør yrkesinntekt en betydelig større andel av inntekten enn for de som er eldre. Dette gjenspeiler at mange i denne gruppen kombinerer uttak av alderspensjon med at de fortsetter i arbeid.

Tabell 7.9 viser gjennomsnittlig nivå og nominell vekst i alderspensjon fra folketrygden for ulike aldersgrupper de siste ti årene. Tabellen viser at den nominelle veksten i gjennomsnittlig alderspensjon var høyest i begynnelsen av perioden, mens den falt i årene 2012–2017. I 2018 og 2019 steg veksten, mens for 2020 synes veksten å

bli den laveste i tiårsperioden. Nye alderspensjonister har gjennomgående høyere pensjonsopptjening enn de som faller fra. Nye uttaksregler og levealdersjusteringen trekker isolert sett pensjonene nedover. Et annet moment som trekker ned pensjonsnivået, er økt innslag av pensjonister med kort botid og yrkeskarriere i Norge, og som derfor har tjent opp lavere pensjoner. Alderspensjonen reguleres med lønnsveksten, og fratrekkes deretter 0,75 prosent. For nye alderspensjonister bidrar levealdersjusteringen isolert sett til lavere alderspensjon og denne effekten øker for nye årskull. I tillegg får de som tar ut alderspensjon før 67 år lavere årlig pensjon.

Siden pensjonsreformen i 2011 har utviklingen i gjennomsnittlig alderspensjon vært lavere i aldersgruppene 62–66 år og 67–69 år enn for gruppen over 69 år. Denne utviklingen må ses i sammenheng med innfasingen av mulighet for tidlig uttak av alderspensjon. 1949-kullet var 61 år ved inngangen til 2011, og dermed første årskull som kunne ta ut alderspensjon fra fylte 62 år. I årene 2016–2018 (da 1949-kullet var i alderen 67–69 år) var veksten særlig lav i gruppen 67–69 år. Veksten i alderspensjon for gruppen 70–74 år lå over gjennomsnittet for alle i perioden 2012–2016, men har vært lavere de senere årene. De som mottar alderspensjon i aldersgruppen 62–66 år har betydelige yrkesinntekter, og mange fortsetter i arbeid samtidig som de tar ut alderspensjon. Ifølge tall fra Arbeids- og velferdsdirektoratet var 57 prosent av alderspensjonister 62–66 år registrert i arbeid ved utgangen av 3. kvartal 2019. Gjennomsnittlig samlet inntekt for de som kombinerer arbeid og uttak av alderspensjon er høy. På den annen side får de som tar ut alderspensjon før 67 år en lavere årlig alderspensjon resten av livet enn om de hadde ventet til 67 år. Innfasing av de som har mulighet til uttak fra 62 år, gir også utslag i særlig lav årlig vekst for aldersgruppen 67–69 år de seneste årene, og etter hvert også gruppen 70–74 år.

7.2.2 Realvekst etter skatt i pensjon og trygd

Pensjonistenes disponible inntekt påvirkes også av skattesystemet. Husholdninger med eldre personer har hatt en sterk samlet realvekst i inntekt etter skatt de siste tiårene.

Figur 7.1 viser at den reelle medianinntekten etter skatt økte mer for husholdninger med personer over 65 år enn for andre husholdninger i perioden 1990–2019. Endringer i sammensetningen av gruppen er en viktig forklaring på dette. Stadig flere alderspensjonister har opptjent rettig-

Tabell 7.9 Utvikling i gjennomsnittlig årlig alderspensjon¹ fra NAV før skatt, nivå og prosentvis årlig nominell vekst

	Alle mottakere		62–66 år		67–69 år		70–74 år		67 år og eldre	
	Alders- pensjon	Årlig vekst	Alders- pensjon	Årlig vekst	Alders- pensjon	Årlig vekst	Alders- pensjon	Årlig vekst	Alders- pensjon	Årlig vekst
2011	193 810	5,8	211 472		210 028	5,5	199 221	5,4	193 153	5,4
2012	202 946	4,7	212 546	0,5	219 306	4,4	209 184	5,0	202 247	4,7
2013	210 831	3,9	213 426	0,4	226 296	3,2	218 688	4,5	210 594	4,1
2014	218 589	3,7	215 579	1,0	231 716	2,4	228 496	4,5	218 901	3,9
2015	224 140	2,5	216 930	0,6	234 310	1,1	235 662	3,1	224 952	2,8
2016	229 724	2,5	219 906	1,4	235 936	0,7	242 496	2,9	230 848	2,6
2017	234 247	2,0	222 705	1,3	236 060	0,1	247 076	1,9	235 554	2,0
2018	239 630	2,3	226 327	1,6	237 481	0,6	251 591	1,8	241 104	2,4
2019	246 090	2,7	231 101	2,1	242 074	1,9	255 638	1,6	247 697	2,7
2020	249 877	1,5	232 913	0,8	245 353	1,4	256 055	0,2	251 628	1,6

¹ Tallene er korrigert for uttaksgrad ved at de er omregnet til 100 prosent utbetalt pensjon.

Kilde: Arbeids- og velferdsdirektoratet.

Boks 7.2 Enkelte pensjonsspørsmål

Innledning

Pensjonssystemet i Norge er i endring. Fra 2011 ble alderspensjonen i folketrygden lagt om. Det ble blant annet innført fleksibelt uttak av pensjon fra 62 år, levealderjustering og nye regler for årlig regulering av pensjon. Samtidig ble AFP i privat sektor tilpasset den nye folketrygden ved at den ble omgjort fra en tidligpensjonsordning for alderen 62–66 år til et livsvarig tillegg til alderspensjonen fra folketrygden. Etter hovedoppgjøret i 2018 ble det gjort enkelte endringer i ordningen. Det ble også avtalt å gjennomføre en felles utredning om en mulig omlegging av ordningen. Partene avtalte videre en egen ordning med en ekstra ytelse til de som går av ved 62–64 år uten arbeidsinntekt ved siden av.

Også tjenestepensjonene er i endring. Økte kostnader og arbeidsgivernes ønske om mer forutsigbare pensjonskostnader har ført til sterk vekst i antall arbeidstakere i privat sektor som omfattes av innskuddsordninger. Ytelsesordningene, som tidligere dominerte det private tjenestepensjonsmarkedet, har i økende grad blitt

avviklet eller lukket. Innføringen av obligatorisk tjenestepensjon (OTP) i 2006 medførte at antall innskuddsordninger økte kraftig, særlig blant bedrifter som ikke hadde pensjonsordning tidligere. Fra 2014 trådte den nye tjenestepensjonsloven i kraft med regler for en ny type tjenestepensjon i privat sektor, ofte kalt «hybrid» fordi den kombinerer elementer fra innskudds- og ytelsespensjon. Det er foreløpig etablert få pensjonsordninger basert på det nye regelverket for hybridpensjon.

De offentlige tjenestepensjonsordningene er i dag såkalte bruttomodeller som tar sikte på at samlet pensjon skal være på et visst nivå. For å oppnå dette gjøres det fradrag, såkalt samordning, for andre pensjonsytelser, blant annet alderspensjon fra folketrygden. Fra og med årskullene født i 1954 skal nye opptjeningsregler i folketrygden fases inn. Fra og med 2021, når 1954-kullet fyller 67 år, skal alderspensjon fra de offentlige tjenestepensjonsordningene derfor samordnes med alderspensjon fra folketrygden opptjent etter nye regler. Nye regler for å gjennomføre slik samordning ble vedtatt av Stortinget 4. juni 2018 og trådte i kraft 1. januar 2019.

Boks 7.2 (forts.)

Arbeids- og sosialdepartementet og de berørte partene i arbeidslivet kom 3. mars 2018 til enighet om en framforhandlet pensjonsløsning for offentlig ansatte.

Departementet fulgte opp med en lovproposisjon våren 2019. De nye opptjeningsreglene trådte i kraft 1. januar 2020 og gjelder for offentlig ansatte født i 1963 eller senere. Det er vedtatt en videreført tidligpensjonsordning fram til 67 år for personer med særaldersgrenser som skal omfattes av ny pensjonsløsning. Det var avtalt at partene skulle utrede og avtale løsninger for personer som har særaldersgrense og opptjening i den nye pensjonsløsningen og partene var enige om at prosessen skulle avsluttes innen. 12. februar. Det lyktes ikke å komme til enighet.

Nye uføreregler

Fra 2015 er uføreordningen i folketrygden lagt om. Uførepensjonen er erstattet av en ny uføretrygd. Det ble i 2011 anslått at gjennomsnittlig uføretrygd etter skatt ville være om lag tre prosent høyere for nye mottakere i 2015 enn det en videreføring av de gamle reglene ville være.

Omleggingen av uføreytelsen i folketrygden gjorde det nødvendig å tilpasse uføreytelsene fra tjenestepensjonsordningene. Ny uførepensjon fra de offentlige tjenestepensjonsordningene beregnes fra 2015 som et direkte tillegg til uføretrygden fra folketrygden og er uavhengig av størrelsen på uføretrygden. Fra 1. januar 2017 følger alle uføreordninger i privat sektor nytt regelverk, som innebærer at det i hovedsak vil være mulig å gi uføredeknning på linje med den nye uføreordningen i offentlig sektor. Det er imidlertid fortsatt frivillig for foretak i privat sektor om de vil knytte uførepensjon til tjenestepensjonsordningen og i hvilken grad de vil utnytte rammene i loven.

Pensjonskostnader

Omleggingen av uføreordningen i folketrygden innebærer at flertallet får en høyere uføreytelse fra folketrygden etter skatt enn de ville fått med de gamle uførereglene. I tillegg får mange lavere marginalsatt på uførepensjonen fra

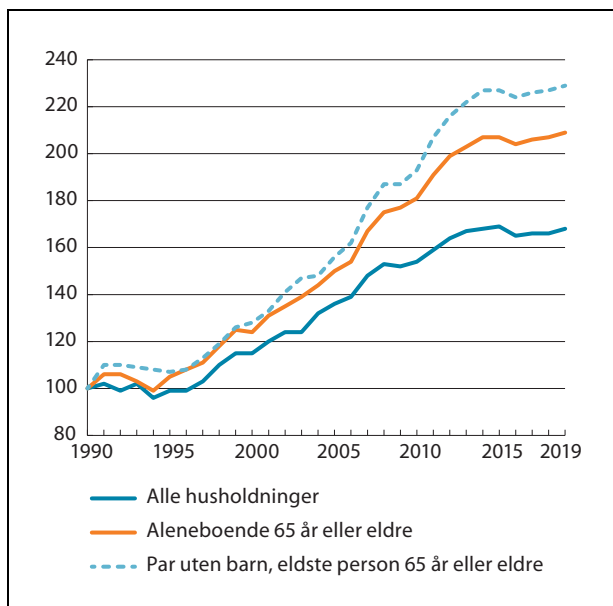
tjenestepensjonsordningen. De nye uføreordningene i tjenestepensjonsordningene er tilpasset dette. I privat sektor vil kostnadene knyttet til uførepensjon gradvis bli redusert etter hvert som den nye uføreordningen fases inn.

I offentlig sektor er den nye uførepensjonsordningen obligatorisk. I Prop. 202 (2012–2013) anslås det at de løpende (årlige) utbetalingene på sikt vil reduseres med anslagsvis 1,35 mrd. kroner i SPK og 900 millioner kroner i KLP. Omlegging av uføreytelser i offentlig tjenestepensjon medfører at folketrygden tar en større del av samlet uføreytelse og offentlig tjenestepensjon en mindre del for nye uføre fra 2015. Reserver avsatt for framtidige uførepensjoner i KLP er redusert i tråd med dette. Reduksjonen utgjorde drøyt 10 milliarder kroner i KLPs ordninger for kommuner, fylkeskommuner, statlige helseforetak og andre virksomheter. KLPs uføretariffer ble samtidig endret på grunn av gunstig uføreforløp gjennom 5–6 år både i kommunal sektor og i helseforetakene. Dette ga en reservereduksjon på vel 5 milliarder i KLPs ordninger til sammen. Samlet ble det reduksjon i uføreserver på 15,4 milliarder kroner i 2015, som ble disponert i forbindelse med pensjonsinnretningenes årsoppgjørdisposisjoner. I KLP ble to tredjedeler benyttet til å øke reservene slik at man kunne redusere beregningsrenten, mens det resterende ble fordelt likt til risiko-utjevningfond og kundenes premiefond.

De kommunale tjenestepensjonsordningene er forhåndsfinansierte (fonderte). Fordi premiefastsettingen og pensjonskostnadene i fonderte ordninger er framoverskuende, blir de økonomiske virkningene av uføreforløpet større på kort sikt enn når uføreordningen er løpende finansiert som i staten.

Kommunenes regnskapsmessige pensjonskostnader er i 2015 i tillegg til nye uføreregler også påvirket av flere andre faktorer, bl.a. implementering av levealderjustering og antagelser om lengre levetid. Når disse tre faktorene «nettes» mot hverandre, gir det samlet en svak nedgang i pensjonskostnadene i kommunal sektor. Reservereduksjonene er da holdt utenom.

Nye samordningsregler og ny pensjonsløsning for offentlig ansatte vil også ha konsekvenser for pensjonskostnadene i offentlig sektor.

Figur 7.1 Median inntekt etter skatt for husholdningstyper med personer 65 år eller eldre. Indeks i faste priser (1990=100). 1990–2019

Kilde: Statistisk sentralbyrås inntekts- og formuesstatistikk for husholdninger.

heter til tilleggspensjon. Tall fra NAV viser at andelen med tilleggspensjon økte fra 91,6 prosent ved utgangen av 2006 til 97,5 prosent i 2020. Det er særlig blant kvinnene at andelen med tilleggspensjon har økt. I tillegg er det etter pensjonsreformen blitt mer vanlig med yrkesinntekt blant mottakere av alderspensjon. Realinntekten for husholdninger med aleneboende personer 65 år eller eldre økte med 1,0 prosent fra 2018 til 2019. For par uten barn hvor den eldste personen er 65 år eller eldre økte realinntekten med 0,9 prosent.

Tabell 7.10 viser beregnet vekst i utbetalt pensjon og realvekst etter skatt for ulike husholdningstyper som mottar alderspensjon eller uføretrygd. Minste pensjonsnivå økte med 2,7 prosent til 204 066 kroner for enslige og med 1,4 prosent til 366 054 kroner for minstepensjonistektepar i 2020. Brutto realvekst var 1,5 og 0,1 prosent for henholdsvis enslige og gifte minstepensjonister. Netto av skatt var realveksten tilsvarende etter som minstepensjonister ikke betaler skatt. I tabell 7.10 er likevel realveksten etter skatt angitt til 3,0 og 1,0 for henholdsvis enslige og gifte minstepensjonister. Denne høyere veksten skyldes at tabellberegningene justerer for bortfallet av NRK-lisens, som innebærer økt disponibel inntekt for minstepensjonister som tidligere betalte lisens.

Pensjonistenes inntektsforhold bestemmes også av tilleggspensjon (inntektspensjon i ny

alderspensjon) fra folketrygden, andre pensjonsordninger og andre inntekts- og formuesforhold. Tabellen inneholder derfor også beregninger for enslige alderspensjonister med pensjon på henholdsvis 250 000 kroner og 550 000 kroner og for pensjonistektepar med en samlet inntekt på 550 000 kroner og 750 000 kroner. I beregningene forutsettes det at disse husholdningene kun har alderspensjon som inntekt (inkl. tjenstepensjon) og ikke betaler skatt på formue. Dette er tilsvarende forutsetninger som ligger til grunn for tabell 7.3, jf. boks 7.1. Den nominelle veksten i alderspensjonene tilsvarende veksten i grunnbeløpet fratrukket 0,75 prosent. Dette svarer til den årlige reguleringen av alderspensjon fra folketrygden. I 2020 ga dette en nominell vekst før skatt på 1,2 prosent. Realvekst før skatt var 0,0 prosent for disse husholdningene. Etter skatt var realveksten mellom 0,6 og 1,6 prosent. Den økte veksten etter skatt skyldes i hovedsak omleggingen av NRK-lisensen, jf. omtale i avsnitt 7.2.3.

For uføre økte realverdien av minstepensjonene etter skatt med 1,8 prosent for enslig ufør og 0,9 prosent for ektepar der begge er uføre og har minstepensjon i 2020. For enslig ufør med minstepensjon var realveksten etter skatt høyere enn realveksten før skatt. Det skyldes i hovedsak omleggingen av NRK-lisensen, som innebar en skattelettelse for enslige uføre som tidligere betalte NRK-lisens.

7.2.3 Endringer i de særskilte skattereglene for pensjonister fra 2018 til 2021

AFP- og alderspensjonister får et skattefradrag, som i 2021 utgjør maksimalt 32 620 kroner. Størrelsen på skattefradraget justeres årlig slik at personer som kun har minstepensjon som inntekt ikke betaler inntektsskatt. Skattefradraget nedtrappes mot pensjonsinntekt over to trinn. På det første trinnet er innslagspunktet 206 050 kroner, og nedtrappingssatsen er 16,7 prosent. Det betyr at skattefradraget reduseres med 16,7 øre per pensjonskrone som mottas over 206 050 kroner. På det andre trinnet er innslagspunktet 310 700 kroner, og nedtrappingssatsen er 6,0 prosent. Det betyr at skattefradraget reduseres med 6 øre per pensjonskrone som mottas over 310 700 kroner. Disse satsene gjør at skattefradraget fases helt ut ved en pensjonsinntekt på 563 091 kroner. Skattefradraget fastsettes uavhengig av ektefellens inntekt.

I 2020 ble det gjort endringer i skattefradraget som følge av omleggingen av NRK-lisensen.

Tabell 7.10 Beregnet realvekst i pensjon og trygd etter skatt for utvalgte husholdningstyper. Vekst i prosent fra året før

Pensjon/ trygd i 2020 (kr)	Familiesituasjon	2018		2019		2020		
		Nomi- nell vekst	Realvekst etter skatt	Nomi- nell vekst	Realvekst etter skatt	Nomi- nell vekst	Realvekst før skatt	Realvekst etter skatt
250 115	Enslig ufør, minsteytelse	2,7	0,3	3,2	1,2	2,0	0,7	1,8
459 890	Ektepar ufør, begge har minsteytelse	2,7	0,4	3,2	1,2	2,0	0,7	0,9
204 066	Enslig minstepensjonist	3,6	0,8	3,2	1,0	2,7	1,5	3,0
366 054	Ektepar, begge har minstepensjon	2,5	-0,2	2,5	0,3	1,4	0,1	1,0
250 000	Enslig alderspensjonist ¹	1,9	-0,6	2,4	0,3	1,2	0,0	1,6
550 000	Enslig alderspensjonist ¹	1,9	-0,6	2,4	0,3	1,2	0,0	0,7
550 000	Ektepar med alderspensjon ¹ hvor den ene har 350 000 kroner og den andre har 200 000 kroner	1,9	-0,7	2,4	0,3	1,2	0,0	0,6
750 000	Ektepar med alderspensjon ¹ hvor den ene har 500 000 kroner og den andre har 250 000 kroner	1,9	-0,6	2,4	0,3	1,2	0,0	0,6

¹ Nominell beregnet vekst i gjennomsnittlig grunnbeløp fratrukket 0,75 prosent er lagt til grunn i beregningen.

² Omleggingen av NRK-lisensen i 2020 er justert for.

Kilde: Beregningsutvalget.

Det maksimale skattefradragsbeløpet ble økt med 7,8 prosent, fra 30 000 til 32 330 kroner, for at minstepensjonister ikke skulle komme i skatteposisjon etter at personfradraget ble satt ned. Samtidig økte satsen i det første trinnet i nedtrappingen, fra 15,3 prosent til 16,7 prosent. Endringene i skattefradraget innebar redusert skatt for alle pensjonister i skatteposisjon som fikk skattefradraget.

Trygdeavgiften på pensjon har vært på 5,1 prosent siden 2014. Satsen i minstepensjonen i pensjonsinntekt er 32 prosent i 2021, en økning fra 31 prosent fra året før. Den øvre grensen i minstepensjonen for pensjonsinntekt er 88 700 kroner.

Skattereglene for pensjonister innebærer at en enslig pensjonist i 2021 vil begynne å betale skatt når pensjonsinntekten overstiger 212 457 kroner. Tilsvarende vil et pensjonistektepar med lik pensjon begynne å betale skatt på en samlet inntekt over 424 914 kroner. I disse beregningene er det lagt til grunn at pensjonistene kun har pensjonsinntekt og standard fradrag.

7.3 Fordeling av inntekt

Beregningsutvalget legger i dette avsnittet fram statistikk som belyser fordelingen av inntekt for personer. Det er spesielt lagt vekt på å redegjøre for enkelte trekk ved fordelingen av lønns-, nærings- og kapitalinntekt. I boks 7.4 redegjøres det nærmere for inntektsbegrepene som legges til grunn.

7.3.1 Fordelingen av inntekt etter skatt for yrkestilknyttede

I dette avsnittet ses det på sammensetningen og fordelingen av inntekt for personer som er yrkestilknyttet. For å få en best mulig oversikt over utviklingen og sammensetningen av inntekt for de personene som antas å være yrkestilknyttet på «fulltid», er det nødvendig å skille ut de personene som har reduserte stillingsbrøker (blant annet jobber mange studenter ved siden av studiene). Utvalget har valgt å definere yrkestilknyt-

tede som de personene som har en sum av lønnsinntekt og næringsinntekt (inkludert dagpenger, sykepenger og foreldrepenger) som minst utgjør 60 prosent av gjennomsnittlig industriarbeiderlønn. Samlet sett utgjør denne gruppen om lag 2,16 mill. personer i 2019. Til sammenligning var det samlet sett om lag 2,71 mill. sysselsatte personer i 2019.

Tabell 7.11 viser sammensetningen av de ulike inntektskomponentene for yrkestilknyttede i 2009 og 2019 etter at individene er sortert etter stigende inntekt etter skatt (desiler), jf. boks 7.3. Tabellen viser at lønnsinntekt er den viktigste inntektskilden i alle desiler, og at lønnsandelen har økt for alle desiler unntatt desil 10. Lønn er den viktigste inntektskilden også i desil 10, men lønnsandelen faller markant med inntekten jo høyere opp i fordelingen man kommer. Dette trekket er mer framtrædende i 2019 enn i 2009.

Andelen næringsinntekt for alle yrkestilknyttede sett under ett falt fra 6,2 prosent i 2009 til 5,1 prosent i 2019. Andelen er relativt høy for desil 1 og faller så til og med desil 4. Deretter stiger næringsinntektsandelen og er høyest for desil 10.

For desil 10 betyr kapital- og næringsinntekt mye mer enn i de øvrige inntektsgruppene, noe som reduserer betydningen av lønn kraftig. Det har vært store svingninger i både lønnsandelen og andelen kapitalinntekter for desil 10 i de senere år. Blant annet falt alle kapitalinntekter unntatt utbytte for desil 10 fra 2008 til 2009. Det må ses i sammenheng med finanskrisen. Det har også vært svingninger i kapitalinntekter det siste tiåret som følge av tilpasninger til endringer av beskatning av utbytte. I 2015 ble det gjort store uttak av

utbytte som må ses i sammenheng med økt utbytteskatt fra 2016. Andelen kapitalinntekt i desil 10 og særlig i den øverste persentilen var høy dette året (23,5 prosent i desil 10 og 56,2 prosent i persentil 100). I 2016 falt samlet utbytte igjen, men lå i årene 2016–2018 fortsatt over nivået på samlet utbytte i 2014. I 2019 var andelen kapitalinntekter i desil 10 4,6 prosentenheter over tilsvarende andel 10 år tidligere. Kapitalandelen er høyere enn lønnsandelen for den øverste persentilen i 2019, men ikke i 2009.

Tabell 7.12 viser hvordan de samlede inntektene fra de ulike inntektskomponentene fordeles seg på inntektsdesilene (etter skatt) i 2009 og 2019. Fordelingen av samlet inntekt etter skatt har forskjøvet seg noe fra lavere desiler til de høyeste desilene. For desilene 1–7 har inntektsandelene falt, med til sammen 0,9 prosentenheter. For desilene 8–10 har inntektsandelene økt, med til sammen 0,9 prosentenheter. Herav tilfalt 0,8 prosentenheter desil 10.

Desil 10 har i 2019 en høyere andel av alle inntektskomponenter unntatt lønn og dagpenger, sykepenger og foreldrepenger. De øverste desilenes økte andel av overføringer (eksklusiv dagpenger, sykepenger og foreldrepenger) har trolig sammenheng med en økning i pensjonsuttak samtidig med full lønn. Den øverste persentilens andel av inntekt etter skatt er økt fra 24,0 prosent i 2009 til 26,2 prosent i 2019. Samlet sett har inntekt etter skatt for yrkestilknyttede økt med 14,0 prosent fra 2009 til 2019.

I vedleggstabell 4.17 er det gitt en nærmere oversikt over fordelingen av ulike kategorier kapitalinntekter for yrkestilknyttede.

Tabell 7.11 Sammensetning av inntekt innenfor de ulike desilene for yrkestilknyttede¹. Andel i prosent av gruppens samlede inntekt før skatt der ikke annet framgår. Desilfordelt etter inntekt etter skatt. 2019-kroner. 2009 og 2019

2019 Desil	Lønns- inntekt ²	Nærings- inntekter	Kapital- inntekter ³	Dagpenger, sykepenger og foreldrepenger	Over- føringer ⁴	Gj.snittlig samlet inntekt før skatt		Utlignet skatt ⁵	Inntekt etter skatt
						Andel	Kroner		
1	88,4	5,2	-3,9	8,6	1,7	100	351 100	25,0	75,0
2	87,0	2,7	0,4	7,7	2,2	100	425 800	23,1	76,9
3	87,7	2,4	0,6	6,9	2,5	100	473 900	23,8	76,2
4	88,1	2,3	0,7	6,3	2,6	100	518 600	24,4	75,6
5	88,5	2,5	0,8	5,6	2,7	100	563 600	25,0	75,0
6	89,1	2,6	0,9	4,8	2,6	100	613 900	25,8	74,2
7	89,0	3,2	1,1	3,8	2,9	100	675 800	26,8	73,2
8	88,0	4,0	1,6	2,9	3,6	100	767 000	28,3	71,7
9	86,2	5,3	2,5	2,0	4,0	100	927 600	30,6	69,4
10	68,9	10,1	17,1	0,8	3,0	100	1 719 800	35,4	64,6
Alle	83,3	5,1	4,9	3,8	2,9	100	703 700	28,6	71,4
Herav desil 10 delt opp i persentilene:									
91/92	84,6	6,5	3,5	1,5	3,8	100	1 098 300	32,6	67,4
93/94	83,4	7,1	4,4	1,3	3,8	100	1 196 800	33,5	66,5
95/96	81,1	8,4	5,8	1,0	3,6	100	1 343 200	34,6	65,4
97/98	76,2	10,3	9,2	0,8	3,5	100	1 608 600	35,9	64,1
99	67,8	12,0	16,5	0,5	3,1	100	2 074 200	36,8	63,2
100	42,4	13,5	42,5	0,2	1,4	100	4 629 900	37,2	62,8
2009									
Desil									
1	84,0	7,9	-5,1	11,3	1,9	100	320 800	27,7	72,3
2	82,7	3,8	0,6	10,1	2,8	100	387 600	24,0	76,0
3	84,0	3,4	0,7	8,9	3,1	100	430 100	24,5	75,5
4	84,6	3,3	0,8	8,0	3,3	100	467 300	24,9	75,1
5	85,5	3,5	0,9	6,9	3,3	100	505 600	25,4	74,6
6	86,6	3,5	1,0	5,9	3,1	100	547 500	26,0	74,0
7	87,0	4,0	1,1	4,8	3,0	100	597 400	26,8	73,2
8	87,1	4,9	1,5	3,7	2,8	100	671 000	28,2	71,8
9	86,4	6,6	2,3	2,4	2,3	100	810 100	30,7	69,3
10	73,2	11,7	12,5	0,9	1,7	100	1 451 500	35,3	64,7
Alle	82,7	6,2	3,5	4,9	2,6	100	618 900	28,8	71,2

Tabell 7.11 Sammensetning av inntekt innenfor de ulike desilene for yrkestilknyttede¹. Andel i prosent av gruppens samlede inntekt før skatt der ikke annet framgår. Desilfordelt etter inntekt etter skatt. 2019-kroner. 2009 og 2019

2019 Desil	Lønns- inntekt ²	Nærings- inntekter	Kapital- inntekter ³	Dagpenger, sykepenger og foreldrepenger	Over- føringer ⁴	Gj.snittlig samlet inntekt før skatt		Utlignet skatt ⁵	Inntekt etter skatt
						Andel	Kroner		
Herav desil 10 delt opp i persentilene:									
91/92	85,5	7,6	3,3	1,7	2,0	100	963 600	32,8	67,2
93/94	84,7	8,3	3,9	1,3	1,8	100	1 053 400	33,9	66,1
95/96	83,1	9,1	4,9	1,1	1,8	100	1 179 800	34,9	65,1
97/98	78,7	11,5	7,2	0,8	1,7	100	1 409 000	36,3	63,7
99	70,8	14,7	11,9	0,5	2,1	100	1 782 900	37,0	63,0
100	49,6	16,5	32,5	0,3	1,2	100	3 520 700	36,0	64,0

¹ Yrkestilknyttede er definert som lønnstakere og selvstendig næringsdrivende med yrkesinntekt inkl. dagpenger, sykepenger og foreldrepenger på minst 60 prosent av gjennomsnittlig industriarbeiderlønn. Disse utgjorde 1 957 439 personer i 2009 og 2 156 161 personer i 2019.

² Lønnsinntekt er definert som kontantlønn og naturaltelser.

³ Kapitalinntekter er definert som brutto renteinntekter, utbytte, netto realisasjonsgevinster og inntekt ved utleie.

⁴ Overføringer eksklusiv dagpenger, foreldrepenger og sykepenger.

⁵ Inkluderer negative overføringer. Negative overføringer omfatter pensjonspremie i arbeidsforhold og betalt barnebidrag gjennom offentlige ordninger.

Kilde: Statistisk sentralbyrås inntekts- og formuesstatistikk for husholdninger.

Tabell 7.12 Fordelingen av ulike inntektskomponenter for yrkestilknyttede¹. Desilfordelt etter inntekt etter skatt. 2019-kroner. 2009 og 2019

2019 Desil	Lønns- inntekt ²	Nærings- inntekt	Kapital- inntekt ³	Dagpenger, sykepenger og foreldrepenger	Over- føringer ⁴	Skatt mm. ⁵	Inntekt etter skatt		Vekt 2009– 2019
							Andel	Kroner	
1	5,3	5,1	-4,0	11,2	2,8	4,4	5,2	263 200	13,4
2	6,3	3,2	0,5	12,1	4,5	4,9	6,5	327 500	11,2
3	7,1	3,1	0,8	12,1	5,7	5,6	7,2	361 300	11,3
4	7,8	3,3	1,0	12,1	6,6	6,3	7,8	391 900	11,7
5	8,5	3,9	1,3	11,8	7,2	7,0	8,4	422 400	11,9
6	9,3	4,5	1,6	10,8	7,8	7,8	9,1	455 700	12,5
7	10,3	6,0	2,3	9,6	9,4	9,0	9,9	494 800	13,2
8	11,5	8,5	3,5	8,3	13,2	10,8	10,9	549 600	14,1
9	13,6	13,7	6,8	6,9	17,8	14,1	12,8	643 600	14,6
10	20,2	48,7	86,2	5,1	24,9	30,2	22,1	1 111 200	18,2
Alle	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	502 100	14,0

Tabell 7.12 Fordelingen av ulike inntektskomponenter for yrkestilknyttede¹. Desilfordelt etter inntekt etter skatt. 2019-kroner. 2009 og 2019

2019 Desil	Lønns- inntekt ²	Nærings- inntekt	Kapital- inntekt ³	Dagpenger, sykepenger og foreldrepenger	Over- føringer ⁴	Skatt mm. ⁵	Inntekt etter skatt		Vekst 2009– 2019
							Andel	Kroner	
Herav desil 10 delt opp i persentilene:									
91/92	15,7	8,2	2,6	24,1	16,4	11,8	13,3	740 700	14,3
93/94	16,8	9,8	3,6	22,5	17,6	13,2	14,3	796 300	14,3
95/96	18,4	12,9	5,3	20,3	19,0	15,3	15,8	878 400	14,4
97/98	20,7	18,9	10,1	18,2	22,0	19,0	18,6	1 031 600	14,9
99	11,9	14,3	11,6	8,1	12,6	12,6	11,8	1 310 000	16,7
100	16,6	35,9	66,8	6,8	12,4	28,3	26,2	2 907 400	29,0
2009									
Desil									
1	5,3	6,5	-7,5	11,9	3,9	5,0	5,3	232 000	
2	6,3	3,8	1,0	12,9	6,9	5,2	6,7	294 500	
3	7,1	3,7	1,3	12,6	8,3	5,9	7,4	324 500	
4	7,7	4,0	1,7	12,3	9,6	6,5	8,0	350 900	
5	8,4	4,5	2,0	11,4	10,5	7,2	8,6	377 400	
6	9,3	4,9	2,4	10,5	10,7	8,0	9,2	405 100	
7	10,2	6,2	3,1	9,5	11,2	9,0	9,9	437 100	
8	11,4	8,6	4,5	8,2	11,8	10,6	10,9	481 800	
9	13,7	13,7	8,5	6,5	11,7	13,9	12,8	561 700	
10	20,7	44,0	83,0	4,2	15,4	28,7	21,3	939 800	
Alle	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	440 500	
Herav desil 10 delt opp i persentilene:									
91/92	15,5	8,6	3,5	24,9	15,6	12,3	13,8	647 900	
93/94	16,8	10,3	4,5	22,2	15,2	13,9	14,8	696 700	
95/96	18,5	12,6	6,3	19,9	17,4	16,1	16,3	768 100	
97/98	20,9	19,1	11,2	18,1	19,5	20,0	19,1	897 900	
99	11,9	15,4	11,6	7,4	15,3	12,9	11,9	1 123 000	
100	16,4	34,1	62,9	7,5	17,0	24,8	24,0	2 253 800	

¹ Yrkestilknyttede er definert som lønnstakere og selvstendig næringsdrivende med yrkesinntekt inkl. dagpenger, sykepenger og foreldrepenger på minst 60 prosent av gjennomsnittlig industriarbeiderlønn. Disse utgjorde 1 957 439 personer i 2009 og 2 156 161 personer i 2019.

² Lønnsinntekt er definert som kontantlønn og naturallytelse.

³ Kapitalinntekter er her definert som brutto renteinntekter, utbytte, netto realisasjonsgevinster og inntekt ved utleie.

⁴ Overføringer eksklusiv dagpenger, sykepenger og foreldrepenger.

⁵ Inkluderer negative overføringer. Negative overføringer omfatter pensjonspremie i arbeidsforhold og betalt barnebidrag gjennom offentlige ordninger.

7.3.2 Fordelingen av inntekt etter skatt for pensjonister og trygdede

Tabell 7.13 viser ulike inntektskomponenter for pensjonister og trygdede fordelt etter desiler. Inntekt etter skatt har økt mer enn gjennomsnittet for desil 1–4 og for desil 10 fra 2009 til 2019, mens de øvrige desilene har hatt en noe lavere vekst.

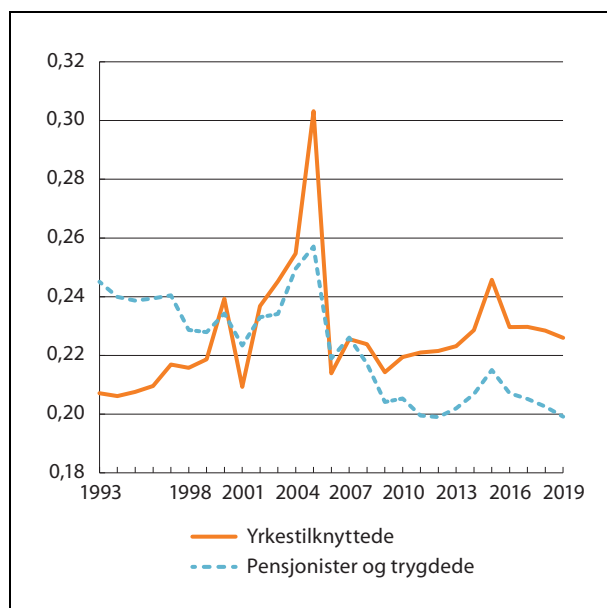
Desilene 1–4 og desil 10 har fått en større andel av overføringene (eksklusiv dagpenger, sykepenger og foreldrepenger) i 2019 enn i 2009. Og desilene 1–3 og 7–9 betaler en lavere andel skatt. Veksten i overføringene i de lavere desilene må ses i sammenheng med økt minste pensjonsnivå. En annen mulig forklaring er at grunnpensjonen for gifte har økt i perioden, og at denne endringen utgjør en større andel av overføringene i de lavere desilene. Lavere andel utliknet skatt for de laveste desilene kan blant annet ses i sammenheng med omleggingen av skatte-reglene for pensjonister fra 2011. Samlet sett har inntekt etter skatt for pensjonister og trygdede økt med 15,3 prosent fra 2009 til 2019. Dette er høyere enn veksten i inntekt etter skatt for yrkestilknyttede, på 14,0 prosent. Sammen-setningen av inntekten innenfor de ulike inntektsgruppene for pensjonister framgår av vedleggstabell 4.18.

I gjennomsnitt utgjør overføringer (eksklusiv dagpenger, sykepenger og foreldrepenger) 88,9 prosent av pensjonister og trygdedes samlede inntekt i 2019, jf. tabell 7.14. Tabellen viser utviklingen i gjennomsnittlige overføringer for pensjonister og trygdede fra 2009 til 2019 for de ulike inntektsdesilene. Den kumulerte veksten i real-overføringer var størst for desil 2 (21,7 prosent), mens desil 10 har hatt den laveste veksten (11,4 prosent). Overføringenes andel av samlet inntekt har økt siden 2008 for alle desiler unntatt desil 1 og desil 10.

7.3.3 Utviklingen i inntektsfordelingen

Når en sammenligner inntektsfordelingen i et land over tid eller inntektsfordelingen mellom land, er det vanlig å benytte Gini-koeffisienter. Se boks 7.3 for definisjon. Gini-koeffisienter måler inntektskonsentrasjon på en skala mellom 0 og 1. En Gini-koeffisient på 0 innebærer at inntekten er helt likt fordelt, mens en Gini-koeffisient på 1 betyr at én person mottar all inntekt.

Figur 7.2 viser utviklingen i Gini-koeffisienten i perioden 1993–2019 for yrkestilknyttede og pensjonister/trygdede for inntekt etter skatt. Figuren viser at fordelingen av inntekt både for yrkestil-

Figur 7.2 Utviklingen i fordelingen av inntekt etter skatt for yrkestilknyttede¹ og pensjonister/trygdede² i perioden fra 1993 til 2019. Målt ved Gini-koeffisienten per person

¹ Yrkestilknyttede omfatter lønnstakere og selvstendig næringsdrivende med yrkesinntekt (inkludert dagpenger, sykepenger og foreldrepenger) minst 60 prosent av gjennomsnittlig industriarbeiderlønn.

² Pensjonister/trygdede omfatter personer med sosioøkonomisk status pensjonist/trygdet. Det gjelder alle personer som ikke er yrkesaktive og mottar trygde-/pensjonsytelser, og yrkesaktive personer som har større inntekt fra trygde-/pensjonsytelser enn lønn (inkl. dagpenger, sykepenger og foreldrepenger) eller næringsinntekt.

Kilde: Statistisk sentralbyrås inntekts- og formuesstatistikk for husholdninger.

knyttede og pensjonister/trygdede er sterkt preget av store svingninger i perioden rundt 2000, 2006 og 2015. Dette skyldes i hovedsak tilpasninger til den midlertidige utbytteskatten i 2001, innføringen av utbytteskatt på avkastning utover normalavkastning i 2006 (skjermingsmetoden for aksjonærer) og at skattesatsen på skattepliktige aksjeinntekter for personer (utbytte og realiserte aksjegevinster) økte fra 27 til 31,68 prosent fra 2015 til 2019. Gini-koeffisientene for både yrkestilknyttede og pensjonister/trygdede gikk noe ned fra 2018 til 2019. Over tid er det en tendens til at fordelingen blant yrkestilknyttede har blitt noe skjevare, mens fordelingen blant pensjonister/trygdede har blitt jevnere.

Tabell 7.15 viser Gini-koeffisienter for inntekt før skatt med og uten utbytte og inntekt etter skatt med og uten barnetrygd, regnet på yrkestilknyttede. Tabellen viser at utbytte trekker ulikheten opp, mens skatt reduserer ulikheten. Barnetrygd

Tabell 7.13 Fordelingen av ulike inntektskomponenter for pensjonister og trygdede¹. Desilfordelt etter inntekt etter skatt. 2019-kroner. 2009 og 2019

2019 Desil	Lønns- inntekt ²	Nærings- inntekt	Kapital- inntekt ³	Dagpenger, sykepenger og foreldrepenger	Over- føringer ⁴	Skatt mm. ⁵	Inntekt etter skatt		Vekst 2009– 2019
							Andel	Kroner	
1	3,5	-6,5	-4,0	6,6	5,1	2,3	4,9	144 700	27,8
2	2,6	-0,3	1,4	5,8	6,8	2,8	7,0	205 100	20,2
3	3,4	0,7	1,7	5,8	7,6	4,0	7,7	226 800	17,5
4	4,0	1,4	2,0	5,8	8,5	5,7	8,3	245 000	15,5
5	5,2	2,2	2,5	6,8	9,1	6,9	8,9	262 300	14,0
6	6,5	3,2	3,1	7,5	9,9	8,3	9,5	280 900	12,9
7	7,2	4,7	3,8	8,6	10,8	10,0	10,3	302 600	12,2
8	9,1	8,2	5,0	10,4	11,9	12,0	11,2	329 400	11,3
9	16,1	17,5	7,8	16,0	13,2	15,3	12,6	371 300	10,6
10	42,3	68,9	76,7	26,6	17,2	32,6	19,6	578 600	19,3
Alle	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	294 700	15,3
2009									
Desil									
1	3,1	-16,3	-6,3	5,2	5,0	3,6	4,4	113 200	
2	2,8	-0,4	4,1	6,1	6,5	3,5	6,7	170 600	
3	3,5	1,6	4,6	6,1	7,3	4,1	7,6	193 100	
4	4,1	2,1	4,3	6,4	8,2	5,0	8,3	212 200	
5	5,6	3,0	4,8	7,8	9,0	6,5	9,0	230 000	
6	6,8	4,1	5,4	8,3	9,9	8,3	9,7	248 800	
7	8,5	5,7	6,5	9,7	10,8	10,2	10,6	269 700	
8	11,2	9,3	8,1	13,3	12,0	12,5	11,6	296 000	
9	17,0	17,7	11,2	17,9	13,5	15,7	13,1	335 800	
10	37,3	73,2	57,2	19,1	17,9	30,6	19,0	485 100	
Alle	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	255 500	

¹ Omfatter personer med sosioøkonomisk status pensjonist/trygdet. Det gjelder alle personer som ikke er yrkesaktive og mottar trygde- eller pensjonsytelser, og yrkesaktive personer som har større inntekt fra trygde- eller pensjonsytelser enn lønn (inkl. dagpenger, sykepenger og foreldrepenger) eller næringsinntekt. En person er yrkesaktiv når næringsinntekten (inkl. absoluttverdi av årets underskudd i næring) og lønn (inkl. dagpenger, sykepenger og foreldrepenger) overstiger 2G. Antall personer med sosioøkonomisk status som pensjonist/trygdet var 1 092 135 i 2009 og 1 300 309 i 2019.

² Lønnsinntekt er definert som kontantlønn og naturaltelser.

³ Kapitalinntekter er her definert som brutto renteinntekter, utbytte, netto realisasjonsgevinster og inntekt ved utleie.

⁴ Overføringer eksklusiv dagpenger, sykepenger og foreldrepenger.

⁵ Inkluderer negative overføringer. Negative overføringer omfatter pensjonspremie i arbeidsforhold og betalt barnebidrag gjennom offentlige ordninger.

Kilde: Statistisk sentralbyrås inntekts- og formuesstatistikk for husholdninger.

Tabell 7.14 Utvikling i overføringer¹ for pensjonister og trygdede² fra 2009 til 2019 målt i 2019-kroner og som prosentandel av samlet inntekt. Desilfordelt etter inntekt etter skatt

Desil	I 2019-kroner					Andel av samlet inntekt før skatt					Vekst (pst.) 2009–2019
	2009	2016	2017	2018	2019	2009	2016	2017	2018	2019	
1	137 000	155 300	158 000	158 600	161 800	104,4	103,2	102,8	101,5	101,5	18,1
2	176 800	207 400	209 800	211 800	215 200	94,1	96,7	96,7	96,6	96,4	21,7
3	200 800	235 300	236 500	238 300	242 500	93,9	96,4	96,3	96,2	96,0	20,8
4	223 600	264 700	265 300	266 000	269 500	94,4	96,0	96,0	95,9	95,8	20,5
5	246 100	287 900	288 100	288 100	291 300	93,8	95,5	95,4	95,3	95,1	18,4
6	270 800	312 500	312 600	312 600	315 400	93,4	94,8	94,8	94,7	94,4	16,5
7	297 200	340 600	341 700	341 600	344 700	92,7	94,2	94,3	94,2	94,1	16,0
8	327 700	373 800	375 200	375 200	378 200	91,4	93,1	93,2	93,2	93,1	15,4
9	369 100	418 300	419 500	418 300	421 100	89,2	90,1	90,1	89,9	89,8	14,1
10	491 700	540 700	541 800	542 900	547 800	77,1	68,4	68,5	68,9	69,6	11,4
Alle	274 100	313 700	314 900	315 300	318 800	89,8	88,8	88,8	88,8	88,9	16,3

¹ Overføringer eksklusiv dagpenger, sykepenger og foreldrepenger.

² Omfatter personer med sosioøkonomisk status pensjonist/trygdet. Det gjelder alle personer som ikke er yrkesaktive og mottar trygde- eller pensjonsytelser, og yrkesaktive personer som har større inntekt fra trygde- eller pensjonsytelser enn lønn (inkl. dagpenger, sykepenger og foreldrepenger) eller næringsinntekt. En person er yrkesaktiv når næringsinntekten (inkl. absoluttverdi av årets underskudd i næring) og lønn (inkl. dagpenger, sykepenger og foreldrepenger) overstiger 2G. Antall personer med sosioøkonomisk status som pensjonist/trygdet var 1 092 135 i 2009 og 1 300 309 i 2019.

Kilde: Statistisk sentralbyrås inntekts- og formuesstatistikk for husholdninger.

Tabell 7.15 Utvikling i fordeling av samlet inntekt før skatt med og uten utbytte og inntekt etter skatt med og uten barnetrygd. Målt ved Gini-koeffisienter per person for yrkestilknyttede^{1,2} fra 2009 til 2019

År	Samlet inntekt før skatt	Samlet inntekt uten utbytte før skatt	Inntekt etter skatt	Inntekt etter skatt uten barnetrygd
2009	0,249	0,236	0,214	0,218
2010	0,255	0,240	0,219	0,223
2011	0,257	0,243	0,221	0,225
2012	0,257	0,243	0,221	0,225
2013	0,259	0,244	0,223	0,227
2014	0,263	0,247	0,229	0,232
2015	0,279	0,247	0,246	0,249
2016	0,265	0,244	0,230	0,233
2017	0,266	0,245	0,230	0,233
2018	0,265	0,244	0,228	0,232
2019	0,263	0,243	0,226	0,229

¹ Lønnstakere og selvstendig næringsdrivende med yrkesinntekt inkl. dagpenger, sykepenger og foreldrepenger på minst 60 prosent av gjennomsnittlig industriarbeiderlønn det enkelte år.

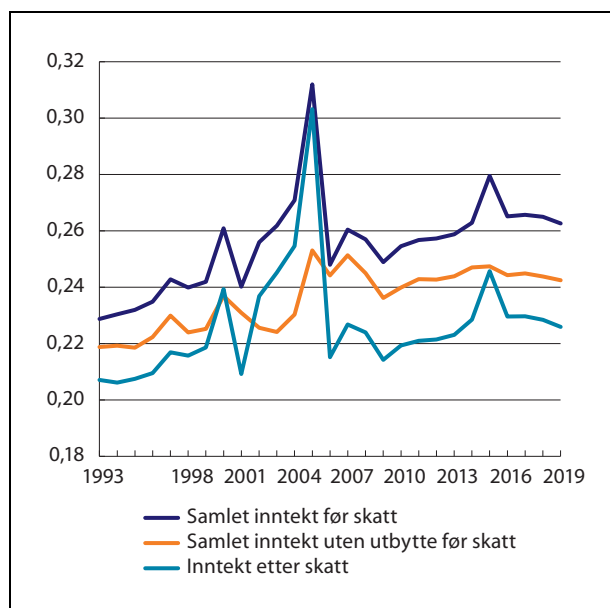
² Personer med negativ inntekt har fått nullstilt denne i alle tidsseriene. Det er også gjort ved negativ inntekt etter fratrukk av utbytte.

Kilde: Inntekts- og formuesstatistikk for husholdninger, Statistisk sentralbyrå.

virker utjevne. Utbyttene har bidratt til å gjøre inntektsfordelingen skjevare i tiårsperioden. Mens forskjellen mellom Gini-koeffisienten i samlet inntekt før skatt og i samlet inntekt uten utbytte før skatt var 0,013 i 2009 var den økt til 0,032 i 2015, før deretter å falle til 0,020 i 2019. Barnetrygdens bidrag til utjevning, målt i endring av Gini-koeffisienten, er 0,003 i 2019. Tall for hele populasjonen (regnet ut fra inntekt etter skatt per forbruksenhet) viser at barnetrygden over tid har hatt et fallende bidrag til utjevning, bl.a. som følge av nominell videreføring mellom 1996 og 2019. Den nominelle videreføringen bør ses i lys av at foreldrebetalingen i barnehager har blitt redusert og at fradraget for pass og stell av barn har blitt økt. Fra 1. mars 2019 ble barnetrygden økt med 1 000 kroner årlig, og fra 1. september 2020 ble barnetrygden økt for barn 0–5 år med 3 600 kroner årlig. Skattenes bidrag til å redusere ulikheten, målt ved forskjell i Gini-koeffisienten i samlet inntekt før skatt og inntekt etter skatt, har vært relativt stabil i tiårsperioden.

De årlige endringene i Gini-koeffisienten for inntekt etter skatt er små, med unntak av enkelte år. Inntektsulikheten falt tydelig i 2009. Det må ses i sammenheng med reduserte kapitalinntekter under finanskrisen. Årene etter finanskrisen økte ulikheten noe, og i 2015 var det en større økning. Endringen i 2015 må ses i forbindelse med skattetilpasninger på grunn av økt utbytte-skatt fra 2016. Ulikheten i inntekt etter skatt falt fra 2015 til 2016. Gini-koeffisienten for inntekt etter skatt gikk også noe ned fra 2018 til 2019.

Figur 7.3 viser utviklingen i samlet inntekt før skatt med og uten utbytte og inntekt etter skatt over en lengre tidshorison, 1993–2019. Figuren viser en betydelig variasjon i Gini-koeffisienten for inntekt før og etter skatt i årene rundt den midlertidige utbytteskatten i 2001, innføringen av ny utbytteskatt fra 2006 og økt skattesats på utbytte fra 2016. Særlig i årene før 2006 steg Gini-koeffisienten kraftig, mens den falt kraftig fra 2006. Disse endringene henger i stor grad sammen med tilpasninger knyttet til endringer i skattereglene som synliggjør inntekter i skattestatistikken. Særlig i forkant av innføringen av skatt på aksjeinntekter for personer (utbytte og realiserte gevinster) fra 2006 var det gunstig å ta ut kapital fra bedriftene som utbytte og tilbakeføre dette som innskutt kapital. Innskutt kapital kan senere tas ut uten å bli skattlagt på personens hånd. Slike transaksjoner vil i liten grad gi endringer i den reelle fordelingen, men har stor betydning for den målte fordelingen. Fordelingen av samlet inntekt uten utbytte før skatt viser betydelig mindre sving-

Figur 7.3 Utviklingen i fordelingen av samlet inntekt før skatt med og uten utbytte og fordelingen av inntekt etter skatt. Målt ved Gini-koeffisienten per person for yrkestilknyttede^{1,2}. 1993–2019

¹ Yrkestilknyttede omfatter personer med yrkesinntekt inkl. dagpenger, sykepenger og foreldrepenger over 60 prosent av gjennomsnittlig industriarbeiderlønn.

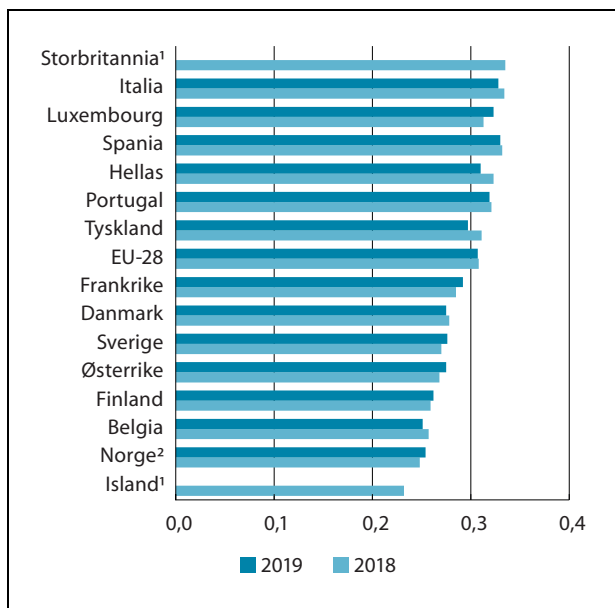
² Personer med negativ inntekt har fått nullstilt denne i alle tidsseriene. Det er også gjort ved negativ inntekt etter fratrekk av utbytte.

Kilde: Inntekts- og formuesstatistikk for husholdninger, Statistisk sentralbyrå.

ninger rundt de nevnte årene. Figuren indikerer at Gini-koeffisienten ikke gir et godt bilde på fordelingen for årene 2000–2006 og 2015.

Også Meld. St. 13 (2018–2019) Muligheter for alle peker på at Gini-indeksen for disponibel husholdningsinntekt³ ikke gir et fullgodt bilde av utviklingen i ulikhet fra et år til det neste pga. store svingninger i utbetaling av utbytte og at man ideelt sett burde tatt hensyn til både utbetalt og tilbakeholdt utbytte i inntektsbegrepet. Det vises videre til at det i SSB arbeides med å inkludere tilbakeholdt utbytte i et slikt inntektsbegrep. Meldingen gjengir foreløpige tall som indikerer at en

³ Gini-koeffisienten som benyttes i meldingen, gjelder hele befolkningen og per forbruksenhet, mens tallene i tabell 7.14 og figur 7.3 er avgrenset til yrkestilknyttede og inntekt per person. I figur 2.6 i meldingen er det videre sett på inntekt etter skatt uten utbytte (uten justeringer i skatten), mens vi her ser på samlet inntekt før skatt uten utbytte. Skatten vil avhenge av utbytte, men kan ikke direkte tilordnes utbytte fordi utbytte ikke er et eget skattegrunnlag, men inngår i alminnelig inntekt. Denne utfordringen unngås ved å se på samlet inntekt uten utbytte før skatt, slik utvalget her gjør.

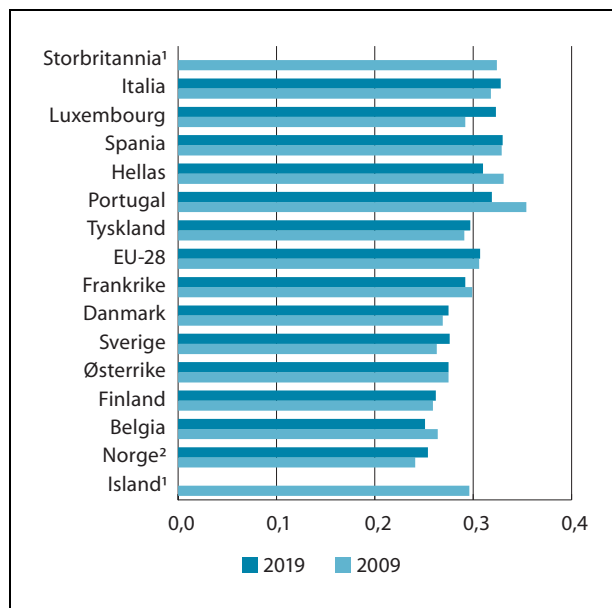
Figur 7.4 Fordelingen av husholdningenes disponible inntekt i 2018 og 2019 per forbruksenhet i EU-28³ og for utvalgte land i Europa. Målt ved Gini-koeffisienten

¹ Eurostat har ikke publisert tall for Island og Storbritannia for 2019.

² Inntektsbegrepet til Eurostat er forsøkt harmonisert så langt det lar seg gjøre for å kunne foreta direkte sammenligninger mellom land. Blant annet utelater Eurostat realisasjonsgevinster og -tap i sitt inntektsbegrep, mens dette er inkludert i den norske nasjonale inntektsstatistikken. Videre er tallene fra Eurostat basert på utvalget for levkårsundersøkelsen og er knyttet til inntekten utvalget hadde året før. Personer i studenthusholdninger inngår i tallene fra Eurostat.

³ Gini-koeffisienten for EU-28 er beregnet av Eurostat.

Kilde: Eurostat.

Figur 7.5 Fordelingen av husholdningenes disponible inntekt i 2009 og 2019 per forbruksenhet i EU-28³ og for utvalgte land i Europa. Målt ved Gini-koeffisienten

¹ Eurostat har ikke publisert tall for Island og Storbritannia for 2019.

² Inntektsbegrepet til Eurostat er forsøkt harmonisert så langt det lar seg gjøre for å kunne foreta direkte sammenligninger mellom land. Blant annet utelater Eurostat realisasjonsgevinster/-tap i sitt inntektsbegrep, mens dette er inkludert i den norske nasjonale inntektsstatistikken. Personer i studenthusholdninger inngår i tallene fra Eurostat.

³ Gini-koeffisienten for EU-28 er beregnet av Eurostat. EU-27 for 2009.

Kilde: Eurostat.

slik inntektsdefinisjon vil øke den målte ulikheten i inntekt etter skatt vesentlig.

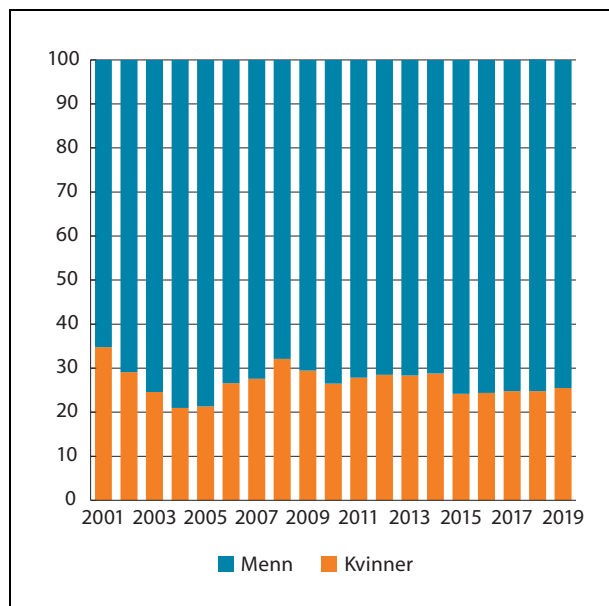
Ulikhetene i fordelingen av inntekt målt ved Gini-koeffisienter varierer mellom europeiske land. Figur 7.4 viser Gini-koeffisienten i EU-28 og for enkelte land i Europa for årene 2018 og 2019. Figur 7.5 viser tilsvarende for årene 2009 og 2019. Disse Gini-koeffisientene er regnet ut på husholdningenes disponible inntekt per forbruksenhet, istedenfor inntekt per person. Forbruksenhet er et statistisk mål som forsøker å fange opp stor-driftsfordelene i en husholdning. Dette gjør at figurene 7.4 og 7.5 ikke er direkte sammenlignbare med figur 7.3 og tabell 7.14.

Inntektsulikheten slik Eurostat måler den, anslås å være noe lavere i Norge enn i Danmark og Sverige og betydelig lavere enn i EU-28. Gini-koeffisienten for Norge har likevel vært høyere enn Gini-koeffisienten for Island siden 2016. I 2019 ble Gini-koeffisienten for Norge også høyere enn Gini-koeffisienten for Belgia. Gini-koeffisienten for Norge var på 0,254 i 2019, mot 0,241 i 2009.

7.3.4 Fordelingen av kapitalinntekter mellom kvinner og menn

Ved siden av at kapitalinntekter er skjevt fordelt mellom inntektsgrupper, er kapitalinntekter også skjevt fordelt mellom kvinner og menn. Figur 7.6 viser fordelingen av brutto kapitalinntekter mellom kvinner og menn. Figuren viser at forskjellen økte fra 2001 til 2004.⁴ Fra 2005 til 2008 økte kvinners andel av kapitalinntektene igjen med om lag 11 prosentpoeng. I 2008 alene økte kvinnes andel av kapitalinntektene fra 28 prosent til 32 prosent. Dette kan i stor grad tilskrives at menn som eier kapital, eier aksjer i større grad enn kvinner som eier kapital. Og finanskrisen i 2008 gjorde at inntekter fra aksjer falt mer enn andre verdipapirer. I årene 2015–2019 lå kvinners andel av kapitalinntektene derimot på 24–26 prosent. Dette må ses i sammenheng med at utbytteinntekter fra aksjer har økt, mens renteinntekter har gått ned og utgjør en mindre andel av kapitalinntektene.

⁴ Kapitalinntekter er her definert som brutto renteinntekter, utbytter og netto gevinster ved salg av aksjer. Renteutgifter er ikke tatt med. Det siste må ses i sammenheng med at heller ikke verdien av boligkonsum er tatt med. I den grad det er vesentlige forskjeller mellom kjønnene i hvem som eier bolig og har renteutgifter, vil dette ikke vises i figur 7.6.

Figur 7.6 Prosentvis fordeling av brutto kapitalinntekter¹ mellom kvinner og menn, 2001–2019. Bosatte kvinner og menn 17 år og eldre

¹ Kapitalinntekter er her definert som brutto renteinntekter, utbytter og netto gevinster ved salg av aksjer.

Kilde: Skattestatistikk for personer, Statistisk sentralbyrå.

Boks 7.3 Begreper i fordelingsanalyser

Desil- og persentiltabeller

I fordelingsanalyser rangeres ofte personer etter inntekt etter skatt og grupperes deretter i like store grupper. En vanlig type gruppering er å dele antallet personer i 10 like store deler. Disse gruppene kalles ofte for desiler, hvor de 10 prosent med lavest inntekt kalles desil 1, de neste 10 prosent for desil 2 osv. til de 10 prosent med høyest inntekt, som kalles desil 10.

Personene kan også grupperes i mindre grupper. En inndeling i 100 like store grupper kalles ofte for persentiler. Den prosenten med lavest inntekt kalles persentil 1, og prosenten med høyest inntekt kalles persentil 100.

Gini-koeffisienten

I analyser av inntektsfordelinger er det behov for et summarisk mål på ulikhet som kan benyt-

tes ved sammenligning av inntektsfordelinger i ulike situasjoner. For eksempel kan virkninger på inntektsulikheten av endringer i skatte- og overføringsordninger belyses ved hjelp av endring i Gini-koeffisienten. Gini-koeffisienten (G) varierer mellom 0 og 1, og ulikheten er større jo større G er. Dersom $G=0$ er inntekten likt fordelt mellom alle personer i gruppen som studeres, mens $G=1$ betyr at det er en person som mottar all inntekt. Gini-koeffisienten representerer bare en av flere mulige metoder for å kvantifisere ulikhet mellom fordelinger. Det viser seg at Gini-koeffisienten vektlegger sterkest endringer som skjer i den sentrale delen av fordelingen og i mindre grad endringer som skjer i toppen og bunnen av fordelingen.

Boks 7.4 Inntektsbegrep

Inntektsbegrepet som blir lagt til grunn i hoveddelen av avsnitt 7.3, er inntekt etter skatt. Dette begrepet kommer fram på følgende måte:

Yrkesinntekt

- Lønn (inkl. dagpenger, sykepenger og foreldrepenger)
- Netto næringsinntekt
- + *Kapitalinntekter*
  - Renteinntekter
  - Aksjeutbytte
  - Netto realisasjonsgevinster
  - Andre kapitalgevinster
- + *Skattepliktige overføringer*
  - Pensjoner fra folketrygden
  - Tjenestepensjon mv.
- + *Skattefrie overføringer*
  - Barnetrygd
  - Bostøtte
  - Stipend
  - Sosialhjelp
  - Kontantstøtte
  - Barnebidrag
- = *Samlet inntekt*
- *Utlignet skatt og negative overføringer*
  - Utlignet skatt
  - Negative overføringer (tvungen pensjonspremie i arbeidsforhold og betalt barnebidrag administrert av det offentlige)
- = *Inntekt etter skatt*

Nærmere om begrepet inntekt etter skatt i forhold til velferd

Inntektsstatistikken omfatter alle kontante inntekter som husholdningene mottar. Det er likevel andre forhold som også påvirker den enkeltes forbruksmuligheter og som ikke inngår i statistikken. Dette gjelder for eksempel for noen typer av naturlytelser og ikke-realiserede gevinster, verdien av alle offentlige tjenester, familieoverføringer (arv og gaver), verdien av bolig-tjenester og andre varige forbruks-goder mv. Flere av disse komponentene er beheftet med betydelige måleproblemer og er derfor ikke inkludert i statistikken. Heller ikke renteutgifter er inkludert i inntektsbegrepet som er lagt til grunn i denne analysen.

Vedlegg 1

Lønnsoppgjør i 2020

I 2020 var det etter vanlig mønster hovedoppgjør for de fleste tariffområder. Som følge av koronapandemien ble oppstarten av forhandlingene i 2020 utsatt til august, og det pågikk fortsatt meklinger i noen tariffoppgjør i 2021.

Både for NHO og Virke i forhandlinger med LO og YS, ble oppgjørene gjennomført ved forbundsvisse forhandlinger. I hovedoppgjørene i staten og kommunene er det alltid sentrale forhandlinger. I Spekter-området foregår forhandlingene på to nivåer, med unntak av i helseforetakene der forhandlingene for de fleste foregår på flere nivåer.

I dette vedlegget gis en oversikt over avtalte lønnstillegg i en del store forhandlingsområder. For oversikt over lønnsoppgjørene i 2019 vises det til vedlegg 1 i NOU 2020: 8.

1 Vedtak foran lønnsoppgjørene i 2020

Utvalget oppsummerer her hovedorganisasjonenes vedtak om tariffpolitiske posisjoner eller uttalelser før oppgjørene. Disse vedtakene ble i hovedsak fattet i besluttede møter før koronapandemien rammet Norge. I noen tilfeller justerte organisasjonene posisjonene senere, før oppgjørene ble gjennomført. Flere organisasjoner hadde posisjoner på tariffspørsmål eller uttalelser om andre temaer som ikke er referert her, blant annet om pensjon og arbeidstid.

Representantskapet i LO behandlet kravene foran hovedoppgjøret 18. februar 2020. I den tariffpolitiske uttalelsen het det bl.a.:

«Oppgangskonjunkturen fra 2016 stoppet opp i midten av 2019, og veksten i fastlandsøkonomien har vært svakere enn i tidligere oppgangskonjunkturer. Dette til tross for at sysselsettingsandelen ved inngangen til oppgangen var rekordlav, det aldri før har blitt brukt så mye oljepenger i statsbudsjettene, kronen over en lang periode har vært på sine svakeste nivåer noensinne og renten aldri før har vært lavere sammenhengende i en så lang periode. Det har vært svak vekst i andre halvår i fjor og

nedgangen i arbeidsledighet stoppet også opp. Den økonomiske politikken har mer vært preget av å redusere skatteinngangen enn å bidra til varige, nye arbeidsplasser. Norges Banks renteøkninger speiler et for lavt ambisjonsnivå for sysselsettingen, selv om deres nye mandat fra 2018 presiserte at rentesettingen skal bidra til høy sysselsetting.

Lønnsdannelsen har bidratt sterkt til å bedre konkurranseevnen. Det styrker norske eksportbedrifter i en periode der drahjelpen fra verdensøkonomien kan bli mindre framover. I det kortere tidsperspektivet nyter eksporten godt av fortsatt svak kronekurs. Lavere økonomisk aktivitet og økt usikkerhet internasjonalt, kan endre dette bildet.

[...]

Samfunnsmodellen vår er avhengig av høyproduktive virksomheter. Det trenges løft ikke minst på kompetansesiden, for at ny teknologi og digitalisering skal bli tatt i bruk i stadig høyere tempo. Samtidig står vi overfor krevende omstilling i produksjon og forbruk i mer bærekraftig retning. Vår samarbeidsmodell som vektlegger rettferdig byrdefordeling, gir et godt utgangspunkt for i fellesskap å takle denne utfordringen.

[...]

Landsdekkende tariffavtaler og forhandlinger på sentralt nivå, legger til rette for en koordinert lønnsdannelse. Koordinering eller samordning innebærer at partene kan ta hensyn til økonomien samlet og konkurranseevnen i sine lønnskrav. Sterk samordning gjør det mulig raskt og bredt å reagere på endringer i økonomien gjennom lønnsveksten. Dette for å trygge grunnlaget for høy sysselsetting og lav arbeidsløshet slik at myndighetene kan sette i verk sysselsettingstiltak uten negative effekter på konkurranseevnen. Lønnsoppgjørene etter oljeprisfallet i 2014 er eksempler på dette. Det er viktig for den koordinerte lønnsdannelsen at frontfaget har sin normdannende rolle i alle deler av arbeidslivet.

For LO er fordelingshensyn viktig. I kollektive forhandlinger på sentralt nivå, kan lavlønn

og likelønn ivaretas i større grad enn hvis alt overlates til markedet. Gevinsten samordning gir, skal fordeles gjennom små lønnsforskjeller.

[...]

I enkelte tariffområder er de sentrale elementene blitt svekket, noe som svekker samordningen. Dette er en utvikling LO mener må snu.

[...]

LO kan ikke akseptere å påta seg ansvaret for samordningen i Staten – som frontfagsmodellen er avhengig av – dersom lønnsfastsettingen skyves til lokale forhandlinger, uten at streikeretten følger med og dermed uten at partene sentralt har innflytelse over lønnsfordelingen. I henhold til lov om offentlige tjenestetvister er streikeretten i staten lagt på sentralt nivå.

Koordineringen av lønnsveksten er også i privat sektor utfordret av arbeidsgivers ettergivenhet overfor særinteresser. Dette har skapt behov for etterfølgende endringer også for LOs grupper. Konsekvensen av en konkurranse om lønnsvekst avtaler imellom i samme virksomhet eller bransje/ sektor, vil kunne bli en fragmentering av forhandlingsmodellen.

En helhetlig tenking er også i arbeidsgivers interesse og er nedfelt i Holden III-utvalget som alle hovedsammenslutningene har stilt seg bak. LO kan ikke akseptere å påta seg ansvaret for samordning dersom andre arbeidstakerorganisasjoner får gjennomslag for krav som bryter med frontfaget.

[...]

Hovedkravet for lønn er sikring av økt kjøpekraft for medlemmene gjennom generelle tillegg og heving av overenskomstenes lønnsatser. Gjennom kravene vil vi sikre en solidarisk og rettferdig lønnspolitikk ved å prioritere seriositet og likelønn, og motvirke lavlønn. Lokale forhandlinger skal være reelle.»

Representantskapet besluttet å gjennomføre forhandlingene i privat sektor forbundsvist og ga sekretariatet fullmakt til å utforme de endelige kravene, herunder reguleringsklausul for annet avtaleår.

NHOs representantskap vedtok 4. mars 2020 sin forhandlingsposisjon for årets oppgjør. I vedtaket heter det bl.a.:

«Frontfagsmodellen innebærer at lønnskostnadsandelen i industrien er noenlunde stabil over tid. Da må den nominelle lønnsveksten på lang sikt følge utviklingen i produktiviteten og

produsentprisene. Høy nominell lønnsvekst uten bakgrunn i tilsvarende produktivitetsvekst, vil i all hovedsak slå ut i høyere inflasjon og økt arbeidsledighet på lengre sikt, og ikke i høyere reallønnsvekst. I industrien økte produktiviteten med 0,8 prosent i 2019, mens prisene på industriens bruttoprodukt steg med 3,3 prosent. I perioden 2009–2018 var den årlige produktivitetsveksten i industrien på 1,7 prosent, litt lavere enn hos handelspartnerne.

Norges konkurranseevne avhenger blant annet av utviklingen i produktivitet, lønnskostnader, produsentpriser og valutakurser relativt til våre handelspartnere. Etter oljedeturen har sterk økning i oljepengebruken, lave renter og bedret konkurranseevne gitt viktig drahjelp for norsk økonomi. Penge- og finanspolitikken vil gi mindre drahjelp fremover. Styringsrentene har økt og offentlige budsjetter er lagt om i en mer nøytral retning.

Den norske kronen svekket seg markert gjennom høsten, til et rekordsvakt nivå, noe som isolert sett bidro til å bedre den kostnadsmessige konkurranseevnen med 3 prosent i 2019. De relative timelønnskostnadene for alle ansatte i industrien i felles valuta, som er et mål for konkurranseevnen, ble bedret med 1,6 prosent i 2019. Kostnadsnivået i industrien lå 33 prosent over handelspartnerne i EU i 2019, det samme som året før. Usikkerhet knyttet til konsekvensene av koronaviruset har svekket kronekursen ytterligere de siste dagene.

Når utsiktene for kronekursen er usikker, vil lønnsdannelsen få et større ansvar for å ivareta konkurranseevnen. Produktivitetsveksten i Norge kan vanskelig forutsettes å være høyere enn hos våre konkurrenter. God konkurranseevne er en nødvendig betingelse for norsk næringsliv og arbeidsplasser. Lønnsvekst betyr permanent økning i bedriftenes kostnadsnivå. Lønnsoppgjøret må være moderat og ikke gi høyere kostnadsvekst enn hos våre konkurrenter. Forventet lønnskostnadsvekst per sysselsatt hos Norges handelspartnere er av OECD anslått til 2,9 prosent i 2020, ned fra 3,0 prosent i 2019

[...]

Lønnskostnadene som andel av verdiskapingen i industrien samlet, er på grunnlag av SSBs foreløpige nasjonalregnskap beregnet til 87,0 prosent i 2019. Frontfagsmodellen sikrer at fordelingen av verdiskapingen er rimelig stabil over tid. Nå ligger lønnsandelen 5,6 prosentpoeng over gjennomsnittet de siste tjue årene, og driftsresultatet tilsvarende under.

Derfor mener NHO at:

- God konkurranseevne er en nødvendig betingelse for norsk næringsliv og arbeidsplasser. Det er viktig at det legges til rette for omstilling og økt sysselsetting. Målet er at lønnsveksten i 2020 blir lavere enn hos handelspartnerne.
- Lønnsdifferensiering etter den enkelte bedrifts økonomiske situasjon skal ivaretas gjennom lokale forhandlinger. Ved eventuelle sentrale tillegg bør det derfor skilles mellom de overenskomster som har og de som ikke har lokale forhandlinger.
- Stramme økonomiske rammer må også gjelde for eventuelle reguleringer av overenskomstenes minstelønnsatser.»

På grunn av koronapandemien ble det avholdt ekstraordinært representantskapsmøte i NHO 25. juni, der representantskapet vedtok en ny forhandlingsposisjon. Her heter det bl.a.:

«Det er nå klart at 2020 blir et unntaksår, og helt annerledes enn lagt til grunn da representantskapet vedtok forhandlingsposisjonen. Tilbakeslaget i norsk og internasjonal økonomi er uten sidestykke i nyere tid.

[...]

Årets tariffoppgjør må gjennomføres ut fra ny økonomisk virkelighet. Ulike prognosemiljøer omtaler 2020 som et år med dyp økonomisk krise.

[...]

NHO anslår et fall i globalt BNP på 3,7 prosent i år og et fall i Norges handelspartneres BNP på 7,4 prosent. Begge deler forutsetter at konjunkturbunnen ble passert i april, slik tallene nå tyder på, og at aktiviteten tar seg opp gjennom året. Eksporten av tradisjonelle varer ventes å falle med nesten 16 prosent i år. Lav kapasitetsutnyttning tilser et svakt nominelt bilde, med lav lønns- og prisvekst og lave renter hos våre handelspartnere.

[...]

I februar ventet NHO en fastlandsvekst på 2,2 prosent i år. Nå anslås et fall på 6,5 prosent. Målt i timeverk anslås sysselsettingen å falle med 4,0 prosent i år.

[...]

Koronapandemien vil føre til et langvarig økonomisk tilbakeslag hos Norges viktigste handelspartnere. Samtidig kan høyt innenlands offentlig forbruk bli langvarig. Lønnsdannelsen vil få en krevende oppgave i å sikre et tilstrekkelig omfang av internasjonalt konkur-

ranseutsatte virksomheter i Norge, noe som er nødvendig for en balansert økonomisk utvikling som kan sikre full sysselsetting frem i tid.

Krisen har ensidig rammet arbeidstakere og bedrifter i privat sektor, mens offentlig ansatte i stor grad har vært skjermet. Situasjonen i norsk økonomi fordrer solidaritet. Både offentlige og private arbeidsplasser er viktige. Det er derfor viktig at partene i lønnsoppgjørene i privat og offentlig sektor støtter opp om modellen med en koordinert lønnsdannelse, at dens disiplinerende rolle ivaretas, og at eventuelle prioriteringer skjer innenfor rammer som ikke svekker frontfagsmodellen på sikt.

I år favner utfordringen dessuten videre enn den tradisjonelle konkurranseutsatte sektoren. Det dreier seg om å legge til rette for at alle bransjer og bedrifter som er rammet av koronakrisen raskest mulig kommer tilbake til mest mulig normal drift som kan legge et grunnlag for varig sunne og gode arbeidsplasser. Det er derfor av betydning at bransjer og sektorer som er mindre rammet av krisen, begrenser sin lønnsvekst både for å unngå uønsket konkurranse i arbeidsmarkedet og begrense økte indirekte kostnader for bransjer som sliter med å gjenskape arbeidsplasser.

NHOs posisjoner før høstens forhandlinger

Ut fra den generelle situasjonen for norsk næringsliv, og de enorme utfordringer som vi står overfor, er det ikke rom for økte personal-kostnader i 2020. Dette innebærer at

- Det kan ikke gis sentrale tillegg eller høyere minstelønnsatser.
- Andre endringer som øker kostnadene, som eksempelvis skiftordninger, overtid-betaling, reisetid, forskuttering av sykepenger mv, må utstå.
- Norsk arbeidsliv må i år vise samfunnsansvar og bidra til å få norsk økonomi ut av krisen pandemien har skapt. Dette gjelder også de lokale oppgjørene. For å sikre konkurranseevnen og trygge arbeidsplassene bør de lokale parter derfor avstå fra lokale lønstillegg.
- På lik linje med alle andre må også lønnsutviklingen for ledere og frittstående funksjonærforbund vise ansvar og følge de samme stramme rammene.

For ordens skyld understrekes det at NHOs øvrige tariffposisjoner, slik de fremkommer i

forhandlingsfullmakten datert 4. mars, står ved lag. I planlegging for årets tariffoppgjør stod spørsmålet om revidert AFP-pensjon sentralt. Det er fortsatt en målsetting for NHO at et fremforhandlet fundament for en revidert AFP kan bringes inn og vedtas i mellomoppgjøret 2021. Dette må imidlertid skje gjennom enighet forut for mellomoppgjøret, og ikke avtales i årets oppgjør som en utvidelse av forhandlingsretten i mellomoppgjørs klausulen for 2021.»

Styret i Unio vedtok 10. mars 2020 Unios inntektspolitiske uttalelse foran hovedoppgjørene i 2020. Da oppgjørene ble utsatt til høsten vedtok styret i Unio 25. august 2020 en oppdatert inntektspolitiske uttalelse. I denne uttalelsen het det bl.a.:

«Koronapandemien går som et spøkelse gjennom verden. Helsevesenet presses til sitt ytterste. Arbeidsplasser har blitt stengt, og mange vil ikke få tilbake sin gamle jobb. Norge er i tillegg rammet av et fall i oljeprisene som vil påvirke investeringer og sysselsetting. Begge deler krever omfattende stimulerings tiltak for å unngå enorm sløsing med arbeidskraft og kapital. Vi må finne en god balanse mellom å stimulere «det gamle» og hjelpe fram «det nye». Høy arbeidsledighet må bekjempes med aktiv finanspolitikk og en «aktiv stat». Vi har nå en historisk mulighet til å framskynde det grønne skiftet. Lønnsdannelsen må raskest mulig komme tilbake til normalen. De siste anslagene for norsk økonomi er mer optimistiske.

[...]

Seks år etter oljeprisfallet i 2014 var det «lønnstakernes tur». Så kom koronakrisa og lønnsoppgjøret ble utsatt.

Den lønnsmessige opphenting etter oljeprisfallet tok tid og var egentlig ikke på plass før koronakrisa. Siden 2014 har reallønnsveksten vært på beskjedne 0,3 prosent per år i gjennomsnitt, noe høyere de to siste årene. God lønnsomhet og produktivitetsvekst i industrien tilsa at vi burde fått en skikkelig økning i reallønna i årets tariffoppgjør. For deler av næringslivet har nedstengningen gitt ny krise, svak lønnsomhet og stor usikkerhet.

Unio vil, tross krisa, peke på at ikke all næringsvirksomhet er like hardt rammet. Mange har hatt kraftig omsetningsvekst. Husholdningenes forbruksmønstre har endret seg, men samlet volum viser tegn til normalisering. Unio mener at det er viktigere enn noen gang

at årets hovedoppgjør gjennomføres på en ordnær måte. Det er nødvendig for at de som jobber i privat tjenesteyting og i offentlig sektor skal slutte opp om frontfagsmodellen.

Unio vil også peke på at SSBs prognoser for framskriving av norsk økonomi tilsier at lønnsdannelsen vil komme raskere tilbake til normalen etter koronakrisa enn etter oljeprisfallet, gitt at smittesituasjonen ikke gir ny nedstengning.

[...]

Unio vil kjempe for at utdanning og kompetanse skal lønne seg bedre. Det er avgjørende for kvaliteten på de tjenestene som hele samfunnet er avhengig av. Alle sektorer bidrar til verdiskapingen og er avhengig av hverandre.

Offentlig sektor må tilby konkurransedyktige lønns- og arbeidsvilkår og gode tjenestepensjonsordninger. Ifølge TBU tjente kommunalt ansatte 90 000 kroner mindre enn ansatte i industrien i 2019. Stat, kommuner og helseforetak må i større grad verdsette utdanning, kompetanse og ansvar, bekjempe verdsettelsesdiskriminering, arbeide for likelønn og kompensere for ulempe, belastning og risiko. Det er store rekrutteringsutfordringer i store deler av offentlig sektor. Lønn må brukes for å løse rekrutteringsproblemene. Det er derfor nødvendig at resultatet i offentlig sektor blir høyere enn frontfagsramma der det er særskilte rekrutteringsutfordringer.

[...]

Unios prioriteringer:

- Unio krever at utdanning, kompetanse, ansvar og risiko skal verdsettes bedre lønnsmessig
- Unio krever at rammene for årets hovedoppgjør gir klar reallønnsvekst
- Unio krever at klima og bærekraftsmålene tas inn i trepartsarbeidet
- Unio krever at det iverksettes et partsamarbeid for forebyggende og helsefremmende arbeidsmiljø med mål om reell mulighet for lengre yrkesliv
- Unio krever at omstillinger og omorganiseringer initiert av myndighetene ikke skal finansieres av ramma i tariffoppgjøret
- Det legges til grunn at kravene tilpasses de enkelte tariffområders situasjon
- Der forholdene tilsier det, bør prosenttillegg prioriteres. Flere lønns- og systemmessige virkemidler må vurderes i de enkelte tariffområder
- Unio krever at det gis fullt skattefradrag for fagforeningskontingent»

Hovedstyret i Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund (YS) vedtok 25. februar 2020 YS' inntektspolitiske dokument for 2020–2022. Det inntektspolitiske dokument vil bli supplert forut for oppgjøret i 2021. Det heter bl.a.:

«YS forventer reallønnsvekst i 2020.

YS støtter opp om frontfagsmodellen og prinsippet om at konkurranseutsatt sektor skal være retningsgivende for lønnsveksten i alle sektorer.

Den økonomiske styringen som finner sted gjennom frontfaget er viktig for å sikre sysselsettingen og langsiktig økonomisk bærekraft. Det forutsettes at samlet lønnsvekst for arbeidere og funksjonærer i konkurranseutsatte næringer er retningsgivende for lønnsutviklingen for hele arbeidslivet. Samtidig kan ikke frontfagsmodellen være til hinder for at det kan gjøres tilpasninger i lønnsstruktur og endringer i relative lønninger. Frontfagsmodellen må være fleksibel nok til at enkeltgrupper med berettigede krav kan få høyere rammer enn frontfaget.

Forhandlingene i den enkelte virksomhet skal hensynta forhold som økonomi, produktivitet, konkurranseevne, framtidsutsikter og lokale skjevheter.

Frontfagsmodellen bygger på en felles forståelse mellom arbeidstakere, ledere og eiere om å holde kostnadene på et konkurranse-dyktig nivå. Ansvaret for moderasjon har i senere år i stor grad blitt plassert på arbeidstakerne. Over tid kan dette bidra til å undergrave frontfagets legitimitet.

[...]

Kjønnsbaserte lønnsforskjeller må avskaffes, bl.a. ved at kvinne-dominerte yrker vurderes på lik linje med manns-dominerte yrker når det gjelder faktorer som kompetanse, ansvar, påkjenning og arbeidsforhold. Forskningen viser at kvinner taper lønsmessig på å bli mødre. YS vil også bekjempe lønnsforskjeller som oppstår i forbindelse med fødsler og permisjoner.»

Akademikernes prinsipper for inntektsoppgjørene 2020 var som følger:

«Trepårtssamarbeidet løftes frem av alle parter som en avgjørende suksessfaktor for utviklingen av det norske velferdssamfunnet. Grunnleggende for modellens suksess er en arbeidsgiverpolitikk hvor ansatte og tillitsvalgte involveres i beslutninger på egen

arbeidsplass. Denne forutsetningen er et viktig premiss for høy produktivitet og for gode omstillingsprosesser.

I offentlig sektor er en av utfordringene for et konfliktfritt tariffoppgjør at arbeidsgiverne sentralt og lokalt de siste årene har definert frontfagets ramme som et absolutt tak. En slik rigid tolkning av frontfaget stikker kjepper i hjulene for et konfliktfritt tariffoppgjør i 2020. Legitimiteten til frontfaget vil være tuftet på at alle parter legger til grunn at dette er en norm på nasjonalt nivå hvor variasjon kan og skal forekomme innenfor sektorer og mellom sektorer, ut fra hva som er behovene, utfordringene og mulighetene i de respektive tariffområder.

Offentlig sektor utfører i stor grad lov-pålagte oppgaver som skal gi innbyggerne samme tjenester og kvalitet uavhengig hvor man bor. Dette fordrer at offentlig sektor må være konkurransedyktig for å ha tilstrekkelig og riktig kompetanse i sine rekker. Akademikerne baserer sin politikk på at forhandlinger skal skje lokalt mellom arbeidsgiver og tillitsvalgte med hjemmel i sentralt inngåtte tariffavtaler. Vi mener dette både er nødvendig fordi Norge er et langstrakt land hvor tilgang på arbeidskraft er ulik, og fordi lønn er et viktig element for å motivere til økt innsats.»

Hovedstyret i KS ga 3. september 2020 administrasjonen fullmakt til å forhandle hovedtariffoppgjøret 2020 etter følgende hovedlinjer:

- «Den økonomiske rammen anslått i frontfaget skal legges til grunn for forhandlingene.
- Oppgjøret må ta hensyn til den alvorlige økonomiske situasjonen landet og kommunene er i.
- Eventuell disponibel økonomisk ramme brukes til generelle lønnsjusteringer i hovedtariffavtalens kapittel 4.»

På bakgrunn av Virkes tariffstrategi:

«1. Tariffavtaler som er en konkurransefordel

Det er en generell bekymring for fallende organisasjonsgrad i det norske arbeidslivet og det letes med lykt og lupe for å finne tiltak for å motvirke dette. Virke mener at ett av de mest effektive tiltakene for å øke organisasjonsgraden på arbeidsgiversiden er å ha tariffavtaler som rent faktisk gjør at tariffbundne virksomheter har en konkurransefordel.

Vi må sørge for at tariffavtalene gir adgang til å benytte de utvidede rammene lovgiver har gitt til tariffbundne virksomheter, blant annet innenfor arbeidstid og innleie. Det gir virksomheter med tariffavtaler større fleksibilitet enn virksomheter uten tariffavtaler.

Vi må unngå tariffavtaleordninger som virker konkurransevridende for tariffbundne virksomheter, for eksempel i form av kostnader knyttet til tjenestepensjon.

Endringene i arbeidslivet, som blant annet drives frem av digitalisering, internasjonalisering mv., medfører behov for omstilling, både for virksomhetene og de ansatte. Vi bør derfor ha tariffavtaler som har mer forpliktende bestemmelser om kompetanseutvikling og omstilling, både for arbeidsgiver og arbeidstaker. Partene bør i fellesskap utforske hvordan vi på en god måte kan bruke OU-midler til dette.

2. Tariffavtaler som er rammepregede og åpner for lokale løsninger

Det norske arbeidslivet er i stadig endring hvor behovene for omstilling blant annet medfører at våre medlemmer omdefinerer sin bransjetilhørighet og at arbeidstakergrupper erstattes. Det tilsier at vi bør utfordre dagens struktur med lite fleksible bransje- eller stillingsspesifikke tariffavtaler.

Virke ønsker at dagens avtaler erstattes av mer overordnede og rammepregede avtaler. Det vil sikre mer dynamiske avtaler. Disse mer rammepregede avtalene må åpne for at de lokale parter kan tilpasse og utfylle tariffavtalene i tråd med behovene i den enkelte virksomhet. Et eksempel er regulering av lønn, der vi skal følge resultatet i frontfaget, men ikke profilen. Et annet eksempel er regulering av arbeidstid. Tilpasningene kan enten skje ved at partene fremforhandler egne løsninger eller ved at partene kan velge mellom ulike alternativer som er fremforhandlet sentralt («rammeavtale med tilleggs-menyer»).

Vi skal fremdeles utvikle tariffavtalene i samarbeid med arbeidstakersiden, og tariffavtalene skal fortsatt være et kompromiss og en balanse mellom hensynet til virksomhetens behov og arbeidstakernes behov. Tariffavtalene må derfor ha bindende regler om lokale prosesser, forhandlinger og medbestemmelse.

3. Tariffavtaler som er brukervennlige og attraktive

Vi skal ha tariffavtaler med et enkelt og presist språk, og som har enhetlig begrepsbruk og oppbygning.

Språk og utforming må være tilpasset visning i digitale flater, og så langt mulig følge systematikken i arbeidsmiljøloven.

Vi skal ha tariffavtaler som så langt mulig bare inneholder bestemmelser som kommer i tillegg til eller i stedet for lov. Lovtekst skal ikke gjengis, og henvisninger til enkeltbestemmelser bør unngås.»

vedtok *sentralstyret i Virke* forhandlingsfullmakten for hovedtariffoppgjøret 2020. Her het det:

- «1. Virke vil vurdere alle krav opp mot vår overordnede strategi for tariffarbeidet i Virke: 1) overenskomstene skal være en konkurransefordel, 2) de skal åpne for lokale løsninger, og 3) de skal være brukervennlige. Dette innebærer f.eks. at Virke ikke vil akseptere krav som svekker mulighetene til å tilpasse arbeidstiden til virksomhetenes behov eller andre krav som innskrenker det handlingsrommet lovgiver har gitt tariffpartene
2. Virke vil gjennomføre alle forhandlinger i tråd med frontfagets ramme, men forutsetter profil tilpasset de ulike bransjenes forutsetninger og de strukturer for lønnsdannelse som fins i de ulike områdene
3. Virke mener at garantilønnsbestemmelser i tariffavtalene ikke er bærekraftige over tid. De spiser opp en for stor del av rammen, og i noen tilfeller sprenger den, før forhandlingene i det hele tatt har begynt. Virke mener dette undergraver lokalt og sentralt handlingsrom og samarbeid. I ytterste konsekvens utfordrer dette den norske modellen. Virke vil derfor kreve endringer i garantilønnsbestemmelsene
4. Virke vil ikke akseptere krav om forskuttering av sykepenger eller lønn under sykdom utover lovens bestemmelser [...].»

2 Oppgjørene i privat sektor

2.1 LO-NHO-området

Forhandlingene om revisjon av Industriovertenskomsten 2020 begynte 3. august mellom Fellesfor-

bundet og Norsk Industri. Det ble brudd i forhandlingene samme dag og oppgjøret gikk til mekling. På overtid 21. august ble det satt fram et meklingsforslag som partene anbefalte. Meklingsforslaget ble senere vedtatt i uravstemning. Det ble gitt et generelt lønnstillegg til alle på kr 0,50 per time fra 1. april 2020 og ytterligere kr 1,50 per time til arbeidstakere omfattet av Industrioverenskomstens Tekodel. En del satsendringer fikk først effekt fra 25. september. Lokale forhandlinger skulle skje etter vanlige kriterier, men det var forventninger om større ulikhet i resultatene virksomheter imellom enn vanlig.

Likebehandling av ansatte ved forskuttering av sykepenger og partssamarbeid om likestilling og kompetanse var også del av løsningen i frontfaget, som ble fulgt opp i andre områder.

På bakgrunn av vurderinger gjort av NHO, i forståelse med LO, ble årslønnsveksten i industrien samlet i NHO-området anslått til 1,7 prosent i 2020, se boks 1.1 under.

I forbindelse med meklingen ble det sendt to brev til Statsministeren. Partene sendte et felles brev med anmodning om endringer i permitteringsregelverket og et felles brev angående utbetalinger fra Nav, Industrifagskolen, rett til utdanning for permitterte og støtte til store industribedrifter/klynger i omstilling. Brevene og Statsministerens svar er gjengitt i vedlegg 3 til Riksmeklerens møtebok¹.

De påfølgende forhandlings- og meklingsresultatene fulgte i stor grad hovedmønsteret fra frontfaget.

Forhandlingene mellom Fellesforbundet og NHO Reiseliv om Riksavtalen for *hotell og restaurant* startet 7. september 2020. Den 9. september ble det brudd og oppgjøret gikk til mekling. Den 24. oktober la meklerin fram et forslag som NHO Reiseliv anbefalte og sendte til avstemning, mens Fellesforbundet sendte forslaget til uravstemning uten anbefaling. Forslaget ble senere vedtatt av partene. Det ble gitt et generelt tillegg på kr 0,50 per time på 37,5 t/uke, individuelt og på satser, og et garantitillegg på kr 1,40 pr time på 37,5 t/uke, fra 1. april 2020. Garantitillegget fordeles med kr 1,22 på minstelønnsatsen for voksne arbeidstakere, og regulering av kvelds-, natt- og helgetillegg med 2,2 prosent.

I meklingen mellom Fellesforbundet og Byggenæringens Landsforening om *Fellesoverenskomsten for byggfag* ble det 24. august satt fram et meklingsforslag som partene anbefalte. Meklingsforslaget er senere vedtatt i uravstemning. Det ble

gitt et generelt tillegg på kr 0,50 per time fra 1. april, og minstesatsene og akkordtariffer ble økt slik at alle hadde effekt fra 1. oktober.

I *Overenskomsten for Renholdsbedrifter* kom Norsk Arbeidsmandsforbund og NHO Service og Handel til enighet etter forhandling. Det ble avtalt et tillegg per time på kr 3,73 fra 1. september 2020. Dette inkluderer et garantitillegg på kr 1,73. Tilleggene for fagbrev og arbeid på natt ble også økt. Partene avtalte også at reisetid mellom ulike oppdrag som følger rett etter hverandre i tid enten skal regnes inn i arbeidstiden, lønnes særskilt for den tiden som medgår til forflytning eller regnes inn i rammetimetallet. Dette gjelder senest fra 1. januar 2022.

Det ble brudd i meklingen om *Bussbransjeavtalen* mellom Fellesforbundet og NHO Transport den 20. september, og ansatte ble tatt ut i streik samme dag, se avsnitt 1.5. Den 1. oktober kom partene, med meklerens mellomkomst, fram til en forhandlingsløsning, som senere ble vedtatt av partene. Det ble gitt et generelt tillegg på kr 0,50 per time og et ytterligere tillegg på kr 1,50 per time til alle per 1. april 2020. Det ble også gitt et fagbrevtillegg på 1 krone per time fra 1. oktober 2020. Som kompensasjon for manglende lønnsutvikling knyttet til oppgjøret i 2018 ble det gitt et tillegg til alle på kr 3,50 per time per 1. oktober. Det ble videre avtalt et tillegg på kr 2,50 per time fra 1. april 2021 for rutebussjåfører. Minstelønnsatsene for turbussjåfører, verkstedarbeidere, hjelpearbeidere og vaskere er også regulert.

For *Vekteroverenskomsten* kom Norsk Arbeidsmandsforbund og NHO Service og Handel til enighet om en forhandlingsløsning 3. desember etter mekling og konflikt. Se nærmere omtale av resultatet i avsnitt 1.2.2 og av konflikten i avsnitt 1.5.

I tillegg til på *Bussbransjeavtalen* og *Vekteroverenskomsten*, er det også for *Avisbudavtalen* avtalt tillegg i 2021, og da med kr 2,00 fra 1. april.

2.2 Oppgjørene i privat sektor utenom LO-NHO-området

Forhandlingene om revisjon av Industrioverenskomsten 2020 mellom Parat og Norsk Industri begynte den 4. august. Parat brøt forhandlingene samme dag, og oppgjøret gikk til mekling. Den 21. august ble det satt fram et meklingsforslag som senere ble vedtatt. Det ble gitt de samme lønnstilleggene som i oppgjøret mellom Fellesforbundet og Norsk Industri, omtalt i avsnittet over.

I varehandelen gikk oppgjøret mellom Handel og Kontor i Norge og Hovedorganisasjonen Virke

¹ <https://www.riksmekleren.no/rikssaker/2020-001>.

Boks 1.1 Vurderinger rundt rammen, hovedoppgjøret 2020

Vurderinger rundt rammen, hovedoppgjøret 2020

21. august 2020

Vurdering

NHO har, i forståelse med LO, lagt vekt på følgende utviklingstrekk i økonomien:

- Koronapandemien har ført til det sterkeste tilbakeslaget i verdensøkonomien i nyere tid. I mange land stanset deler av økonomien nærmest helt opp i mars og april. Situasjonen og utsiktene for norsk økonomi ble på kort tid fullstendig endret. Dette skyldtes i hovedsak nedstengningen av økonomisk virksomhet, atferdsendringer som følge av smitteforløpet, lavere internasjonal etterspørsel og lavere oljepris. Det er stor usikkerhet knyttet til smittebølger fremover. Smittetallene har i mange land økt noe igjen, og tiltakene er derfor strammet til.
- Norges handelspartnere er hardt rammet av den økonomiske nedgangen. OECDs to alternative prognoser fra juni tilsier fall i BNP for industrilandene samlet i år på 7,5 prosent dersom smitten holdes nede og 9,3 prosent dersom det kommer en ny smittebølge. For euroområdet, som favner mange av Norges viktigste handelspartnere, anslås fall på henholdsvis 9,1 og 11,5 prosent i de to alternativene.
- Statistisk sentralbyrå, Norges Bank og Finansdepartementet anslår et fall i BNP Fastlands-Norge på rundt 3–4 prosent i 2020, mens flere andre prognosemiljøer anslår en noe større nedgang. Disse anslagene er basert på at aktiviteten tar seg opp gjennom resten av året, og er betinget på at smitten holdes på et lavt nivå. Likevel vil aktivitetsnivået ved utgangen av 2020 være betydelig lavere enn ved inngangen til året.
- Aktivitetsfallet siden februar er ujevnt fordelt mellom næringer. Den største nedgangen har kommet i bransjer hvor smittevernhen-syn har ført til innstilling av aktivitet. Flere tjenestenæringer er spesielt hardt rammet, mens bildet i industrien er mer sammensatt. Usikkerheten rundt utviklingen i norsk økonomi framover er uvanlig stor og knytter seg både til smitteforløpet og varigheten av smitteverntiltakene hjemme og ute, og til etterspørselsvirkningene av tilbakeslaget.
- Tilbakeslaget i verdensøkonomien treffer norsk industri hardt. SSB anslår et fall i industriens verdiskaping på vel 4 prosent og et fall i eksporten av tradisjonelle varer på nærmere 6 prosent. I en situasjon der våre handelspartnere er hardere rammet enn oss, vil særlig eksportindustrien kunne gå inn i en klassisk lavkonjunktur med avtakende ordremasse. I NHOs medlemsundersøkelse fra 13. august, svarte 62 prosent av Norsk Industris medlemsbedrifter at ordreservene var lavere enn på samme tid i fjor. Usikkerheten kommer også til uttrykk i investeringsutsiktene der virksomhetene nå antyder betydelig fall, og vekst kun for næringsmiddelindustri i år.
- På grunn av stor usikkerhet har ikke OECD utarbeidet nye anslag for lønnsveksten i Norges konkurrentland. Men det er grunn til å tro at det store fallet i aktivitet og kapasitetsutnyttning vil gi et svakt nominelt bilde, med lav lønns- og prisvekst.
- Regjeringen har iverksatt omfattende tiltak for å motvirke de økonomiske konsekvensene av virusutbruddet. I løpet av våren er det lagt fram seks tiltakspakker, inkludert Revidert nasjonalbudsjett 2020. Som følge av dette er det oljekorrigerte underskuddet for 2020 mer enn doblet fra saldert budsjett, og anslås nå (Prop. 127 S) til knapt 485 mrd. kroner. Den reelle, underliggende veksten i statsbudsjettets utgifter anslås nå til 12,1 prosent i år, mot 0,8 prosent i Nasjonalbudsjettet 2020. En styringsrente på null fra Norges Bank fra mai måned har også dempet fallet i økonomien gjennom svak kronekurs og ny vekst i boligmarkedet.
- Driftsresultatet kan variere betydelig fra år til år, mens fordelingen av verdiskapingen i industrien til lønnskostnader og driftsresultat skal være rimelig stabil over tid, i tråd med frontfagsmodellen. Slik har det også vært historisk. Lønnskostnadsandelen (lønnskostnader i prosent av netto faktorinntekt) er ifølge foreløpige nasjonalregnskapstall beregnet til 87,2 prosent i industrien i 2019, en nedgang på 0,6 prosentpoeng fra 2018. Andelen var nærmere 4 prosentpoeng høyere enn gjennomsnittsnivået de siste 50 årene.

Boks 1.1 (forts.)

- I Norge ble antall registrerte arbeidssøkere (helt og delvis arbeidsledige samt tiltaksdel-takere) om lag firedoblet på fire uker hoved-sakelig som følge av permitteringer, til 433 000 på det meste. Siden slutten av april har antall permitteringer avtatt, og antall arbeidssøkere som andel av arbeidsstyrken utgjorde i slutten av juli 8,1 prosent, hvorav 4,9 prosent er helt arbeidsledige (herav 1,9 prosentpoeng permit-terte) og 2,9 prosent er delvis arbeidsledige (herav 2,0 prosentpoeng permitterte). De ulike prognosene anslår at arbeidsledigheten også ved utgangen av året vil være høyere enn før koronasituasjonen inntraff.

Utsiktene for lønnsutviklingen lokalt i år er used-vanlig usikker, blant annet på grunn av en svært ulikeartet utvikling i industrien. Samlet sett peker imidlertid forhold i realøkonomien klart i retning av lavere lønnsvekst i 2020 enn i 2019.

Ramme

På bakgrunn av vurderinger gjort av NHO, i forståelse med LO, anslås årslønnsveksten i indu-

strien samlet i NHO-området til 1,7 prosent i 2020. Av dette bidrar overhenget med 1,2 prosentpoeng for industriarbeidere og 1,3 prosentpoeng for industrifunksjonærer. For industriarbeidere i NHO-området er bidraget fra tariff-tilleggene beregnet til 0,3 prosentpoeng. Resterende bidrag til årslønnsveksten i indu-strien som helhet er anslått glidning. Denne omfatter blant annet garantitillegg og tekniske tillegg, strukturendringer og lønnsvekst fra lokale forhandlinger.

Anslått bidrag fra glidningen, herunder fra lokale lønnsforhandlinger, uttrykker et gjen-nomsnitt, og er ikke bestemmende for forhand-lingene i den enkelte bedrift, der resultatet, og bidraget til glidningen, kan bli høyere eller lavere.

Lokale lønnsforhandlinger skal baseres på de fire kriterier, bedriftens økonomi, produktivi-tet, framtidutsikter og konkurransevne. Det er viktig at andre forhandlingsområder tilpasser seg den rammen som det er enighet om i front-faget.

om Landsoverenskomsten med tilhørende bransje-avtaler, Kontoroverenskomsten og Lederoverens-komsten til mekling. Den 12. september nådde partene, med Riksmeklerens mellomkomst, fram til en forhandlingsløsning. Forslaget ble senere vedtatt. På Landsoverenskomsten og Kontor-overenskomsten ble det avtalt høyere tillegg for kvelds-, natt- og helgearbeid, og innført et nytt til-legg for arbeid mellom kl. 15 og 18 på lørdager, fra 1. oktober 2020. I overensstemmelse med garanti-ordningen ble minstelønnsatsen i trinn 6 økt med kr 5,74 per time og minstelønnsatsen for ansatte på sentrallager eller hovedlager i engros-virksom-heter mv. ble hevet med kr 7,32 per time, fra 1. februar 2020. Fra 1. oktober 2020 falt bestem-melsen om at arbeidstakere med en gjennomsnitt-lig ukentlig arbeidstid på færre enn 12 timer ikke har rett på tillegg kvelds-, natt- og helgearbeid, bort.

Den 5. september kom Virke og Fellesforbun-det til enighet om revisjon av Grossistoverens-komsten. Garantiorrdningen ga et tillegg på kr 7,32 per time på minstesatsene for voksne arbeidere

og midlertidig ansatte fra 1. februar 2020 og det ble ikke gitt generelt tillegg i forhandlingene i sep-tember. Det ble videre avtalt å gjennomføre lokale forhandlinger med sentralt avsatte potter på mini-mum henholdsvis 0,5 og 0,3 prosent per dato, med virkning 1. april 2021 og 2022.

Det ble inngått ny overenskomst mellom FLT og Virke for tekniske funksjonærer. Fra 1. mai 2020 ble det gitt et tillegg på kr 0,50 per time.

For Bussbransjeavtalen kom NHO og YS til enighet etter mekling og konflikt. Se nærmere omtale av resultatet i avsnitt 1.2.1 og av konflikten i avsnitt 1.5.

Parat og NHO Service og Handel kom til enig-het i forhandlinger om vekteroverenskomsten 2. november 2020 etter streik fra 16. september, se avsnitt 1.5. Det ble avtalt et tillegg på timelønnen med kr 3,50 med virkning fra 1. august 2020, og et tillegg på kr 1,00 med virkning fra 1. april 2021. Natt-, helg- og skifttillegg ble hevet med kr 2,00.

Oppgjøret mellom Virke og Parat om funk-sjonæravtalen for butikk gikk til mekling. Med meklerens mellomkomst kom partene til enighet

den 12. september, og løsningsforslaget ble senere vedtatt. Det økonomiske resultatet er likt som i Landsoverenskomsten mellom HK og Virke beskrevet over. I Virke-området ble det også enighet mellom Virke og Parat om Reiselivsavtalen. Resultatet er parallelt til resultatet på Funksjonæravtalen mellom Parat og Virke. Garantiordningen ga et tillegg på 5,74 kroner per time på trinn 3 i Reiselivsavtalen 1. februar 2020.

Virke og arbeidstakerorganisasjonene på HUK-området² kom til enighet 1. desember etter forhandlinger i hovedoppgjøret 2020. Forhandlingsresultatet ble senere godkjent av partene. Oppgjøret omfattet forhandlinger om sju tariffavtaler innen helse, undervisning og kultur med over 30 arbeidstakerorganisasjoner. Forhandlingsresultatet innebar økonomiske tillegg i form av generelle tillegg og justering av tillegg. Det ble ikke avtalt avsetning til lokale forhandlinger. Tilleggene på de ulike overenskomstene fulgte resultatene i de korresponderende områdene.

Den 15. oktober ble det forhandlingsløsninger i hovedtariffoppgjøret for 2020 mellom Finansforbundet og Finans Norge og mellom LO og Finans Norge for *finanstjenester*. Forhandlingsløsningene ble senere vedtatt av partene. Det ble gitt et generelt tillegg på 0,3 prosent, men minst kr 1 500 på alle trinn i lønnsregulativet, med virkning fra 1. mai 2020.

3 Oppgjørene i offentlig sektor

I det *statlige tariffområdet* startet forhandlingene i hovedtariffoppgjøret 2020 den 1. september. Staten v/Kommunal- og moderniseringsdepartementet forhandlet med henholdsvis LO Stat, YS Stat og Unio og med Akademikerne. Den 14. september ble det brudd i forhandlingene og oppgjørene gikk til mekling. Den 15. oktober la Riksmekler fram forslag til løsninger på de to avtalene.

For avtalen mellom Staten og LO Stat som ble vedtatt i uravstemning, og YS Stat og Unio (også vedtatt på uravstemning) ga meklingsresultatet et generelt tillegg på 0,44 prosent på hovedlønnstabellen med virkning fra 1. oktober 2020, men 0,54 prosent i ltr. 47–63 med flere kvinner enn menn. Det ble ikke satt av midler til lokale forhandlinger. Det ble også enighet om arbeid for likestilling og arbeidsgiver forpliktet seg til å for-

bedre statistikkgrunnlaget i området. For avtalen mellom Staten og Akademikerne ble hele den disponible økonomien, 0,45 prosent av lønnsmassen, avsatt til lokale forhandlinger med virkning fra 1. oktober 2020.

I det *kommunale tariffområdet* begynte forhandlingene i KS-området 3. september 2020. Natt til 15. september kom KS og de tre forhandlings-sammenslutningene LO kommune, Unio og YS kommune fram til en anbefalt forhandlingsløsning om en ny hovedtariffavtale, som gikk til uravstemning. KS og arbeidstakerorganisasjonene i LO, YS og Unio vedtok senere avtalen, med unntak av Utdanningsforbundet og Norsk Sykepleierforbund. Oppgjøret for Utdanningsforbundet og Norsk Sykepleierforbund gikk dermed til mekling. På bakgrunn av løsningsforslag framlagt av Riksmekleren, aksepterte Utdanningsforbundet og Norsk Sykepleierforbund at resultatet fra hovedtariffoppgjøret 2020 i kommunesektoren også omfatter deres medlemmer. Akademikerne på sin side brøt forhandlingene i hovedtariffoppgjøret og oppgjøret gikk dermed til mekling. Akademikerne aksepterte meklingsløsningen, mens den ble avvist av Legeforeningen, som meldte plassfratredelse med oppstart av streik 26. oktober. Legestreiken ble stoppet gjennom Lov om tvungen lønnsnemnd og tvisten skal avgjøres av Rikslønnsnemnda.

Hovedpunkter i det økonomiske resultatet av hovedtariffoppgjøret:

- For stillinger med hovedsakelig sentral lønnsdannelse ble det gitt lønnstillegg med virkning fra 1. september 2020 på mellom 1 400 kr og 1 900 kr per år, som vist i tabell 1.1.
- Ledere i HTA kapittel 4 fikk et generelt tillegg på 0,3 prosent fra 1. september 2020.
- Ved mellomoppgjøret i 2019 ble det avtalt at det ved hovedtariffoppgjøret i 2020 skulle avsettes om lag 1/3 av disponible midler til lokale forhandlinger etter HTA kapittel 4. Ved hovedoppgjøret i 2020 ble det likevel avtalt at det ikke skulle settes av midler til lokale forhandlinger i 2020.

Lørdags- og søndagstillegg ble økt fra 1. oktober 2020 og det var enighet om fortsatt arbeid for økt heltidsandel og satsing på kompetanse i tariffperioden.

Oppgjøret mellom KS og Akademikerne gikk til mekling, med frist 14. oktober. Etter mekling kom partene til enighet om et anbefalt forslag den 15. oktober, men Legeforeningen aksepterte ikke forslaget. En streik blant Legeforeningens medlemmer ble avsluttet med tvungen lønnsnemnd,

² Omfatter virksomheter som eies og drives av private organisasjoner og/eller stiftelser innen helse, undervisning og kultur.

Tabell 1.1 Garantilønn og lønnstillegg etter ansiennitet i KS-området per 1. juli 2019 og 1. september 2020. Ingen ansiennitet (0 år) og maksimal ansiennitet (16 år)

Stillingsgrupper	Ansiennitet 0 år				Ansiennitet 16 år		
	Garanti- lønn inkl. tillegg 1. juli 2019	Garanti- lønn inkl. tillegg 1. sep. 2020	Tillegg 1. sep. 2020	Andel kvinner, prosent ¹	Garanti- lønn inkl. tillegg 1. sep. 2020	Tillegg 1. sep. 2020	Andel kvinner, prosent ¹
Stillinger uten særskilt krav om utdanning	301 500	302 900	1 400	67	406 500	1 400	77
Fagarbeiderstillinger/ tilsvarende fagarbeider-stillinger	350 800	352 200	1 400	69	431 400	1 400	82
Stillinger med krav om fagbrev og 1-årig fagskole-utdanning	372 800	374 200	1 400	59	451 400	1 400	83
Lærer og stillinger med krav om 3-årig U/H-utdanning	410 000	411 400	1 400	83	506 400	1 400	87
Adjunkt og stillinger med krav om 4-årig U/H-utdanning	450 000	451 600	1 600	76	531 600	1 600	80
Adjunkt med tilleggs-utdanning og stillinger med krav om 5-årig U/H-utdanning	489 700	491 400	1 700	66	578 600	1 700	71
Lektor og stillinger med krav om mastergrad	514 600	516 400	1 800	73	625 100	1 800	71
Lektor med tilleggsutdanning	531 700	533 600	1 900	64	652 900	1 900	64

¹ Per 1. desember 2018.

Note: Ledere, fagledere og arbeidsledere i stillingskodene 7003, 7453, 7451 og 7954 i hovedtariffavtalen kapittel 4 fikk et lønns-tillegg på 0,3 prosent av den enkeltes grunnlønn pr. 31.08.2020. Virkningsdato var 1.9.2020.

Kilde: KS.

se avsnitt 1.5. Rikslønnsnemnda vil behandle saken.

Hovedoppgjøret i *Oslo kommune* mellom Oslo kommune og Kommuneansattes Hovedsammenslutning – Oslo (KAH), Unio, YS kommune og Akademikerne, gikk til mekling. Den 15. oktober kom partene til enighet i meklingen. Det ble gitt et tillegg på lønnstabellen på 0,9 prosent, minimum kr 4 400 med virkning fra 1. mai 2020. Det gjennomføres ikke lokale forhandlinger. Det ble gjort en del endringer i avtaleverket, inkludert tariffesting av tjenestepensjonsordningen. Også her ble det gjort presiseringer knyttet til å fremme heltidskultur og helgetillegg ble økt. Meklingsforslaget ble forkastet i uravstemning av Utdanningsforbundets medlemmer, men pga. lavt antall avgitte stemmer, vedtok sentralstyret i Utdanningsforbundet oppgjøret i Oslo kommune.

4 Oppgjørene i Spekter-området

Forhandlingsordningen er hjemlet i fem hovedavtaler som er inngått mellom Spekter og hhv. hovedorganisasjonene LO, YS, Unio, Akademikerne og mellom Spekter og Sammenslutningen av akademikerorganisasjoner i Spekter, SAN.

I tråd med forhandlingsmodellen i Spekter forhandles det først på nasjonalt nivå (A-nivå) om overenskomstens generelle del mellom Spekter og den enkelte hovedorganisasjon. Denne delen er felles for alle virksomheter innenfor et overenskomstområde og forplikter arbeidsgiver og den aktuelle hovedorganisasjonens medlemmer. Deretter forhandles overenskomstens spesielle del (B-delen) mellom den enkelte virksomhet på den ene siden og på den andre siden hovedorganisasjonenes forbund eller forhandlingsgrupper. Det

er avtalt avvikende ordninger som omfatter de fleste ansatte i helseforetakene.

Spekter-området ekskl. helseforetakene

I forhandlingene på A-nivå mellom Spekter og LO Stat og YS Spekter ble det avtalt et generelt tillegg på kr 975 per år med virkning fra 1. april 2020. For medlemmer i Unio og SAN forhandles alle lønns-tillegg lokalt i virksomhetene.

Helseforetakene

I de sentrale forbundsvise forhandlingene mellom Spekter og forbundene i LO og YS for helseforetakene i 2020 kom partene til enighet og det ble gitt et generelt tillegg til alle ansatte i stillingsgruppe 1 på kr 6 000 per år. Arbeidstakere i gruppe 2 og 3 med ansiennitet lavere enn 16 år fikk et generelt tillegg på 8 000 kr, mens arbeidstakere i gruppe 2 og 3 med ansiennitet på minst 16 år fikk et generelt tillegg på 1,9 prosent. Arbeidstakere i gruppe 4 og 5 fikk et generelt tillegg på 0,8 prosent. Arbeidstakere i gruppe 5 med ansiennitet på 16 år eller mer fikk ytterligere et generelt tillegg på 0,8 prosent (samlet 1,6 prosent). Arbeidstakere som ikke er innplassert i stillingsgruppe 1–5 fikk et generelt tillegg på 1,4 prosent. Alle tillegg hadde virkning fra 1. oktober 2020. Minstelønnsatsene ble hevet for alle stillingsgrupper fra samme dato, se tabell 1.2. Det ble ikke gjennomført lokale forhandlinger på B-nivå i 2020.

Spekter og Ergoterapeutforbundet, Fysioterapeutforbundet, Norsk Sykepleierforbund og Utdanningsforbundet kom til enighet i de sentrale forbundsvise forhandlingene (A2) for helseforetakene. Det ble ikke gjennomført lokale lønns-

forhandlinger på B-dels nivå i 2020. Minstelønnsatsene ble hevet med virkning fra 1. oktober 2020, se tabell 1.3. Det ble gitt følgende generelle tillegg:

- Medlemmer av Norsk Fysioterapeutforbund og Norsk Ergoterapeutforbund fikk et generelt tillegg på 0,8 prosent med virkning fra 1. oktober 2020. Medlemmer i stilling som spesialfysioterapeut/spesialergoterapeut med ansiennitet på 16 år eller mer fikk ytterligere et tillegg på 0,8 prosent (samlet 1,6 prosent).
- Med Norsk Sykepleierforbund ble det avtalt et generelt tillegg på 0,8 prosent med virkning fra 1. oktober 2020. Alle i stilling som spesialsykepleier/jordmor med ansiennitet på 16 år eller mer gis ytterligere et generelt tillegg på 0,8 prosent (samlet 1,6 prosent). Det var også enighet om å øke avlønningen for sykepleiere som deltar i videreutdanning fra 80 til 90 prosent av minstelønn for sykepleiere.
- Medlemmer av Utdanningsforbundet fikk et generelt tillegg på 1,4 prosent med virkning fra 1. oktober 2020. Styrer i barnehage fikk ytterligere et generelt tillegg på 0,9 prosent, totalt 2,3 prosent. Faggruppene spesialpedagog, klinisk pedagog og logoped med ansiennitet 16 år eller mer fikk ytterligere et generelt tillegg på 0,6 prosent, samlet 2,0 prosent.

Spekter og Akademikerne kom til enighet i de sentrale forhandlingene for helseforetakene. Det ble gjennomført lokale forhandlinger på B-nivå, med unntak for Legeforeningen. Spekter og Den norske legeforening kom til enighet om generelle lønnstillegg i de sentrale forbundsvise forhandlingene. Leger i spesialisering med over fire år gjennomført tid i spesialisering fikk et generelt til-

Tabell 1.2 Minstelønnsatser for stillingsgrupper i Spekter-området for LO- og YS-forbundene. Ingen ansiennitet (0 år) og maksimal ansiennitet (10 år)

	Ansiennitet 0 år			Ansiennitet 10 år		
	1. august 2019	1. oktober 2020	Endring	1. august 2019	1. oktober 2020	Endring
Stillinger hvor det ikke kreves særskilt utdanning	322 000	328 000	6 000	383 000	389 000	6 000
Fagarbeiderstillinger/3 års videregående utdanning m.m.	358 000	366 000	8 000	430 000	438 000	8 000
Stillinger med krav om høyskoleutdanning	410 000	414 000	4 000	500 000	505 000	5 000
Stillinger med krav om høyskole- utdanning med spesialutdanning	450 000	460 000	10 000	538 000	548 000	10 000

Kilde: Spekter.

Tabell 1.3 Minstelønnsatser for stillingsgrupper i Spekter-området for medlemmer i UNIO-forbundene med A2-forhandlinger. Ingen ansiennitet (0 år) og maksimal ansiennitet (10 år)

	Ansiennitet 0 år			Ansiennitet 10 år		
	1. mai/aug. 2019	1. oktober 2020	Endring	1. mai/aug. 2019	1. oktober 2020	Endring
Grunnstillinger	410 000	414 000	4 000	500 000	505 000	5 000
Stillinger med spesialkompetanse	450 000	460 000	10 000	538 000	548 000	10 000

Kilde: Spekter.

legg på kr 10 000, mens de med under ett år gjennomført spesialisering fikk et generelt tillegg på kr 16 700, med virkning fra 1. juli 2020. Det ble ikke gitt generelle tillegg for mellom ett og fire år gjennomført tid i spesialisering. I tillegg ble det avtalt endringer i lønssystemet for leger i spesialisering, som følge av ny utdanningsstruktur, som hadde lønsmessige konsekvenser.

Med virkning fra 1. januar 2020 fikk lege-spesialister et generelt tillegg på 15 000 kr og overleger og stipendiater 17 000 kr. Leger med totallønnsavtale og øvrige medlemmer av Legeforeningen fikk et generelt tillegg på 1,7 prosent med virkning fra 1. januar 2020. Det skulle ikke gjennomføres lokale forhandlinger i 2020.

5 Konflikter i 2020-oppgjøret

Meklingen mellom Lederne og Norsk Olje og Gass om Sokkeloverenskomsten førte ikke fram. Den 30. september tok Lederne 43 medlemmer ut i streik. Den 5. oktober ble streiken utvidet til 169 ansatte. Med meklernes mellomkomst kom partene til enighet den 9. oktober og streiken ble avsluttet.

Meklingen om Vekteroverenskomsten i oppgjørene mellom Norsk arbeidsmandsforbund (NAF) og NHO Service og Handel og mellom Parat og NHO Service og Handel, førte ikke fram. Den 16. september ble 383 medlemmer i Parat og 420 medlemmer i NAF tatt ut i streik. Streiken ble trappert opp flere ganger. Den 2. november kom Parat og NHO Service og Handel til enighet om en avtale, og Parat avsluttet streiken. Konflikten omfattet da rundt 420 medlemmer i Parat og om lag 2000 medlemmer i NAF. NAF trappert heretter opp streikeuttaket ytterligere. Den 3. desember ble det også enighet mellom NAF og NHO Service og Handel, og konflikten ble avsluttet. På det tidspunktet var 2 467 medlemmer i NAF i streik.

Meklingen i bussbransjen førte ikke fram og det ble streik. Det gjelder Bussbransjeavtalen mellom Yrkestrafikkforbundet og NHO Transport og mellom Fellesforbundet/Fagforbundet og NHO Transport, og Overenskomstområde 5 Vy Buss mellom LO Stat (Norsk Jernbaneforbund, Fellesforbundet, fagforbundet, Handel og Kontor i Norge og Forbundet for Ledelse og Teknikk) og Spekter og mellom YS Spekter/ Yrkestrafikkforbundet og Spekter. Den 20. september 2020 gikk om lag 3 800 ansatte til streik i Oslo og Viken. Streiken ble trappert opp med om lag 4 500 ansatte i andre deler av landet den 26. september. Med meklernes mellomkomst kom partene til en løsning den 1. oktober og streiken ble avsluttet samme dag.

I meklingen mellom KS og Akademikerne kom partene fram til en løsning i samsvar med meklernes forslag. Akademikerne anbefalte meklingsresultatet til sine medlemsforeninger med svarfrist 23. oktober. Alle unntatt Legeforeningen aksepterte forslaget. Legeforeningen tok ut 23 medlemmer i streik den 26. oktober og varslet opptrapping med 12 medlemmer den 2. november. Den 1. november foreslo regjeringen ved arbeids- og sosialministeren tvungen lønnsnemnd pga. fare for liv og helse ved iverksettelse av opptrappingen, og streiken ble avsluttet.

I meklingen for kirkelige virksomheter 2020 kom partene ikke til enighet, og det ble streik. KA – Arbeidsgiverorganisasjon for kirkelige virksomheter representerer arbeidsgiversiden, og arbeidstakerne er representert ved LO-forbundene Fagforbundet, Fellesorganisasjonen og Creo, Unio-forbundene Presteforeningen, Diakonforbundet, Utdanningsforbundet, Akademikerforbundet, Norsk Sykepleierforbund og Forskerforbundet, samt det frittstående forbundet Kirkelig undervisningsforbund. Den 12. desember 2020 ble det iverksett streik. Streiken ble avsluttet natt til 11. januar da partene kom fram til en løsning hos Riksmekleren. I løpet av streiken var totalt 58 ansatte i streik.

Meklingen mellom LO/Fagforbundet og Fellesorganisasjonen (FO) og NHO for avtale 453 i NHOs overenskomstregister førte ikke fram. Det ble streik fra 9. januar 2021. Den 14. januar ble streiken trappet opp til 124 medlemmer og utvidet flere ganger til totalt 132 streikende. I tillegg ble det meldt plassfratredelse for 24 medlemmer fra 1. februar, men dette ble ikke iverksatt. Streiken ble avsluttet etter at konflikten ble henviset til tvungen lønnsnemnd 26. januar 2021. Den parallelle Overenskomst 536 mellom NHO/NHO

Service og YS/Parat og Delta var også del av konflikten.

Det ble også streik fra 20. januar 2021 for avtale 481 Pleie- og omsorgsoverenskomsten mellom Fagforbundet og NHO Service og Handel, etter at partene ikke kom til enighet i mekling. Til sammen 15 medlemmer av Fagforbundet ble tatt ut i streik i første omgang, og antallet ble senere økt til 27. Den 19. februar 2021 kom partene til enighet og streiken ble avsluttet.

Vedlegg 2

Definisjoner av en del lønnsbegreper m.m.

I dette vedlegget defineres en del sentrale begreper som bl.a. brukes i kapitlene om lønnsutviklingen. Beregning av årslønn og årslønnsvekst før og ved overgang til nytt datagrunnlag fra 2015 er beskrevet i tidligere rapporter, senest NOU 2017: 10 Grunnlaget for inntektsoppgjørene 2017. Her beskrives bare datasituasjonen som gjelder fra og med 2015.

Lønnsstatistikken fra Statistisk sentralbyrå

Lønnsstatistikken fra Statistisk sentralbyrå (SSB) bygger på opplysninger fra a-meldinger gjennom a-ordningen. A-ordningen omfatter alle arbeidsgivere og er en samordnet rapportering av opplysninger om lønn, arbeidsforhold og skatt til Skatteetaten, NAV og SSB regulert av a-opplysningsloven. Data blir innhentet elektronisk fra Skatteetaten.

Alle arbeidsgivere som har betalt ut lønn, kontantytelser eller naturalytelser må levere a-melding. Datamaterialet omfatter dermed alle ansatte i alle foretak med rapporteringsplikt til de nevnte forvaltningsorganene.¹ A-meldingen rapporteres månedlig. Utbetalinger rapporteres for den måneden de er utbetalt, men ikke nødvendigvis opp-tjent.

Lønnsstatistikken til SSB omfatter primært månedslønn, men det blir også laget årslønnsberegninger. SSB produserer også lønnsstatistikk på oppdrag for tariffomål.

Lønnsbegrepet gjennomsnittlig månedslønn i lønnsstatistikken omfatter avtalt lønn², bonus³ og uregelmessige tillegg⁴. Månedslønn omfatter ikke overtidsgodtgjørelse og naturalytelser, men det

gis statistikk over overtidsgodtgjørelse som en del av lønnsstatistikken.

SSB publiserer en kvartalsvis statistikk, Antall arbeidsforhold og lønn, med tall for midtmåneden i hvert kvartal, og en årlig lønnsstatistikk med mer detaljerte tall per november. Til og med 2019 var tellingstidspunktet for den årlige statistikken september. Et hovedformål med kvartalsvis lønnsstatistikk er måling av lønnsendring gjennom året til bruk i konjunkturovervåkingen. I begge statistikkene er avtalt lønn det som er utbetalt i tellingsmåneden. De andre lønnskomponentene er gjennomsnitt fra 1. januar til tellingsmåneden i den årlige statistikken, mens de i kvartalsstatistikken beregnes for tellingsmåneden.

Eventuelle etterbetalinger av lønn (avtalt lønn) i tellingsmåneden innarbeides i SSBs årslønnsberegning, men tas ikke med i månedslønn.

SSBs lønnsstatistikk benytter standard for næringsgruppering (SN 2007) og institusjonell sektor for å gruppere virksomhetens aktivitet. Dette er en annen inndeling enn etter forhandlingsområder. Det er f.eks. ikke fullt ut de samme bedriftene som inngår i næringen industri i henhold til standard for næringsgruppering som inngår i begrepet NHO-bedrifter i industrien. En av forskjellene består i at deler av oljebaserte industribedrifter er med i lønnstallene for industrien for NHO-bedrifter, men ikke i industrinæringen iht. SN 2007.

Også andre forskjeller mellom SSBs statistikker og forhandlingsstatistikk forekommer. Unge arbeidstakere (under 18 år), lærlinger, ledere og ansatte over 72 år er for eksempel ikke med i flere forhandlingsstatistikker, men er inkludert i lønnsstatistikken fra SSB. Ledergrupper inngår i all lønnsstatistikk fra SSB, men er kun med i de aggregerte tallene for Virke-området i lønnsstatistikk for forhandlingsområder.

SSB publiserte i april 2020 en ny, månedlig statistikk om lønnssummer som beskriver utviklingen av grunnlag for arbeidsgiveravgift, beregnet arbeidsgiveravgift og kontantlønn. Grunnlaget for arbeidsgiveravgift er delt opp på lønn og andre arbeidsgiveravgiftspliktige godtgjørelser, tilskudd og premier til pensjonsordninger fra

¹ Selvstendig næringsdrivendes inntekt fra egen virksomhet er ikke omfattet.

² Avtalt lønn inkludert faste tillegg.

³ Bonus omfatter her også produksjonstillegg, provisjoner, gratialer mv., som ofte ikke er knyttet til bestemte arbeidsoppgaver og kan opptre ujevnt.

⁴ Uregelmessige tillegg omfatter bl.a. tillegg for ubekvem arbeidstid, utkallingstillegg, skifttillegg, smusstillegg, offshoret tillegg og andre tillegg som følge av arbeidets art. Uregelmessige tillegg er som regel knyttet til spesielle arbeidsoppgaver eller arbeidstider.

trukket arbeidstakeres egenandeler, og refusjoner av sykepenger som medfører reduksjon av avgiftsgrunnlaget. Refusjoner av sykepenger omfatter i en normalsituasjon avgiftspliktig lønn og andre ytelser arbeidsgiver har forskuttert etter arbeidsgiverperioden for ansatte med sykefravær eller eller som var i foreldrepermisjon. Som en del av de midlertidige nasjonale tiltakene i 2020 ble «Refusjoner av sykepenger» utvidet til å brukes også for refusjon av lønn til permitterte (fra 13. mars 2020) og lønn til ansatte med koronarelatert fravær (fra 20. mars 2020). Ordningen med refusjon av lønn til permitterte gjaldt til og med 31. august 2020. Ordningen med refusjon for lønn til ansatte med koronarelatert fravær er fortsatt gyldig, foreløpig forlenget til 31. mars 2021.

Årslønn

Årslønn er den beregnede lønnen i et arbeidsforhold for et kalenderår, der lønnen regnes om til å tilsvare heltidsarbeid hele året og beregnes som om det er full lønn under ferie og annet fravær. Det betyr bl.a. at variasjon i sykefravær ikke påvirker beregnet årslønn eller årslønnsvekst. Årslønningen omfatter avtalt lønn, bonus og uregelmessige tillegg. Naturallønn, lønn for overtidarbeid og sluttvederlag er derimot ikke inkludert.

Ved beregning av årslønn er deltidsansatte regnet om til heltidsekvivalenter. Et årsverk for heltidsansatte består ikke av det samme antall arbeidstimer for alle lønnstakergrupper. Forskjeller kan for eksempel skyldes omfang av skiftarbeid og turnus.

I rapporten anvendes årslønnsberegninger i henholdsvis lønnsstatistikken og nasjonalregnskapet fra SSB og i forhandlingsområdene. Innholdet i årslønnsbegrepet er i utgangspunktet det samme, men det er forskjeller i kilder, populasjon og metode. Under gis en oversikt over årslønnsberegningene.

Årslønn i lønnsstatistikken fra Statistisk sentralbyrå

Årslønningen er summen av utbetalt avtalt lønn, bonus og uregelmessige tillegg i kalenderåret. Ved beregning av årslønn inkluderes bare måneder med utbetalt lønn for det enkelte arbeidsforhold. Det betyr for eksempel at sykmeldte og permitterte bare teller med i lønnspliktperioden. Det er en forskjell fra definisjonen av årslønn over, der lønnstaker tillegges full lønn i perioder med midlertidig fravær uten lønnsutbetaling. Etterbetalinger utbetalt i tellingsåret telles med også når de er tjent opp året før, mens opptjent lønn

som utbetales året etter ikke kommer med. Se også omtalen under Lønnsstatistikk. Årslønn fra lønnsstatistikken benyttes i kapittel 2, tabell 2.1.

Årslønn i nasjonalregnskapet

Årslønn i nasjonalregnskapet beregnes gitt definisjonen av årslønn innledningsvis. Kildegrunnlaget både i lønnsstatistikken og nasjonalregnskapet er hentet fra a-ordningen. Populasjonen i nasjonalregnskapet er alle lønnstakere i bedriftene som inngår i produksjonsavgrensningen for Norge. Nasjonalregnskapet inkluderer dermed i motsetning til lønnsstatistikken også ansatte på skip og båter i utenriks sjøfart og vernepliktige i forsvaret.

Beregningsmetodene for årslønn i nasjonalregnskapet og lønnsstatistikken kan variere noe. Blant annet vil etterbetalinger i lønnsstatistikken plasseres i den måneden de kommer til utbetaling, mens nasjonalregnskapet beregner når etterbetalingene er opptjent. Feriepengetillegg inkluderes derimot det året de kommer til utbetaling, og ferietrekk for de fastlønnede trekkes fra samme år som trekket er foretatt.

I årslønnsberegningene inngår alle arbeidsforhold med en beregnet lønn for året (heltidsekvivalent), dvs. som om personen jobbet full tid og ikke hadde fravær utenom ferie. Permitteringer inntil 3 måneder behandles likt som annet midlertidig fravær og avtalt lønn inngår i beregningsgrunnlaget. Arbeidsforholdet utgår av beregningene når permittering varer mer enn 3 måneder.

Årslønn i nasjonalregnskapet benyttes i kapittel 2 for å vise årslønnsvekst for hele økonomien, i kapittel 7 samt i vedlegg 7.

Årslønn i forhandlingsområdene

Beregningene av årslønn og lønnsvekst for forhandlingsområdene bygger på lønnsstatistikk for de enkelte gruppene, og på opplysninger om lønns tillegg og reguleringstidspunkter i de enkelte år. A-ordningen utgjør grunnlaget for statistikken og årslønnsberegningene, med unntak av for KS og Spekter øvrige bedrifter, der arbeidsgiverorganisasjonene samler inn data.

Beregningene er baserte på opplysninger om time- eller månedslønn eksklusive overtidstillegg. Månedslønningen består av avtalt lønn, bonus og uregelmessige tillegg. Beregningene inneholder de samme lønnskomponentene for alle grupper. Noen av lønnskomponentene som inngår kan være bransjespesifikke tillegg, slik som f.eks. skifttillegg og ulempetillegg.

For NHO-bedrifter og finanstjenester⁵ beregnes årslønn fra måneder med utbetalt lønn, basert på opplysninger for alle måneder i året⁶, og ut fra dette beregnes lønnsgrad og overheng sammen med kunnskap om tariffmessig lønnsøkning. Datagrunnlaget består av avtalt lønn, bonus og uregelmessige tillegg samt timer per måned, og omfatter for NHO-bedrifter en rekke personopplysninger som er nødvendige for å knytte materialet mot tariffavtaler og beregne årslønn på en nøyaktig og sammenlignbar måte.

For NHO-bedrifter blir årslønnsberegningene for tariffavtaler/næringsområder vektet opp med NHOs register («statistikkregister») til større grupper som f.eks. industriarbeidere, industrifunksjonærer, industriansatte i alt, arbeidere i alt, etc. (lærlinger og unge under 18 år er ikke med i statistikken). For beregning av årslønn inngår gjennomsnittlig nivå over tolv måneder for både bonus og uregelmessige tillegg, og dermed får ikke disse virkning på lønnsoverhenget. I beregning av lønnsoverheng, er det justert for etterbetalinger (der dette er kjent) ved glatting av nivåene noe tilbake i tid.

Nivåtallene for fjoråret låses ikke i NHOs materiale. Tilgang og avgang slik det speiles i medlemsregisteret og fusjoner vil påvirke sammenstillingen. Eventuelle manglende samtykker fra medlemsbedrifter til NHO for datautlevering til forhandlingsstatistikk fra SSB og eventuelle feilrettinger bakover i tid, kan også bidra. Det benyttes vanlige statistiske metoder for dette.

For forhandlingsområdene i tabell 1.1 utenom NHO-bedrifter og finanstjenester, beregnes årslønn ved å ta utgangspunkt i lønnsstatistikk for samme måned to påfølgende år. Økningen i månedslønnen over denne tolv-månedersperioden deles i tariffmessig lønnsøkning og lønnsgrad. Tariffmessig lønnsøkning anslås på grunnlag av tariffavtaler og kan fordeles på bestemte tidspunkter. Lønnsgraden beregnes som en restpost, og blir fordelt på ett eller flere tidspunkter, bl.a. ut fra kunnskap om virkningstidspunkt for lokalt avtalte tillegg. Under forutsetning av at det ikke gis sentrale tillegg helt på slutten av året, eller det foreligger andre opplysninger om lønnsutviklingen, legger utvalget til grunn at lønnsnivået på tellingspunktet holder seg på samme nivå ut året. Deretter beregnes et gjennomsnittlig lønnsnivå, eller årslønn, for det aktuelle året. Lønnsøkning

som kommer etter tellingspunktet trekker opp årslønnen i det påfølgende året og bidrar til årslønnsvekst i det året.

KS samler inn data for ansatte i kommuner, fylkeskommuner og ansatte som arbeider i virksomheter som følger tariffavtaler hvor KS og Oslo kommune er part. Tellingspunktet er 1. desember. KS har også en egen undersøkelse av virkningstidspunkter brukt for lønnstillegg ved lokale forhandlinger.

Spekter samler inn data fra Spekters medlemsvirksomheter som ikke er helseforetak. Tellingspunktet er 1. november, og det er lønnen for oktober som måles. Virkningstidspunkt for lønnstillegg ved lokale forhandlinger i de fleste virksomheter i Spekter øvrige er 1. april.

Lønnsnivået i hvert område/overenskomst skal reflektere statistikkårets populasjon, og lønnsutviklingen for denne. I beregning av årslønnsvekst tas det derfor hensyn til eventuelle endringer i statistikkpopulasjonene når dette påvirker lønnsnivået, for eksempel bevegelser i medlemsmassen i arbeidsgiverorganisasjonene. Hvert år etableres et lønnsnivå for de to seneste årene som inngår i beregning av lønnsveksten, år t og t-1. Det betyr at lønnsnivået for det seneste året (t) ikke alltid kan sammenlignes direkte med lønnsnivåer i statistikken årene før. Samtidig kan lønnsnivået i det første året (t-1) være forskjellig fra det som ble etablert året før basert på en annen datamasse.

Av forhandlingsområdene i tabell 1.1 er beregningene avgrenset til heltidsansatte for Virke-bedrifter i varehandelen og finanstjenester (Finans Norges medlemmer i finansnæringen). For de øvrige områdene beregnes årslønnsveksten for heltids- og deltidsansatte under ett. Heltidsansatte er ansatte med stillingsprosent lik 100. Se også omtalen under Arbeidstid.

Lønnsoverheng

Lønnsoverhenget beskriver hvor mye lønnsnivået ved utløpet av ett år ligger over gjennomsnittsnivået for året. Det forteller dermed hvor stor årslønnsveksten fra ett år til det neste vil bli dersom det ikke gis lønnstillegg i det andre året og det ikke er sammensetningseffekter som redegjort for i boks 1.1 i kapittel 1.

Dersom alle lønnstillegg ble gitt med virkning fra begynnelsen av året og lønnsnivået ikke endret seg gjennom året, ville lønnsoverhenget per definisjon være null. Tariff tillegg og lønnsøkninger ellers blir imidlertid gitt på ulike tidspunkter for ulike lønnstakergrupper og spredt utover hele året.

⁵ Ny metode fra og med årslønnsveksten 2017–2018.

⁶ I den tidlige beregningen i februar beregnes lønnsnivåene for desember dersom foreløpige tall for desember ikke foreligger.

Boks 2.1 Sammenhengen mellom permitteringer, årslønn og sysselsetting

Det store omfanget av permitteringer i 2020 har betydning for den målte lønnsveksten og sysselsettingen. Boksen beskriver overordnet hvordan permitteringer påvirker årslønn og sysselsetting i statistikken. Kvantitative effekter av endret sammensetning av sysselsettingen på målt lønn omtales i kapittel 1 og 2.

Ved permittering er arbeidstaker pålagt arbeidsfritak og arbeidsgiver er fritatt sin lønnsplikt. Arbeidsforholdet består og det forutsettes at arbeidsstans kun er midlertidig.

Årslønn

Som det framgår av dette vedlegget, er årslønn den beregnede lønnen i et arbeidsforhold for et kalenderår, der lønnen regnes om til å tilsvare heltidsarbeid hele året og beregnes som om det er full lønn under ferie og annet fravær. Det er likevel forskjeller i hvordan permitterte håndteres i beregningene.

I nasjonalregnskapets beregninger av årslønn inngår alle arbeidsforhold og da med en beregnet lønn for året (heltidsekivalent), dvs. som om personen jobbet full tid og ikke hadde fravær utenom ferie. Permitteringer inntil tre måneder behandles likt som annet midlertidig fravær. Hvis permitteringen varer utover tre måneder, vil arbeidstakeren betraktes som arbeidsledig. Det betyr at permitteringer inntil tre måneder og annet midlertidig fravær ikke påvirker gjennomsnittlig årslønn i nasjonalregnskapet. Permitteringene vil likevel kunne påvirke beregnet årslønn i år i den grad de varer mer enn tre måneder.

I lønnsstatistikken inkluderes arbeidsforhold bare så lenge det er utbetalt lønn, dvs. permitterte er med bare i lønnspliktperioden, som er senket midlertidig fra femten til to dager. Mens en permittert ansatt beholder full vekt i årslønnberegningen i nasjonalregnskapet for permittering inntil tre måneder, får vedkommende bare vekt for måneder med utbetalt lønn når det beregnes årslønn i lønnsstatistikken. Det betyr at det kan oppstå sammensetningseffekter i årslønn fra lønnsstatistikken, som ikke oppstår i nasjonalregnskapet. Permitteringer som går over i oppsigelser og arbeidsledighet vil ha samme effekt i nasjonalregnskapet og lønnsstatistikken.

Permitteringene vil få forskjellige konsekvenser for årslønn i forhandlingsområdene som følge av forskjeller i data og metode. For Virke-bedrifter i varehandel vil årslønnen være påvirket av permit-

teringene i den grad de omfatter november måned, som er tellingsmåneden fra og med 2020. Tilsvarende gjelder for Spekter-bedrifter utenom helseforetakene, men der tellingstidspunkt er oktoberlønnen (per 1. november). For NHO-bedrifter benyttes opplysninger for alle måneder i året, og årslønn blir beregnet basert på måneder med utbetalt lønn. Dermed vil årslønnen, slik den hittil har blitt beregnet, bli påvirket av permitteringene gjennom sammensetningseffekter, tilsvarende som i lønnsstatistikken fra SSB. Det samme gjelder årslønn for finansjenester.

Eventuelle virkninger av koronapandemien på årslønn gjennom endrede tidspunkter for utbetaling og virkning av tillegg kommer i tillegg. Det gjør også sammensetningseffekter som måtte følge av endringer i sysselsettingen. Utvalget beskriver effekter på lønn i kapittel 1 og 2.

Sysselsetting

I arbeidskraftundersøkelsen (AKU) og den registerbaserte sysselsettingsstatistikken behandles permitterte likt. I AKU blir de som har vært helt permittert i inntil tre måneder regnet som sysselsatte med midlertidig fravær, og som arbeidsledige deretter. I den registerbaserte sysselsettingsstatistikken blir permitteringer under tre måneder uten lønn regnet som sysselsetting (som i AKU), og når permitteringen går over tre sammenhengende måneder blir personen regnet som ikke sysselsatt.

I nasjonalregnskapet regnes alle personer som er midlertidig fraværende fra inntekts-givende arbeid pga. sykdom, ferie, permisjon mv. som sysselsatt. Når det gjelder permisjoner på grunn av spesielle forhold på arbeidsmarkedet, gjelder samme regel som i AKU og registerbasert sysselsettingsstatistikk. Hvis permitteringen har vart i nitti dager (tre måneder) og arbeidsforholdet ikke er meldt avsluttet i a-ordningen, vil nasjonalregnskapet manuelt legge inn at jobben er opphørt. Når en jobb forsvinner, forsvinner også denne jobbets bidrag til årsverk.

Årsverk i nasjonalregnskapet beregnes med utgangspunkt i jobber og arbeidstid, slik at permitterte inngår i årsverk de første tre månedene. Varer permitteringen lenger, eller jobben blir borte, vil den ikke lenger bidra til årsverkene. Permitterte og arbeidstakere med annet fravær inngår ikke i beregningen av utførte timeverk, heller ikke de første tre månedene.

Lønnstillegg som gis sent i året, fører til større overheng til neste år enn tilsvarende tillegg som gis tidlig i året. Beregninger av overheng er derfor nødvendig hvis det skal være mulig å sammenligne lønnsutviklingen mellom forhandlingsområder og tariffavtaler før årslønnsveksten er kjent.

For bonusutbetalinger anvendes årsgjennomsnittet i lønnsnivået ved utgangen av året i overhengsberegningen, slik at bonus ikke påvirker overhengen. Bonusutbetalinger skyldes ofte spesielle forhold i ett år, men kan også forventes utbetalt i ett eller annet omfang hvert år, selv om utbetalingen ikke er knyttet til bestemte arbeidsoppgaver.

Størrelsen på overhengen vil ofte være beheftet med usikkerhet når det ikke foreligger fullstendig informasjon om lønn for hele kalenderåret på beregningstidspunktet. Dermed blir lønnoverhengen i noen grad et tolkningsspørsmål, bl.a. knyttet til tidspunktene for når lønnsøkningen skjer. En konsekvent praksis for å håndtere dette i beregningene medvirker til å redusere usikkerheten. Dette er bakgrunnen for at utvalgets beregninger av lønnoverheng for tariffområder ikke har vært fullt ut i samsvar med den prinsipielle definisjonen av overheng. Under forutsetning av at det ikke gis sentrale tillegg på slutten av året, eller det foreligger andre opplysninger om lønnsutviklingen, har utvalget lagt til grunn at lønnsnivået på tellingspunktet for lønnsstatistikken holder seg på samme nivå ut året. Det betyr at overhengen for tariffområder har vært beregnet på grunnlag av lønnsnivået på tellingspunktet i forhold til gjennomsnittet for året. Dette har vært en praktisk tilpasning fordi vi før a-ordningen ble innført fra og med 2015 hadde lite informasjon om lønnsveksten mot slutten av året og fordi overhengsberegningene for forhandlingsområder må være ferdige i god tid før forhandlingene starter opp.

Utvalget benytter fortsatt denne metoden for forhandlingsområdene utenom NHO-bedrifter og finans tjenester. For NHO-bedrifter og finans tjenester bygger beregningene av årslønn og overheng nå på opplysninger om utbetalt lønn for alle måneder i året, når disse foreligger. Gjennomsnittslønnen for månedene oktober–desember representerer lønnsnivået ved utgangen av året. I foreløpig rapport i februar blir lønnen i desember beregnet på grunnlag av foregående måneder og år, dersom informasjon for desember ikke foreligger.

Valget av metode for beregning av overheng påvirker ikke størrelsen på samlet, beregnet lønnsvekst sett over flere år, men påvirker fordelingen av årslønnsveksten mellom år og fordelingen mellom overheng og bidrag fra lønns-
glidning i det enkelte året.

Tariffmessig lønnsøkning

Tariffmessig lønnsøkning er lønnsøkning fastsatt i tariffavtaler. Tariffmessig lønnsøkning kan være generelle tillegg, lavlønnstillegg, garantitillegg, tillegg på minstelønnssetser etc. som følge av sentrale eller forbundsvise forhandlinger. Tariffmessig lønnsøkning beregnes på grunnlag av tariffavtaler og kan fordeles på bestemte tidspunkter i løpet av året.

Lønnsglidning

Lønnsglidning framkommer beregningsmessig som forskjellen mellom total lønnsøkning i en bestemt periode og tariffmessig lønnsøkning i den samme perioden. Lønnsglidningen blir dermed en restpost. Det er et sammensatt lønnsbegrep som bl.a. kan omfatte lønnstillegg som er gitt på de enkelte arbeidsplasser og økt fortjeneste pga. økt akkord. Det inkluderer også endringer i gjennomsnittlig lønnsnivå som følge av sammensetnings-effekter, jf. boks 1.1 i kapittel 1. Tillegg ved lokale forhandlinger i privat sektor og for stillinger med bare lokal lønnsdannelse i kommunene regnes som lønnsglidning. For ansatte i staten og i kommunene med sentral lønnsdannelse, er tillegg ved lokale forhandlinger normalt en del av rammen fastsatt sentralt. I staten f.eks. kan etatene/virk-somhetene overføre penger fra driftsbudsjettet til lønnsmidler. I tillegg kan partene lokalt føre for-handlinger på særlig grunnlag.

I utvalgets rapporter presenteres tall for bidraget fra lønnsglidningen til årslønnsveksten i de store tariffområdene, jf. tabell 1.3 i kapittel 1. Denne tabellen viser dekomponering av årslønnsveksten i bidrag fra overheng fra året før og bidrag fra tariff tillegg og lønns-
glidning i beregningsåret. Normalt betyr lønns-
glidningen og tariff tilleggene mer for årslønnsveksten enn det som framgår av dekomponeringen fordi en del av lønnsendringene i beregningsåret inngår i lønns-
overhengen og dermed i årslønnsveksten i året etter, jf. definisjonen av lønnsoverheng over.

Arbeidstid

Den lovbestemte alminnelige arbeidstid er 40 t/ uke, men kan overstige dette. Avtalefestet normal-arbeidstid er den arbeidstid per uke som gjelder for vedkommende lønnsstakergruppe ifølge tariff-avtaler. Den er vanligvis 37,5 t/uke. Ved arbeids-tidsordninger som skift-, turnus- og nattarbeid, er både lovfestet og avtalt arbeidstid lavere enn dette. Mellom LO og NHO er for eksempel avtale-

festet arbeidstid 36,5 t/uke for vanlig 2-skiftarbeid, 35,5 t/uke for døgnkontinuerlig skift- og sammenlignbart turnusarbeid og 33,6 t/uke for helkontinuerlig skift- og sammenlignbart turnusarbeid.

For arbeidere i *NHO-bedrifter* baseres beskrivelsen av lønnsutviklingen på timefortjenesten omregnet til 37,5 t/uke. I en del bransjer/tariffområder hvor det forekommer skiftarbeid, er timelønnsraten for dette arbeidet fastsatt slik at fortjenesten per uke er den samme uansett hvilken arbeidstidsordning som gjelder. For å kunne sammenligne lønnsstall bransjer imellom, omregnes timefortjenestene slik at de tilsvarer en ukentlig arbeidstid på 37,5 timer. Med utgangspunkt i faktisk timelønn medfører omregning til 37,5 t/uke at bransjer med mye skiftarbeid vil få et relativt lavere lønnsnivå enn før omregningen i forhold til bransjer hvor det er lite skiftarbeid.

I a-meldingen rapporteres stillingsprosent (hvor stor andel arbeidsforholdet utgjør av full stilling) og antall arbeidstimer per uke for full stilling. Dette gjelder også for arbeidstakere som har en varierende arbeidstid fra uke til uke. Det innhentes også opplysninger om ulike arbeidstidsordninger, for eksempel døgnkontinuerlig/helkontinuerlig skift eller turnusarbeid.

I den publiserte lønnsstatistikken fra SSB defineres heltidsansatte som «ansatte med stillingsprosent større eller lik 100». Alle med stillingsprosent lavere enn 100 regnes som deltidsansatte. Ved å kombinere informasjon om stillingsprosent og antall timer per uke i full stilling, beregnes en avtalt arbeidstid per uke for hver ansatt. Definisjonen av en heltidsstilling vil derved bestemmes av hva som er oppgitt som avtalt arbeidstid per uke for full stilling. Majoriteten av de heltidsansatte har en ukentlig avtalt arbeidstid på 37,5 timer, men varierer fra så lavt som 28 timer per uke til over 40 timer per uke.

For å kunne sammenligne årslønn eller lønn per måned mellom heltids- og deltidsansatte omregnes lønnen til de deltidsansatte til hva den ville vært hvis de jobbet heltid. Arbeidstiden per måned standardiseres slik at beregnet månedslønn ikke påvirkes av endringer i kalenderen fra et år til et annet.

Lønn per utførte timeverk i nasjonalregnskapet

Lønn per utførte timeverk i nasjonalregnskapet er definert som forholdet mellom utbetalt lønn (inkl. overtidsbetaling, men ekskl. arbeidsgivers

trygde- og pensjonspremier) og antall utførte timeverk for lønnstakere. I utførte timeverk inngår overtidstimer, mens fravær som innebærer at timeverk ikke blir utført, ikke er med selv om fraværet er lønnet. Antall utførte timeverk er også påvirket av bevegelige helligdager og skuddår, som gir endringer i antall arbeidsdager på inntil tre dager fra ett år til et annet.

Sammenhengen mellom gjennomsnittlig lønn per utført timeverk, lønnskostnader per utførte timeverk og årslønn er nærmere beskrevet i vedlegg 7. Timelønnskostnader inngår også i kapittel 5.

Kjennemerker

Arbeidsgivere opplyser yrke, arbeidstid, og andre egenskaper ved arbeidsforholdet. Arbeidsgiver rapporterer yrkeskode i henhold til standard for yrkesklassifisering (STYRK-98). SSB omkoder denne til en nyere versjon av yrkeskoden, STYRK-08, som er basert på ISCO-08 som benyttes ved frigivingen av arbeidsmarkedsstatistikk. Standarden bygger på de to kvalifikasjonsprinsippene kompetansenivå og grad av spesialisering. Hvilken yrkeskode en stilling skal ha, bestemmes av arbeidsoppgavene. Det vil si at yrkeskoden skal tilsvare konkrete arbeidsoppgaver, ikke utdanning hos den enkelte, type ansettelsesforhold, kontrakt, lønn eller bransje. Hovedregelen er at ansatte som utfører samme arbeidsoppgaver, skal ha samme yrkeskode. SSB kobler også til opplysninger om utdanning fra utdanningsregisteret, gruppert etter lengden på utdanningen i samsvar med norsk standard for utdanningsgruppering.

Næring er kodet i samsvar med Standard for næringsgruppering (SN 2007) og hentes fra SSBs virksomhets- og foretaksregister. Det samme blir gjort for sektor, også kalt institusjonell sektorgruppering, der lønnsstatistikken benytter følgende gruppering:

- Sektor 6100: Statlig forvaltning
- Sektor 6500: Kommunal og fylkeskommunal forvaltning
- Øvrige: Privat sektor og offentlige foretak

«Statlig forvaltning» er svært nær opptil det gamle SST-registeret, men omfatter også helseforetakene. Ved å kombinere sektor og næring vil man tilnærmet kunne identifisere helseforetakene. Næring 86 (Helsetjenester) innen statlig forvaltning vil omfatte helseforetakene, eksklusive virksomheter som driver «ikke-helserelatert virksomhet» (sykehusapotek, it-avdelinger etc.).

Vedlegg 3**Utviklingen i kronekursen og rentenivå**

Dette vedlegget gir en omtale av utviklingen i kronekursen og rentenivå. I omtalen er det lagt mest vekt på utviklingen de siste ti årene. I NOU 2003: 10 gis en omtale av utviklingen siden 1970-tallet.

Kronekursindekser

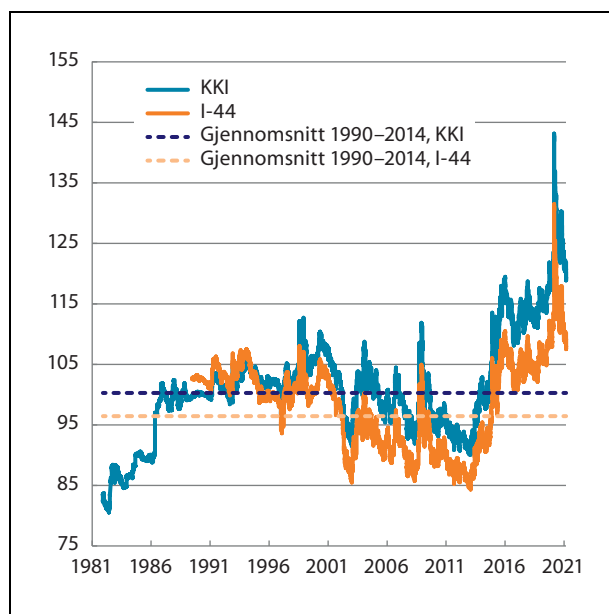
Industriens effektive valutakurs (konkurranskursindeksen) er en nominell effektiv kronekurs beregnet på grunnlag av kursene på den norske kronen mot valutaene for Norges 25 viktigste handelspartnere (geometrisk gjennomsnitt veid med OECDs løpende konkurransevekter, beregnet som en kjedet indeks). Indeksen er satt lik 100 i 1990. Fallende indeksverdi betyr en styrking av kronekursen.

Den importveide kursindeksen (I44) er et geometrisk gjennomsnitt av kursene til 44 land. Vektene er beregnet på grunnlag av Norges vareimport fra 44 land. Indeksen er satt lik 100 i 1995. Fallende indeksverdi betyr en styrking av kronekursen. Indeksen er beregnet etter samme prinsipp som industriens effektive valutakurs.

Utviklingen i de to valutakursindeksene er illustrert i figur 3.1 og tabell 3.1 nedenfor.

Utviklingen i kronekursen

I årene før 2013 styrket kronen seg, noe som må ses i sammenheng med at økonomien i Norge utviklet seg sterkere enn hos våre handelspartnere, og at rentenivået i Norge var høyere, jf. figur 3.4 og 3.5. Målt ved konkurransekursindeksen var kronen ved starten av 2013 vel 7,3 prosent sterkere enn gjennomsnittet for de ti foregående årene. Utviklingen snudde i 2013, og kronen svek-

Figur 3.1 Industriens effektive valutakurs og importveid kursindeks. Fallende kurve angir sterkere kronekurs. Siste observasjon 19.03.2021

Kilde: Macrobond.

ket seg markert de neste årene. Målt ved konkurransekursindeksen var kronen i januar 2016 drøyt 30 prosent svakere enn i januar 2013. Målt som årsgjennomsnitt svekket kronen seg med vel 6 prosent i 2014 og med 10,7 prosent i 2015. Den kraftige svekkelsen av kronen inntraff samtidig som oljeprisen falt markert.

Samtidig som at nedgangen i oljeprisen ble snudd til oppgang, styrket kronen seg gjennom 2016. I 2017 og 2018 var det relativt små endringer i kronekursen målt som årsgjennomsnitt. Kronen

Tabell 3.1 Kronekursen. Prosentvis endring fra året før¹

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Industriens effektive valutakurs (KKI)	-1,9	-1,6	3,0	6,1	10,7	1,4	-0,6	0,5	3,0	8,1
Importveid valutakurs (I-44)	-2,4	-1,1	2,2	5,3	10,5	1,8	-0,8	0,1	2,9	6,7

¹ Et positivt endringstall innebærer en effektiv svekkelse av norske kroner målt ved hhv. industriens effektive valutakurs og den importveide valutakursen.

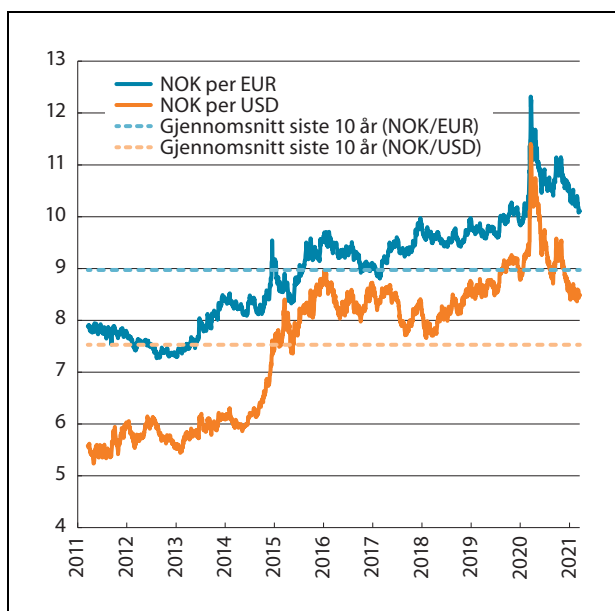
Kilde: Norges Bank

svekket seg deretter med 3,0 prosent i 2019. I forbindelse med virusutbruddet og et markert fall i oljeprisen svekket kronen seg til rekordsvake nivåer i mars i fjor. På sitt svakeste var kronen nesten 43 prosent svakere enn gjennomsnittet for perioden 1990–2014, jf. figur 3.1. Kronen styrket seg deretter, og var ved slutten av året 14 prosent sterkere enn da den var på sitt svakeste i mars. Målt ved årsgjennomsnitt svekket kronen seg med 8,1 prosent i fjor.

I Pengepolitisk rapport 1/21, som Norges Bank publiserte i mars i år, skrev banken følgende om kroneutviklingen: «Kronekursen (...) har styrket seg de siste månedene, og den er nå tilbake på nivåene fra før koronapandemien. Mindre usikkerhet i internasjonale finansmarkeder og oppgang i oljeprisen har trolig bidratt til å styrke kronen.» Så langt i år har kronen styrket seg med 2,2 prosent. Sammenlignet med gjennomsnittet for perioden 1990–2014 er kronen nå i underkant av 20 prosent svakere.

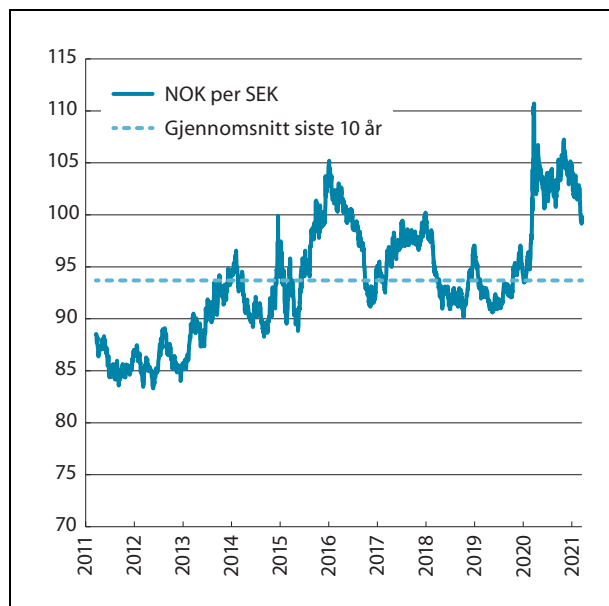
Figur 3.2 viser utviklingen i norske kroner per euro og dollar de siste ti årene. Målt mot euro var kronen i midten av mars 13,7 prosent svakere enn gjennomsnittet de siste ti årene. Målt mot dollar var kronen 14,0 prosent svakere. Det har vært betydelige svingninger i perioden.

Figur 3.3 viser utviklingen i den norske kronen målt mot den svenske kronen de siste ti årene. I midten av mars var den norske kronen 6,2 prosent svakere enn gjennomsnittet de siste ti

Figur 3.2 Utviklingen i norske kroner per euro og dollar. Fallende kurve angir sterkere kronekurs. Siste observasjon 19.03.2021

Kilde: Macrobond.

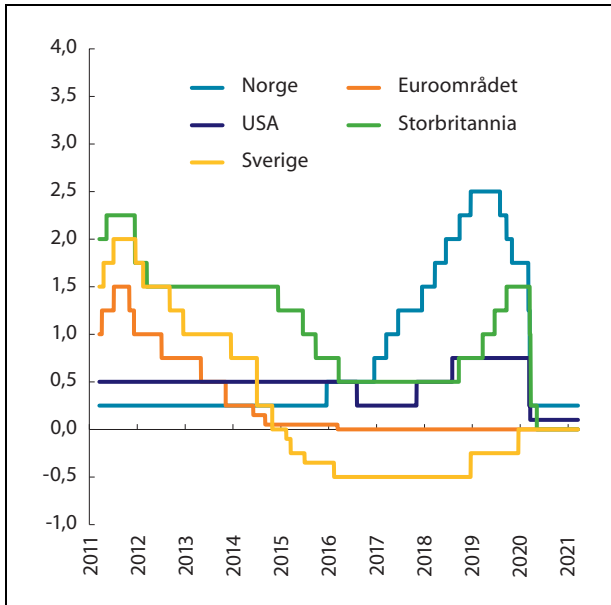
Figur 3.3 Utviklingen i norske kroner per svenske kroner. Fallende kurve angir sterkere kronekurs. Siste observasjon 19.03.2021

Kilde: Macrobond.

årene. Det har vært betydelige svingninger i perioden.

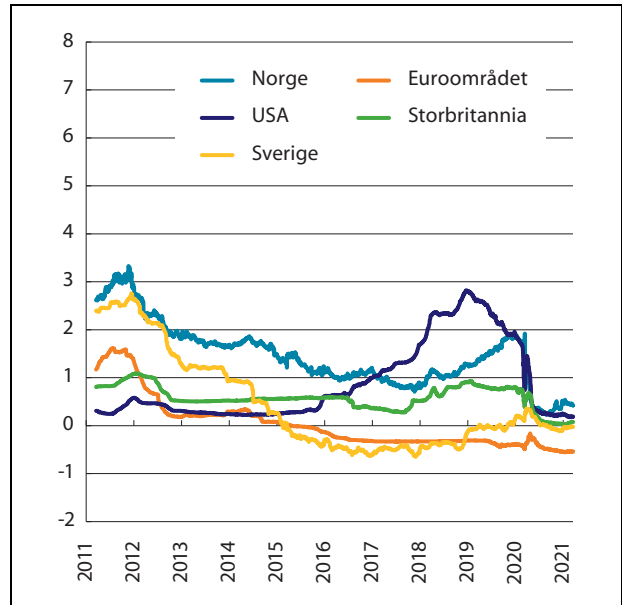
Utviklingen i renten

I forbindelse med uroen i finansmarkedene satte Norges Bank styringsrenten markert ned gjennom høsten 2008 og våren 2009. Sommeren 2009 var pengemarkedsrenten med tremåneders løpetid kommet ned i rundt 1¾ prosent. Som følge av at veksten i norsk økonomi tok seg opp valgte Norges Bank å øke styringsrenten gradvis i perioden 2009–2011 og pengemarkedsrenten tok seg derfor litt opp igjen, jf. figur 3.4 og 3.5. Økt uro i finansmarkedene og svekkede utsikter for norsk økonomi, bidro til at styringsrenten ble satt ned fra 2,25 prosent i desember 2011 til 1,5 prosent i mars 2012. Norges Bank holdt styringsrenten på dette nivået fram til høsten 2014, da fall i oljeprisen og svakere utsikter for petroleumsinvesteringene bidro til ny rentenedgang. I mars 2016 var styringsrenten kommet ned i 0,5 prosent. Samtidig med at veksten i norsk økonomi tok seg opp, satte Norges Bank gradvis opp styringsrenten til den nådde 1,5 prosent i september 2019. Som følge av at de økonomiske utsiktene forverret seg markert reduserte Norges Bank i løpet av tre rentemøter styringsrenten til 0 prosent våren 2020. Det har aldri tidligere hendt at styringsrenten i Norge har vært så lav som dette.

Figur 3.4 Styringsrenter i Norge og hos noen av handelspartnerne. Prosent. Siste observasjon 19.03.2021

Kilde: Macrobond.

Figur 3.5 Tremåneders pengemarkedsrente i Norge og hos noen av handelspartnerne. Prosent. Siste observasjon 19.03.2021

Kilde: Macrobond.

I Pengepolitisk rapport 1/21 fra mars i år, skrev banken følgende om renteutviklingen: «Komiteens vurdering er at utsiktene og risikobildet samlet sett tilsier en fortsatt ekspansiv pengepolitikk. Styringsrenten ble i fjor vår satt ned til null prosent. Komiteen ser ikke for seg at styringsrenten vil bli satt ytterligere ned. Når det er klare tegn til at forholdene i økonomien normaliseres, vil det igjen være riktig å heve styringsrenten gradvis fra dagens nivå.»

Styringsrenten i Norge de siste ti årene har i gjennomsnitt vært høyere enn hos alle de andre landene i figur 3.4.

Vedlegg 4

Tabellvedlegg

Tabell 4.1 Skattesatser og beløpsgrenser for inntektsårene 2012–2021

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
<i>a. Trygdeavgift pst.</i>										
Lønnsinntekt, pst.	7,8	7,8	8,2	8,2	8,2	8,2	8,2	8,2	8,2	8,2
Primærnæringsinntekt ¹ , pst.	11,0	11,0	11,4	11,4	11,4	11,4	11,4	11,4	11,4	11,4
Annen næringsinntekt, pst.	11,0	11,0	11,4	11,4	11,4	11,4	11,4	11,4	11,4	11,4
Pensjonsinntekt	4,7	4,7	5,1	5,1	5,1	5,1	5,1	5,1	5,1	5,1
<i>b. Trinnskatt (toppskatt t.o.m. 2015)</i>										
Trinn 1										
Sats, pst.					0,44	0,93	1,4	1,9	1,9	1,7
Innslagspunkt					159 800	164 100	169 000	174 500	180 800	184 800
Trinn 2										
Sats, pst.					1,7	2,41	3,3	4,2	4,2	4,0
Innslagspunkt					224 900	230 950	237 900	245 650	254 500	260 100
Trinn 3 (tidl. trinn 1 i toppskatten)										
Sats ² , pst.	9,0	9,0	9,0	9,0	10,7	11,52	12,4	13,2	13,2	13,2
Innslagspunkt	490 000	509 600	527 400	550 550	565 400	580 650	598 050	617 500	639 750	651 250
Trinn 4 (tidl. trinn 2 i toppskatten)										
Sats, pst.	12,0	12,0	12,0	12,0	13,7	14,52	15,4	16,2	16,2	16,2
Innslagspunkt	796 400	828 300	857 300	885 600	909 500	934 050	962 050	964 800	999 550	1 021 550
<i>Skatter på alminnelig inntekt</i>										
<i>c. Kommune, fylkes- og fellesskatt</i>										
Finnmark og Nord-Troms, pst.										
Nord-Troms, pst.	24,5	24,5	23,5	23,5	21,5	20,5	19,5	18,5	18,5	18,5
Landet ellers, pst.	28,0	28,0	27,0	27,0	25,0	24,0	23,0	22,0	22,0	22,0
<i>d. Maksimale marginale skattesatser</i>										

Tabell 4.1 Skattesatser og beløpsgrenser for inntektsårene 2012–2021

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
<i>j. Skattebegrensningsregelen⁵</i>										
<i>Avtrappingssats, pst.</i>	55,0	55,0	55,0	55,0	55,0	55,0	55,0	55,0	55,0	55,0
<i>Skattefri nettoinntekt</i>										
Enslige, kr	122 100	127 000	131 400	135 700	139 400	143 150	147 450	147 450	147 450	147 450
Gift ⁶ , kr	112 200	116 700	120 800	124 800	128 150	131 600	135 550	135 550	135 550	135 550
<i>l. Foreldrefradrag (for barn under 12 år)</i>										
Øvre grense, ett barn, kr	25 000	25 000	25 000	25 000	25 000	25 000	25 000	25 000	25 000	25 000
Øvre grense, to barn, kr	40 000	40 000	40 000	40 000	40 000	40 000	40 000	40 000	40 000	40 000
Øvre grense, tre barn, kr	55 000	55 000	55 000	55 000	55 000	55 000	55 000	55 000	55 000	55 000
Øvre grense, fire barn, kr	70 000	70 000	70 000	70 000	70 000	70 000	70 000	70 000	70 000	70 000
Osv.										
<i>n. Barnetrygd⁷</i>										
Generell sats per barn ⁹ , kr	11 640	11 640	11 640	11 640	11 640	11 640	11 640	12 648 ¹⁰	12 648	12 648
Sats per barn 0–5 år ⁹ , kr									16 248	16 248
<i>Ekstra barnetrygd i Finnmark og Nord-Troms, kr⁸</i>										
	3 840	3 840								

¹ Næringsdrivende innenfor fiske og fangst samt barnepass i eget hjem (barn under 12 år eller med særlig behov for omsorg og pleie) har 8,2 pst. trygdeavgift på næringsinntekten. Lavere trygdeavgiftssats for fiske og fangst har sammenheng med at disse næringene betaler produktavgift som blant annet skal dekke differansen mellom 8,2 pst. og 11,4 pst. trygdeavgift.

² For skattytere i Nord-Troms og Finnmark er satsen 11,2 pst. i 2020.

³ Skatteklasse 2 er avvirket fra 2018. Gjaldt tidligere for skattytere med forsørgeransvar for ektefelle.

⁴ Skattyter må velge mellom minstefradrag og lønnsfradrag.

⁵ Fra 2015 gjelder skattebegrensningsregelen kun pensjon eller overgangsstonad til en tidligere familiepleier eller gjenlevende ektefelle.

⁶ Gifte uføre som mottar ektefelle tillegg, har en skattefri nettoinntekt som tilsvarer det dobbelte av den skattefrie nettoinntekten for øvrige gifte, dvs. 271 100 kroner i 2020.

⁷ Enslige forsørgere får barnetrygd for et barn mer enn det de har (utvidet barnetrygd). Enslige forsørgere med full overgangsstonad og utvidet barnetrygd får dessuten 7 920 kroner ekstra dersom de har barn fra 0–3 år.

⁸ Avviklet fra 1. april 2014.

⁹ Gjelder for barn 6–17 år fra 1. september 2020. Fra 1. september 2020 innføres en egen sats for barn mellom 0 og 5 år på 1 354 kroner per måned. 16 248 tilsvarer det årlige beløpet etter 1. september 2020.

¹⁰ Satsen ble økt fra 970 til 1 054 kroner i måneden fra 1. mars 2019. 12 648 kroner tilsvarer det årlige beløpet etter 1. mars 2019.

Kilde: Finansdepartementet.

Tabell 4.2 Utvikling i grunnbeløpet (G), minstepensjonene for enslige og ektepar og pensjonen til enslige uføre¹. Kroner og målt i antall G

	Årlig minstepensjon for enslig			Årlig minstepensjon for ektepar		Årlig minsteytelse i uføretrygden for enslige ²	
	Grunnbeløpet	Kroner	Antall G	Kroner	Antall G	Kroner	Antall G
01.05.09–30.04.10 ³	72 881	143 568	1,97	265 272	3,64	143 568	1,97
01.05.10–30.04.11 ⁴	75 641	151 272	2,00	279 864	3,70	151 272	2,00
01.05.11–30.04.12 ⁵	79 216	157 639	1,99	291 644	3,68	158 424	2,00
01.05.12–30.04.13	82 122	162 615	1,98	300 850	3,66	164 256	2,00
01.05.13–30.04.14	85 245	167 963	1,97	310 744	3,65	170 496	2,00
01.05.14–31.12.14	88 370	173 274	1,96	320 570	3,63	176 736	2,00
01.01.15–30.04.15	88 370	173 274	1,96	320 570	3,63	219 158 ⁶	2,48
01.05.15–30.04.16	90 068	175 739	1,95	325 132	3,61	223 369	2,48
01.05.16–31.08.16	92 576	179 748	1,94	332 548	3,59	229 588	2,48
01.09.16–30.04.17 ⁷	92 576	183 748	1,98	341 530	3,69	229 588	2,48
01.05.17–31.08.17	93 634	184 766	1,97	343 422	3,67	232 212	2,48
01.09.17–30.04.18 ⁸	93 634	188 766	2,02	345 422	3,69	232 212	2,48
01.05.18–30.04.19	96 883	194 192	2,00	355 350	3,67	240 270	2,48
01.05.19–31.08.19	99 858	198 818	1,99	363 816	3,64	247 648	2,48
01.09.19–30.04.20 ⁹	99 858	202 818	2,03	363 816	3,64	247 648	2,48
01.05.20–30.04.21	101 351	204 690	2,02	367 174	3,62	251 350	2,48

¹ For tidligere år se NOU 2017: 10 Grunnlaget for inntektsoppgjørene 2017.

² Fra 2015 er minsteytelsen per år i uføretrygden 2,48 G for enslige og 2,28 G for gifte og samboende. Fra 1.9.2016 er minsteytelsen per år 2,33 G for gifte og samboende uføretrygdede som mottar en omregnet uførepensjon. Personer som er født uføre eller har blitt uføre før fylte 26 år er garantert en minsteytelse på 2,66 G (samboende) eller 2,91 G (enslige).

³ Heving av særtilleggssatsen fra 1.5.2009. Ordinær sats utgjør 97 pst. av grunnbeløpet.

⁴ Heving av særtilleggssatsen fra 1.5.2010. Ordinær sats utgjør 100 pst. av grunnbeløpet.

⁵ Fra og med 1.5.2011 er satsene for minste pensjonsnivå for alderspensjonister regulert i samsvar med lønnsveksten og deretter justert for effekten av levealdersjusteringen, mens minstepensjon for uførepensjonister er regulert i samsvar med grunnbeløpet (lønnsveksten).

⁶ Fra 1.1.2015 er uførepensjon endret til uføretrygd og blir skattlagt som lønn. For å føre videre nivået etter skatt, er minste-satsene økt.

⁷ Fra 1.9.2016 økte grunnpensjonen til gifte og samboende pensjonister fra 0,85 G til 0,90 G. Minste pensjonsnivå for gifte alderspensjonister økte, og minste pensjonsnivå for enslige alderspensjonister ble økt med 4 000 kr per år.

⁸ Fra 1.9.2017 ble minste pensjonsnivå for enslige økt med 4 000 kr per år, og minste pensjonsnivå for gifte/samboere ble økt med 1 000 kr per år.

⁹ Fra 1.9.2019 ble minste pensjonsnivå for enslige økt med 4 000 kr per år.

Kilde: Arbeids- og sosialdepartementet.

Tabell 4.3 Timelønnskostnader i industrien hos Norges handelspartnere i nasjonal valuta.¹ Prosentvis vekst fra året før

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Sverige	1,4	5,3	2,1	2,6	2,1	1,6	1,1	3,1	3,6	0,0
Tyskland	2,4	4,3	2,9	2,6	2,2	2,4	2,8	2,3	2,4	2,1
Danmark	3,0	1,9	1,9	2,0	1,1	1,7	1,5	2,5	3,3	2,2
Nederland	2,4	3,3	0,8	2,7	-0,5	-0,9	2,4	2,4	2,2	0,7
Storbritannia	1,7	2,6	1,4	1,0	1,3	3,7	2,7	2,6	0,9	16,0 ³
USA	2,2	0,5	2,2	1,5	2,1	3,2				
Sør-Korea	2,8	8,3	5,0	2,9	2,5	4,6				
Kina										
Polen	5,2	5,2	3,5	6,1	3,6	4,7	6,4	7,9	6,9	6,1
Belgia	3,6	2,5	2,0	2,6	1,7	-1,2	1,3	1,6	2,1	1,7
Finland	4,2	3,0	2,6	1,2	2,1	1,0	-1,8	1,0	0,6	0,2
Italia	2,9	2,8	2,9	2,4	2,6	0,5	0,0	1,5	3,3	3,6
Frankrike	4,4	4,3	1,6	1,7	1,4	1,4	1,7	2,5	2,0	2,5
Singapore	10,3	5,2	5,7	5,3	4,6	3,9				
Spania	1,5	2,5	1,2	0,4	-0,7	0,5	0,9	0,8	2,0	4,1
Canada	1,7	2,2	2,7	1,3	3,1	1,4				
Japan	2,1	-1,2	0,1	1,4	0,1	0,8				
Litauen							9,9	8,8	5,9	5,2
Brasil	10,2	8,2	7,8	8,5	4,8	8,3				
Russland										
Tsjekkia	3,1	3,3	2,4	3,7	3,5	2,4	8,4	8,7	6,4	6,0
Sveits	0,6	7,1	2,0	1,2	-1,0	1,3				
Tyrkia	6,5	7,6	11,7	12,5	13,5	19,2				
Estland	5,1	8,9	7,6	6,5	6,0	5,8	6,2	6,4	6,8	2,9
Taiwan	4,1	1,8	0,6	2,8	5,2	4,8				
Norges handelspartnere ²	2,7	3,8	2,4	2,5	1,9	2,2	2,1	2,9	3,0	2,7
<i>Memo:</i>										
Norge	4,5	4,9	5,1	3,1	3,0	1,7	2,4	2,5	3,7	0,4

¹ Tallene for årene 2011–2016 er fra Conference Board. For 2017–2020 benyttes tall for vekst i arbeidskraftkostnadsindekser fra Eurostat. For Storbritannia og Nederland foreligger det ikke tall for 2020, og for disse landene benyttes derfor veksten fra 1.–3. kvartal 2019 til 1.–3. kvartal 2020 som et estimat for 2020. Tallene for Norge er fra nasjonalregnskapet.

² Ved beregning av tall for Norges handelspartnere benyttes utvalgets konkurransevekter, jf. tabell 5.1.

³ Den anslåtte timelønnskostnadsveksten i Storbritannia i fjor var vesentlig høyere enn for de andre handelspartnerne. Ifølge de kvartalsvise arbeidskraftkostnadsindeksene til Eurostat var det svært høy vekst i Storbritannia fra 1. til 2. kvartal i fjor.

Kilder: Conference Board, Eurostat og Statistisk sentralbyrå.

Tabell 4.4 Lønnskostnader per ansatt i hele økonomien hos Norges handelspartnere i nasjonal valuta. Prosentvis vekst fra året før¹

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Sverige	3,1	2,0	2,3	2,6	2,6	2,1	3,8	3,2	2,4	2,7
Tyskland	2,6	1,9	2,9	2,8	2,3	2,6	2,9	3,0	0,2	3,0
Danmark	1,8	1,6	1,5	1,7	1,3	1,6	1,9	1,5	1,0	0,8
Nederland	1,9	1,8	1,7	-0,3	1,6	1,0	2,0	2,8	3,4	0,0
Storbritannia	1,3	3,2	1,0	0,8	3,0	3,0	2,6	4,0	1,7	-2,5
USA	2,4	1,5	2,7	2,7	0,9	3,0	3,5	3,0	6,4	3,2
Sør-Korea	3,0	3,0	2,4	4,4	3,4	3,5	4,5	1,6	-0,6	3,9
Kina										
Polen	3,6	1,7	2,2	1,7	4,8	5,8	8,4	7,5	3,6	3,9
Belgia	3,1	2,4	1,0	0,1	0,6	1,9	1,8	2,1	-4,1	4,9
Finland	2,7	1,4	0,9	1,4	0,9	-1,1	1,3	1,4	-0,2	3,5
Italia	-1,3	0,8	0,2	0,9	0,4	0,5	1,9	1,1	-3,9	3,8
Frankrike	2,2	1,8	1,2	1,1	1,2	2,0	1,8	-0,1	-2,6	5,9
Singapore										
Spania	-1,5	0,1	0,1	1,0	-0,1	0,7	1,3	2,1	-1,3	2,5
Canada	3,1	2,8	3,1	2,0	-0,8	2,2	3,5	2,2	3,3	-0,2
Japan	0,0	-0,5	0,8	0,4	1,1	0,5	1,2	0,7	-0,7	0,7
Litauen	4,1	5,6	4,6	5,8	6,3	9,6	7,9	10,2	6,4	3,6
Brasil										
Russland										
Tsjekkia	1,9	0,0	2,8	3,1	4,0	7,2	8,1	6,3	-0,6	0,4
Sveits	0,5	1,1	-0,3	-0,3	-0,5	0,5	1,1	1,1	-4,7	-1,4
Tyrkia										
Estland	5,7	5,7	6,5	3,8	2,2	10,5	8,9	9,3	-1,1	1,1
Taiwan										
Norges handelspartnere ²	2,3	1,9	2,0	2,0	2,1	2,4	3,2	2,9	1,3	2,2
Memo:										
Norge	4,6	4,4	3,0	2,5	1,2	2,0	3,3	4,2	1,2	2,1
Euroområdet	1,1	1,4	1,4	1,5	1,4	1,9	2,4	2,1	-1,1	3,2
OECD	1,9	1,7	2,1	2,1	1,6	2,6	3,3	2,3	1,8	2,0

¹ Tallene for 2020 og 2021 er anslag.² Ved beregning av tall for Norges handelspartnere benyttes Beregningsutvalgets konkurransevekter, jf. tabell 5.1.

Kilde: OECD Economic Outlook (Publisert i desember 2020)

Tabell 4.5 Netto lønnskostnadsandel for industrien i Norge og utvalgte land. Prosent

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Norge	85,6	87,1	88,2	86,5	85,6	88,2	84,3	87,1	86,8	83,8
Sverige	68,3	74,4	76,7	75,9	67,2	69,3	69,8	70,5		
Tyskland	80,1	81,7	83,7	81,3	80,3	77,8	77,8	80,1	85,3	
Finland	78,0	91,7	85,3	81,5	77,6	75,3	66,4	68,5	66,5	
Danmark	82,6	77,3	73,0	72,3	68,7	65,2	64,2	65,7	63,2	
Nederland	70,2	71,8	74,9	75,4	69,3	69,0	66,2	65,5	66,4	
Frankrike	94,1	94,6	94,3	94,0	90,1	90,8	91,3	93,4	91,8	
Polen	58,1	57,1	61,0	58,5	55,0	57,5	62,7	64,8	64,5	

Kilder: Statistisk sentralbyrå og Eurostat.

Tabell 4.6 Lønnsomhetsmål i industrien. Prosent

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
<i>Driftsmargin</i>										
Norge	5,6	4,1	4,6	4,3	5,0	4,4	4,8	4,7	4,1	3,3
Belgia	4,6	3,6	3,3	3,3	3,8	5,2	5,3	5,3	5,3	5,4
Frankrike	3,9	3,2	2,6	2,8	2,6	4,0	4,4	4,7	3,7	3,7
Italia	2,8	2,6	2,1	2,7	3,2	4,1	4,6	4,7	4,5	4,3
Spania	2,8	2,5	2,0	2,2	2,8	4,4	5,0	5,1	4,6	3,9
Tsjekkia	7,4	7,1	9,2	8,8	9,7	10,1	7,4	7,2	7,4	
Tyskland	4,6	4,8	4,1	3,6	4,2	2,8	3,9	4,3	3,2	
Østerrike	5,6	5,4	5,0	4,7	4,9	5,0	5,8	6,2	5,6	
<i>Totalrentabilitet</i>										
Norge	8,1	4,6	5,7	5,5	6,7	6,7	7,3	7,9	7,8	6,1
Belgia	7,9	6,1	6,7	5,0	5,3	6,1	5,8	5,6	9,9	7,6
Frankrike	6,9	5,7	5,3	5,0	6,1	7,0	6,9	7,0	5,8	5,9
Italia	3,5	3,7	3,1	3,5	4,8	4,8	5,4	5,6	5,7	5,5
Spania	4,2	5,7	3,0	3,3	6,9	4,8	6,7	7,1	6,8	6,4
Tsjekkia	14,3	14,9	16,5	16,2	16,5	17,9	12,1	11,6	13,3	
Tyskland	6,7	7,3	6,6	6,0	6,5	5,7	6,2	6,5	5,8	
Østerrike	8,4	8,5	8,7	7,8	7,7	8,2	8,7	9,0	8,6	
<i>Egenkapitalandel</i>										
Norge	43,0	42,9	42,3	44,1	44,6	47,0	50,9	49,8	51,6	52,7
Belgia	44,9	51,4	47,9	48,0	48,1	46,2	44,8	45,1	45,5	53,3
Frankrike	36,1	36,1	37,9	37,7	36,7	36,7	37,2	38,9	37,8	38,1
Italia	32,1	31,9	32,9	34,2	35,6	37,5	39,6	39,4	40,3	42,4
Spania	41,4	41,7	41,8	41,7	41,9	42,8	43,2	44,2	45,8	42,6
Tsjekkia	50,0	48,1	57,1	55,1	52,5	55,2	53,7	55,1	55,4	
Tyskland	31,7	32,0	32,6	33,1	33,9	32,4	34,1	33,6	32,7	
Østerrike	36,0	35,7	37,3	38,8	38,8	39,5	39,2	38,7	38,4	

Kilder: Statistisk sentralbyrå og Banque de France (BACH-databasen).

Tabell 4.7 Husholdninger. Inntekter og utgifter. Milliarder kroner

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019*	2020*
<i>Inntekter:</i>	1 422,5	1 499,2	1 582,8	1 643,0	1 754,9	1 765,3	1 823,2	1 890,0	1 982,5	2 012,7
Lønn	966,5	1 025,4	1 080,8	1 122,5	1 159,0	1 187,3	1 226,5	1 285,7	1 352,9	1 363,9
Blandet inntekt ¹ / driftsresultat	108,2	104,8	107,2	110,6	124,4	123,8	124,8	119,3	123,4	120,2
<i>Herav: Tjenester fra egen bolig</i>	41,0	35,5	36,8	38,8	43,8	42,7	39,0	39,6	38,1	37,1
Formuesinntekter	56,3	61,7	66,5	74,3	109,8	80,5	82,5	88,5	97,5	73,9
<i>Herav: Mottatt aksjeutbytte</i>	32,1	34,5	38,1	45,8	89,7	67,2	68,6	73,4	78,9	59,0
Offentlige stønader, inkl. pensjon	361,9	381,1	398,2	422,2	450,1	467,6	481,6	492,6	511,2	566,0
Andre inntekter (netto)	-70,4	-73,9	-69,9	-86,6	-88,5	-93,9	-92,2	-96,1	-102,5	-111,3
<i>Utgifter:</i>	394,6	424,0	447,3	456,1	471,5	463,7	476,0	493,8	524,1	512,2
Skatt på inntekt og formue	296,5	314,1	331,2	336,4	361,5	360,6	367,5	383,0	400,0	403,4
Formuesutgifter	98,1	110,0	116,1	119,7	110,0	103,2	108,5	110,7	124,1	108,8
<i>Korreksjon for indirekte målte banktjenester</i>	42,2	53,7	63,1	62,5	61,7	61,4	68,8	65,7	69,8	76,4
Disponibel inntekt	1 070,1	1 128,8	1 198,5	1 249,4	1 345,1	1 363,0	1 416,0	1 461,9	1 528,3	1 577,0

¹ Blandet inntekt er den delen av driftsresultatet som tilfaller husholdningssektoren. Dette inkluderer også beregnet avkastning av boligkapitalen.

* Foreløpige tall.

Kilde: Statistisk sentralbyrå for Beregningsutvalget.

Tabell 4.8 Nettonasjonalprodukt og faktorinntekt. Milliarder kroner

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019*	2020*
Nettonasjonalprodukt	2 355,4	2 502,9	2 586,3	2 617,9	2 555,6	2 528,9	2 712,5	2 938,7	2 913,9	2 715,6
– Netto produksjons- skatter	271,6	283,4	296,2	307,7	317,0	332,0	351,9	367,8	373,1	350,08
= Faktorinntekt	2 083,8	2 219,6	2 290,0	2 310,2	2 238,6	2 196,9	2 360,6	2 570,9	2 540,9	2 364,7
– Lønnskostnader	1 224,0	1 307,2	1 383,0	1 442,2	1 485,8	1 510,4	1 559,7	1 638,8	1 735,0	1 739,2
= Driftsresultat	859,8	912,4	907,0	867,9	752,7	686,6	800,9	932,1	805,8	625,5
– Driftsresultat i olje- og gassutvinning inkl. rørtransport	468,0	492,3	456,8	390,2	270,1	183,1	291,1	405,0	275,1	131,8
Driftsresultat i øvrige næringer	391,9	420,1	450,2	477,7	482,7	503,5	509,8	527,1	530,7	493,8

* Foreløpige tall.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Tabell 4.9 Lønnskostnader for noen hovedgrupper av næringer. Milliarder kroner

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019*	2020*
<i>Alle næringer</i>	1 224,0	1 307,2	1 383,0	1 442,2	1 485,8	1 510,4	1 559,7	1 638,8	1 735,0	1 739,2
Offentlig forvaltning	369,8	392,1	415,1	437,4	457,5	474,4	496,0	519,8	545,2	561,4
Ideelle organisasjoner, boligtjenester, eget bruk	31,0	32,3	34,2	36,0	38,5	40,7	42,8	44,8	47,5	47,9
<i>Markedsrettet virksomhet¹</i>	823,2	882,8	933,7	968,8	989,8	995,3	1 021,0	1 074,3	1 142,3	1 129,9
Olje- og gassutvinning inkl. rørtransport	33,3	37,1	40,7	41,7	39,6	38,2	37,1	39,0	41,6	43,6
Markedsrettet virksomhet ¹ Fastlands-Norge	777,3	831,3	878,1	915,6	938,3	945,8	972,7	1 023,9	1 088,9	1 075,7
Industri	129,0	137,0	144,1	149,8	148,3	144,3	143,7	148,9	157,9	155,0
Verkstedindustri og skipsbyggings- industri mv.	64,8	71,6	77,3	82,0	78,8	72,4	69,0	71,4	77,7	75,1
Råvarebasert industri	26,4	26,0	26,7	27,1	28,0	29,3	30,6	32,0	33,3	33,1
Øvrige industri- næringer	37,7	39,4	40,1	40,7	41,5	42,6	44,2	45,5	46,9	46,8
Øvrig markedsrettet virksomhet i Fastlands-Norge	648,3	694,3	734,0	765,8	790,0	801,5	829,0	875,0	931,0	920,7

¹ Markedsrettet virksomhet er samlingen av produksjonsenheter som henter mer enn 50 prosent av sine inntekter fra salg i markedet.

* Foreløpige tall.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Tabell 4.10 Beregnet årslønnsvekst¹ fra året før. Supplement til tabell 1.1 i kapittel 1

År	Arbeidere i NHO-bedrifter ² :								
	Arbeidere i alt	Industriarbeidere	Nærings- og nytelsesmiddelindustri	Treindustri	Kjemisk prosessindustri	Verksted- og metallindustri	Bygg- og anleggsvirksomhet		
							I alt	Byggvirksomhet	Transportsektoren i alt
2011	4,1	4,4	4,6	4,3	4,3	4,6	4,2	4,3	3,4
2012	3,7	4,1	3,9	3,6	4,0	4,5	2,9	3,0	4,2
2013	4,1	3,5	3,9	2,3	2,8	4,1	3,9	3,6	3,8
2014	3,0	3,0	3,3	2,5	3,3	3,0	3,3	3,4	3,0
2015	2,6	2,5	2,9	1,8	2,4	2,9	3,0	2,5	3,2
2016	1,5	2,0	2,2	1,5	2,3	2,1	2,2	2,6	1,6
2017	2,4	2,6	2,2	3,1	1,9	2,3	2,5	2,7	2,8
2018	2,8	2,8	2,9	2,5	2,8	2,8	2,5	2,8	2,8
2019	3,1	3,1	2,9	3,2	3,1	3,3	2,6	2,7	3,1
2020	2,3	2,0	2,2	2,2	2,6	1,7	2,3	2,2	2,7
2010–2020	33,8	34,4	35,7	30,5	33,7	36,0	33,6	34,1	35,1
Gj. sn. per år ¹⁰	3,0	3,0	3,1	2,7	2,9	3,1	2,9	3,0	3,1
Årslønn 2020	510 300	506 600	486 900	457 600	549 800	518 100	546 500	538 000	483 100

År	Arbeidere i NHO-bedrifter ²		Funksjonærer i NHO-bedrifter		Varehandel			
	Landtransport	Hotell og rest. ³	I alt	Industri-funk.	Industrien i NHO-bedrifter i alt	Finans-tjenester ⁴	Virkebedrifter	
							I alt	Virkebedrifter
2011	3,5	3,4	4,9	4,7	4,6	4,8	3,6	3,6
2012	5,7	3,0	4,2	4,1	4,2	3,4	3,2	3,3
2013	5,1	3,3	4,3	4,3	3,9	6,1	3,4	4,0
2014	3,0	3,1	3,3	3,2	3,3	3,2	1,6	3,5
2015	2,9	2,4	2,9	2,5	2,5	4,3	3,2	3,3
2016	2,6	1,5 ⁹	2,1	2,2	1,9	2,5	2,8	2,5
2017	2,6	2,7 ⁹	2,7	2,7	2,4	3,8	2,8	3,1
2018	2,1	2,8 ⁹	2,2	2,8	2,6	3,2	2,6	2,7
2019	3,0	3,6 ⁹	3,0	3,0	3,1	3,4 ¹¹	3,5	3,0
2020	2,5	1,7	2,3	2,1	2,2	2,9	3,8	3,6 ¹³
2010–2020	38,3	31,1	36,8	36,4	35,3	44,6	35,0	37,8
Gj. sn. per år ¹⁰	3,3	2,7	3,2	3,2	3,1	3,8	3,0	3,3
Årslønn 2020	465 700	393 600	772 500	804 800	641 400	714 500	532 400	558 400

År	Forretningsm. tjenesteyting	Staten ⁶	Kommunene ⁷			Spekter-bedrifter	
			I alt	Undervisnings- ansatte	Øvrige ansatte	Helse- foretakene ⁵	Øvrige bedrifter
2011	4,8	4,2	4,3	4,3	4,3	4,0	4,1
2012	3,0	4,1	4,1	4,0	4,1	3,7	4,2
2013	3,6	3,5	3,7	3,2	3,9	3,8	3,6
2014	2,4	3,4	3,2 ⁷	2,3 ⁷	3,7	3,4	3,3
2015	2,5	2,8	3,3 ⁷	3,9 ⁷	3,2	2,7	2,7
2016	1,4	2,4	2,5	2,5	2,5	2,0 ⁸	2,4
2017	2,4	2,3	2,5	2,3	2,6	3,6 ⁸	2,4
2018	3,0	2,7	2,9	2,8	3,0	3,4	2,9
2019	3,8	3,8 ¹²	3,5	3,0	3,7	3,4	3,3
2020	2,6	1,8 ¹²	1,7	1,2 ¹⁴	1,9 ¹⁴	1,8	1,9
2010–2020	33,7	35,7	36,6	33,7	38,2	36,7	35,4
Gj. sn. per år ¹⁰	2,9	3,1	3,2	2,9	3,3	3,2	3,1
Årslønn 2020	495 900	623 600	543 800	591 300	530 000	630 800	579 000

¹ Veksttallene er per årsverk for arbeidere og funksjonærer i NHO-bedrifter, staten, kommunene og Spekter-bedrifter. For de andre er veksttallene for heltidsansatte med unntak av varehandel i alt og forretningsmessig tjenesteyting fra og med 2010.

² Gjelder for arbeidere med gjennomsnittlig avtalefestet normalarbeidstid, for dagarbeidere betyr dette 37,5 t/uke.

³ Omfatter månedslønne, prosentlønte og timelønne arbeidstakere. Årslønnsnivået er et gjennomsnitt for fastlønte og prosentlønte.

⁴ Heltidsansatte i medlemsvirksomheter (arbeidsgivermedlemmer) i Finans Norge utenom ledere. Endringer i bonusutbetalinger påvirker lønnsveksten i enkelte år.

⁵ Beregnet på Spekters tallmateriale for 2009 og fra 2010 beregnet på tallmateriale fra Statistisk sentralbyrå.

⁶ Eksklusiv de statlig eide helseforetakene. Fra og med 2015 er datagrunnlaget basert på a-ordningen.

⁷ For ansatte i konflikt i 2014 ble virkningstidspunktet forskjøvet. Dette trakk årslønnsvekstanslaget i 2014 ned med 0,2 prosentpoeng i hele kommunesektoren og med 0,9 prosentpoeng for undervisningsansatte. Konflikten har trukket opp årslønnsveksten i 2015 for kommuneansatte med 0,2 prosentpoeng og for undervisningsansatte med 0,9 prosentpoeng. For øvrige ansatte er ikke årslønnsveksten påvirket.

⁸ For ansatte i konflikt i 2016 ble virkningstidspunktet forskjøvet. Dette trakk ned årslønnsvekstanslaget i 2016 med 0,4 prosentpoeng og trakk opp anslaget i 2017 med 0,4 prosentpoeng. Deler av lønnsoppgjøret i 2016 ble også først utbetalt i 2017, noe som ytterligere trakk ned årslønnsvekstanslaget i 2016 og ytterligere trakk opp anslaget i 2017. Strukturendringer trakk i samme retning.

⁹ For identiske personer var lønnsveksten om lag 3 prosent i 2016, 4,3 prosent i 2017, 4,2 prosent i 2018 og 4,8 prosent i 2019.

¹⁰ Geometrisk gjennomsnitt.

¹¹ Beregnet ut fra korrigeret lønnsnivå for 2019 på grunn av endringer i innrapportering av yrkeskoder fra noen medlemmer av Finans Norge.

¹² Vekst i faste og variable tillegg bidro til økt årslønnsvekst med 0,4 prosentpoeng i 2019, se boks 1.1 i kapittel 1. Årslønnsveksten i det statlige tariffområde ekskl. forsvaret er 1,5 prosent i 2020. Vekst i faste og variable tillegg bidrar til økt årslønnsvekst med 0,3 prosentenheter i 2020.

¹³ Bonusutbetalinger trakk årslønnsveksten i varehandel opp med 0,9 prosentenheter.

¹⁴ Økt antall årsverk i stillingskode «7960 – lærer uten godkjent utdanning», trakk lønnsveksten for undervisningspersonell ned med om lag 0,3 prosentpoeng. Overføring av ansatte fra Statens vegvesen til fylkeskommunene trakk lønnsveksten for øvrige opp med om lag 0,1 prosentpoeng.

Kilder: Statistisk sentralbyrå, Beregningsutvalget og KS.

Tabell 4.11 Kvinners gjennomsnittslønn¹ i forhold til menns etter næring. Heltidsansatte

	Månedslønn*12												Andel		
	2015 ³						2019 ⁷						2020	2020	
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Menn	Kvinner			
Jordbruk, skogbruk og fiske	92,9	99,7	96,7	96,9	94,7	89,1	88,2	86,4	88,4	87,8	88,1	88,5	540 600	478 680	21
Bergverksdrift og utvinning	93,3	93,8	94,1	92,2	95,3	95,5	96,7	98,1	100,1	99,8	101,0	100,4	895 800	899 160	19
Industri	90,1	90,6	91,7	91,2	91,6	92,2	93,1	93,9	94,5	94,8	93,8	94,2	603 960	568 920	20
Elektr. forsyning mv.	94,2	93,9	95,4	95,4	95,7	93,6	93,9	93,9	93,7	93,6	94,0	94,3	781 320	736 440	24
Vann, avløp, renovasjon	105,4	107,9	106,3	107,5	106,1	106,3	107,2	106,5	107,6	109,0	109,6	108,9	536 400	584 040	18
Bygge- og anleggsvirksomhet	102,8	102,4	103,4	102,8	104,2	103,9	104,3	104,7	105,4	105,7	107,7	107,6	552 840	594 720	7
Varehandel mv.	85,3	84,6	85,3	85,3	84,7	87,7	87,6	88,1	88,3	88,5	86,2	86,8	590 040	512 160	33
Transport og lagring	90,4	91,3	89,9	91,3	91,8	90,2	91,6	92,3	93,2	93,1	93,3	95,2	594 480	565 800	17
Overnattings- og serveringsvirksomhet	91,6	93,0	92,6	93,6	90,9	93,9	94,3	95,2	95,7	95,8	93,2	93,2	429 360	400 080	50
Informasjon og kommunikasjon	83,5	84,9	85,7	85,8	86,2	85,9	86,4	87,2	87,2	87,8	87,6	88,2	797 520	703 440	28
Finansierings- og forsikringsvirksomhet	68,4	70,7	71,5	71,0	71,4	69,6	70,2	70,2	70,8	72,9	73,2	74,2	967 800	718 440	45
Omsetning og drift av fast eiendom	86,4	84,6	87,8	83,9	84,5	83,1	83,5	83,2	82,5	85,8	84,6	85,2	787 800	671 400	33
Faglig, vit. og teknisk tjenesteyting	78,4	78,5	78,8	79,8	80,0	80,3	81,7	82,3	82,7	83,1	82,9	83,7	787 080	659 160	40
Forretningsmessig tjenesteyting	91,6	93,4	91,6	92,9	92,8	90,4	92,3	93,1	92,9	93,2	93,4	91,5	529 680	484 800	34
Offentlig adm. og forsvar mm.	91,6	92,2	91,4	91,5	88,7	87,9	88,5	88,6	89,2	89,2	89,7	90,0	667 800	601 200	50
Undervisning	94,6	94,8	94,9	95,1	94,1	93,8	94,3	94,4	94,7	94,8	94,7	94,8	601 440	570 000	64
Helse- og sosialtjenester	84,5	85,7	85,2	86,3	86,2	84,2	85,2	84,7	85,0	85,6	85,3	85,5	627 240	536 160	78
Kultur, underholdning og fritid	89,9	89,0	88,7	90,6	92,0	92,3	93,1	93,3	93,6	93,6	90,4	90,8	555 600	504 600	47
Annen tjenesteyting	76,7	77,9	76,1	76,9	78,5	82,7	83,3	84,1	84,7	85,0	83,7	85,5	623 880	533 160	60

Tabell 4.11 Kvinners gjennomsnittslønn¹ i forhold til menns etter næring. Heltidsansatte

	2011	2012	2013	2014	2015	2015 ³	2016	2017	2018	2019	Månedslønn*12				Andel			
											Menn		Kvinner		2019 ⁷	2020	2020	2020
											2020	2020	2020	2020				
Kommune/fylkeskommune i alt ⁴	93,4	93,8	93,7	94,0	94,1	94,1	94,6	94,8	94,8	95,3	93,8	94,0	572 280	537 960	71			
Skoleverket/undervisning ^{4,5}	96,8	97,0	97,2	97,3	97,3	97,3	97,3	97,7	97,9	98,1	97,0	97,3	580 920	565 320	69			
Øvrige ansatte ⁴	92,1	92,5	92,2	92,5	92,6	92,6	93,2	93,4	93,4	94,0	92,4	92,4	567 840	524 880	71			
Staten (ekskl. helseforetak)	91,6	92,2	91,6	89,7	88,8	89,0	89,3	89,5	90,1	89,7	89,9	90,2	668 520	603 000	49			
Helseforetak ⁶	80,8	81,4	82,2	82,3	83,0	79,7	80,8	80,7	81,6	81,7	81,8	82,0	741 000	607 920	72			
Alle næringer (heltidsansatte)	87,2	88,3	87,9	88,4	87,9	86,9	87,6	88,1	88,5	88,9	89,4	89,3	635 280	567 240	40			

¹ Månedslønn per september/november/desember.

² I prosent av antall arbeidsforhold med heltid.

³ Brudd i statistikken i 2015.

⁴ Basert på tallmateriale fra KS t.o.m. 2019. For nye 2019-tall og 2020 er tallene fra SSB. I undergruppe til kommuneforvaltningen benyttes næringsgruppen 85 Undervisning f.o.m. nye 2019-tall.

⁵ Skoleverket inkluderer alle ansatte og ikke bare undervisningspersonale.

⁶ Fra og med 2015 (a-ordningen) er helseforetakene basert på datamateriale fra næringen Helsejenester under Statlig forvaltning.

⁷ Tellingstidspunktet er november. Tidligere var september tellingstidspunkt.

Kilder: Statistisk sentralbyrå, KS og Beregningsutvalget.

Tabell 4.12 Kvinners gjennomsnittslønn¹ i forhold til menns etter næring. Heltids- og deltidsansatte hvor deltid er omgjort til heltidsekvivalenter

	Månedslønn*12													
	Menn						Kvinner							
	2011	2012	2013	2014	2015	2015 ²	2016	2017	2018	2019	2019 ⁵	2020	2020	
Jordbruk, skogbruk og fiske	92,0	97,9	95,0	95,9	93,9	89,0	88,0	86,8	88,1	87,7	88,2	88,0	517 680	455 520
Bergverksdrift og utvinning	92,9	93,1	93,3	91,7	94,8	95,3	96,1	97,7	99,7	99,6	100,5	99,9	891 600	890 760
Industri	88,7	89,4	90,2	90,0	90,5	90,0	90,5	91,3	92,0	92,4	92,3	92,7	598 560	554 760
Elektrisitetforsyning mv.	92,2	92,2	93,6	93,3	93,8	91,7	91,9	92,0	92,2	92,0	92,8	93,0	778 200	724 080
Vann, avløp, renovasjon	104,5	106,5	104,5	106,0	105,4	104,9	105,5	105,0	106,0	107,5	108,3	107,5	534 240	574 440
Bygge- og anleggsvirksomhet	100,6	100,5	101,0	100,8	102,2	101,8	102,4	102,8	103,7	104,0	104,6	104,5	551 400	576 120
Varehandel mv.	82,3	82,1	82,7	82,7	82,2	82,4	82,8	83,0	83,3	83,4	83,4	83,5	568 320	474 720
Transport og lagring	89,4	90,4	89,3	90,7	91,0	89,7	90,9	91,5	92,3	92,3	92,6	94,2	580 320	546 600
Overnattings- og serveringsvirksomhet	90,2	91,4	91,0	91,8	90,0	92,1	92,0	92,6	93,4	93,7	93,4	93,1	415 320	386 520
Informasjon og kommunikasjon	83,0	84,5	85,4	85,4	85,4	84,8	85,5	86,2	86,3	87,0	86,8	87,5	787 440	688 920
Finansierings- og forsikringsvirksomhet	67,5	69,9	70,6	70,4	70,6	68,7	69,3	69,4	70,2	72,2	72,8	73,9	959 760	708 840
Omsetning og drift av fast eiendom	84,3	83,4	86,0	82,6	82,6	82,2	82,0	81,9	81,6	84,0	83,5	84,2	756 720	637 320
Faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting	77,3	77,7	77,8	79,0	79,3	79,2	80,7	81,4	81,7	82,2	82,3	83,0	777 000	645 120
Forretningsmessig tjenesteyting	90,7	92,1	90,5	91,6	90,7	90,4	91,6	92,0	91,2	91,8	91,5	89,5	512 520	458 880
Offentlig administrasjon og forsvar mm.	90,1	90,8	90,0	88,3	88,1	87,0	87,6	87,9	88,7	88,6	89,1	89,4	662 160	591 840
Undervisning	92,7	93,1	93,2	93,6	92,7	92,7	93,1	93,3	93,9	94,0	94,1	94,2	583 200	549 480
Helse- og sosialtjenester	85,9	86,9	86,7	87,6	87,8	87,5	88,6	87,9	88,1	88,8	87,9	88,0	595 920	524 280
Kultur, underholdning og fritid	89,1	88,5	88,1	89,8	90,3	89,7	90,4	90,8	90,9	91,0	90,8	91,2	529 320	482 760
Annen tjenesteyting	75,7	76,9	75,5	76,2	77,1	82,2	83,0	83,5	84,0	84,3	83,8	85,1	597 480	508 200

Tabell 4.12 Kvinners gjennomsnittslønn¹ i forhold til menns etter næring. Heltids- og deltidsansatte hvor deltid er omgjort til heltidsekivalenter

	Månedslønn*12												
	2015 ²						2019 ⁵						
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2020	2020	
Kommuneforvaltningen i alt ³	92,0	92,5	92,5	92,7	92,9	93,3	93,6	93,6	94,1	93,9	94,1	553 800	521 040
Skoleverket/undervisning ³	94,3	94,7	95,1	95,4	95,6	96,1	96,3	98,1	98,3	96,4	96,8	561 240	543 000
Øvrige ansatte ³	91,8	92,2	91,8	91,9	92,1	92,5	92,7	92,9	93,4	93,2	93,2	550 200	512 520
Staten (ekskl. helseforetak)	90,8	91,5	90,9	89,2	88,6	89,0	89,3	89,9	89,6	89,8	90,1	662 160	596 640
Helseforetak ⁴	82,2	82,2	83,0	83,6	83,6	81,7	81,4	82,1	82,3	82,1	82,5	724 440	597 480
Alle næringer (heltids- og deltidsansatte)	85,3	86,5	85,8	86,2	86,1	86,1	86,7	87,1	87,6	87,8	87,5	619 560	542 280

¹ Månedslønn per september/november/desember.

² Brudd i statistikken i 2015.

³ Basert på tall fra KS t.o.m. 2019. For nye 2019-tall og 2020 er tallene fra SSB. I undergruppe til kommuneforvaltningen benyttes næringsgruppen 85 Undervisning f.o.m. nye 2019-tall.

⁴ På grunn av innføringen av a-ordningen er det brudd i statistikken i 2015. Fra og med 2015 baserer statistikken for helseforetakene seg på næringen Helseforetaker under Statlig forvaltning.

⁵ Tellingstidspunktet er november. Tidligere var september tellingstidspunkt.

Kilder: Statistisk sentralbyrå, Beregningsutvalget og KS.

Tabell 4.13 Kvinners gjennomsnittslønn¹ i forhold til menns fordelt på utdanning, herunder fagutdanning og næring⁶. Heltidsansatte

	Månedslønn * I2											Antall arbeidsforhold med heltid				Andel kvinner					
	2011	2012 ⁴	2013	2014	2015	2015 ⁵	2016	2017	2018	2019	2019 ⁷	2020	Menn 2020	Kvinner 2020	I alt 2018		I alt 2019	I alt 2019 ⁷	I alt 2020	Menn 2020	Kvinner 2020
<i>Grunnskole</i>	90,9	90,9	90,9	90,8	90,3	89,6	89,2	89,1	89,2	89,0	87,5	87,7	472 320	414 360	224 183	224 201	257 590	247 953	174 268	73 685	30
Industri	93,0	92,6	92,9	92,5	92,9	93,8	93,4	93,9	94,4	94,3	93,5	93,0	471 480	438 360	29 531	29 508	33 242	32 787	26 413	6 374	19
Bygge- og anleggsvirksomhet	103,4	101,0	103,8	102,1	103,9	105,4	102,6	102,7	101,1	101,7	103,5	102,3	440 280	450 240	30 787	31 796	40 062	40 733	38 518	2 215	5
Varehandel, mv.	89,1	87,1	87,0	88,6	87,0	90,9	90,8	91,2	91,4	91,3	86,3	87,1	487 320	424 680	45 172	44 766	50 624	48 289	32 866	15 423	32
Finansierings- og forsikringsvirksomhet	82,1	82,1	80,1	83,4	86,3	81,3	83,2	81,7	84,4	84,3	78,0	82,2	704 760	579 600	1 918	1 895	1 856	1 846	899	947	51
Staten eksklusive helseforetak	92,5	93,4	92,0	89,3	87,6	92,0	92,5	92,5	94,5	93,8	94,8	94,6	516 960	489 000	6 745	6 260	6 364	6 416	3 343	3 073	48
Helseforetak	95,0	95,1	95,9	94,8	96,0	95,3	95,1	94,7	94,9	94,7	94,1	92,8	433 200	402 000	3 617	3 518	3 426	3 493	1 058	2 435	70
Kommune og fylkeskommune i alt ^{2,3}	91,9	91,6	91,6	91,9	92,4	92,4	92,9	92,4	92,2	92,5	88,5	88,5	416 040	368 160	20 813	20 617	20 552	20 433	7 864	12 569	62
- Herav skoleverket/undervisning ²	96,6	97,0	97,4	97,6	96,5	96,5	98,1	98,4	97,6	98,1	98,2	100,1	338 280	338 520	2 101	2 128	2 415	2 346	921	1 425	61
<i>Videregående skole</i>	83,8	84,7	84,1	83,9	83,4	83,2	83,6	83,8	83,6	83,6	83,1	83,3	601 800	501 480	618 374	622 875	652 003	644 711	454 845	189 866	29
Industri	88,9	89,0	89,1	89,5	89,2	89,9	90,3	90,6	90,9	90,7	89,9	90,2	582 840	525 960	88 593	89 259	93 998	92 838	77 675	15 163	16
Bygge- og anleggsvirksomhet	94,7	94,8	95,5	94,4	93,9	94,3	94,7	94,6	94,8	94,6	94,7	95,2	583 080	555 120	90 119	92 845	102 960	105 622	100 467	5 155	5
Varehandel, mv.	82,8	83,1	84,1	83,5	82,8	84,8	85,0	85,1	84,9	84,8	83,1	83,7	587 160	491 400	102 004	101 202	104 479	102 836	72 171	30 665	30

Tabell 4.13 Kvinners gjennomsnittslønn¹ i forhold til menns fordelt på utdanning, herunder fagutdanning og næring⁶. Heltidsansatte

	Månedslønn* 12										Antall arbeidsforhold med heltid				Andel kvinner 2020						
	2011	2012 ⁴	2013	2014	2015 ⁵	2016	2017	2018	2019	2019 ⁷	2020	Menn 2020	Kvinner 2020	I alt 2018		I alt 2019	I alt 2019 ⁷	I alt 2020	Menn 2020	Kvinner 2020	
																					2015
Finansierings- og forsikringsvirksomhet	76,7	78,0	78,5	78,5	79,1	78,4	77,5	78,5	78,3	79,9	79,9	80,1	798 960	640 320	11 768	11 308	11 219	10 976	5 136	5 840	53
Staten																					
eksklusive helseforetak	90,0	90,9	89,3	86,7	85,4	85,3	85,7	85,4	86,3	85,7	85,7	86,0	608 880	523 560	33 528	32 117	32 289	32 347	19 239	13 108	41
Helseforetak	88,1	87,4	87,8	88,5	87,7	86,2	86,5	86,1	86,2	85,7	85,6	86,4	541 560	467 880	14 722	14 819	14 529	14 926	5 151	9 775	65
Kommune og fylkeskommune i alt ^{2,3}																					
- Herav skoleverket/undervisning ²	94,2	94,1	93,7	93,6	93,2	93,2	93,4	93,9	93,9	93,4	89,4	89,2	517 800	462 120	52 556	55 920	67 231	69 011	25 170	43 841	64
Videregående skole, herav fagutdanning	95,4	96,3	96,3	96,2	95,2	95,2	95,6	96,3	96,6	95,9	92,7	93,4	482 400	450 480	6 023	6 112	6 589	6 625	2 368	4 257	64
Industri	88,4	88,1	88,0	88,2	87,3	88,2	88,8	89,2	89,8	89,6	80,7	80,8	599 280	484 440	335 090	345 907	359 973	363 028	296 463	66 565	18
Bygge- og anleggsvirksomhet	89,4	90,0	90,6	90,0	88,4	90,0	89,8	90,1	91,3	90,0	90,5	90,9	591 000	537 240	69 112	71 811	79 262	81 106	79 245	1 861	2
Varehandel, mv.	86,2	86,0	86,6	85,2	84,2	86,0	86,1	86,2	85,9	85,5	84,6	84,9	570 960	484 920	48 659	49 429	50 221	50 573	42 277	8 296	16
Finansierings- og forsikringsvirksomhet	78,1	80,8	81,4	82,1	82,5	80,7	81,7	81,0	79,2	80,1	81,3	81,2	727 080	590 400	1 579	1 572	1 533	1 581	981	600	38
Staten																					
eksklusive helseforetak	87,9	88,7	87,1	84,9	82,8	83,0	83,1	82,6	83,5	83,6	83,1	84,0	600 960	505 080	11 489	11 006	11 135	11 206	8 305	2 901	26
Helseforetak	87,6	86,7	88,0	85,9	89,0	87,3	87,8	87,8	87,9	87,8	87,8	88,5	545 160	482 400	6 373	6 616	6 546	6 815	3 751	3 064	45

Tabell 4.13 Kvinners gjennomsnittslønn¹ i forhold til menns fordelt på utdanning, herunder fagutdanning og næring⁶. Heltidsansatte

	Månedslønn* 12										Antall arbeidsforhold med heltid				Andel kvinner 2020						
	2011	2012 ⁴	2013	2014	2015	2015 ⁵	2016	2017	2018	2019	2019 ⁷	2020	Menn 2020	Kvinner 2020		I alt 2019	I alt 2020	Menn 2020	Kvinner 2020		
Kommune og fylkeskommune i alt ^{2,3}	95,9	95,7	95,3	95,0	94,8	94,8	94,9	94,4	94,5	94,7	86,9	86,8	516 240	447 840	20 282	21 138	35 468	37 771	17 020	20 751	55
- Herav skoleverket/undervisning ²	94,1	94,5	94,2	93,9	92,8	92,8	93,3	93,1	94,1	94,6	88,0	88,3	485 640	429 000	3 384	3 368	3 320	3 443	1 497	1 946	57
Universitet eller høyskole, t.o.m. 4 år	79,6	80,5	80,0	80,4	79,4	78,4	79,0	79,3	79,5	80,0	80,1	80,2	728 160	584 160	513 913	529 707	534 429	542 941	236 622	306 319	56
Industri	82,4	83,2	84,2	82,5	83,4	82,7	83,7	84,2	84,3	84,6	84,3	85,3	772 320	658 680	25 768	26 938	27 632	27 828	19 480	8 348	30
Bygge- og anleggsvirksomhet	82,8	86,5	87,5	86,4	85,2	86,4	86,1	86,3	87,0	86,7	88,6	89,9	752 400	676 680	14 022	14 708	15 295	15 846	12 457	3 389	21
Varehandel, mv.	80,5	77,9	77,3	79,5	77,1	79,8	79,8	79,2	79,8	79,9	78,9	79,4	736 800	585 360	32 891	33 660	34 446	34 769	19 557	15 212	44
Finansierings- og forsikringsvirksomhet	67,7	70,2	71,2	70,3	70,5	68,5	68,9	69,1	69,9	72,4	73,1	74,1	963 600	714 480	18 309	18 942	19 117	19 677	11 018	8 659	44
Staten eksklusive helseforetak	92,3	92,4	91,3	88,7	87,6	87,5	87,5	87,5	87,7	87,4	87,5	87,7	668 400	586 320	52 353	53 409	53 676	57 465	29 210	28 255	49
Helseforetak	94,6	94,8	94,2	94,2	94,0	93,7	93,4	93,3	93,5	93,8	93,8	93,8	605 400	567 960	40 118	40 797	40 316	42 020	8 361	33 659	80
Kommune og fylkeskommune i alt ^{2,3}	94,2	94,6	94,3	94,3	94,3	94,3	94,5	94,5	94,4	94,9	93,3	93,5	596 520	557 640	129 410	132 884	164 437	167 844	41 022	126 822	76
- Herav skoleverket/undervisning ²	97,8	97,9	97,9	97,8	97,8	97,8	97,8	97,8	97,9	98,0	96,5	96,8	584 760	565 800	61 156	61 572	70 846	70 551	21 022	49 529	70

Tabell 4.13 Kvinners gjennomsnittslønn¹ i forhold til menns fordelt på utdanning, herunder fagutdanning og næring⁶. Heltidsansatte

	Månedslønn* 12											Antall arbeidsforhold med heltid				Andel kvinner 2020				
	2011	2012 ⁴	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2019 ⁷	2020	Menn		Kvinner						
												2020	2020	2020	2020					
<i>Universitet eller høyskole, lengre enn 4 år</i>	81,4	81,5	81,7	81,4	80,8	80,0	81,2	81,1	81,2	81,6	81,7	877 680	717 480	252 730	265 809	265 592	280 961	143 961	137 000	49
Industri	82,7	82,1	83,2	82,3	83,8	82,0	83,5	84,0	84,1	84,1	84,6	926 400	783 360	14 019	14 968	15 088	15 768	10 833	4 935	31
Bygge- og anleggsvirksomhet	84,0	85,1	91,0	85,4	88,8	84,9	83,1	83,0	84,3	82,3	85,1	913 320	804 000	4 463	4 840	5 019	5 479	4 069	1 410	26
Varehandel, mv.	82,2	80,8	81,2	82,9	81,5	83,7	82,6	83,3	82,9	83,0	83,7	868 440	706 320	9 270	9 608	9 496	10 219	5 223	4 996	49
Finansierings- og forsikringsvirksomhet	73,7	76,0	77,4	75,9	73,1	72,7	73,7	74,3	74,3	75,5	76,5	1 114 920	863 160	8 704	9 349	9 422	10 390	6 370	4 020	39
Staten																				
eksklusive helseforetak	90,5	90,7	90,6	89,7	88,7	88,5	88,8	89,4	89,8	89,6	89,9	732 120	660 480	57 526	59 344	58 934	61 484	28 177	33 307	54
Helseforetak	79,9	80,7	80,4	80,7	82,3	78,6	79,2	79,2	79,6	79,8	80,2	1 019 160	814 440	22 542	23 420	23 160	24 421	8 906	15 515	64
Kommune og fylkeskommune i alt ^{2,3}	93,9	93,9	94,3	94,4	94,4	94,4	94,9	95,0	95,1	95,0	93,1	687 480	639 360	26 908	28 463	41 262	45 105	14 604	30 501	68
– Herav skoleverket/undervisning ²	96,3	96,4	96,9	97,0	97,1	97,1	97,5	97,6	97,8	98,0	97,1	640 440	622 680	15 077	15 918	19 064	20 624	6 515	14 109	68
<i>Uoppgitt utdanning</i>																				
Industri						88,3	90,7	90,9	92,7	93,5	94,0	501 840	480 240	123 714	133 387	163 725	123 474	99 688	23 786	19
Bygge- og anleggsvirksomhet						92,4	94,3	95,3	95,9	95,5	94,6	475 440	444 840	13 399	15 014	20 797	15 322	12 695	2 627	17
						101,2	103,5	98,9	97,7	101,2	101,8	464 760	471 240	28 711	30 614	40 883	33 211	32 461	750	2

Tabell 4.13 Kvinners gjennomsnittslønn¹ i forhold til menns fordelt på utdanning, herunder fagutdanning og næring⁶. Heltidsansatte

	Månedslønn* 12										Antall arbeidsforhold med heltid				Andel kvinner 2020						
	2011		2012 ⁴		2013		2014		2015 ⁵		2016		2017			2018		2019		2020	
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2019 ⁷	2020	Menn 2020	Kvinner 2020		I alt 2019 ⁷	I alt 2020	Menn 2020	Kvinner 2020	I alt 2019	I alt 2020
Varehandel, nv.					91,9	91,6	93,1	92,9	95,0	94,5	96,2	482 400	464 280	10 309	10 784	11 950	8 900	6 908	1 992	22	
Finansierings- og forsikringsvirksomhet					67,3	67,7	57,8	61,3	62,0	60,9	65,1	1 297 800	845 160	908	1 005	1 061	960	642	318	33	
Staten eksklusive helseforetak					93,7	92,0	90,7	92,0	92,2	93,0	93,9	609 720	572 400	3 760	4 032	4 488	4 118	2 312	1 806	44	
Helseforetak					80,4	80,8	80,3	81,9	78,2	79,4	82,0	757 560	621 480	1 094	1 015	1 071	911	367	544	60	
Kommune og fylkeskommune i alt ^{2,3}					92,1	91,7	91,9	91,2	91,2	93,7	93,9	498 000	467 520	5 141	4 434	3 893	2 763	979	1 784	65	
- Herav skoleverket/undervisning ²					96,0	94,7	96,1	95,2	96,1	100,0	99,0	508 680	503 520	855	919	677	480	171	309	64	

1 Månedslønn per september/november/desember.

2 Kilde: KS t.o.m. 2019. For 2020 og nye 2019-tall er tallene fra Statistisk Sentralbyrå. I undergruppe til kommuneforvaltningen benyttes næringsgruppen 85 Undervisning f.o.m. nye 2019-tall.

3 Ansatte i kraftforsyning og vann og avløp er ikke med i statistikkgrunnlaget.

4 Fra og med 2012 inkluderer statistikken nye opplysninger fra Statistisk sentralbyrås spørreundersøkelse om innvandreres utdanningslengde. Det er et brudd i tallserien mellom 2011 og 2012.

5 Brudd i statistikken i 2015, med unntak av kommune/fylkeskommune og skoleverket.

6 For næringene industri, bygg- og anleggsvirksomhet, varehandel og finansierings- og forsikringsvirksomhet, er tallene kun for ansatte i privat sektor og off. eide foretak.

7 Tellingstidspunktet er november. Tidligere var september tellingstidspunkt. Metode for beregning av arbeidstid er også endret.

Kilder: Statistisk sentralbyrå, Beregningsutvalget og KS.

Tabell 4.14 Kvinners gjennomsnittslønn¹ i forhold til menns etter lengste utdanning. Heltids- og deltidsansatte hvor deltid er omgjort til heltidsekvivalenter

	Månedslønn * 12												Andel kvinner, pst.		
	Menn						Kvinner								
	2011	2012 ²	2013	2014	2015	2015 ³	2016	2017	2018	2019	2019 ⁴	2020		2020	
Grunnskole	90,0	90,1	90,1	90,1	89,7	89,2	89,4	89,4	89,3	89,1	88,6	88,5	461 640	408 720	44
Videregående skole	82,3	83,0	82,7	82,3	82,1	81,8	82,3	82,3	82,2	82,2	82,1	82,1	590 040	484 560	43
Universitet/høgskole, t.o.m. 4 år	79,6	80,6	79,8	80,2	79,6	78,8	79,4	79,8	80,0	80,5	80,6	80,7	709 440	572 640	61
Universitet/ høgskole lengre enn 4 år	80,9	81,1	81,2	80,9	80,6	79,7	80,3	80,9	80,8	80,9	81,5	81,5	864 360	704 640	51
Heltids- og deltidsansatte i alt	85,3	86,5	85,8	86,4	86,1	85,3	86,1	86,7	87,1	87,6	87,8	87,5	619 560	542 280	48

¹ Månedslønn per september/november.

² Fra og med 2012 inkluderer statistikken nye opplysninger fra Statistisk sentralbyrås spørreundersøkelse om innvandreres utdanningslengde. Det er et brudd i tallserien mellom 2011 og 2012.

³ Brudd i statistikken i 2015.

⁴ Tellingstidspunktet er november. Tidligere var september tellingstidspunkt.
Kilder: Statistisk sentralbyrå og Beregningsutvalget.

Tabell 4.15 Kvinners gjennomsnittslønn¹ i forhold til menns fordelt på aldersgrupper. Heltidsansatte

	Månedslønn *12												Andel kvinner, prosent	
	Menn						Kvinner							
	2011	2012	2013	2014	2015	2015 ²	2016	2017	2018	2019	2019 ³	2020		2020
-24 år	91,4	91,7	91,6	91,4	93,3	92,9	93,0	93,6	93,9	91,2	91,5	386 400	353 400	34
25-29 år	92,9	93,1	92,6	92,5	92,7	93,2	94,3	94,7	95,2	94,9	94,9	515 520	489 000	42
30-34 år	91,2	92,4	91,3	92,2	91,0	91,0	91,5	92,3	92,6	92,8	92,8	579 480	537 720	41
35-39 år	87,8	89,0	88,9	89,4	88,6	88,0	89,0	89,8	90,1	91,1	90,6	629 520	570 600	40
40-44 år	87,4	88,1	87,5	88,0	87,1	85,9	86,4	87,0	88,3	89,5	89,2	671 640	598 800	40
45-49 år	86,0	86,9	86,9	87,3	86,2	85,1	85,7	86,1	86,7	87,7	87,3	705 960	616 560	41
50-54 år	83,1	84,9	84,5	85,2	85,4	83,7	85,0	85,4	86,1	87,0	86,8	716 160	621 360	41
55-59 år	82,3	83,4	82,7	83,4	82,9	81,7	82,4	83,3	84,8	85,5	85,9	718 320	616 800	40
60 år og over	81,8	82,5	82,5	82,7	82,4	82,0	83,2	83,5	83,8	84,2	84,3	711 840	600 360	36
I alt	87,2	88,3	87,9	88,4	87,7	86,9	87,6	88,1	88,9	89,4	89,3	635 280	567 240	40

¹ Månedslønn per september/november.

² Brudd i statistikken i 2015.

³ Tellingstidspunktet er november. Tidligere var september tellingstidspunkt.

Kilder: Statistisk sentralbyrå og Beregningsutvalget.

Tabell 4.16 Gjennomsnittslønn¹ for heltidsansatte etter næring² og utdanningslengde³. Vekst fra året før i prosent

	Andeler ⁴	Vekst i prosent fra samme tidspunkt året før											Samlet vekst fra 2015 til 2020	Månedslønn *12 2020
		2020	2011	2012 ⁸	2013	2014	2015	2016 ¹⁰	2017	2018	2019	2020 ¹³		
<i>Industri i alt</i> ¹²	100	4,3	3,4	4,0	2,7	2,6	1,3	2,4	2,9	3,3	1,4	11,9	596 880	
Grunnskole	18	4,4	2,9	3,8	3,0	1,2	2,6	2,2	3,1	3,1	0,6	12,1	465 000	
Videregående skole	50	4,5	4,1	3,9	3,0	2,2	1,4	2,4	3,1	3,6	0,7	11,6	573 600	
av dette: Fagutdanning ⁵	35	4,7	4,3	3,6	3,2	2,6	1,4	2,1	3,1	3,5	0,6	11,2	579 480	
Universitet eller høyskole, t.o.m. 4 år	15	3,5	3,7	3,0	2,3	2,4	1,4	2,4	2,7	2,0	-0,1	8,7	738 240	
Universitet eller høyskole, lengre enn 4 år	9	2,9	3,7	2,7	0,9	1,7	0,6	2,8	2,7	2,5	-0,7	8,1	881 640	
Uoppgitt eller ingen fullført utdanning	8	5,6	4,2	3,1	3,3	2,0	-0,3	2,6	2,4	3,7	2,8	11,5	470 280	
<i>Bygge- og anleggsvirksomhet i alt</i> ¹²	100	3,1	3,0	3,2	2,9	3,0	3,4	2,7	2,8	3,0	2,5	15,3	554 280	
Grunnskole	20	1,7	4,4	2,6	3,8	1,2	4,2	2,4	2,3	2,6	1,7	14,0	440 760	
Videregående skole	53	3,9	4,1	3,6	3,5	2,4	2,6	3,0	3,3	3,0	1,7	14,4	581 760	
av dette: Fagutdanning ⁵	40	3,9	4,3	3,8	3,7	2,6	2,6	3,0	3,2	2,9	1,9	14,3	589 800	
Universitet eller høyskole, t.o.m. 4 år	8	4,6	4,2	3,6	2,7	4,0	2,9	2,3	2,1	2,6	1,0	11,5	736 200	
Universitet eller høyskole, lengre enn 4 år	3	5,0	8,2	-1,0	5,1	1,2	2,0	2,2	1,1	3,2	-1,2	7,4	885 240	
Uoppgitt eller ingen fullført utdanning	17	3,0	0,3	5,9	2,2	3,3	3,0	2,5	2,6	3,7	2,6	15,3	464 880	
<i>Varehandel i alt</i> ¹⁴	100	3,1	3,3	3,5	1,6	3,3	2,7	2,8	2,7	3,4	3,8	16,2	564 120	
Grunnskole	24	1,4	3,3	3,9	2,2	4,5	2,8	2,2	2,8	3,5	3,7	15,9	467 280	
Videregående skole	50	3,5	4,2	3,2	2,4	3,3	2,4	2,8	2,6	3,3	2,8	14,8	558 600	
av dette: Fagutdanning ⁵	25	4,4	4,2	3,3	4,2	2,5	2,5	2,7	2,8	3,4	2,6	14,7	556 920	
Universitet eller høyskole, t.o.m. 4 år	17	2,2	5,4	3,2	-0,2	2,1	1,8	2,6	1,9	2,6	2,8	12,2	670 560	
Universitet eller høyskole, lengre enn 4 år	5	5,9	4,6	1,4	0,7	1,0	1,0	2,0	2,3	3,5	3,2	12,4	789 120	
Uoppgitt eller ingen fullført utdanning	4	4,4	1,4	3,3	1,6	6,4	3,6	2,4	2,5	4,2	5,6	19,6	478 320	

Tabell 4.16 Gjennomsnittslønn¹ for heltidsansatte etter næring² og utdanningslengde³. Vekst fra året før i prosent

	Andeler ⁴	Vekst i prosent fra samme tidspunkt året før											Samlet vekst fra 2015 til		Månedslønn *12 2020
		2020	2011	2012 ⁸	2013	2014	2015	2016 ¹⁰	2017	2018	2019	2020 ¹³	2020	2020	
<i>Finanstjenester i all^{6,12}</i>	100	7,1	0,4	4,6	4,2	4,0	3,1	2,8	3,3	4,5	2,4	17,1	855 240		
Grunnskole	4	2,1	3,6	6,4	0,2	3,7	2,0	3,0	1,8	6,2	-0,2	13,3	640 560		
Videregående skole	25	5,5	1,8	4,9	3,8	4,5	3,6	1,9	3,6	6,0	2,5	18,9	714 600		
av dette: Fagutdanning ⁵	4	5,8	1,2	4,7	3,4	3,7	2,7	3,5	3,3	5,8	1,6	18,0	675 240		
Universitet eller høyskole, t.o.m. 4 år	45	6,7	-1,0	3,7	3,9	2,2	1,8	1,6	2,4	2,9	1,1	10,1	853 920		
Universitet eller høyskole, lengre enn 4 år	24	5,9	0,1	4,2	4,4	4,4	0,9	1,4	3,1	3,5	1,8	11,2	1 017 480		
Uoppgitt eller ingen fullført utdanning	2	1,1	-0,4	8,8	1,3	8,0	16,6	19,6	-4,0	1,6	14,1	55,2	1 147 920		
<i>Statsansatte i alt</i>	100	3,9	4,5	3,6	3,2	2,9	1,7	2,7	2,3	4,4	1,4	13,1	636 240		
Grunnskole	4	4,0	4,2	3,7	3,6	3,7	0,3	2,9	1,7	4,3	1,9	11,5	503 640		
Videregående skole	20	3,5	4,5	4,0	3,1	3,4	1,4	2,9	2,2	4,8	1,7	13,6	574 320		
av dette: Fagutdanning ⁵	7	3,8	4,5	4,1	3,6	3,9	1,9	3,0	2,4	4,2	1,2	13,4	576 120		
Universitet eller høyskole, t.o.m. 4 år	36	3,6	4,0	3,6	3,0	2,2	1,5	2,7	2,5	4,2	1,4	12,9	628 080		
Universitet eller høyskole, lengre enn 4 år	38	3,2	5,1	2,7	2,9	2,2	1,0	2,4	2,0	3,7	0,8	10,2	693 360		
Uoppgitt eller ingen fullført utdanning	3	4,1	2,6	4,1	4,1	3,9	2,3	1,6	1,7	3,8	3,3	13,2	593 400		
<i>Kommune og fylkeskommune⁷</i>	100	2,8	6,0	1,8	4,6	2,3	2,7	3,0	2,3	3,7	0,7	13,0	548 040		
Grunnskole	7	2,6	5,5	2,6	4,3	2,6	3,1	3,1	1,9	3,0	0,7	12,4	386 640		
Videregående skole	23	2,9	6,0	1,7	4,4	2,0	2,4	2,5	2,2	4,1	0,4	12,0	482 400		
av dette: Fagutdanning ⁵	12	2,6	5,9	1,2	4,3	2,2	2,1	2,6	2,0	3,4	0,7	11,4	478 560		
Universitet eller høyskole, t.o.m. 4 år	55	2,5	5,8	1,4	4,3	2,1	2,5	2,7	2,0	3,7	0,3	11,8	567 120		
Universitet eller høyskole, lengre enn 4 år	15	3,4	5,4	1,4	4,3	2,1	2,0	2,6	1,9	3,2	0,3	10,4	654 960		

Tabell 4.16 Gjennomsnittslønn¹ for heltidsansatte etter næring² og utdanningslengde³. Vekst fra året før i prosent

	Andeler ⁴	Vekst i prosent fra samme tidspunkt året før										Samlet vekst fra 2015 til		Månedslønn *12 2020
		2020	2011	2012 ⁸	2013	2014	2015	2016 ¹⁰	2017	2018	2019	2020 ¹³	2020	
Uoppgitt eller ingen fullført utdanning	1	2,7	5,6	2,5	5,3	2,8	4,3	3,6	3,6	6,3	3,8	23,6	478 320	
<i>Herav:</i>														
- Skoleverket i alt/undervisning ⁷	100	2,6	5,7	1,4	4,4	2,1	2,5	2,7	2,1	3,3	0,4	11,4	570 120	
Grunnskole	2	2,8	5,8	2,7	4,2	2,2	2,4	2,4	1,9	1,9	0,4	9,4	338 400	
Videregående skole	7	4,6	4,8	3,4	4,5	1,8	2,4	2,4	1,9	4,2	-0,3	11,1	461 880	
av dette: Fagutdanning ⁵	3	3,8	6,0	1,6	4,2	3,1	2,0	2,3	1,6	3,3	-0,1	9,4	453 600	
Universitet eller høyskole, t.o.m. 4 år	70	2,4	5,7	1,2	4,3	1,9	2,4	2,6	2,0	3,3	0,3	11,0	571 440	
Universitet eller høyskole, lengre enn 4 år	20	2,3	6,0	0,8	4,9	1,8	1,9	2,3	1,7	2,9	-0,2	9,0	628 320	
Uoppgitt eller ingen fullført utdanning	0	3,9	4,4	2,9	2,5	1,0	3,8	4,2	3,2	3,1	2,5	17,9	505 440	
- Kommune og fylkeskommune ekskl. skoleverket/undervisning ⁷	100	3,1	6,2	2,0	4,8	2,5	2,8	3,3	2,5	4,0	0,9	14,2	537 120	
Grunnskole	9	2,6	5,5	2,6	4,3	2,7	3,2	3,2	1,8	3,1	0,7	12,6	392 880	
Videregående skole	31	2,7	6,2	1,5	4,4	2,1	2,4	2,5	2,2	4,0	0,5	12,0	484 560	
av dette: Fagutdanning ⁵	17	2,4	5,9	1,1	4,4	2,0	2,2	2,6	2,1	3,4	0,8	11,7	481 080	
Universitet eller høyskole, t.o.m. 4 år	48	2,9	6,0	1,8	4,4	2,4	2,6	3,0	2,2	4,2	0,3	12,9	564 000	
Universitet eller høyskole, lengre enn 4 år	12	4,5	4,6	2,6	3,3	2,3	1,9	2,9	2,4	3,6	0,6	11,9	677 520	
Uoppgitt eller ingen fullført utdanning	1	2,3	5,9	2,5	5,9	3,1	4,4	3,5	3,7	7,3	-1,0	19,1	472 680	
<i>Helseforetak⁹</i>	100	5,2	3,7	2,6	3,9	2,2	1,5	4,2	4,3	2,0	0,9	13,5	644 880	
Grunnskole	4	5,8	2,8	3,0	2,6	0,3	2,0	2,4	4,7	-0,4	1,5	10,6	411 480	
Videregående skole	17	6,0	3,8	3,7	3,5	2,3	2,5	2,6	4,0	0,9	1,8	12,4	493 320	
av dette: Fagutdanning ⁵	8	6,1	3,6	4,1	3,7	1,1	2,4	2,6	3,9	1,0	1,6	12,0	516 960	

Tabell 4.16 Gjennomsnittslønn¹ for heltidsansatte etter næring² og utdanningslengde³. Vekst fra året før i prosent

	Vekst i prosent fra samme tidspunkt året før												Samlet vekst fra 2015 til 2020	
	2020	2011	2012 ⁸	2013	2014	2015	2016 ¹⁰	2017	2018	2019	2020 ¹³	2020	2020	
Universitet eller høyskole, t.o.m. 4 år	49	4,5	4,0	2,6	4,0	2,9	2,1	3,2	4,5	1,9	0,6	12,9	575 400	
Universitet eller høyskole, lengre enn 4 år	28	4,3	4,9	1,2	3,0	0,6	-0,6 ¹¹	4,6	2,7	1,9	0,1	9,0	889 080	
Uoppgitt eller ingen fullført utdanning	1	5,4	6,8	1,0	2,4	11,8	0,6	1,7	5,5	1,1	3,7	13,2	676 320	
<i>Alle næringer</i>	100	3,9	3,5	3,7	3,1	2,7	1,8	2,4	2,9	3,6	2,3	13,6	608 160	
Grunnskole	13	3,0	3,2	3,4	2,7	2,1	2,3	2,1	2,5	3,3	2,1	12,9	455 160	
Videregående skole	35	3,9	2,9	4,2	3,2	2,7	1,7	2,4	3,0	3,5	1,6	12,6	572 280	
av dette: Fagutdanning ⁵	20							1,2	2,4	3,0	1,3	11,9	578 280	
Universitet eller høyskole, t.o.m. 4 år	30	3,5	3,2	2,9	3,2	1,7	1,2	2,2	2,8	3,3	1,0	10,9	646 920	
Universitet eller høyskole, lengre enn 4 år	15	4,4	1,8	3,0	2,4	1,9	0,3	2,1	2,6	3,3	0,6	9,1	799 560	
Uoppgitt eller ingen fullført utdanning	7	2,8	2,1	2,9	0,9	2,8	0,4	2,5	2,3	4,3	4,4	14,6	497 640	

¹ Månedslønn per september/november/desember.

² Standard for næringsgruppering (SN2007).

³ Standard for utdanningsgruppering (NUS2000). Med unntak av tall fra kommune og skoleverk t.o.m. 2019, er månedslønnen basert på utdanningslengden registrert året før.

⁴ Andeler arbeidsforhold med heltid. Prosent.

⁵ Som fagutdannet regnes: a) alle som har fagutdanning med godkjent fagbrev eller svenneprøve i henhold til Lov om fagopplæring i arbeidslivet som fullførte utdanning i henhold til register for befolkningens høyeste utdanning (BHU), og b) alle som har bestått teknisk fagskole som høyeste fullførte utdanning i henhold til register for BHU.

⁶ Omfatter bank og forsikring og annen finansiell tjenesteyting.

⁷ Kilde: KS t.o.m. 2019. For 2020 er tallene fra Statistisk Sentralbyrå. I undergruppe til kommuneforvaltningen benyttes næringsgruppen 85 Undervisning f.o.m. 2020-tall.

⁸ Fra og med lønnsveksttallet for 2012 er opplysninger fra SSBs spørreundersøkelse om innvandrernes utdanningsnivå inkludert.

⁹ Fra og med lønnsveksttallet for 2016 baserer statistikken for Helseforetakene seg på næringen «Helsefjenester» under Statlig forvaltning.

¹⁰ Lønnsveksttallet fra og med 2016 er basert på datamaterialet fra a-ordningen unntatt for kommunene jf. tabellnote 7.

¹¹ For ansatte i konflikt i helseforetakene i 2016 ble virkningstidspunktet for lønnsstillegg forskjøvet. Derfor er ikke lønnsstillegget inkludert i lønnsstallet for 2016. Dette, i tillegg til strukturelle endringer, har bidratt til at lønnsveksten for ansatte med mer enn 4 år lengre utdanning var negativ i 2016.

¹² Inkluderer privat sektor og offentlig eide foretak.

¹³ Tellingstidspunktet er november. Tidligere var september tellingstidspunkt.

Kilder: Statistisk sentralbyrå og KS.

Tabell 4.17 Gjennomsnittlig kapitalinntekt¹ for yrkestilknyttede². Desilfordelt etter inntekt etter skatt. Andeler i prosent og nivå i 2019-kroner. 2009 og 2019

2019 Desil	Renteinntekter	Aksjeutbytte ³	Realisasjons- gevinst/tap	Andre kapital- inntekter	Kapitalinntekter i alt	
					Nivå i 2018-kroner	Andel
1	2 200	1 500	-16 400	-900	-13 600	-4,0
2	1 700	200	-700	500	1 800	0,5
3	2 000	300	-400	700	2 600	0,8
4	2 200	400	-300	1 100	3 500	1,0
5	2 500	600	-200	1 400	4 400	1,3
6	2 700	900	0	1 900	5 600	1,6
7	3 100	1 600	200	2 800	7 700	2,3
8	3 700	3 300	600	4 500	12 100	3,5
9	4 700	9 000	2 000	7 400	23 100	6,8
10	10 500	202 000	60 400	21 800	294 600	86,2
Herav desil 10 delt opp i persentilene:						
91/92	5 700	18 100	4 000	10 700	38 500	2,6
93/94	6 300	27 700	6 400	12 800	53 200	3,6
95/96	7 200	44 700	10 800	15 900	78 600	5,3
97/98	9 100	94 200	23 800	21 300	148 400	10,1
99	12 700	237 100	60 200	31 700	341 700	11,6
100	35 800	1 413 100	453 500	64 900	1 967 300	66,8
Alle desiler	3 500	22 000	4 500	4 100	34 200	100,0
2009						
Desil						
1	3 600	1 500	-19 200	700	-16 500	-7,5
2	2 200	200	-1 000	400	2 100	1,0
3	2 500	200	-800	500	3 000	1,3
4	2 800	300	-800	600	3 600	1,7
5	3 000	400	-700	800	4 300	2,0
6	3 400	600	-700	1 000	5 200	2,4
7	3 900	900	-600	1 300	6 800	3,1
8	4 700	1 900	-700	2 200	9 900	4,5
9	6 300	5 100	-300	4 000	18 600	8,5
10	16 100	92 200	25 000	14 300	181 800	83,0
Herav desil 10 delt opp i persentilene:						
91/92	8 300	10 600	1 000	5 600	31 400	3,5
93/94	9 300	15 000	1 800	6 900	40 600	4,5
95/96	11 000	22 800	3 600	9 200	57 600	6,3
97/98	14 600	45 700	9 300	13 300	102 100	11,2
99	21 400	103 800	25 800	20 700	211 600	11,6
100	53 100	629 700	192 200	52 500	1 143 200	62,9
Alle desiler	4 800	10 300	0	2 600	21 900	100,0

¹ Kapitalinntekter er her definert som brutto renteinntekter, utbytte, netto realisasjonsgevinster og inntekt ved utleie.² Lønnstakere og selvstendig næringsdrivende med yrkesinntekt inkl. dagpenger, sykepenger og foreldrepenger på minst 60 prosent av gjennomsnittlig industriarbeiderlønn. Dette var en gruppe på 1 957 439 personer i 2009 og 2 156 161 personer i 2019.³ Omfatter skattepliktig utbytte samt skattefritt utbytte og gevinst.

Kilde: Statistisk sentralbyrås inntekts- og formuesstatistikk for husholdninger.

Tabell 4.18 Sammensetning av inntekt innenfor de ulike desilene for pensjonister og trygdede¹. Andel i prosent av samlet inntekt før skatt der ikke annet framgår. Nivå i 2019-kroner. Desilfordelt etter inntekt etter skatt. 2009 og 2019

2019 Desil	Lønns- inntekt ²	Nærings- inntekt	Kapital- inntekt ³	Dagpenger, sykepenger og foreldre- penger	Over- føringer ⁴	Samlet gj.sn inntekt før skatt, nivå	Skatt mm.	Inntekt etter skatt
1	3,5	-0,8	-5,0	0,8	101,5	159 400	9,2	90,8
2	1,9	0,0	1,3	0,5	96,4	223 200	8,1	91,9
3	2,2	0,1	1,3	0,4	96,0	252 500	10,2	89,8
4	2,3	0,1	1,4	0,4	95,8	281 400	12,9	87,1
5	2,8	0,1	1,6	0,4	95,1	306 300	14,4	85,6
6	3,1	0,2	1,8	0,4	94,4	334 000	15,9	84,1
7	3,2	0,2	2,1	0,4	94,1	366 400	17,4	82,6
8	3,6	0,4	2,4	0,5	93,1	406 200	18,9	81,1
9	5,5	0,7	3,3	0,6	89,8	468 900	20,8	79,2
10	8,7	1,6	19,4	0,6	69,6	786 700	26,4	73,6
Alle	4,5	0,5	5,6	0,5	88,9	358 500	17,8	82,2
2009								
Desil								
1	3,2	-1,4	-7,0	0,8	104,4	131 200	13,7	86,3
2	2,0	0,0	3,2	0,7	94,1	187 900	9,2	90,8
3	2,2	0,1	3,2	0,6	93,9	213 700	9,7	90,3
4	2,3	0,1	2,7	0,6	94,4	236 900	10,4	89,6
5	2,8	0,1	2,7	0,6	93,8	262 500	12,4	87,6
6	3,2	0,2	2,7	0,6	93,4	290 100	14,2	85,8
7	3,5	0,2	3,0	0,6	92,7	320 700	15,9	84,1
8	4,2	0,3	3,3	0,8	91,4	358 400	17,4	82,6
9	5,5	0,5	4,0	0,9	89,2	414 000	18,9	81,1
10	7,8	1,3	13,1	0,6	77,1	637 400	23,9	76,1
Alle	4,4	0,4	4,8	0,7	89,8	305 300	16,3	83,7

¹ Omfatter personer med sosioøkonomisk status pensjonist/trygdet. Dette var en gruppe på 1 092 135 personer i 2009 og 1 300 309 personer i 2019.

² Lønnsinntekt er definert som kontantlønn, naturallytelser og dagpenger ved arbeidsledighet.

³ Kapitalinntekter er her definert som brutto renteinntekter, utbytte, netto realisasjonsgevinster og inntekt ved utleie.

⁴ Overføringer eksklusiv dagpenger, sykepenger og foreldrepenger.

Kilde: Statistisk sentralbyrås inntekts- og formuesstatistikk for husholdninger.

Tabell 4.19 Fordelingen av samlet lønn per heltidsekvivalent for ansatte uten lærlinger

	Andel				Lønnsnivå 2020 ²	Årlig vekst 2017–2020 ³
	2017	2018	2019	2020		
Alle	100,0	100,0	100,0	100,0	590 400	3,0
Desil 1	5,6	5,6	5,6	5,6	328 500	2,9
Desil 2	6,8	6,8	6,8	6,8	401 100	2,9
Desil 3	7,5	7,4	7,4	7,4	439 400	2,9
Desil 4	8,1	8,0	8,0	8,1	476 900	3,0
Desil 5	8,7	8,7	8,7	8,7	513 700	2,9
Desil 6	9,4	9,3	9,4	9,4	552 100	2,9
Desil 7	10,1	10,1	10,1	10,1	597 100	2,9
Desil 8	11,2	11,2	11,2	11,2	659 400	3,0
Desil 9	13,0	13,0	13,1	13,1	770 400	3,1
Desil 10	19,7	19,8	19,8	19,7	1 164 900	3,1
Gini-koeffisient	0,200	0,201	0,202	0,201		
Persentil 91	1,5	1,5	1,5	1,5	873 100	3,1
Persentil 92	1,5	1,5	1,5	1,5	900 600	3,1
Persentil 93	1,6	1,6	1,6	1,6	931 900	3,1
Persentil 94	1,6	1,6	1,6	1,6	967 900	3,0
Persentil 95	1,7	1,7	1,7	1,7	1 011 100	3,0
Persentil 96	1,8	1,8	1,8	1,8	1 068 200	3,1
Persentil 97	1,9	1,9	1,9	1,9	1 143 100	3,2
Persentil 98	2,1	2,1	2,1	2,1	1 240 000	3,0
Persentil 99	2,4	2,4	2,4	2,4	1 408 300	3,1
Persentil 100	3,6	3,6	3,6	3,6	2 104 400	3,0
Menn	100,0	100,0	100,0	100,0	627 500	2,9
Desil 1	5,4	5,4	5,4	5,4	337 400	2,9
Desil 2	6,5	6,5	6,5	6,5	410 700	3,0
Desil 3	7,2	7,2	7,2	7,2	451 000	3,0
Desil 4	7,8	7,8	7,8	7,8	489 400	2,9
Desil 5	8,5	8,4	8,4	8,5	530 300	2,9
Desil 6	9,2	9,2	9,2	9,2	577 400	2,9
Desil 7	10,1	10,1	10,1	10,1	632 700	2,9
Desil 8	11,3	11,3	11,4	11,4	713 300	3,0
Desil 9	13,4	13,4	13,5	13,4	843 200	3,0
Desil 10	20,6	20,7	20,6	20,5	1 289 200	2,9
Gini-koeffisient	0,218	0,219	0,219	0,218		

Tabell 4.19 Fordelingen av samlet lønn per heltidsekivalent for ansatte uten lærlinger

	Andel				Lønnsnivå 2020 ²	Årlig vekst 2017–2020 ³
	2017	2018	2019	2020		
Kvinner	100,0	100,0	100,0	100,0	545 000	3,1
Desil 1	5,9	5,9	5,9	5,9	320 200	2,9
Desil 2	7,2	7,2	7,1	7,1	389 700	2,9
Desil 3	7,9	7,9	7,9	7,9	428 300	2,7
Desil 4	8,5	8,5	8,4	8,5	461 300	3,0
Desil 5	9,1	9,1	9,1	9,1	498 400	3,1
Desil 6	9,8	9,7	9,8	9,7	530 700	2,9
Desil 7	10,4	10,4	10,4	10,4	566 000	2,9
Desil 8	11,2	11,2	11,2	11,2	609 200	2,9
Desil 9	12,5	12,5	12,5	12,5	681 500	3,2
Desil 10	17,4	17,6	17,7	17,7	965 300	3,6
Gini-koeffisient	0,167	0,169	0,171	0,171		

¹ Andel av samlet lønnssum i prosent.

² Gjennomsnittlig årlig lønn (månedslønn*12) per november. Per heltidsekivalent.

³ Gjennomsnittlig årlig vekst i prosent.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Vedlegg 5

Institusjonelle trekk ved lønnsdannelsen i Norge

I dette vedlegget gjennomgås organisasjonsgrader både på arbeidstaker- og arbeidsgiversiden, ulike systemer for tariffavtaler og omfanget av tariffavtaledekning. Det gis også en oversikt over store tariffavtaler etter næring/ sektor.

1 Organisasjonsgrader på arbeidstakersiden

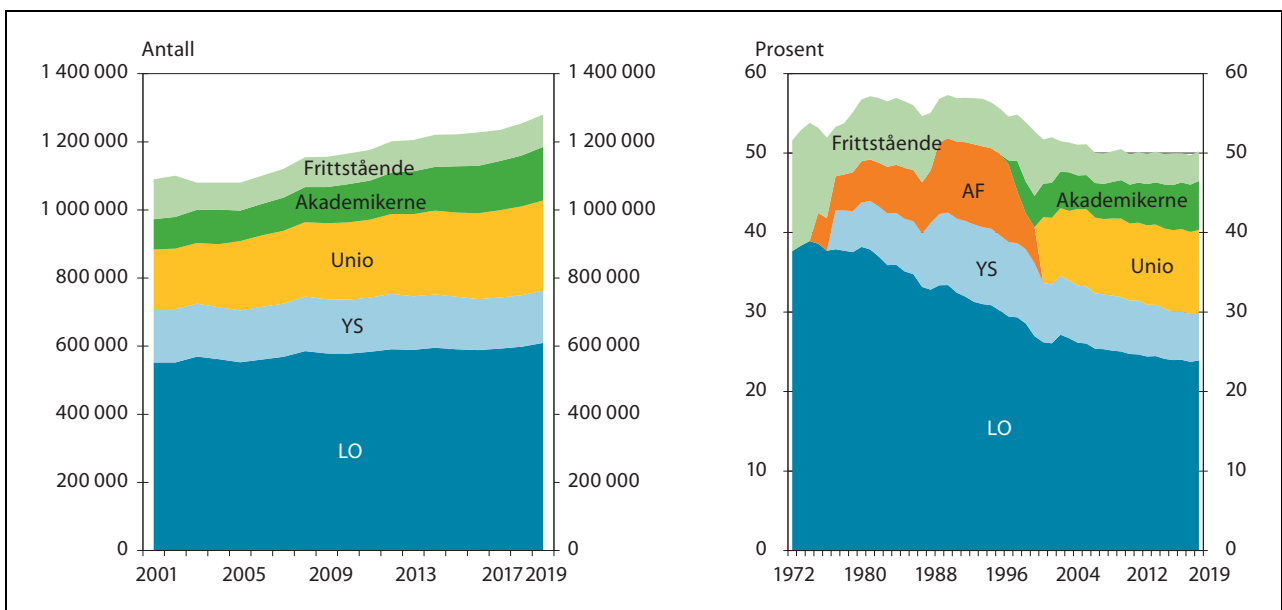
Organisasjonsgraden på arbeidstakersiden defineres vanligvis som antall lønnstakere som er medlem av en arbeidstakerorganisasjon delt på antall lønnstakere i alt. Andre medlemmer, som selvstendig næringsdrivende og ikke-yrkesaktive, telles ikke med. Organisasjonsgraden i Norge er om lag 50 prosent, og har endret seg lite de siste 15 årene. Nivået er lavere enn på 1980-tallet og første halvdel av 1990-tallet. Utviklingen i andelen organiserte arbeidstakere totalt og i de ulike arbeidstakerorganisasjonene siden 1972 vises i figur 5.1.

Organisasjonsgraden er lavere enn i de andre nordiske landene og på samme nivå som i Belgia, men høyere enn i andre vestlige land.

De ansatte er organiserte i ulike forbund som er tilsluttet de fire hovedorganisasjonene LO, Unio, YS og Akademikerne, samt en del mindre, frittstående forbund, jf. tabell 5.1.

Tall for organisasjonsgraden varierer noe etter hvordan den måles. Tall fra Fafo basert på medlemstall viser en organisasjonsgrad på 50,2 prosent i 2019.¹ Statistikken fra SSB over medlemstall viser at andelen organiserte (yrkesaktive medlemmer) var 51,0 prosent i 2019, der også selvstendig næringsdrivende medlemmer skal være innrapportert som yrkesaktive for noen. Fafo og SSB har samme antall yrkesaktive medlemmer for LO og YS, mens Fafo har lavere tall enn SSB for Unio og Akademikerne. Forskjellen skyldes i hovedsak at

¹ Nergaard, K. (2020): Organisasjonsgrader, tariffavtaledekning og arbeidskonflikter 2018/2019. Fafo-notat 2020:12.

Figur 5.1 Antall og andel² organiserte arbeidstakere totalt og i de ulike arbeidstakerorganisasjonene. 1972/2001–2019. Yrkesaktive medlemmer¹

¹ Brudd i statistikken i år 2000, jf. omtalen i teksten.

² Prosent av totalt antall lønnstakere ifølge AKU.

Kilde: Nergaard (2020).

Tabell 5.1 Medlemstall totalt i de fire hovedorganisasjonene og i frittstående forbund per 31.12. og andelen yrkesaktive medlemmer

	Medlems- tall totalt	Yrkesaktive medlemmer ¹		Andelen yrkesaktive medlemmer	Yrkesaktive medlemmer som andel av alle lønnstakere. Pst.	
		2019	2009		2019	2009
Landsorganisasjonen (LO)	952 394	578 539	609 346	64,0	25,1	23,9
Unio	375 181	223 487	264 711	70,6	9,7	10,4
YS	225 794	159 400	153 576	68,0	6,9	6,0
Akademikerne	220 005	105 730	157 318	71,5	4,6	6,2
Frittstående forbund ²	130 991	89 000	95 000	72,5	3,9	3,7
I alt	1 904 365	1 156 156	1 279 951	67,2	50,2	50,2
MEMO:						
I alt, Statistisk sentralbyrå	1 904 365		1 299 538	68,2		51,0

¹ Tallene er fra Fafo/Nergaard (2020) og omfatter medlemmer som er yrkesaktive lønnstakere, dvs. selvstendig næringsdrivende er holdt utenom. Gjelder ikke tallene i nederste rad, som er fra Statistisk sentralbyrå.

² Av de frittstående er Norges Ingeniør- og Teknologiorganisasjon (NITO) den største organisasjonen med om lag 91 139 medlemmer totalt i 2019, herav 64 787 yrkesaktive.

Kilder: Statistisk sentralbyrå og Nergaard (2020).

Fafo har korrigert for selvstendig næringsdrivende.

Merk også at det er forskjeller mellom arbeidstakerorganisasjonene i hvordan en skiller mellom yrkesaktive og ikke-yrkesaktive medlemmer. For LO er fullt betalende medlemmer fra 2017 brukt for yrkesaktive, noe som innebar at tallet for yrkesaktive medlemmer ble lavere enn ved tidligere metode. Målt organisasjonsgrad for LO ble dermed også lavere enn før endringen. Ut fra LOs størrelse ga dette et brudd også i tidsserien for organisasjonsgraden i alt på arbeidstakersiden i Norge. Fafo har med bakgrunn i endringen revidert tallene for perioden fra år 2000. En del medlemmer som kortvarig er uten arbeid, er nå ikke med i tallene for yrkesaktive i LO. Dette er et strengere kriterium enn det som vanligvis legges til grunn.

Fafo reviderte i 2017 tallene for antall organiserte for perioden 2000–2016.² I Nergaard (2020) er tallgrunnlaget for Akademikerne revidert tilbake til år 2000. Fafo legger nå til grunn den definisjonen av yrkesaktive medlemmer som Akademikerne fra og med 2016 benytter ved rapporteringen til SSB. Det samme gjelder for Unio, der en mindre gruppe yrkesaktive uten arbeidsforhold i Norsk Sykepleierforbund nå inkluderes for å

sikre mest mulig likhet. For frittstående forbund innebærer omleggingen i SSB, som nå også innhenter tall for antall yrkesaktive medlemmer, bedre statistikk enn tidligere. Endringene betyr at organisasjonsgraden er høyere enn tidligere anslått, om lag en halv prosentenheter for 2018. Medlemstallet økte i alle de fire hovedorganisasjonene fra 2018 til 2019, ifølge de reviderte tallene.

I tidligere rapporter, senest i NOU 2019: 6, har utvalget redegjort for en alternativ beregning ut fra personer med fagforeningsfradrag i skattemeldingen. Dette gir et høyere estimat for antall organiserte, men om lag samme organisasjonsgrad. I Nergaard (2020) benyttes også en slik tilnærming som gir en beregnet organisasjonsgrad på 50,3 prosent for 2018, mot 49,7 prosent basert på medlemstall. En tilleggsundersøkelse til Arbeidskraftundersøkelsen (AKU) i 4. kvartal 2017 ga en organisasjonsgrad på 51,7 prosent.

Organisasjonsgraden er størst i offentlig sektor med om lag 80 prosent, og under 40 prosent i privat sektor. Basert på registerbaserte tall viser Nergaard (2020) at organisasjonsgraden er særlig lav innen eiendomsdrift og overnatting og servering (18 prosent), men også lav innen primærnæringene (22 prosent), varehandel (24 prosent) og bygge- og anleggsvirksomhet (30 prosent). Andelen er høyere innenfor transport og i industrien, der om lag halvparten av de ansatte er organisert.

² Nergaard, K. (2018): Organisasjonsgrader, tariffavtaledekning og arbeidskonflikter 2016/2017. Fafo-notat 2018:20.

Tabell 5.2 Ansatte¹ i staten og i medlemsvirksomheter i arbeidsgiverorganisasjoner per 31.12

	Antall ansatte. 1000 personer				Ansatte i virksomheter med tariffavtale i prosent av ansatte i alle medlemsvirksomheter	
	Alle		Virksomheter med tariffavtale		2009	2019
	2009	2019	2009	2019		
Næringslivets Hovedorganisasjon	550	674	381	480	69	71
Kommunesektoren ²	431	491	431	491	100	100
Hovedorganisasjonen Virke ³	184	254	89	83	49	33
Arbeidsgiverforeningen Spekter	175	220	173	219	99	99
Staten som arbeidsgiver	144	155	144	155	100	100
Øvrige organisasjoner ⁴	227	209	161	148	71	71
Medlemsvirksomheter i alt	1 710	2 004	1 378	1 574	81	79

¹ Andelen deltidsansatte varierer mellom organisasjonene/virksomhetene. Det er mange deltidsansatte i kommunene, Virkeområdet og i helseforetakene. Stillingsandel eller deltidsbrøk kan også variere mellom områdene. Regnet i årsverk kan forholdet mellom sysselsettingen i de ulike områdene endres.

² Omfatter ansatte i kommunene inklusive Oslo kommune, fylkeskommunene og andre virksomheter som er medlemmer i KS, herunder bedriftsmedlemmer.

³ Brudd i 2018.

⁴ Summen for Øvrige organisasjoner er hentet fra Nergaard (2020), som har estimert antall sysselsatte for enkelte mindre arbeidsgiverorganisasjoner som ikke har innrapportert til SSB. Det er om lag 29 500 ansatte hos medlemmer i Private Barnehagers Landsforbund (PBL) som er direkte bundet av PBLs hoved- og hovedtariffavtale med arbeidstakerorganisasjonene. I Finans Norge og SAMFO er det henholdsvis om lag 35 000 og 25 000 ansatte i medlemsvirksomheter med tariffavtale.

Kilder: Statistisk sentralbyrå, Nergaard (2020) og Beregningsutvalget.

Organisasjonsgraden er særlig lav blant unge, innvandrere med kort botid i Norge og ansatte i små deltidsstillinger, og øker med utdanningsnivå.

i 2019 enn i 2009, samtidig som antall ansatte i alle medlemsvirksomheter har økt. Andelen av alle arbeidstakere som er omfattet av tariffavtale er omtalt i avsnitt 5.3.3.

2 Organisasjonsgrader på arbeidsgiversiden

Arbeidsgiversiden i Norge består av fem store aktører. I privat sektor og offentlig eide selskaper er Næringslivets Hovedorganisasjon (NHO), Arbeidsgiverforeningen Spekter og Hovedorganisasjonen Virke de mest sentrale. I offentlig sektor er KS arbeidsgiverpart i kommunene, fylkeskommunene (utenom Oslo kommune) og kommunale foretak, mens Kommunal- og moderniseringsdepartementet er arbeidsgiverpart i staten.

I offentlig sektor har alle virksomheter tariffavtale. I privat sektor har ikke alle virksomheter som er medlem av en arbeidsgiverorganisasjon, tariffavtale, se tabell 5.2. I NHOs medlemsbedrifter arbeider om lag 70 prosent av de ansatte i en bedrift med tariffavtale. Blant Virkes medlemsbedrifter er andelen om lag en av tre. Antall ansatte i Virke-bedrifter med tariffavtale er lavere

3 Tariffavtalene

En tariffavtale er en kollektiv regulering av lønns- og arbeidsvilkår. Tariffavtaler inngås mellom en fagforening og en arbeidsgiver eller arbeidsgiverforening, og er bindende for avtalens parter og deres medlemmer. Tariffavtalene har derfor fundamental betydning for lønnsdannelsen i Norge. I tillegg til lønn, regulerer tariffavtalene også bestemmelser om forhold som sosiale rettigheter, pensjon for de som har dette avtalefestet, arbeidstidsspørsmål, samt oppsigelsesfrister, medbestemmelse og permittering. Hva som inngår varierer mellom de ulike tariffavtalene. Avtalene inngås på ulike nivåer i de ulike sektorene; mellom arbeidstakernes hovedorganisasjoner og en arbeidsgiverforening, mellom et fagforbund og en arbeidsgiverorganisasjon på bransjenivå, eller mellom bedriftsledelsen og forbundenes tillitsvalgte.

Tariffavtalene har ulike prinsipper for fastsettelse av lønn og lønnsutvikling, der det sentrale skillet er om reguleringen skjer på sentralt eller lokalt nivå, eller i kombinasjoner av disse. Konfliktretten i tradisjonell forstand ligger som hovedregel på sentralt nivå. Det kan i hovedsak skilles mellom tre hovedtyper tariffavtaler:

1. Minstelønnsavtaler

Minstelønnsavtaler er den vanligste lønnsfastsettende mekanismen i tariffavtalene i privat sektor, særlig blant arbeidere. Minstelønnsavtaler fastsetter minimumsavlønning for ulike kategorier av arbeidstakere. I tillegg forhandles det lokalt i bedriftene/virksomhetene om tillegg. Den vanligste måten å utforme lokale tillegg på er etter «de fire kriteriene» virksomhetens økonomi, produktivitet, framtidsutsikter og konkurransevne. I Industriooverenskomsten er det i tillegg et femte kriterium: den aktuelle arbeidskraftsituasjonen.

Det er stor forskjell på minstelønnsavtalene mellom ulike tariffområder. I noen områder har man én eller to minstelønnssetninger for unge/nyansatte lønntakere som dermed gjelder for en liten andel av de ansatte, mens i andre områder avtales det minstelønnsstiger som omfatter rundt halvparten av de ansatte på det aktuelle området. Hvor mye som avtales sentralt og hvor mye lokal lønnsdannelse det er, varierer også mye fra område til område.

Lønnsystemet i kommunesektoren er også et minstelønnsystem eller garantilønnsystem for de fleste arbeidstakergruppene, men i motsetning til i minstelønnsavtaleområder i privat sektor blir rammene for de lokale tilleggene fastsatt i de sentrale forhandlingene.

2. Normallønnsavtaler

Normallønnsavtaler regulerer både nivå og endringer i forbindelse med tariffoppgjør. Lønnsfastsettelsen i slike avtaler er dermed i det alt vesentligste sentralisert. Tariffavtaler med fast lønnsregulativ kalles ofte normallønnsavtaler. Slike avtaler forutsetter i utgangspunktet at det ikke skal avtales tillegg utover normallønnen. Staten og Oslo kommune har normallønnsavtaler, men også deler av privat sektor, som bussbransjen, renhold, elektrofag og vektere har slike avtaler.

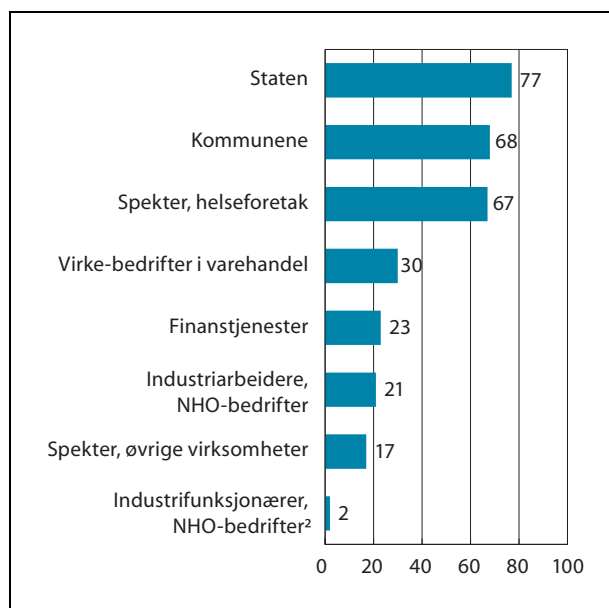
3. Avtaler uten sentrale lønnsbestemmelser

I avtaler uten sentrale lønnsbestemmelser foregår lønnsfastsettelsen vanligvis i sin helhet lokalt. Avtalene inngås mellom sentrale parter, men er

snarere prosedyreregler for hvordan lønns- og arbeidsvilkår kan bestemmes i den enkelte bedrift, både som kollektive og individuelle avtaler. Avtaler uten sentrale lønnsbestemmelser er dominerende blant annet for funksjonærgrupper med lang utdanning i privat sektor og for YS sine funksjonæravtaler med NHO.

3.1 Fordelingen mellom sentrale og lokale lønnstillegg

I industrien bygger minstelønnsavtalene på at mye av lønnsdannelsen skal foregå i den enkelte virksomhet, jf. de fire kriteriene. For industriarbeidere har i gjennomsnitt de siste ti årene om lag en femtedel av samlet lønnsvekst kommet gjennom sentralt avtalte tillegg det enkelte år. For store grupper industrifunksjonærer, med unntak av i enkelte LO-avtaler, avtales ikke sentrale tillegg. For disse avtales stort sett alle tillegg lokalt, ofte gjennom kollektive lønnsforhandlinger, dvs. at bedriften og de tillitsvalgte årlig framforhandler en økonomisk ramme på vegne av sine medlemmer. Lønnsveksten for industrifunksjonærene er derfor i hovedsak lønnsglidning.

Figur 5.2 Det sentrale bidraget til lønnsveksten 2011–2020² (gjennomsnitt per år)¹

¹ Tallene i figur 5.2 er framkommet ved at den totale lønnsveksten mellom de årlige tellingspunktene for lønnsstatistikken er dekomponert i tariff tillegg og lønns glidning. Det som ikke er fastsatt sentralt, består i hovedsak av lokal lønnsdannelse, men også endringer i gjennomsnittlig lønnsnivå som følge av bl.a. endringer i sammensetningen av sysselsettingen (strukturendringer) er med.

² For industrifunksjonærer i NHO-bedrifter er perioden 2009–2018, og for Staten 2010–2019.

Kilde: Beregningsutvalget.

I normallønnsområdene i privat sektor er en stor del av lønnsveksten fastlagt gjennom det sentrale tariffoppgjøret. Det er også tilfellet for store tariffområder i offentlig sektor der eventuelle rammer for lokale tillegg avtales sentralt. For Virke-bedrifter i varehandelen er 30 prosent av tilleggene avtalt sentralt de siste ti år. For Spekters virksomheter i privat sektor er 17 prosent av tilleggene avtalt sentralt, de siste ti årene, mens om lag to tredjedeler av lønnsveksten er avtalt sentralt i helseforetakene i Spekter og i kommunene. For de fleste akademikeryrkene skjer all lønnsdannelsen i kommunal sektor fra og med hovedtariffoppgjøret i 2002 lokalt, bortsett fra undervisningsansatte i skolen hvor det er sentral lønnsdannelse. I det statlige tariffområdet avtales alle tariff tillegg sentralt, også det som avsettes til lokale forhandlinger. Av samlet lønnsvekst har om lag tre fjerdedeler av lønnsveksten kommet fra sentralt avtalte lønnstillegg og resten fra glidning, de siste ti årene. Fra og med 2016 er det inngått to ulike tariffavtaler i staten. Begge har en sentralt fastsatt ramme og sentralt avtalte tariff tillegg, men fordelingen av de sentralt avtalte tariff tilleggene til sentrale tillegg og lokal avsetning er forskjellig i de to avtalene.

3.2 Tariffavtalenes varighet

Tariffavtalenes varighet avtales mellom partene og har i Norge i all hovedsak vært toårige, som regel med adgang til å forhandle om egen lønnsjustering for annet avtaleår (mellomoppgjør). Avtalene utløper normalt om våren. I NHO, Virke og i Spekter med unntak av helseforetakene, utløper de fleste tariffavtalene 31. mars. I de øvrige tariffområder er utløp gjerne tidligst 30. april. Mekanismene for revisjon av tariffavtaler er nøye regulert i partenes avtaleverk og i lovgivningen. Arbeidstvistloven inneholder bestemmelser om hvem som kan inngå tariffavtaler og hvordan de reforhandles. Arbeidstvistloven dekker hele arbeidslivet, bortsett fra staten. I staten gjelder tjenestetvistloven, som i hovedsak bygger på de samme prinsippene som arbeidstvistloven, men som er tilpasset særlige forhold i staten.

3.3 Tariffavtaledekning

Tabell 5.3 viser hvor stor andel av alle lønnstakere som er henholdsvis ansatt i en bedrift som er medlem av en arbeidsgiverorganisasjon, og andelen som er ansatt i en medlemsvirksomhet som i tillegg har tariffavtale, samlet og fordelt på organisa-

Tabell 5.3 Ansatte¹ i staten og i medlemsvirksomheter i arbeidsgiverorganisasjoner som andel av alle lønnstakere² (prosent)

	Alle medlemsvirksomheter		Virksomheter med tariffavtale	
	2009	2019	2009	2019
Næringslivets Hovedorganisasjon	24	26	17	19
Kommunesektoren ³	19	19	19	19
Hovedorganisasjonen Virke ⁴	8	10	4	3
Arbeidsgiverforeningen Spekter	8	9	8	9
Staten som arbeidsgiver	6	6	6	6
Øvrige organisasjoner (Norges Rederiforbund, Finans Norge m.fl.) ⁵	10	8	7	6
Sum	74	79	60	62

¹ Andelen deltidsansatte varierer mellom organisasjonene/virksomhetene. Det er mange deltidsansatte i kommunene, Virke-området og i helseforetakene. Stillingsandel eller deltidsbrøk kan også variere mellom områdene. Regnet i årsverk kan forholdet mellom sysselsettingen i de ulike områdene endres.

² Antall lønnstakere som gjennomsnitt for året ifølge AKU. Samme tall er benyttet ved beregning av organisasjonsgraden for arbeidstakere, jf. avsnitt 5.1.

³ Omfatter ansatte i kommunene inklusive Oslo kommune, fylkeskommunene og andre virksomheter som er medlemmer i KS, herunder bedriftsmedlemmer.

⁴ Brudd i 2018.

⁵ Summen for antall ansatte i medlemsvirksomheter i Øvrige organisasjoner er hentet fra Nergaard (2020), som har estimert antall sysselsatte for enkelte mindre arbeidsgiverorganisasjoner som ikke har innrapport til SSB.

Kilder: Statistisk sentralbyrå, Nergaard (2020) og Beregningsutvalget.

sjoner. Andelen lønnstakere som jobber i en organisert virksomhet har økt de siste ti årene. Andelen i bedrifter med tariffavtale har økt mindre enn andelen som arbeider i organiserte virksomheter totalt.

Tariffavtalene omfatter flere enn de arbeidstakerne som er organiserte. Det skyldes bl.a. at arbeidsgivere som er tariffbundet gjennom avtale- og rettspraksis, forpliktes å legge til grunn tariffavtalens vilkår også for ansatte i bedriften som ikke er organisert, hvis de faller inn under tariffavtalens virkeområde. Tariffavtaledekning kan måles ved hjelp av spørreundersøkelser som SSBs Arbeidskraftundersøkelse (AKU). Her spørres arbeidstakere om deres lønns- og arbeidsforhold fastsettes ved tariffavtale, ved individuell avtale eller om de ikke har noen avtale. En kan dermed se hvordan tariffavtaledekningen varierer mellom bransjer og grupper av arbeidstakere. Basert på AKU har Nergaard (2020) beregnet tariffavtaledekningen i privat sektor til om lag 52 prosent i 2017. Dette er lavere enn i undersøkelser tidligere på 2000-tallet. Tariffavtaledekningen for alle arbeidstakere beregnes til 69 prosent i 2017, der det antas full avtaledekning i offentlig sektor.

Mens AKU-tallene viser hvor mange lønnstakere som selv oppgir at deres lønns- og arbeidsforhold er regulert av tariffavtale, kan også registerbaserte og administrative kilder benyttes for å beregne tariffavtaledekningen. Med utgangspunkt i registertall og opplysninger om AFP-tilknytning estimerer Alsos m.fl. (2021)³ at om lag 45 prosent av lønnstakerne i privat sektor er ansatt i en virksomhet med tariffavtale, mens beregninger basert på opplysninger fra arbeidsgiverorganisasjonene gir 52 prosent (Nergaard, 2020). Begge beregninger gjelder 2018 og får også med noen ansatte som ikke er omfattet av avtalene, for eksempel ledere.

Tabell 5.4 viser andelen arbeidstakere som er ansatt i en virksomhet med tariffavtale i privat sektor, etter næring og størrelse, basert på opplysninger om AFP-tilknytning. Andelen øker med størrelsen på virksomhetene, og er forholdsvis høy innenfor bergverksdrift og utvinning, finansbransjen, industri og transport. Andelen er relativt lav i flere tjenesteytende næringer. Det kan dessuten være store forskjeller innenfor enkelte bransjer. I transport er for eksempel tariffavtaledekningen høy innen buss, men lavere innen langtransport med gods.

Andelen arbeidstakere som i spørreundersøkelser som AKU oppgir at deres lønn fastsettes

Tabell 5.4 Andelen arbeidstakere i virksomhet med tariffavtale. Registerbaserte tall for privat sektor inkl. offentlig eide foretak, 2018.

	Prosent
Næring	
Bergverksdrift og utvinning	94
Vann- og elektrisitetsforsyning	84
Finansierings- og forsikringsvirksomhet	79
Industri	77
Transport og lagring	65
Sosialtjenester	48
Helse	45
Bygge- og anleggsvirksomhet	40
Engroshandel	39
Informasjon og kommunikasjon	37
Detaljhandel og handel med/reparasjon av motorvogner	34
Undervisning	32
Forretningsmessig tjenesteyting	32
Jordbruk, skogbruk og fiske	30
Overnattings- og serveringsvirksomhet	29
Annen tjenesteyting	26
Faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting	20
Kultur, underholdning og fritidsaktiviteter	18
Omsetning og drift av fast eiendom	16
Antall ansatte	
1–4 ansatte	6
5–9 ansatte	16
10–19 ansatte	27
20–49 ansatte	45
50–99 ansatte	61
100–199 ansatte	71
200–499 ansatte	78
500 ansatte og mer	88
I alt	45

Kilde: Nergaard (2020).

³ K. Alsos, K. Nergaard og E. Svarstad (2021): Arbeidsgiverorganisering og tariffavtaler. Fafo-rapport 2021:07.

gjennom tariffavtale, har vært høyere enn det en kan forvente ut fra registerbaserte kilder. Noe av dette kan trolig forklares ved misforståelser eller manglende kunnskap, og ved at lønssatsene i tariffavtalene benyttes i bedrifter som ikke formelt er bundet av disse avtalene (frivillig tilslutning). Det er vanskelig å vite hvor stort omfang dette har, men en spørreundersøkelse viser at om lag halvparten av de ikke-tariffbundne virksomhetene som ikke er omfattet av allmenngjøring, oppgir at de følger en tariffavtale helt eller delvis (Alsos m.fl. 2021). Det antas at det særlig gjelder mindre virksomheter. Analyser av lønnsutviklingen for enkelte yrkesgrupper innenfor hotell- og restaurantvirksomhet og varehandel indikerer at den normdannende rollen til tariffavtalene er svekket for disse gruppene siden tidlig på 2000-tallet (Alsos m.fl., 2021). Analysene benytter data for årene 2002–2014 og 2018. Forskjellen mellom det gjennomsnittlige lønnsnivået i virksomheter med og uten tariffavtale har økt, og det har også andelen av de ansatte i ubundne virksomheter som har lønn under laveste sats i den aktuelle tariffavtalen.

I tillegg til frivillig tilslutning, bidrar allmenngjøring i noen bransjer til å gjøre enkelte av tariffavtalens bestemmelser gjeldende for flere. Alsos m.fl. (2021) anslår at tariffavtaledekningen i privat sektor øker fra 44 til 55 prosent når ansatte i allmenngjorte områder telles med, basert på registeropplysninger om alle arbeidsforhold inkludert bistillinger i 2018. For privat og offentlig sektor under ett øker tariffdekningen fra 62 prosent til 70 prosent når ansatte i allmenngjorte områder telles med.

4 Allmenngjøring

Lov om allmenngjøring av tariffavtaler mv. (allmenngjøringsloven) trådte i kraft samtidig med EØS-avtalen 1. januar 1994. Lovens formål er å sikre utenlandske arbeidstakere lønns- og arbeidsvilkår som er likeverdige med de vilkår norske arbeidstakere har, og å hindre konkurransevridning til ulempe for det norske arbeidsmarkedet.

Loven åpner for at en uavhengig nemnd med deltakelse fra partene, Tariffnemnda, etter krav fra en arbeidstaker- eller arbeidsgiverorganisasjon kan fastsette at en landsomfattende tariffavtale helt eller delvis skal gjelde alle arbeidstakere i et fag eller et geografisk område, enten de er organiserte eller ikke og både for norske og utenlandske arbeidstakere. Det er i hovedsak overenskomsternes minstelønnssetser som er blitt allmenngjort, men også bl.a. bestemmelser om arbeidstid og

overtid, og om kompensasjon for reise, kost og losji. Allmenngjøring innebærer således at det settes et gulv for hvor lavt arbeidstakere i den aktuelle bransjen kan lønnes.

Tariffnemndas vedtak om allmenngjøring fastsettes i forskrift og gjelder for alle arbeidstakere som utfører arbeid av den art forskriften omfatter. Forskriftens lønns- og arbeidsvilkår vil således gjelde som ufravikelige minstevilkår i alle bedrifter med arbeidsforhold som omfattes av den aktuelle allmenngjøringsforskriften. Dersom arbeidstakerne allerede er bundet av en tariffavtale, vil denne avtalens vilkår bare måtte vike i den grad vilkårene som følger av allmenngjøringsforskriften samlet sett er gunstigere for arbeidstakerne.

Tariffnemnda vedtok høsten 2018 forlengelse av allmenngjøring av samtlige gjeldende forskrifter. For tiden gjelder følgende forskrifter fra Tariffnemnda⁴, jf. boks 5.1:

- Forskrift om allmenngjøring av tariffavtale for jordbruks- og gartnerinæringene
- Forskrift om allmenngjøring av tariffavtale for byggeplasser i Norge
- Forskrift om delvis allmenngjøring av Industrioverenskomsten for skips- og verftsindustrien
- Forskrift allmenngjøring av tariffavtale for renholdsbedrifter
- Forskrift om allmenngjøring tariffavtale for fiskeindustribedrifter
- Forskrift om allmenngjøring av Landsoverenskomsten for elektrofagene
- Forskrift om allmenngjøring av tariffavtaler for godstransport på vei
- Forskrift om allmenngjøring av tariffavtaler for persontransport med turbil
- Forskrift om allmenngjøring av tariffavtale for overnattings-, serverings- og cateringvirksomheter

Arbeidstilsynet⁵ fører tilsyn med at lønns- og arbeidsvilkår som følger av vedtak om allmenngjøring blir overholdt.

Alsos m.fl. (2021) anslår på bakgrunn av registeropplysninger at det var i overkant av 240 000 arbeidsforhold innen yrkesgrupper omfattet av vedtakene for allmenngjorte områder i virksomheter uten tariffavtale i 2018. Av disse var flertallet innen bygg og elektroinstallasjon, og overnatting og servering. Anslaget inkluderer 18 000

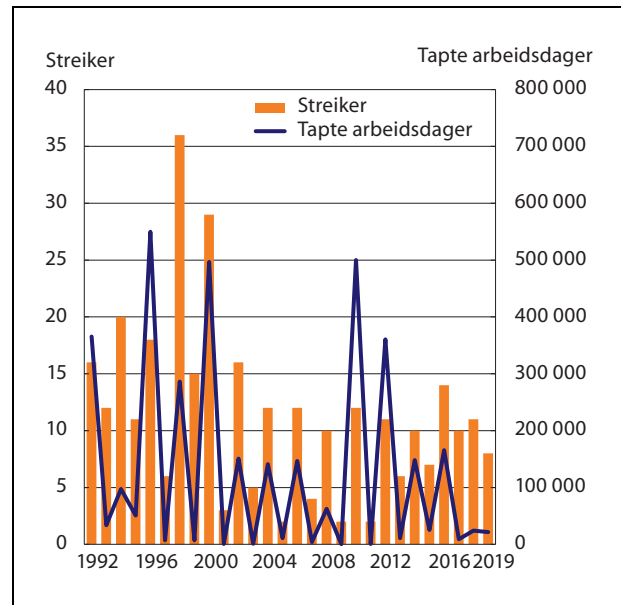
⁴ Se Tariffnemndas nettsider: <http://www.nemndene.no/tariffnemnda/>

⁵ Lønnssetser i de allmenngjorte tariffavtalene framgår på Arbeidstilsynets hjemmeside: <http://www.arbeidstilsynet.no/fakta.html?tid=90849>

innleide arbeidstakere. Denne beregningen medfører at tariffdekningen i privat sektor øker med drøyt 10 prosentenheter når en medregner ansatte i allmenngjorte områder, målt ved registeropplysninger, jamfør omtalen i avsnitt 5.3.

5 Arbeidskonflikter

Figur 5.3 viser antall streiker og tapte arbeidsdager som følge av streik i perioden 1992–2019. Antall tapte dager varierer mye mellom år. I perioden 2000–2009 sto konfliktene i 2000 (bl.a. konflikt mellom LO og NHO der fullføring av den femte ferieuken var ett av elementene) for opp mot halvparten av de tapte arbeidsdagene. Videre på 2000-tallet var det relativt mange tapte dager og involverte arbeidstakere som følge av streiker i 2010 og 2012. Det var relativt omfattende streiker i kommunal sektor i 2010 og 2012, og i staten i 2012. Disse streikene involverte alle eller nesten alle organisasjonene. I 2010 var det også omfattende konflikter i byggevirksomheten. I 2016 ble det registrert 14 arbeidskonflikter med til sammen 165 800 tapte arbeidsdager, herav 92 700 i hotell- og restaurantvirksomhet. I 2017 var det 8 900 tapte arbeidsdager som følge av konflikt, hvorav 8 av 10 var innen helse- og sosialtjenester. I 2018 var det 24 200 tapte arbeidsdager, herav 12 000 i næringsinformasjon og kommunikasjon og 7 200 i finansiering og forsikring. I 2019 gikk 21 532 arbeidsdager tapt i totalt åtte arbeidskonflikter, herav 18 900 innen samferdsel og helse- og sosialtjenester. Konflikter i oppgjørene er omtalt i vedlegg 1 i utvalgets rapporter.

Figur 5.3 Antall streiker og tapte arbeidsdager. 1992–2019

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Antall konflikter og tapte arbeidsdager har vært lavere på 2000-tallet enn på 1990-tallet. Antall tapte arbeidsdager er klart høyere i år med hovedoppgjør enn i år med mellomoppgjør. Dette har i hovedsak sammenheng med at det i hovedoppgjør er flere konfliktpunkter. Det forhandles om både lønnstillegg og endringer i de øvrige bestemmelsene i tariffavtalene, mens det i mellomoppgjør (andre avtaleår) normalt forhandles kun om lønnstillegg.

Boks 5.1 Gjeldende forskrifter om allmenngjøring av tariffavtaler

Forskrift om allmenngjøring av tariffavtale for jordbruks- og gartnerinæringene

Forskriften er fastsatt på grunnlag av Overenskomsten for jordbruks- og gartnerinæringene 2018–2020 mellom Næringslivets Hovedorganisasjon og NHO Mat og Drikke på den ene siden og Landsorganisasjonen i Norge og Fellesforbundet på den annen side. Forskriften omfatter jordbruks- og gartneriarbeid, hagesenter, planteskolearbeid og lager-/terminalarbeid, samt alle fag innenfor området landbruk, naturbruk og naturforvaltning som naturlig utføres innenfor næringen.

For ferie- og innhøstingshjelp er det vedtatt følgende minstelønnssatser per time: for arbeidstakere under 18 år: 103,15 kroner, for arbeidstakere over 18 år og som er ansatt inntil 12 uker: 123,15 kroner, og for de over 18 år som er ansatt mellom 12–24 uker (3–6 måneder): 128,65 kroner. Arbeidstakere over 18 år som er ansatt mer enn 6 måneder skal ha lønn som ufaglært fast ansatt, der satsene er 143,05 kroner for ufaglærte arbeidstakere, og 112,65 kr for ansatte under 18 år. Fagarbeidere skal gis et tillegg på 11,75 kroner per time. I tillegg er det allmenngjort hellig- og helgedagstillegg.

Boks 5.1 (forts.)

Forskrift om allmenngjøring av tariffavtale for byggeplasser i Norge

Denne forskriften er fastsatt på grunnlag av Fellesoverenskomsten for byggfag (FOB) 2018–2020 mellom Næringslivets Hovedorganisasjon og Byggenæringens Landsforening på den ene side og Landsorganisasjonen i Norge og Fellesforbundet på den annen side. Forskriften gjelder for faglærte og ufaglærte arbeidstakere som utfører bygningsarbeid på byggeplasser. Minstelønnsatsene per time er 209,70 kroner for fagarbeidere, 188,40 kroner for ufaglærte uten bransjeerfaring, 196,50 kroner for ufaglærte med minst ett års bransjeerfaring og 126,50 kroner for arbeidstakere under 18 år.

Forskrift om delvis allmenngjøring av Industrioverenskomsten for skips- og verftsindustrien

Forskriften er fastsatt på grunnlag av Industrioverenskomsten (VO-delen) 2018–2020 mellom Næringslivets Hovedorganisasjon og Norsk Industri på den ene siden og Landsorganisasjonen i Norge og Fellesforbundet på den annen side. Forskriften gjelder fagarbeidere, spesialarbeidere og hjelpearbeidere som utfører produksjons-, montasje- og installasjonsarbeid i skips- og verftsindustrien. Minstelønnsatsene per time er 178,55 kroner for fagarbeidere, 170,53 kroner for spesialarbeidere og 162,60 kroner for hjelpearbeidere. Allmenngjorte tillegg for ulike typer skiftarbeid er om lag de samme satsene som gjelder i Industrioverenskomsten.

Forskrift om allmenngjøring av tariffavtale for renholdsbedrifter

Forskriften er fastsatt på grunnlag av Overenskomst for Renholdsbedrifter 2018–2020 mellom Næringslivets Hovedorganisasjon og NHO Service og Handel den ene side og Landsorganisasjonen i Norge og Norsk Arbeidsmandsforbund på den annen side.

Forskriften gjelder for private bedrifter som driver salg av renholdstjenester, og gjelder for ansatte i slike bedrifter som utfører renhold. Forskriften gjelder ikke for ansatte i bedrifter

som er omfattet av tariffavtale inngått med fagforening med innstillingsrett. Forskriften innebærer at de berørte arbeidstakere skal minst ha en lønn per time på 187,66 kroner og arbeidstakere under 18 år minst 139,62 kroner. For arbeid mellom klokken 21.00 og 06.00 avtales lønnstillegg i hvert enkelt tilfelle. Lønnstillegget skal være minst 26 kroner per time.

Forskrift om allmenngjøring av tariffavtale for fiskeindustribedrifter

Forskriften er fastsatt på grunnlag av Overenskomst for Fiskeindustribedrifter 2018–2020 mellom Næringslivets Hovedorganisasjon og Sjømat Norge på den ene side og Landsorganisasjonen i Norge og Norsk Nærings- og Nytelsesmiddelarbeiderforbund på den annen side. Forskriften gjelder for fagarbeidere og produksjonsarbeidere med dertil hørende arbeidsoperasjoner, lagerarbeidere, transport, vakthold, rengjøring og kantine, håndverkere, reparatører, arbeidsledere, kontrollører, instruktører og kjølemaskinister/kuldemaskinister i fiskeindustribedrifter. Minstelønnsatsene per time er 195,20 kroner for fagarbeidere og 183,70 kroner for produksjonsarbeidere. Arbeidstakere under 18 år skal minst ha en lønn per time på 80 prosent av minstelønnsatsen. På arbeidsplasser med skiftarbeid er skifttilleggene allmenngjort.

Forskrift om delvis allmenngjøring av Landsoverenskomsten for elektrofagene

Forskriften er fastsatt på grunnlag av Landsoverenskomsten for elektrofagene 2018–2020 mellom Næringslivets Hovedorganisasjon og Nelfo på den ene siden og Landsorganisasjonen i Norge og EL & IT Forbundet på den annen side. Forskriften gjelder for bedrifter som utfører installasjon, montasje og vedlikehold av elektriske anlegg for automatisering, data, telekommunikasjon o.l. Forskriften gjelder for arbeidstakere som utfører slikt arbeid i slike bedrifter. Forskriften gjelder ikke for petroleumsvirksomheten til havs. Minstelønnsatsene per time er 217,63 kroner for faglærte som utfører fagarbeid og 189,52 kroner for øvrige arbeidstakere. På arbeidsplasser med skiftarbeid er skifttilleggene for to- og treskiftsordninger allmenngjort.

Boks 5.1 (forts.)

Forskrift om allmenngjøring av tariffavtaler for godstransport på vei

Forskriften er fastsatt på grunnlag av de to like-lydende avtalene Godsbilavtalen av 2018 mellom Norges Lastebileier-Forbund (NLF) og NLFs overenskomstbundne medlemsbedrifter på den ene side og Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund og Yrkestrafikkforbundet på den annen side og Overenskomst for godstransport av 2018 mellom Norges Lastebileier-Forbund og NLFs overenskomstbundne medlemsbedrifter på den ene side og Landsorganisasjonen i Norge/ Norsk Transportarbeiderforbund på den annen side. Forskriften gjelder for arbeidstakere som utfører godstransport på vei med kjøretøy med totalvekt over 3,5 tonn. Forskriften gjelder også *kabotasje-kjøring*, det vil si transportoppdrag mellom steder i Norge som etterfølger en grensekryssende transport til Norge, og *kombinert transport*, det vil si transport på vei i Norge som starter eller slutter med en grensekryssende transport på jernbane eller skip. Forskriften gjelder ikke grensekryssende transportvirksomhet (internasjonal transport) ut over dette. For arbeidstakere i bedrifter som er etablert utenfor Norge gjelder forskriften bare i den utstrekning transporten er en tjenesteytelse etter arbeidsmiljøloven § 1-7 (*utsendt arbeidstaker*). Forskriften gjelder ikke ved transport av virksomhetens egne varer.

Minstelønnsatsen per time er på 175,95 kroner. Ved transportoppdrag med planlagt overnatting, skal diett utbetales i henhold til det norske myndigheter til enhver tid godkjenner som skattefri diett. Det utbetales 1/3 diett-sats per påbegynt 8. time.

Forskrift om allmenngjøring av tariffavtaler for persontransport med turbil

Forskriften er fastsatt på grunnlag av Bussbransjeavtalen av 2018 mellom Næringslivets Hovedorganisasjon og NHO Transport på den

ene side og Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund og Yrkestrafikkforbundet på den annen side og Bussbransjeavtalen 2018–2020 mellom Næringslivets Hovedorganisasjon og NHO Transport på den ene side og Landsorganisasjonen i Norge og Norsk Transportarbeiderforbund på den annen side. Forskriften gjelder for arbeidstakere i bedrifter som utfører persontransport med turvogn eller buss når transporten ikke krever tildeling av løyve ved konkurranse etter yrkestransportlova § 8. Forskriften gjelder også kabotasje-kjøring, det vil si når en utenlandsk transportvirksomhet driver midlertidig turbiltransport med på- og/eller avstigning i Norge. Forskriften gjelder ikke grensekryssende transportvirksomhet (internasjonal transport) ut over dette. For arbeidstakere i bedrifter som er etablert utenfor Norge gjelder forskriften bare i den utstrekning transporten er en tjenesteytelse etter arbeidsmiljøloven § 1-7 (*utsendt arbeidstaker*). Minstelønnsatsen per time er på 158,37 kroner.

Forskrift om allmenngjøring av tariffavtale for overnattings-, serverings- og cateringvirksomheter

Forskriften er fastsatt på grunnlag av Riksavtalen 2018–2020 mellom Næringslivets Hovedorganisasjon og NHO Reiseliv på den ene siden og LO og Fellesforbundet på den annen side. Forskriften gjelder for ansatte innenfor overnattingsvirksomhet, serveringsvirksomhet, cateringvirksomhet og liknende på land, med unntak av ansatte som faller inn under Landforpleiningsavtalen og ansatte som organisasjonsmessig hører inn under avtaleområdet til FLT/LO. Begynnerlønn for arbeidstakere over 20 år/etter 4 md. praksis over 18 år er minst kr 167,90 per time. Unge arbeidstakere i kategoriene 16, 17 og 18 år skal ha en lønn per time på minst henholdsvis kr 110,33, 119,83 og 134,09. Det er fastsatt egne satser for fratrekk i lønn for innkvartering i bedriften.

Tabell 5.5 Store tariffavtaler etter næring/sektor

Næring/ sektor	Tariffavtale	Forbund/ forening	Arbeidsgiver- organisasjon	Forhandlings- nivå og omfang	Lønns- dannelse	Omtrentlig antall ansatte som omfattes i 2019
Industrien	Industri- overens- komsten ¹	LO/Felles- forbundet	NHO/Norsk Industri	Forbundsvist, arbeidere	Minstelønn	34 000
Bygg- og anleggs- virksomhet	Fellesoverens- komsten for byggfag	LO/Felles- forbundet	NHO/Bygge- næringens Lands- forening	Forbundsvist, arbeidere	Minstelønn	38 000
Varehandel	Landsoverens- komsten med bransjeavtaler	Handel og Kontor	Virke	Forbundsvist, funksjonærer	Minstelønn	63 000
Samferdsel	Overenskomst for Posten	LO Stat	Spekter	Sentralt mellom LO Stat og Spekter. Lokalt mellom forbundene og ledelsen.	Minstelønn	10 000
	Bussbransje- avtalen	LO/NTF og YS/YTF	NHO/NHO Transport	Forbundsvist, arbeidere	Normallønn	9 000
	Bussbransje- avtalen	LO Stat/YS Spekter	Spekter	Sentralt, forbundsvist	Normallønn	4 500
Hotell- og restaurant- virksomhet	Riksavtalen for hotell- og restaurant	LO/Felles- forbundet	NHO/NHO Reiseliv	Forbundsvist, arbeidere	Minstelønn	30 000
Finans- tjenester	Sentralavtalen for finans- næringen	Finans- forbundet	Finans Norge	Sentralt, vertikalt	Minstelønn	29 000
Staten	Hovedtariff- avtalene i staten	Hoved- sammen- slutningene i staten	KMD	Sentralt, vertikalt	Normallønn	153 000
Kommuner og fylkes- kommuner, ekskl. Oslo kommune	Hovedtariff- avtalen, kap 4 (stillinger med hovedsakelig sentral lønns- dannelse)	Forhandlings- sammen- slutninger i KS-området	KS	Sentralt, vertikalt	Minstelønn	391 000
	Hovedtariff- avtalen, kap 3 og 5 (stillinger med lokal lønns- dannelse)			Lokalt. Ledere og akademikere	Uten lønnssatser	52 000

Tabell 5.5 Store tariffavtaler etter næring/sektor

Næring/ sektor	Tariffavtale	Forbund/ forening	Arbeidsgiver- organisasjon	Forhandlings- nivå og omfang	Lønns- dannelse	Omtrentlig antall ansatte som omfattes i 2019
De statlig eide helse- foretakene	Overenskomst for Norsk Syke- pleierforbund	Norsk Sykepleier- forbund	Spekter	Sentralt, forbundsvist	Minstelønn	40 000
	Overenskomst for LO-forbund	Forbundene i LO Stat		Sentralt, forbundsvist	Minstelønn	25 000
	Overenskomst for YS-forbund	Forbundene i YS Spekter		Sentralt, forbundsvist	Minstelønn	9 000
	Overenskomst Akademikerne – Helse	Foreningene i Akademikerne – Helse		Sentralt, forbundsvist og lokalt	Normal- lønn/ minstelønn/ uten lønns- satser	23 000
	Overenskomst øvrige akade- mikerforbund Helse	Foreningene i SAN		Forbundsvist og lokalt	Uten sentrale lønnssatser	9 000
NHO- området	Hovedavtalen Tekna	Tekna, Akademikerne	NHO/ tilsluttede lands- foreninger	Lokalt, funksjonærer	Uten lønnssatser	19 000
NHO- området	Overenskomst NITO	NITO	NHO/ tilsluttede lands- foreninger	Lokalt, funksjonærer	Uten lønnssatser	18 000

¹ Om lag 2 500 av de som er omfattet av Industrioverenskomsten, er ansatte i byggebedrifter.
Kilde: Beregningsutvalget.

Vedlegg 6**Fastlandsbaserte konkurranseutsatte næringer og lønnskostnadsandeler**

I NOU 2020: 8 ble det gjort en analyse av virkningen av skattetilpasning på lønnskostnadsandelene, se vedlegg 6, punkt 6.2.

1 Lønnskostnadsandeler i fastlandsbaserte konkurranseutsatte næringer

Driftsresultatet for fastlandsbaserte konkurranseutsatte næringer¹ var i overkant av 59 milliarder kroner i 2020, mot 55 milliarder kroner året før. Dette driftsresultatet kan fordeles på ressursbaserte næringer, leverandørvirksomhet og ikke-stedbundne næringer.

De *ressursbaserte næringene* hadde ifølge foreløpige nasjonalregnskapstall, et driftsresultat på rundt 47 milliarder kroner siste år, noe som er litt svakere enn de tre foregående årene, men godt over resultatet for årene 2011–2016. Ressursbasert industri, hovedsakelig næringsmiddel- og trevareindustri, trakk opp driftsresultatet, mens aquakultur trakk sterkt ned. Det understrekes at det er betydelig usikkerhet i de første anslagene for driftsresultat i nasjonalregnskapet, og disse tallene vil normalt endres når informasjon fra foretaksregnskap innarbeides.

Leverandørvirksomhet som omfatter verfts- og annen transportmiddelindustri, reparasjon og

¹ Jf. NOU 2013: 13 Lønnsdannelsen og utfordringer for norsk økonomi. Se definisjon i boks 6.1.

installasjon av maskiner og utstyr i tillegg til tjenester tilknyttet petroleumsutvinning, inklusive boretjenester, har hatt et negativt driftsresultat etter 2016. De fem siste årene har både tjenester i tilknytning til petroleumsvirksomheten og verftsindustrien bidratt til dette. I 2020 er det foreløpig beregnet et negativt driftsresultat på vel 6 milliarder kroner. Det er en bedring fra de to foregående årene og forklares i hovedsak med mindre negativt driftsresultat for petroleumstjenestene.

Ikke-stedbundne næringer hadde et driftsresultat på om lag 18 milliarder kroner i 2020, en liten økning fra de foregående årene. Ikke-stedbundne næringer består i sin helhet av industrinæringer, se boks 6.1. Det var særlig oljeraffinerings- og kjemisk råvareproduksjon som bidro positivt, mens andre områder som maskinvarer og elektrisk utstyr hadde lavere driftsresultat i 2020 enn året før.

Lønnskostnadsandelen i fastlandsbaserte konkurranseutsatte næringer er illustrert i figur 6.1. *Ressursbaserte næringer* hadde en oppgang i lønnskostnadsandelen fra 55,6 prosent i 2019 til 56,9 prosent i 2020. Dette er likevel lavere enn andelen i årene 2011–2015. Ellers består fiske, akvakultur og skogbruk (inngår i de ressursbaserte næringene) i stor grad av selvstendig næringsdrivende. Det medfører at lønnskostnadsandelen samlet for ressursbaserte næringer er relativt sett lav sammenlignet med de andre områdene.

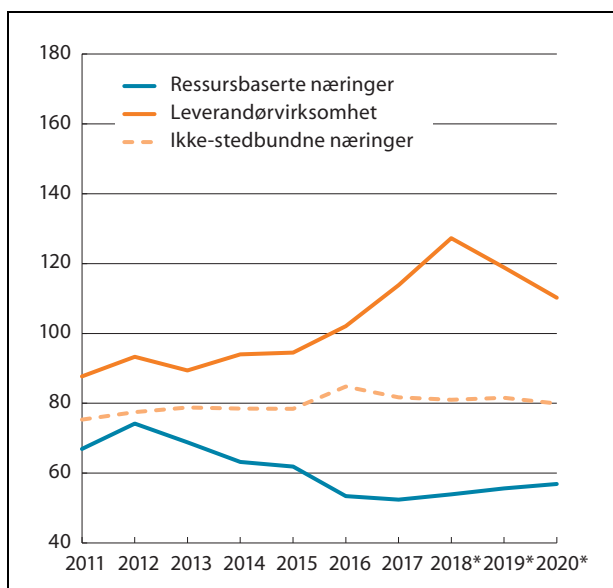
Lønnskostnadsandelen i *leverandørvirksomhet* har på grunn av negative driftsresultat ligget over 100 prosent etter 2016. Andelen har bedret seg de

Tabell 6.1 Driftsresultat fastlandsbaserte konkurranseutsatte næringer. Milliarder kroner

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019*	2020*
Fastlandsbaserte konkurranseutsatte næringer:	50,0	39,4	48,3	52,8	55,1	57,6	58,7	53,0	54,6	59,1
Ressursbaserte næringer	22,4	16,2	21,5	28,6	31,5	46,7	50,7	49,9	48,8	47,2
Leverandørvirksomhet	8,0	4,7	8,7	4,9	4,2	-1,3	-7,1	-13,2	-11,0	-6,4
Ikke-stedbundne næringer	19,6	18,5	18,1	19,2	19,4	12,2	15,1	16,4	16,7	18,4

* Foreløpige tall.

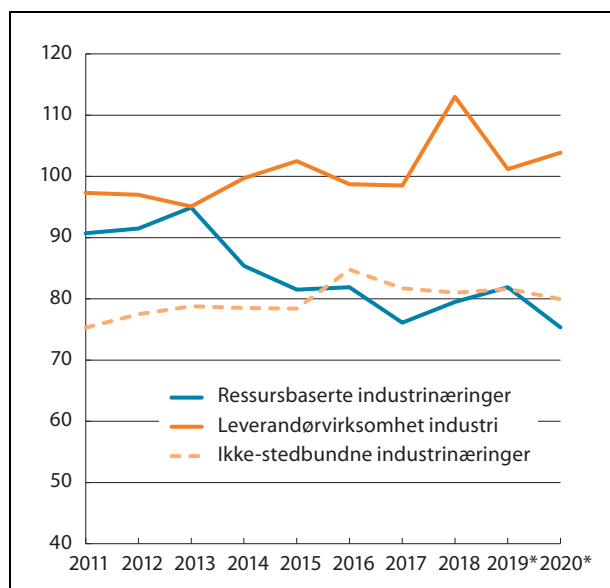
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 6.1 Lønnskostnader i prosent av faktorinntekt, fastlandsbaserte konkurranseutsatte næringer

* Foreløpige tall.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 6.2 Lønnskostnader i prosent av faktorinntekt for fastlandsbasert konkurranseutsatt industri

* Foreløpige tall.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

to siste årene og er foreløpig beregnet til 110,3 prosent i 2020.

Lønnskostnadsandelen i *ikke-stedbundne næringer* har vært relativt stabil etter 2011. I 2020 var den 80,0 prosent som er litt lavere enn de fire foregående årene, men lå ellers på årlig gjennomsnitt for de siste 10 årene. Gjennomsnittet i 5-årsperioden 2016–2020 var 81,8 prosent, mens den var 77,7 i den foregående 5-årsperioden.

Industri

Foreløpige tall viser at *fastlandbasert konkurranseutsatt industri* hadde et driftsresultat på 33 milliarder kroner i 2020, mot 27 milliarder kroner i 2019, jf. tabell 6.2. Driftsresultatet i *ressursbaserte indu-*

strinæringer var nærmere 16 milliarder kroner, om lag 5 milliarder kroner over 2019-nivået. Som nevnt over forklares dette med økt driftsresultat særlig i næringsmiddel- og trelastindustrien.

Det er foreløpig beregnet et negativt driftsresultat i *leverandøriindustrien* på 1 milliard kroner i 2020. Det er en liten forverring fra året før, men en forbedring fra 2018. Det var verftsindustrien som bidro til det negative driftsresultatet. *Ikke-stedbundne industri* er det samme aggregatet som *ikke-stedbundne næringer*. Driftsresultatet for disse næringene samlet var vel 18 milliarder kroner i 2020 mot i underkant av 17 milliarder kroner i 2019.

Figur 6.2 viser lønnskostnadsandelen til *fastlandsbasert konkurranseutsatt industri*. Gitt en økning i driftsresultatet på nærmere 50 prosent,

Tabell 6.2 Driftsresultat fastlandsbasert konkurranseutsatt industri. Milliarder kroner

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019*	2020*
Fastlandsbaserte konkurranseutsatte industri	24,2	23,0	21,9	26,2	27,9	22,1	29,6	24,8	26,9	33,1
Ressursbaserte industrinæringer	3,8	3,6	2,1	6,8	9,4	9,5	14,0	11,9	10,6	15,8
Leverandørvirksomhet industri	0,8	1,0	1,8	0,1	-0,8	0,4	0,5	-3,5	-0,4	-1,1
Ikke-stedbundne industrinæringer	19,6	18,5	18,1	19,2	19,4	12,2	15,1	16,4	16,8	18,4

* Foreløpige tall.

¹ Fastlandsbasert konkurranseutsatt industri omfatter alle industrinæringer utenom næringen *Trykking og reproduksjon av innspilte opptak*. For oversikt over næringene i aggregatet, se boks 6.1.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Boks 6.1 Fastlandsbaserte konkurranseutsatte næringer

Konkurranseutsatte næringer er definert som næringer der summen av eksportandel av bruttoproduktet i næringen lagt sammen med importandel av konsum av produkter i næringen overstiger 50 prosent. De konkurranseutsatte næringene er inndelt i ressursbaserte næringer, leverandørvirksomhet og ikke-stedbundne næringer. Ressursbaserte næringer er definert

ved at de er avhengige av naturressurser til produksjon, leverandørvirksomhet er begrenset ved at de leverer mye til petroleumsvirksomhet innenlands og utenlands, og ikke-stedbundne næringer er konkurranseutsatte næringer som ikke er avhengige av norske naturressurser. Inndelingen består av følgende næringer:

	Fastlandsbaserte konkurranseutsatte næringer	Fastlandsbasert konkurranseutsatt industri
<i>Ressursbaserte næringer:</i>		
Utvinning av råolje og naturgass		
Bergverksdrift	X	
Fiske, fangst og akvakultur	X	
Skogbruk	X	
Trelast- og trevareindustri, unntatt møbler	X	X
Produksjon av metaller	X	X
Produksjon av papir og papirvarer	X	X
Nærings-, drikkevare- og tobakksindustri	X	X
<i>Leverandørvirksomhet:</i>		
Rørtransport		
Tjenester tilknyttet utvinning av råolje og naturgass	X	
Reparasjon og installasjon av maskiner og utstyr	X	X
Verftsindustri og annen transportmiddelindustri	X	X
<i>Ikke-stedbundne næringer:</i>		
Utenriks sjøfart		
Oljeraffinering, kjemisk og farmasøytisk industri	X	X
Produksjon av metallvarer, elektrisk utstyr og maskiner	X	X
Tekstil-, beklednings- og lærvareindustri	X	X
Gummivare- og plastindustri, mineralproduktindustri	X	X
Produksjon møbler og annen industriproduksjon	X	X

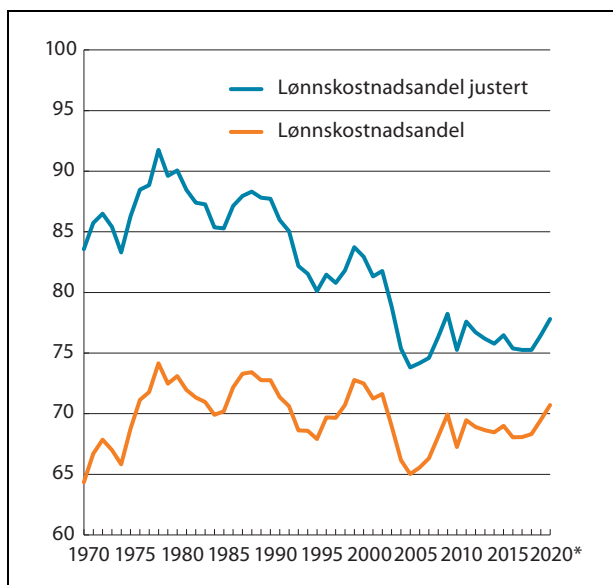
Kilde: NOU 2013: 13 Lønnsdannelsen og utfordringer for norsk økonomi.

ifølge de foreløpige beregningene, og svært moderat økning i lønnskostnadene, falt lønnskostnadsandelen i ressursbaserte industrinæringer sterkt fra 2019 til 2020. Den er foreløpig beregnet til 75,3 prosent. Det er på nivå med lønnskostnadsandelen i 2017, men godt under gjennomsnittet for 2011–2020 som var 83,9 prosent. Lønnskostnadsandelen i siste 5 års periode var for øvrig 78,9 prosent.

Leverandørindustrien slik den er definert i her, har normalt hatt høy lønnskostnadsandel. I 2020 er den foreløpig beregnet til 103,9 prosent. Det er på nivå med gjennomsnittet for de siste 5 årene, men over gjennomsnittet i 5-årsperioden 2011–2015 da den var 98,3 prosent. De siste 20 årene har lønnskostnadsandelen i gjennomsnitt vært 97,6 prosent, hhv. 94,5 prosent i perioden 2001–2010 og 100,7 i årene 2011–2020.

2 Lønnskostnadsandeler med og uten selvstendiges arbeidsinntekt

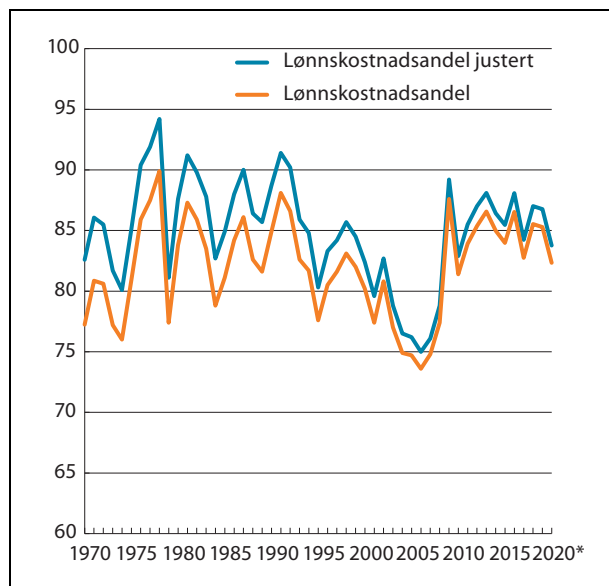
Lønnskostnadsandelene som presenteres i kapittel 6 og tidligere i dette vedlegget viser arbeidstakernes lønnskostnader regnet som andel av faktorinntekt (summen av driftsresultat og lønnskostnader). Faktorinntekten er altså den inntekten som tilfaller produksjonsfaktorene arbeidskraft og kapital. De selvstendiges avlønning av arbeidsinn-

Figur 6.3 Lønnskostnadsandeler og lønnskostnadsandeler inkludert verdien av selvstendiges arbeidsinnsats. Markedsrettet virksomhet Fastlands-Norge

* Foreløpige tall.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 6.4 Lønnskostnadsandeler og lønnskostnadsandeler inkludert verdien av selvstendiges arbeidsinnsats. Industri

* Foreløpige tall.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

sats er en del av driftsresultatet og regnes ikke som lønnskostnad.

I figurene 6.3 og 6.4 sammenlignes de tradisjonelle lønnskostnadsandelene med andeler der driftsresultatet er korrigert for verdien av selvstendiges arbeidsinnsats og denne verdien er lagt til lønnskostnadene. Sammenligningene gjøres for henholdsvis markedsrettet virksomhet i Fastlands-Norge og industri. De selvstendiges arbeidsinnsats er avregnet til gjennomsnittlig lønnsnivå i de ulike næringsområdene.

Figurene viser at lønnskostnadsandelen justert for selvstendiges anslåtte arbeidsinntekt, for markedsrettet virksomhet i Fastlands-Norge har nærmet seg den tradisjonelle lønnskostnadsandel over tid. I 1970 var den justerte andelen 83,6 prosent, noe som var 19,2 prosentpoeng over den tradisjonelle, mens den i 2011 var 77,6 prosent og 8,1 prosentpoeng over den tradisjonelle. Etter dette har den justerte lønnskostnadsandelen ligget stabilt rundt 7 prosentpoeng høyere. Den justerte lønnskostnadsandelen er foreløpig beregnet til 77,8 prosent i 2020. Utviklingen fra 1970 kan forklares med at i 1970 var 18 prosent av de sysselsatte selvstendig næringsdrivende. Denne andelen har gradvis gått ned og de siste 10 årene utgjør de selvstendige i underkant av 6 prosent av de sysselsatte. Reduksjonen i antall selvstendige har vært spesielt stor for primærnæringene, men antallet er også redusert i varehandel og industri.

Figur 6.4 viser justert og tradisjonell lønnskostnadsandel for industrivirksomheter. Avviket mellom de to andelene falt fra 5,3 prosentpoeng i 1970 til 2,2 prosentpoeng i 2000. Gjennomsnittlig forskjell på de to lønnskostnadsandelene de siste

20 årene har vært 1,5 prosentpoeng, og denne forskjellen har ligget stabilt. Lønnskostnadsandelen i industrien justert for selvstendiges arbeidsinntekt er beregnet til 83,8 prosent i 2020.

Vedlegg 7

Lønn og lønnskostnader

I dette vedlegget beskrives sammenhenger mellom enkelte begreper for lønn og lønnskostnader og utviklingen i disse, jf. omtale i Holden III-utvalgets utredning NOU 2013: 13.

Begreper

Årslønn i nasjonalregnskapet omfatter avtalt lønn med faste tillegg inklusive etterbetalinger, feriepengetillegg, bonus og uregelmessige tillegg knyttet til arbeidets art, mens naturallønn, overtidslønn og sluttvederlag ikke er inkludert. For en lønnstaker er dette lønnen en normalt vil motta i løpet av kalenderåret hvis det arbeides full tid uten fravær og betalt overtid. Se også definisjonen i vedlegg 2.

Lønn per årsverk omfatter alle lønnsutbetalinger til en arbeidstaker, også naturallønn, overtid, sluttvederlag og opsjoner knyttet til individuelle avtaler. Feriepenger føres til året de er påløpt.

Lønnskostnadene er summen av direkte og indirekte lønnskostnader. Lønnskostnadene inkluderer i prinsippet direkte lønnskostnader (alle lønnsutbetalinger inklusive overtidsgodtgjørelse og lønn under sykdom, permisjoner mv. som betales av arbeidsgiver) og indirekte lønnskostnader (som arbeidsgiveravgift, faktiske og beregnede pensjonsutgifter betalt av arbeidsgiver).

Timelønnskostnadene som omtales i kapittel 5, utgjør i hovedsak samlede lønnskostnader regnet per utførte timeverk. Antall utførte timeverk er fratrukket fravær som ferie, permisjon og sykefravær, men inkluderer overtid. Endringer i disse vil dermed påvirke timelønnskostnadene, men ikke årslønn slik den er definert. Endringer vil bestå av årlig variasjon i antall arbeidsdager, fravær og overtid, men også mer permanente endringer i arbeidstids- og feriebestemmelser. Arbeidsgivers bidrag til pensjonsordninger er i tillegg til arbeidstid, av størst betydning for forskjellen mellom lønn og lønnskostnad per utførte timeverk.

Nærmere om sammenhengen mellom timelønnskostnader og årslønn i alle næringer under ett

Det følger av definisjonene ovenfor at bl.a. følgende forhold kan bidra til ulik utvikling i timelønnskostnader og årslønn:

- endringer i overtid
- endringer i sykefravær
- endringer i antall virkedager, f.eks. pga. endringer i bevegelige helligdager og skuddår
- endringer i arbeidsgiveravgift og pensjonspremier
- endret sats for feriepenger

I tillegg vil forskyvninger i sysselsettingen mellom ulike regioner med forskjellig arbeidsgiveravgift bidra til at de samlede timelønnskostnadene for en lønnstakergruppe utvikler seg forskjellig fra årslønnen.

Tabell 7.1 gir en illustrasjon på hvordan ulike faktorer har bidratt til avvik mellom årlig vekst i årslønn og i lønnskostnader per utførte timeverk i Norge siden 2011. Færre virkedager løftet veksten i lønnskostnader per time i 2017 og 2018, mens antall virkedager økte fra 2019 til 2020 og bidro til å trekke ned lønnskostnader per time sammenlignet med årslønn med 1 prosentenheter. Endringer i posten andre arbeidskraftkostnader trakk isolert sett ned avviket mellom veksten i årslønn og lønnskostnader per time med 0,4 prosentenheter. Avviket mellom årlig vekst i årslønn og i lønnskostnader per utførte timeverk har vært størst når endringer i antall virkedager og andre arbeidskraftkostnader har trukket i samme retning. Tallene for 2019 og 2020 er beheftet med usikkerhet som følge av at anslagene for utvikling i overtid, skiftarbeid og trygde- og pensjonspremier bygger på et foreløpig kildemateriale.

Sammenheng mellom lønn per årsverk og årslønn

Tabell 7.3 gir en sammenligning av nivået på årslønn og lønn per årsverk for enkelte næringer i privat sektor og offentlig forvaltning slik disse

Tabell 7.1 Ulike faktorerers bidrag til avvik mellom årslønn og lønnskostnader per utførte timeverk for alle grupper. Bidrag i prosentpoeng

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019*	2020*
Lønnskostnader per time, prosent	4,3	4,7	5,1	2,8	2,4	1,1	2,9	3,2	3,9	2,4
Årslønn, prosent	4,2	4,0	3,9	3,1	2,8	1,7	2,3	2,8	3,5	3,1
Avvik i prosentpoeng ¹	0,1	0,7	1,2	-0,3	-0,4	-0,6	0,6	0,4	0,4	-0,7
Anslag på bidrag til avvik i prosentpoeng. Endring i ² :										
– Antall virkedager	0,0	0,4	0,8	-0,4	-0,4	-0,4	0,8	0,3	0,0	-1,0
– Sykedager	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
– Overtid	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
– Naturrallønn	0,0	0,0	0,0	-0,1	-0,1	0,0	-0,1	0,0	0,0	-0,1
– Andre arbeidskraftskostnader (inkl. strukturendringer)	0,1	0,3	0,4	0,2	0,1	-0,2	-0,1	0,1	0,4	0,4
Antall virkedager	253	252	250	251	252	253	251	250	250	253

* Foreløpige tall.

¹ Positivt avvik innebærer at timelønnskostnadene øker mer enn årslønn.² Flere virkedager bidrar til lavere timelønnskostnader sammenlignet med årslønn. Økt overtid og naturrallønn bidrar motsatt. Økt sykefravær bidrar normalt også til å øke timelønnskostnadene relativt til årslønn. Avrunding betyr at summen av komponentene kan være forskjellig fra samlet avvik.

Kilder: Statistisk sentralbyrå og Beregningsutvalget.

størrelsene er beregnet i nasjonalregnskapet. Også lønnskostnader per årsverk er angitt.

Offentlig forvaltning vil her bestå av statsforvaltningen og kommuneforvaltningen, dvs. offentlig administrasjon, offentlige utdanningsinstitusjoner, helseforetak mv. Nasjonalregnskapet avstemmes mot offentlige regnskaper (statlig og kommunal forvaltning). Dette kan gi en annen avgrensning enn i lønnsstatistikken, der offentlig forvaltning utelukkende er definert ut fra næringskoder og sektorkoder.

Når det gjelder lønn og lønnskostnader, er det viktig å være klar over at virksomhetene i staten, helseforetakene og i kommuneforvaltningen benytter litt forskjellige regnskapsprinsipper i regnskapsføringen. Dette slår tydeligst ut i føringen av pensjonskostnader. Nasjonalregnskapet utnytter regnskapsinformasjonen slik den kommer til uttrykk gjennom Statistisk sentralbyrås regnskaper for offentlig forvaltning. Flere virk-

somheter innenfor statsforvaltningen betaler ikke premie for sine ansatte til Statens pensjonskasse (SPK). For disse virksomhetene benyttes pensjonskostnader beregnet av SPK med utgangspunkt i karakteristika ved de ansatte og deres arbeidsforhold (alder, kjønn, ansiennitet, lønnsnivå mv.). Fram til hovedrevisjonen av nasjonalregnskapet i 2014 ble underskuddet i SPK inkludert i pensjonskostnadene.

Lønn per årsverk er lavere enn årslønn i offentlig forvaltning (tabell 7.3 og 7.4). Dette skyldes at summen av overtidslønn og naturrallønn ikke er tilstrekkelig til å dekke opp for tapet av lønn knyttet til sykefravær. Det er særlig det lave nivået på naturrallønn i forvaltning som gir dette resultatet. I næringene i privat sektor er lønn per årsverk stort sett høyere enn årslønn. I industrien var lønn per årsverk 9,1 prosent høyere enn årslønnen i 2019, mens det ikke er forskjell i finansierings- og forsikringsvirksomhet. I gjennomsnitt for alle næringer var lønn per årsverk 2,6 prosent høyere enn årslønnen i 2020, mot 3,9 prosent i 2019. Overnattings- og serveringsvirksomhet skiller seg ut med 3,2 prosent lavere lønn per årsverk enn årslønn i 2020 etter at lønn per årsverk falt med 6,7 prosent fra 2019 til 2020, mens årslønnen økte med 2,5 prosent. Dette reflekterer at permit-

Tabell 7.2 Antall virkedager

2020	2021	2022	2023	2024	2025
253	253	253	251	251	250

Boks 7.1 Reviderte tall for lønn, lønnskostnader og sysselsetting

I august 2019 ble nye tilbakegående tallserier fra nasjonalregnskapet publisert i en såkalt hovedrevisjon. Det var hovedsakelig tall for lønn, lønnskostnader og sysselsetting (bl.a. årsverk) som ble endret, og bakgrunnen for dette var innarbeiding av ny informasjon fra a-ordningen. Revisjonen medførte lavere nivå-tall både for lønn, lønnskostnader og sysselsettingsvariabler (bl.a. årsverk). Det var relativt større nedgang i årsverk enn i lønn og lønnskostnader, slik at lønn og lønnskostnader per årsverk økte. Mens arbeidsgivers lønnsutbetalinger under sykefravær tidligere var regnet som lønn, er dette nå omklassifisert til sosiale kostnader. Dette bidrar isolert sett til å øke kilen mellom lønn og lønnskostnader. Samtidig har nye beregninger av pensjonskostnader i helseforetakene

bidratt til å trekke ned lønnskostnadene i offentlig forvaltning.

Både lønn og lønnskostnader per årsverk ble justert opp for alle næringer totalt. I industrien var oppjusteringen på om lag 6 prosent hvert år for lønn per årsverk, og 9 prosent for lønnskostnader per årsverk. Motsatt ble lønn per årsverk nedjustert i finansierings- og forsikringsvirksomhet med om lag 7 prosent. I offentlig forvaltning var det kun små endringer i lønn og lønnskostnader per årsverk. Endringene medførte dermed blant annet at forholdet mellom lønn og lønnskostnader per timeverk eller årsverk i offentlig sektor sammenlignet med industrien ble endret betydelig. Endringene ble innarbeidet og omtalt i fjorårets rapport, NOU 2020: 8.

terte i nasjonalregnskapets årslønnsbegrep regnes som sysselsatte de første tre månedene av permitteringsperioden og tilordnes lønn, se definisjoner i vedlegg 2. Derfor blir veksten i utbetalt lønn per årsverk lavere enn veksten i beregnet årslønn, og da negativ i Overnattings- og serveringsvirksomhet.

Utviklingen i lønn og lønnskostnader

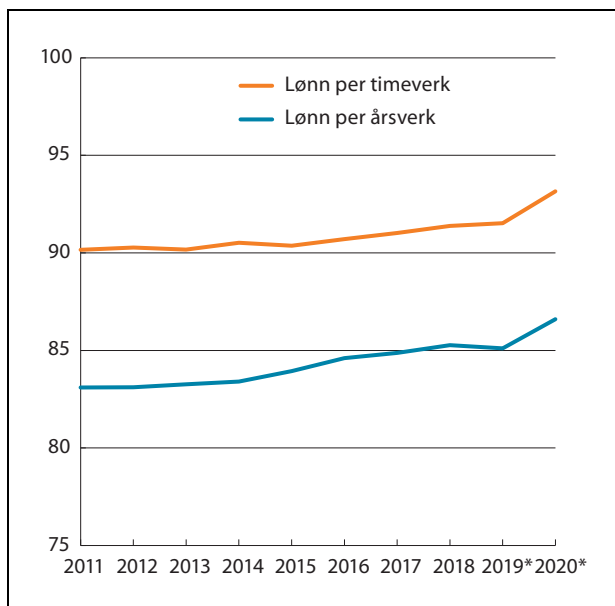
Lønnskostnadene per årsverk i gjennomsnitt for alle grupper var 25,0 prosent høyere enn lønn per årsverk i 2020, jf. tabell 7.4. I industrien var forskjellen 22,7 prosent. Forskjellen mellom lønnskostnader og lønn har vært noe høyere i offentlig forvaltning og var 30,7 prosent i 2020, mot 29,1 prosent i 2011. Tabell 7.5 viser at den prosentvise årlige veksten i lønn og lønnskostnader per årsverk steg fra 2016 til 2019, men falt fra 2019 til 2020. Tabell 7.6 og 7.7 viser at dette fulgte av redusert vekst i lønn og arbeidsgiveravgift i 2020, samtidig som det var nedgang i pensjonskostnader mv. Utviklingen i lønnskostnader i 2019 og 2020 er preget av en stor økning i pensjonskostnader mv. i 2019, særlig i industrien, se tabell 7.7.

I tabell 7.6 er lønnskostnadene per årsverk fordelt på lønn, arbeidsgiveravgift og pensjonskostnader mv. I gjennomsnitt utgjør lønnen rundt 80 prosent, arbeidsgiveravgiften vel 11 prosent og pensjonskostnader mv. resten. I industrien

utgjorde lønnen 81,5 prosent og pensjonskostnadene mv. 7,1 prosent i 2020. I offentlig forvaltning utgjorde lønnen 76,5 prosent av samlede lønnskostnader, og pensjonskostnader mv. 12,5 prosent. Totalt, i industrien og i offentlig forvaltning var andelen til pensjonskostnader noe høyere i slutten enn i begynnelsen av tiårsperioden. Tabell 7.7. viser at varehandel mv. skiller seg ut med vekst i pensjonskostnader mv. på 5,1 prosent i 2020, der det ellers var nedgang totalt og i andre næringer i tabellen og i offentlig forvaltning.

I figur 7.1 sammenlignes lønn per årsverk i offentlig forvaltning med tilsvarende i industrien. Det er forskjell i antall utførte timer bak årsverkene i ulike næringer. Derfor viser figuren også det relative forholdet mellom lønn i offentlig forvaltning og i industrien når man regner per utførte timeverk. Lønn per årsverk i offentlig forvaltning relativt til industrien økte med 2,7 prosentenheter fra 2015 til 2020, herav 1,5 prosentenheter fra 2019 til 2020, til 86,6 prosent. Lønn per timeverk i offentlig forvaltning utgjorde 93,2 prosent av lønn per timeverk i industrien i 2020, 1,6 prosentenheter høyere enn året før. Dette følger av at lønn per årsverk og lønn per timeverk i offentlig forvaltning økte med henholdsvis 2,2 og 2,7 prosent, samtidig som veksten i industrien var henholdsvis 0,5 og 0,9 prosent.

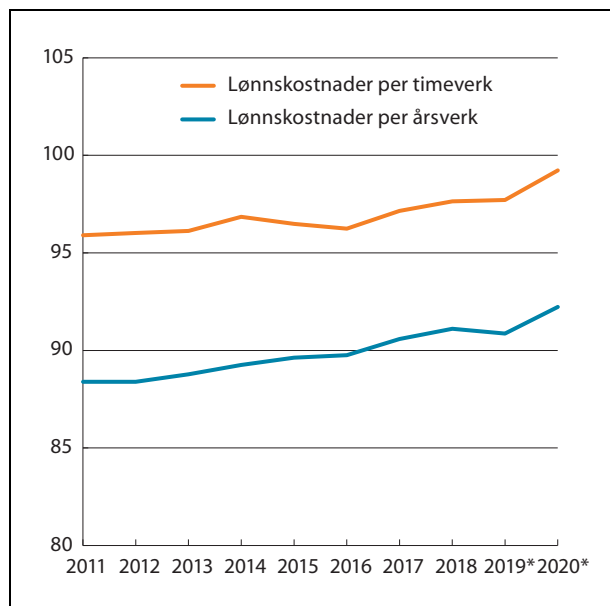
En tilsvarende sammenligning av lønnskostnader per årsverk og per timeverk for offentlig

Figur 7.1 Lønn per årsverk og timeverk i offentlig forvaltning sammenlignet med lønn per årsverk og timeverk i industrien. Lønn per årsverk/timeverk i industrien =100

* Foreløpige tall.

Kilde: Nasjonalregnskapet. Statistisk sentralbyrå.

Figur 7.2 Lønnskostnad per årsverk og timeverk i offentlig forvaltning sammenlignet med lønnskostnad per årsverk og timeverk i industrien. Lønnskostnad per årsverk/timeverk i industrien =100

* Foreløpige tall.

Kilde: Nasjonalregnskapet. Statistisk sentralbyrå.

forvaltning og industri er vist i figur 7.2. Over den tiårsperioden som figuren viser, har lønnskostnadene per årsverk i forvaltningen økt fra 88,4 prosent til 92,2 prosent av lønnskostnadene i

industrien. Også lønnskostnader per timeverk har økt i offentlig forvaltning sammenlignet med industrien, og utgjorde 99,2 prosent av lønnskostnader per timeverk i industrien i 2020.

Tabell 7.3 Lønnsnivå og lønnskostnader per årsverk. 1000 kroner

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019*	2020*
<i>Totalt</i>										
Årslønn	453,6	472,0	490,6	505,6	519,8	528,9	541,0	556,3	575,7	593,5
Lønn per årsverk	472,3	492,4	512,7	527,5	541,7	549,8	561,5	578,2	598,0	609,0
Lønnskostnader per årsverk	586,3	614,1	640,3	660,4	677,6	686,0	699,9	721,9	749,8	761,4
<i>Industri</i>										
Årslønn	458,7	478,4	497,1	513,0	526,9	535,7	547,1	560,7	578,8	593,8
Lønn per årsverk	515,3	537,5	556,8	574,4	589,2	598,3	609,6	624,5	645,1	648,0
Lønnskostnader per årsverk	625,3	655,6	681,4	705,2	723,3	735,4	747,6	766,0	795,3	795,2
<i>Varehandel og reparasjon av motorvogner</i>										
Årslønn	411,0	425,2	440,0	451,4	465,4	476,9	490,8	502,0	519,5	537,7
Lønn per årsverk	433,1	447,5	466,1	477,3	492,0	503,8	518,8	534,2	555,2	567,5
Lønnskostnader per årsverk	522,7	542,7	565,0	576,8	592,8	606,4	624,2	643,6	670,3	686,4
<i>Bygge- og anleggsvirksomhet</i>										
Årslønn	438,2	453,6	469,4	482,5	496,2	507,7	520,7	534,9	549,8	569,6
Lønn per årsverk	477,7	494,7	513,6	527,7	543,1	555,3	572,9	588,4	605,6	615,1
Lønnskostnader per årsverk	568,0	590,6	611,8	627,4	645,5	660,5	682,3	701,9	723,5	735,3
<i>Overnattings- og serveringsvirksomhet</i>										
Årslønn	328,2	337,9	348,5	356,2	365,8	373,5	382,4	394,7	411,3	421,6
Lønn per årsverk	344,7	355,6	367,9	376,0	386,3	390,0	398,8	415,8	437,7	408,2
Lønnskostnader per årsverk	402,3	416,0	430,1	439,3	450,3	454,2	464,0	484,6	511,7	478,2
<i>Finansierings- og forsikringsvirksomhet</i>										
Årslønn	651,2	656,0	692,7	725,4	752,8	775,1	792,5	817,1	846,0	870,5
Lønn per årsverk	638,0	661,4	697,6	730,7	759,0	784,4	807,5	837,5	845,0	869,9
Lønnskostnader per årsverk	834,8	877,6	921,8	970,4	1006,7	1032,3	1044,1	1082,7	1101,0	1123,1
<i>Offentlig forvaltning</i>										
Årslønn	441,3	460,6	477,8	494,0	509,5	521,3	534,9	551,3	570,7	585,0
Lønn per årsverk	428,2	446,7	463,6	479,1	494,6	506,2	517,4	532,5	549,0	561,2
Lønnskostnader per årsverk	552,7	579,5	604,9	629,4	648,3	660,1	677,2	697,9	722,6	733,5

* Foreløpige tall.

Kilde: Nasjonalregnskapet, Statistisk sentralbyrå.

Tabell 7.4 Forholdet mellom årslønn, lønn per årsverk og lønnskostnader per årsverk

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019*	2020*
<i>Totalt</i>										
Årslønn (1000 kroner)	453,6	472,0	490,6	505,6	519,8	528,9	541,0	556,3	575,7	593,5
Lønn per årsverk/Årslønn * 100	104,1	104,3	104,5	104,3	104,2	103,9	103,8	103,9	103,9	102,6
Lønnskostnader per årsverk/ Lønn per årsverk * 100	124,1	124,7	124,9	125,2	125,1	124,8	124,7	124,9	125,4	125,0
<i>Industri</i>										
Årslønn (1000 kroner)	458,7	478,4	497,1	513,0	526,9	535,7	547,1	560,7	578,8	593,8
Lønn per årsverk/Årslønn * 100	112,3	112,3	112,0	112,0	111,8	111,7	111,4	111,4	111,5	109,1
Lønnskostnader per årsverk/ /Lønn per årsverk * 100	121,3	122,0	122,4	122,8	122,8	122,9	122,6	122,7	123,3	122,7
<i>Varehandel og reparasjon av motorvogner</i>										
Årslønn (1000 kroner)	411,0	425,2	440,0	451,4	465,4	476,9	490,8	502,0	519,5	537,7
Lønn per årsverk/Årslønn * 100	105,4	105,3	105,9	105,7	105,7	105,6	105,7	106,4	106,9	105,5
Lønnskostnader per årsverk/ Lønn per årsverk * 100	120,7	121,3	121,2	120,8	120,5	120,4	120,3	120,5	120,7	120,9
<i>Bygge- og anleggsvirksomhet</i>										
Årslønn (1000 kroner)	438,2	453,6	469,4	482,5	496,2	507,7	520,7	534,9	549,8	569,6
Lønn per årsverk/Årslønn * 100	109,0	109,1	109,4	109,4	109,5	109,4	110,0	110,0	110,2	108,0
Lønnskostnader per årsverk/ Lønn per årsverk * 100	118,9	119,4	119,1	118,9	118,9	119,0	119,1	119,3	119,5	119,5
<i>Overnattings- og serveringsvirksomhet</i>										
Årslønn (1000 kroner)	328,2	337,9	348,5	356,2	365,8	373,5	382,4	394,7	411,3	421,6
Lønn per årsverk/Årslønn * 100	105,0	105,3	105,6	105,6	105,6	104,4	104,3	105,3	106,4	96,8
Lønnskostnader per årsverk/ Lønn per årsverk * 100	116,7	117,0	116,9	116,8	116,6	116,4	116,4	116,6	116,9	117,1
<i>Finansierings- og forsikringsvirksomhet</i>										
Årslønn (1000 kroner)	651,2	656,0	692,7	725,4	752,8	775,1	792,5	817,1	846,0	870,5
Lønn per årsverk/Årslønn * 100	98,0	100,8	100,7	100,7	100,8	101,2	101,9	102,5	99,9	99,9
Lønnskostnader per årsverk/ Lønn per årsverk * 100	130,8	132,7	132,1	132,8	132,6	131,6	129,3	129,3	130,3	129,1
<i>Offentlig forvaltning</i>										
Årslønn (1000 kroner)	441,3	460,6	477,8	494,0	509,5	521,3	534,9	551,3	570,7	585,0
Lønn per årsverk/Årslønn * 100	97,0	97,0	97,0	97,0	97,1	97,1	96,7	96,6	96,2	95,9
Lønnskostnader per årsverk/ Lønn per årsverk * 100	129,1	129,7	130,5	131,4	131,1	130,4	130,9	131,1	131,6	130,7

* Foreløpige tall.

Kilde: Nasjonalregnskapet, Statistisk sentralbyrå.

Tabell 7.5 Gjennomsnittlig vekst i årslønn, lønn per årsverk og lønnskostnader per årsverk. Prosentvis vekst fra året før

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019*	2020*	Gjen- nom- snitt ¹
<i>Totalt</i>											
Årslønn	4,2	4,1	3,9	3,1	2,8	1,8	2,3	2,8	3,5	3,1	3,2
Lønn per årsverk	4,4	4,3	4,1	2,9	2,7	1,5	2,1	3,0	3,4	1,8	3,0
Lønnskostnader per årsverk	4,5	4,7	4,3	3,1	2,6	1,2	2,0	3,1	3,9	1,6	3,1
<i>Industri</i>											
Årslønn	3,9	4,3	3,9	3,2	2,7	1,7	2,1	2,5	3,2	2,6	3,0
Lønn per årsverk	4,5	4,3	3,6	3,2	2,6	1,5	1,9	2,4	3,3	0,5	2,8
Lønnskostnader per årsverk	4,9	4,9	3,9	3,5	2,6	1,7	1,7	2,5	3,8	0,0	2,9
<i>Varehandel og reparasjon av motorvogner</i>											
Årslønn	3,5	3,5	3,5	2,6	3,1	2,5	2,9	2,3	3,5	3,5	3,1
Lønn per årsverk	3,9	3,3	4,1	2,4	3,1	2,4	3,0	3,0	3,9	2,2	3,1
Lønnskostnader per årsverk	3,5	3,8	4,1	2,1	2,8	2,3	2,9	3,1	4,1	2,4	3,1
<i>Bygge- og anleggsvirksomhet</i>											
Årslønn	3,0	3,5	3,5	2,8	2,8	2,3	2,6	2,7	2,8	3,6	3,0
Lønn per årsverk	4,1	3,6	3,8	2,7	2,9	2,2	3,2	2,7	2,9	1,6	3,0
Lønnskostnader per årsverk	4,2	4,0	3,6	2,6	2,9	2,3	3,3	2,9	3,1	1,6	3,0
<i>Overnattings- og serveringsvirksomhet</i>											
Årslønn	2,8	3,0	3,1	2,2	2,7	2,1	2,4	3,2	4,2	2,5	2,8
Lønn per årsverk	3,2	3,2	3,4	2,2	2,7	1,0	2,2	4,3	5,3	-6,7	2,0
Lønnskostnader per årsverk	3,5	3,4	3,4	2,1	2,5	0,9	2,2	4,4	5,6	-6,6	2,1
<i>Finansierings- og forsikringsvirksomhet</i>											
Årslønn	6,6	0,7	5,6	4,7	3,8	3,0	2,2	3,1	3,5	2,9	3,6
Lønn per årsverk	6,9	3,7	5,5	4,7	3,9	3,4	2,9	3,7	0,9	2,9	3,8
Lønnskostnader per årsverk	5,3	5,1	5,0	5,3	3,7	2,5	1,1	3,7	1,7	2,0	3,5
<i>Offentlig forvaltning</i>											
Årslønn	4,1	4,4	3,7	3,4	3,1	2,3	2,6	3,1	3,5	2,5	3,3
Lønn per årsverk	4,1	4,3	3,8	3,3	3,2	2,3	2,2	2,9	3,1	2,2	3,1
Lønnskostnader per årsverk	4,0	4,9	4,4	4,0	3,0	1,8	2,6	3,1	3,5	1,5	3,3

* Foreløpige tall.

¹ Gjennomsnittlig årlig vekst 2010–2020. Geometrisk gjennomsnitt.

Kilde: Nasjonalregnskapet, Statistisk sentralbyrå.

Tabell 7.6 Lønnskostnader per årsverk i 1000 kroner, og fordeling på kostnadstype i prosent

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019*	2020*
<i>Totalt</i>										
Lønnskostnader per årsverk	586,3	614,1	640,3	660,4	677,6	686,0	699,9	721,9	749,8	761,4
– Lønn	80,6	80,2	80,1	79,9	79,9	80,1	80,2	80,1	79,8	80,0
– Arbeidsgiveravgift	11,4	11,5	11,4	11,4	11,4	11,4	11,3	11,3	11,3	11,3
– Pensjonskostnader mv.	8,0	8,3	8,5	8,7	8,6	8,5	8,5	8,6	8,9	8,7
<i>Markedsrettet virksomhet</i>										
<i>Fastlands-Norge</i>										
Lønnskostnader per årsverk	592,6	619,7	645,7	664,3	681,9	690,4	703,3	725,6	754,5	766,3
– Lønn	82,4	82,0	82,0	81,9	82,0	82,1	82,3	82,2	81,8	82,1
– Arbeidsgiveravgift	11,6	11,6	11,6	11,6	11,6	11,5	11,5	11,5	11,5	11,5
– Pensjonskostnader mv.	6,0	6,4	6,4	6,4	6,4	6,4	6,2	6,3	6,7	6,4
<i>Industri</i>										
Lønnskostnader per årsverk	625,3	655,6	681,4	705,2	723,3	735,4	747,6	766,0	795,3	795,2
– Lønn	82,4	82,0	81,7	81,5	81,5	81,4	81,5	81,5	81,1	81,5
– Arbeidsgiveravgift	11,4	11,5	11,5	11,5	11,5	11,4	11,4	11,4	11,4	11,4
– Pensjonskostnader mv.	6,2	6,5	6,8	7,0	7,0	7,2	7,1	7,1	7,5	7,1
<i>Varehandel og reparasjon av motorvogner</i>										
Lønnskostnader per årsverk	522,7	542,7	565,0	576,8	592,8	606,4	624,2	643,6	670,3	686,4
– Lønn	82,9	82,5	82,5	82,8	83,0	83,1	83,1	83,0	82,8	82,7
– Arbeidsgiveravgift	11,7	11,9	11,7	11,7	11,6	11,6	11,6	11,6	11,6	11,6
– Pensjonskostnader mv.	5,4	5,7	5,8	5,5	5,4	5,3	5,3	5,4	5,6	5,7
<i>Overnattings- og serveringsvirksomhet</i>										
Lønnskostnader per årsverk	402,3	416,0	430,1	439,3	450,3	454,2	464,0	484,6	511,7	478,2
– Lønn	85,7	85,5	85,5	85,6	85,8	85,9	85,9	85,8	85,5	85,4
– Arbeidsgiveravgift	11,3	11,3	11,3	11,3	11,3	11,3	11,3	11,3	11,4	11,5
– Pensjonskostnader mv.	3,0	3,2	3,1	3,1	2,9	2,8	2,8	2,9	3,0	3,1
<i>Offentlig forvaltning</i>										
Lønnskostnader per årsverk	552,7	579,5	604,9	629,4	648,3	660,1	677,2	697,9	722,6	733,5
– Lønn	77,5	77,1	76,6	76,1	76,3	76,7	76,4	76,3	76,0	76,5
– Arbeidsgiveravgift	11,0	11,1	11,0	11,0	11,1	11,1	10,8	11,0	11,0	11,0
– Pensjonskostnader mv.	11,5	11,8	12,3	12,8	12,6	12,2	12,8	12,7	13,1	12,5

* Foreløpige tall.

Kilde: Nasjonalregnskapet, Statistisk sentralbyrå.

Tabell 7.7 Utviklingen i lønnskostnader per årsverk fordelt på kostnadstype. Prosentvis vekst fra året før

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019*	2020*
<i>Totalt</i>										
Lønnskostnader per årsverk	4,5	4,7	4,3	3,1	2,6	1,2	2,0	3,1	3,9	1,6
– Lønn	4,4	4,3	4,1	2,9	2,7	1,5	2,1	3,0	3,4	1,8
– Arbeidsgiveravgift	4,1	5,5	3,6	3,3	2,5	1,1	1,0	3,5	4,0	1,5
– Pensjonskostnader mv.	6,4	8,3	6,7	5,3	1,9	-0,8	2,4	4,2	7,7	-0,9
<i>Markedsrettet virksomhet</i>										
<i>Fastlands-Norge</i>										
Lønnskostnader per årsverk	4,7	4,6	4,2	2,9	2,6	1,3	1,9	3,2	4,0	1,6
– Lønn	4,5	4,1	4,2	2,8	2,7	1,3	2,2	3,0	3,5	1,9
– Arbeidsgiveravgift	4,6	5,1	3,6	3,2	2,5	0,9	1,6	3,0	4,2	1,4
– Pensjonskostnader mv.	8,0	10,2	5,3	3,3	1,9	1,1	-1,5	5,7	9,1	-1,7
<i>Industri</i>										
Lønnskostnader per årsverk	4,9	4,9	3,9	3,5	2,6	1,7	1,7	2,5	3,8	0,0
– Lønn	4,5	4,3	3,6	3,2	2,6	1,5	1,9	2,4	3,3	0,5
– Arbeidsgiveravgift	6,0	5,7	4,1	3,4	2,7	1,0	1,0	2,5	4,1	-0,2
– Pensjonskostnader mv.	9,5	10,7	7,9	7,6	2,3	4,3	0,0	2,6	9,5	-4,7
<i>Varehandel og reparasjon av motorvogner</i>										
Lønnskostnader per årsverk	3,5	3,8	4,1	2,1	2,8	2,3	2,9	3,1	4,1	2,4
– Lønn	3,9	3,3	4,1	2,4	3,1	2,4	3,0	3,0	3,9	2,2
– Arbeidsgiveravgift	5,2	5,0	2,9	2,1	1,8	1,9	2,8	3,2	4,5	2,3
– Pensjonskostnader mv.	-5,4	8,8	6,1	-2,5	0,2	1,6	2,5	5,2	6,8	5,1
<i>Overnattings- og serveringsvirksomhet</i>										
Lønnskostnader per årsverk	3,5	3,4	3,4	2,1	2,5	0,9	2,2	4,4	5,6	-6,6
– Lønn	3,2	3,2	3,4	2,2	2,7	1,0	2,2	4,3	5,3	-6,7
– Arbeidsgiveravgift	1,1	3,3	3,5	2,1	2,5	0,6	1,9	4,7	7,0	-5,8
– Pensjonskostnader mv.	21,7	11,1	1,9	0,1	-4,4	-1,2	1,3	8,8	9,7	-4,1
<i>Offentlig forvaltning</i>										
Lønnskostnader per årsverk	4,0	4,9	4,4	4,0	3,0	1,8	2,6	3,1	3,5	1,5
– Lønn	4,1	4,3	3,8	3,3	3,2	2,3	2,2	2,9	3,1	2,2
– Arbeidsgiveravgift	2,1	6,2	3,4	4,3	3,5	1,8	0,2	4,4	3,4	2,0
– Pensjonskostnader mv.	5,3	7,2	9,1	8,3	1,2	-1,3	7,1	2,7	6,3	-3,0

* Foreløpige tall.

Kilde: Nasjonalregnskapet, Statistisk sentralbyrå.

Norges offentlige utredninger 2020

Arbeids- og sosialdepartementet:

NOU 2020: 8 Grunnlaget for inntektsoppgjørene 2020
NOU 2020: 9 Blindsonen

Barne- og familiedepartementet:

NOU 2020: 14 Ny barnelov

Finansdepartementet:

NOU 2020: 7 Verdier og ansvar

Helse- og omsorgsdepartementet:

NOU 2020: 1 Tjenester til personer med
autismespekterforstyrrelser og til personer
med Tourettes syndrom

Justis- og beredskapsdepartementet:

NOU 2020: 4 Straffelovrådets utredning nr. 1
NOU 2020: 5 Likhhet for loven
NOU 2020: 10 Straffelovrådets utredning nr. 2
NOU 2020: 11 Den tredje statsmakt
NOU 2020: 17 Varslede drap?

Kommunal- og moderniseringsdepartementet:

NOU 2020: 6 Frie og hemmelige valg
NOU 2020: 12 Næringslivets betydning for levende og
bærekraftige lokalsamfunn
NOU 2020: 15 Det handler om Norge
NOU 2020: 16 Levekår i byer

Kunnskapsdepartementet:

NOU 2020: 2 Fremtidige kompetansebehov III
NOU 2020: 3 Ny lov om universiteter og høyskoler
NOU 2020: 16 Levekår i byer

Nærings- og fiskeridepartementet:

NOU 2020: 12 Næringslivets betydning for levende og
bærekraftige lokalsamfunn
NOU 2020: 13 Private aktører i velferdsstaten

Bestilling av publikasjoner

Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon
www.publikasjoner.dep.no
Telefon: 22 24 00 00

Publikasjonene er også tilgjengelige på
www.regjeringen.no

Trykk: Departementenes sikkerhets- og
serviceorganisasjon – 03/2021